
GIFT OF
PROFESSOR C.A. KOFOID
SIGILLVM · VNIVERSITATIS · CALIFORNIENSIS
FIAT LVX
MDCCCLXVIII
EX LIBRIS

GEBEURTENISSEN

IN

AFFGHANISTAN.

Verhaal
van de
Krijgsgebeurtenissen en verschrikkelijke rampspoeden
van het Engelsche leger
in
CABUL
en van de Krijgsgevangenschap in
AFFGHANISTAN,
DOOR
Vincent Eyre
Luitenant der Bengaalsche Artillerie.
Naar den derden Engelschen druk.

Gevangenis in Affghanistan. Steend. C.W. Mieling te Rotterdam

Te AMSTERDAM, bij
G. J. A. BEIJERINCK.
1845.

VOORREDE.

Het Werk, dat wij onze Landgenooten hier vertaald aanbieden, heeft in Engeland *al dadelijk bij deszelfs verschijning, meer dan eenig ander over hetzelfde onderwerp, een zoodanigen opgang gemaakt, dat het kort achter elkander drie drukken heeft beleefd, welke uitverkocht zijn, terwijl het tevens de eer eener* illustratie *heeft genoten. Deze opgang zal ook niemand van al degenen die het boek doorgelezen hebben, vreemd voorkomen. Het geheel is geschreven door iemand,*

die zelf mede-vertooner was in het treurspel, dat daar door twee volken gespeeld is, en die als een door zijne meerderen geacht krijgsman, gelegenheid had de beweegredenen en het ontstaan van menige handelwijze van nabij te beschouwen, dat ieder niet gegeven was. Vooral echter verhaalt de man zoo natuurlijk en op zulk eene onderhoudende wijze, dat hij steeds weet te boeijen, en den Lezer, als het ware, tegenwoordig doet zijn bij de gebeurtenissen, welker voorstelling, hoe ijsselijk soms ook, men met niet minder belangstelling leest, dan zijne beschrijving, van de hem omringende natuurtooneelen en van personen en zaken. Ofschoon de Schrijver zijn Vaderland bemint en de pligten van zijnen stand kent en betracht, schroomt hij echter niet het onregt, de ongeschiktheid en de misslagen zijner landgenooten, zijner meerderen, dáár waar het pas geeft, met zulk eene kiesche bescheidenheid, maar tevens ook met zulke rondborstigheid bloot te leggen, dat men alleen daarom reeds den Schrijver zoude achten. Wij hopen derhalve het lezend publiek geene ondienst gedaan te hebben met de bearbeiding van dit Werk.

Het geldt hier een land, sedert ALEXANDER den Grooten *bijna door geen Europeaan betreden, en lotgevallen onder een volk, bijna door geen Europeana bezocht en beschreven, en dat ook in langen tijd het geval niet zal wezen. Men wane echter niet, dat alles hierbij ophoudt, en dat de gebeurtenissen als zoodanig beschouwd, alleen voor den Engelschman belangrijk zijn; verre van daar. Wij houden integendeel de gebeurtenissen in die streken van belang voor geheel* Europa, *voor geheel de wereld. De togten van* BONAPARTE, *zoowel naar* Egypte *als naar* Rusland *zijn zoo vele bewijzen, die dit bevestigen.* Engeland *vervolgt met onafgewende blikken een en hetzelfde doel, en wanneer de wereldgebeurtenissen het nu en dan dwingen, een reeds betreden weg en behaald voordeel te laten varen, dan zoekt en vindt het in zijne Staatkunde en hulpbronnen altijd het middel, om het verloren voordeel op eene andere zijde met rente in te halen.* Rusland, *van zijnen kant, heeft ook zijn doel, dat met evenveel volharding reeds sedert* PETER den Grooten *wordt voortgezet. Eens moeten deze magten op elkander stooten, en wie is degeen, die nu reeds kan bepalen, welke gevolgen deze schok voor geheel*

Europa *kan en moet hebben.* Engeland *weet dit, en daarom zoekt het zich in die streken uit te breiden en te versterken.* Engeland *weet het, dat zijne staatkundige gesteldheid overeenkomst heeft met de omstandigheden van* ACHILLES, *die, hoewel bloot staande voor inwendige ziekten, van buiten af niet anders kwetsbaar was, dan juist in den hiel, een der deelen, die het verst verwijderd waren van zijn hart, bij andere stervelingen de gevaarlijkste plaats voor kwetsuren.* Engeland *moge eens door inwendige ongesteldheden, door woelingen verzwakt en ondermijnd worden, van buiten af is het in* Europa *onkwetsbaar. Het is alleen aan de uiterste ledematen van dien staatkundigen kolossus, waar de pijl zal en kan indringen, die dezen den staatkundigen dood moet veroorzaken. Welligt dan ook, dat al deze omstandigheden een zeer bevoegd beoordeelaar eenigzins overdragtelijk hebben doen zeggen,* » ééns zal Europa republikeinsch of kozaksch worden; *gevende hiermede den uitslag van den strijd van de Russische en Engelsche beginsels te kennen. De sporen van dezen algemeen belangrijken strijd zijn ook hier en daar in het Werk zigtbaar.*

Ook in een ander opzigt geeft het Werk menigen wenk tot onderzoek. Zoo is, bij voorbeeld, de verwantschap van sommige der Indische taaltakken met het Nederduitsch, als eene opmerkelijke daadzaak bekend; ook in dit Werk vindt men er hier er daar bewijzen voor. Zoo treft men onder de opgegeven woorden uit de daar te lande gesproken taal, het woord begeer, *vat, krijg; en wanneer men nu ook al aanneemt, dat dit naar de Engelsche spelwijze* bĕgier, *moet gelezen worden, ook dan nog zal men er overeenkomst inzien met* gier, gierig, begeeren, *enz. Een ander woord voor den Nederlander opmerkelijk, is de naam, welke gegeven wordt aan den Opperpriester of aan eenige andere, door vromen levenswandel of verstand, uitmuntende personen of ook aan onderwijzers, zijnde het woord* Meerwijze, *enz.*

Tot beter verstand voegen wij hier nog bij, dat, overal waar van yards en voeten gesproken werd, wij die tot Ned. ellen herleid hebben. Aangezien echter de Eng. mijl meer algemeen bekend is, hebben wij die overal overgenomen, zoodat dáár, waar van mijlen gesproken wordt, dit Eng. mijlen beteekent, waarvan er drie een

uur gaans beslaan, en dus eene Eng. mijl twintig minuten gaans is. Uithoofde de Schrijver nergens heeft aangeduid, welke ropijen hij bedoelt en er verschillende soorten bestaan, voegen wij hier eindelijk nog bij, dat er behalve die op bladz. 36 *genoemd, ook nog eene soort bestaat, welke op f* 1.25 *gerekend wordt.*

INLEIDING.

Eigenlijk heet het geheele land, dat hier *Affghanistan* is genoemd, *Cabulistan*, maar de *Affghans* (bergbewoners) zich, omstreeks het begin der vorige eeuw, meester gemaakt hebbende van het geheele land, werd het Rijk sedert *Affghanistan* genoemd: *Cabulistan*, is thans eene Provincie van *Affghanistan*, welk laatste Rijk bewoond wordt door tallooze stammen en zwervende horden. De voornaamste stammen, zijn: *Achukzijers*, de *Barukzijers*, *Doeranies* (welke stam uit vijf onder verdeelingen bestaat, als de *Populzai* en *Abkhuzai* enz.), de *Ensofzijers*, *Giljijers*, de *Kuzzilbashen*, zijnde van Persischen oorsprong, en ter onderscheiding eene roode muts dragende. Ofschoon de

westelijke *Affghans* in karakter en zelfs in kleeding en taal van de oostelijke verschillen, komen zij nogtans dáárin overeen, dat zij zeer gastvrij, maar ook aan den anderen kant zeer plunderziek zijn, zoo als dit ook het geval is met de meeste *nomaden*-volken, waartoe velen van hen behooren. *Affghanistan* grenst onder anderen aan *Turkistan*, *China* en *Hindostan*. Over het geheele land vindt men een aantal verwoeste steden, die van vroegeren bloei en sterke bevolking getuigen, dat ook op te maken is uit de vele, schoon nu verwaarloosde gegraven kanalen. Even als de *Kurden*, *Kirghisen* en *Baschkiren*, bereiden de bewoners, die volgens Generaal ELPHINSTONE in het geheel tien millioenen zielen bedragen, een geestrijken drank uit gegiste melk.

De bekende kostbare *Cachemire Shawls*, waarvan er zijn die *f* 6000 en meer het stuk gelden, worden, naar de stad *Cachemire* genoemd en in *Affghanistan* vervaardigd.

De stad *Cabul* liggende op 34.21 N. B. en 81.48 L., telt volgens ELPHINSTONE 8000, doch volgens anderen 80,000 zielen, die meestal van het hof leven. De stad wordt aan drie zijden door een halven cirkel van bergen omgeven. Tusschen deze bergen is ten oosten eene ruimte,

waar de rivier *Cabul* loopt, nadat zij de stad heeft doorsneden, en over welken stroom een brug is geslagen. De eigenlijke stad is met muren en torens omringd, heeft naauwe en onregelmatige straten, en een marktgebouw, dat bestaat uit vier steenen *Bazars*, van 180 Ned. ellen lang en 90 Ned. ellen breed, met een paar duizend winkels, waar de kostbaarste stoffen, juweelen en mindere koopwaren voorhanden zijn. De handel is er zeer aanzienlijk; zoo als hier, onder anderen, de grootste paardenmarkt van het Rijk is, en ook veel gedaan wordt in pelterijen, *shawls*, tapijten en verschillende zijden en katoenen stoffen, enz.

Ten Noord-Oosten van de stad ligt de *Bala Hissar*, Koninklijke burg of citadel, die de stad bestrijkt. In deze citadel heeft men het schoone paleis van den Vorst, dat torens met vergulde spitsen heeft.

Ten einde den Lezer eenigermate op de hoogte te plaatsen, om het geheel te kunnen overzien, en voldoende ingelicht te worden nopens de drijfveêren van den inval der Engelschen, laten wij hier eene korte geschiedenis des lands in de laatste jaren volgen.

Sedert het begin dezer eeuw woedde de burgerkrijg in *Affghanistan*, welke niet slechts gevoed-

sterd werd door de heerschzucht van verschillende Hoofden, maar ook door de onderlinge afkeerigheid van onderscheiden stammen, die zich niet door Vorsten uit de overige stammen wilden laten regeren. ZEMAN KHAN, MAHMOED, AYOUB en SHAH SHOOJAH streden langen tijd om den troon van *Cabul*. SERFERAZ KHAN, de vader van DOST MAHMOED, werd door ZEMAN KHAN, die toen meester van den troon was, ter dood gebragt. FETH KHAN, broeder van DOST MAHOMED KHAN, besloot den dood zijns vaders te wreken, en omhelsde de partij van een' der andere mededingers naar den troon, en wel die van MAHMOED. Deze Vorst ten troon geklommen zijnde, werd hij ontevreden over het gedrag van zijn' broeder FIROUZ, die Gouverneur van *Herat* was, en zond FETH KHAN om hem het bestuur dier stad te ontnemen. DOST MAHOMED, nog jong zijnde, verzelde zijn' broeder, en om toch eenige vruchten van die zending te plukken, drong hij met geweld in het vrouwen-verblijf van den Prins FIROUZ, en roofde een kostbaren gordel van paarlen, toebehoorende aan de Prinses ROKAIA, zuster van FIROUZ en van MAHMOED, waarna hij tot zijn' broeder AZIM KHAN vlugtte. FETH KHAN schreef aan beider broeder AZIM om DOST MAHOMED te vatten, maar vóór dit ten uitvoer gebragt was,

werd FETH KHAN zelf door MAHMOED ter dood gebragt. Op zijne beurt wilde DOST MAHOMED den dood zijns broeders wreken, en begaf zich met twee duizend manschappen in dienst van AYOUB, een der medegingers van MAHMOED. Met verbreking van beloften en verpligtingen wist DOST MAHOMED zich door list meester te maken van de citadel van *Cabul*, en toen hij deze eens bezat, wilde hij een' anderen Vorst op den troon plaatsen. AYOUB, die DOST's magt had leeren kennen, nam hem in gunst op, benoemde zijn broeder AZIM KHAN tot zijn' Vizier, en hield zich daardoor op den troon staande. DOST hield zich voorshands tevreden met den titel van *Sirdar* (Hoofd), zonder daarom zijne plannen op te geven. Het was DOST inmiddels om het even, wien hij tot zijn slagtoffer nam, en begon hij nu met de voorwerpen daartoe onder zijne eigene verwanten te kiezen, en wel zijn' broeder AZIM KHAN, wien hij bij diens terugkomst van het invorderen der schatting wilde uitplunderen. AZIM KHAN kreeg er de lucht van en wapende er zich op. Toen echter AZIM vertrokken was om de *Sheiks* te gaan bestrijden, nam DOST zijn' slag waar en roofde al de schatten zijns broeders, hetwelk AZIM zich zoo zeer ter harte nam, dat hij van droefheid stierf.

Vorst AYOUB door een' neef van DOST MAHOMED ter dood gebragt zijnde, viel de troon van *Cabul* in 1824 ten deel aan een' der broeders van DOST MAHOMED. Deze laatste vergenoegde zich met de betrekking van Gouverneur van *Kohistan*. In deze betrekking bleef hij echter niet lang; want berouw krijgende over zijn' afstand, werd hij oproerig en bemagtigde den troon, vroeger door SHAH SHOOJAH bezeten. Op welken staande hield hij zich, in weêrwil van de woelingen der Hoofden en van de pogingen van SHAH SHOOJAH. De magt van zijn' nabuur RUNDJETSING, Koning van *Lahore* (dezelfde die den Franschen Generaal ALLARD als Opperbevelhebber in dienst heeft), zijne afgunst opgewekt hebbende, viel hij dien aan, maar verloor in dezen strijd het landschap *Peshawur*. Thans wendde hij zich tot de Engelschen en verlangde hen tot bondgenooten. Dit geschiedde echter alleen, opdat deze hem *Peshawur* terug zouden verschaffen. Hierin wilden de Britten echter niet toestemmen. Door deze weigering teleurgesteld, wendde hij zich tot *Engelands* mededinger in het oosten, tot *Rusland*, dat hem een geneigd oor verleende, en hem gunstige aanbiedingen deed, zoodat de overeenkomst tusschen die twee magten zoude gesloten worden. *Engeland*,

welks naijver nu opgewekt werd, begon zeer veel belang te toonen in den afgezetten Vorst SHAH SHOOJAH, aan wien het reeds in 1808, uit vrees voor een' inval van NAPOLEON in *Indië*, een gezantschap had afgevaardigd (*), en bragt in 1839 een leger te velde, dat in *Affghanistan* viel, en SHAH SHOOJAH weder op den troon plaatste.

Na het verliezen van onderscheiden veldslagen, in welke DOST MAHOMED dapper vocht, maar de nederlaag kreeg, kwam hij naar *Sir* WILLIAM MACNAGHTEN en gaf zich aan hem gevangen. MAHOMED werd nu door de Engelschen met zijn gezin vervoerd naar het noorden van *Hindostan*, waar hij met alle achting behandeld, doch onder een zeer naauw toezigt geplaatst werd.

De oudste zijner zonen, AKBER KHAN, had zich tot in 1840 — toen dertig jaren oud — als krijgsman door niets onderscheiden; hij gaf zich over aan de vermaken van het paardrijden en de jagt, en vlugtte bij een der nederlagen zijns vaders, dezen door de Engelschen te *Bameean* toegebragt, naar het rijk van den *Khan* van *Bokhara*, waar

(*) Zie J. MALCOLM, *Geschiedenis van Indië*. 2 Deelen. gr. 8vo. 1838. Vertaald door JOHANNES OLIVIER, JOH.ZN. Bij den Uitgever dezes, D. I. Hoofdst. VI.

hij bleef tot in de maand November 1841, toen hij den uitgebarsten opstand te *Cabul* kwam ondersteunen aan het hoofd van een korps ruiterij, dat hij uit eigen middelen had opgerigt en onderhouden, en van welk oogenblik hij in dit werk eene zoo gewigtige rol speelt.

EERSTE HOOFDSTUK.

Toestand van Affghanistan *in* 1841. — *Eerste verschijnselen van oproer.* — *Expeditie naar de* Zoormut-*vallei.* — *Aankomst van* MAHOMED AKSER KHAN *te* Bameean. — *Sterkte van den bergpas te* Bootkhak. — *Verraad van* HUMZA KHAN. — *Persoonlijke afkeerigheid van de Europeanen, door de Affghans aan den dag gelegd.* — *Marsch naar* Gundamuck. — *Oproer te* Cabul.

Toen de Generaal-Majoor ELPHINSTONE, in April 1841, het bevel over de krijgsmagt in *Affghanistan* op zich nam, genoot het land een toestand van schijnbare rust, in welke het zich sints langen tijd niet had mogen verheugen. Meer bijzonder geldt dit van de provinciën die ten Noord-Oosten van *Ghuznee* liggen, en het eigenlijk *Cabul*, *Kohistan*, *Jellalabad* en andere nabij gelegen districten bevatten. De *Giljysche* stammen, welke een groot

gedeelte van het land tusschen *Ghuznee* en *Candahar* bewonen, waren eigenlijk nooit onderworpen geworden, en de voortdurende bezetting van *Khelat-i-Giljye* door onze troepen, had hunne naijverige liefde voor onafhankelijk zoo zeer gekwetst, dat daardoor gedurende de maanden Julij en Augustus een gedeeltelijk oproer der stammen werd veroorzaakt, dat echter weldra werd onderdrukt door de dapperheid der *Hindostansche* troepen. Eenige van de voornaamste hoofden gaven zich aan de Engelschen als gijzelaars in handen, en de rust was hersteld. Een bekend roover, AKTER KHAN genaamd, in het Westen van *Candahar* omtrent 7000 volgelingen, zoowel ruiters als voetvolk, verzameld hebbende, werd diens magt in de maand Julij, bij *Girhisk*, aan de oevers van de *Heermund*, geheel verslagen door een detachement van de geregelde krijgsmagt van den *Shah*, bestaande uit een regement, benevens twee regementen *Janbaz* of Affghansche ruiterij, welke laatste zich echter slecht gedroeg. AKTER KHAN vlugtte met weinige aanhangers naar het gebergte, en het land genoot weder rust.

Kohistan, welks wilde en onrustige opperhoofden hunne onafhankelijkheid hardnekkig hadden verdedigd tegen den vorigen Regent DOST MOHAMMED KHAN, schenen eindelijk gekomen te zijn tot een staat van stille, ofschoon onwillige onderwerping aan SHAH SOOJAH. De *Nijrowsche* hoofden maakten eene op zich zelve staande uitzondering op dit uiterlijk vertoon van onderwerping. Daarom had

Sir WILLIAM MACNAGHTEN reeds bij den aanvang van het jaar sterk aangedrongen bij Lord AUCKLAND, om zoodra mogelijk eene krijgsmagt naar die streken te zenden. Sedert de eerste bezetting van *Cabul*, was *Nijrow* eene vergaderplaats geworden voor al de woelgeesten en misnoegden, welke zich bij het bestaande gouvernement verdacht hadden gemaakt of zich strafbaar gevoelden. De omstandigheid, dat het bestuur zich zoo langen tijd straffeloos door hen had laten braveren, is ontwijfelbaar door de geheime vijanden van het Bestuur aangezien geworden, als een bewijs van zich-zelf bewuste zwakheid, en heeft hen waarschijnlijk, en dat wel in geen geringe mate, aangemoedigd, de verraderlijke plannen tegen den Staat te smeden, welke zich in November 1841 zoo snel ontwikkelden, en welke plannen al dadelijk maar al te goed slaagden.

De nieuwbenoemde Agent in *Kohistan* (Majoor POTTINGER), kwam in Mei 1841 van *Calcutta*, en was een der eersten, die den aannaderenden storm voorspelden. Hij stelde dadelijk aan den Kommissaris voor oogen, hoe onvoldoende onze krijgsmagt in *Kohistan* was, vermits zij op dat tijdstip niet sterker was dan twee zesponders, en het *Kohistansche* regement, dat later, bij het eerste uitbarsten van het oproer, een zijner eigene, beste officieren (den Luit. MAULE) op eene wreedaardige wijze ombragt, of wat op hetzelfde neêrkomt, met deszelfs toestemming liet vermoorden. Dit regement was geplaatst te *Charekar*, een post, welke

volstrekt niets beteekende, en, gelijk later bleek, slecht geschikt, om zich gedurende eenigen tijd te verdedigen. De Majoor werd echter aangezien als een te angstig man, en al zijne betoogen werkten niet meer uit, dan dat een klein detachement ruiterij en een stuk geschut, benevens eene onbeduidende hoeveelheid ammunitie werd afgezonden.

Op het einde van September kwam de Majoor naar *Cabul* en betoogde den Kommissaris, dat een opstand in *Kohistan* hoogst waarschijnlijk was, ingeval men niet spoedig krachtige maatregelen nam om dien te keer te gaan. Zijn vermoeden werd door den Kommissaris als niet geheel ongegrond aangezien, en werd hij dienvolgens gemagtigd, de zonen der hoofden, wier trouw hij verdacht hield, als gijzelaars te nemen. De schijnbare staat van rust, door mij hierboven beschreven, werd voor het eerst alreeds in het begin van September afgebroken. Er was eene kleine magt afgezonden naar de vallei van *Zoormut*, om de jaarlijksche schatting in te vorderen, tevens met last om eene poging te doen, ten einde zich meester te maken van eenige bekende plunderaars, onder welker getal zich ook sommige van de moordenaars van een' Kolonel — HERRING genaamd — bevonden, en welke reeds sedert langen tijd den weg tusschen *Ghuznee* en *Cabul* onveilig hadden gemaakt. Gedurende het ontvangen der schatting, welke gewillig betaald werd, ontving de bevelvoerende Officier, het met boos opzet

gegeven berigt van MOOLLAH MOMIN, Ontvanger der Belastingen te *Zoormut* (welke zich later onderscheidde als een van onze bitterste vijanden), dat de personen, welke hij zocht meester te worden, afgetrokken waren naar zeker naburig fort van volstrekt onbeduidende sterkte, en dat deszelfs bewoners zich zonder twijfel liever zouden overgegeven, dan zich aan eene vredebreuk met het Gouvernement te wagen. De Officier begaf er zich onmiddellijk naar toe, maar vond de plaats veel sterker, dan die hem was afgeschilderd, terwijl de bezetting zich gereed maakte tot eene hardnekkige verdediging. Bij zijne aannadering werd er uit het fort op hem gevuurd; en toen hij nu zag, dat het schot van den zesponder, waarmede hij het vuur beantwoordde, geen vat had op de drassige wallen, bleef hem niets anders over dan den terugtogt aan te nemen.

Toen de Kommissaris het rapport diens Officiers ontvangen had, zond hij onmiddellijk eene sterkere krijgsmagt af om de oproerlingen te straffen, bestaande uit ruim twee regementen voetvolk, zes stukken geschut, twee kompagniën inlandsche sappeurs en twee eskadrons paardenvolk, alles onder het bevel van den Luitenant-Kolonel OLIVER. De kolonne begon haren marsch op den 27sten September en bereikte de vallei van *Zoormut*, zonder tegenspoed of oponthoud. Op de aannadering der troepen vloden de opstandelingen in de grootste verslagenheid naar het gebergte, terwijl zij hunne forten in onze magt lieten. De troepen deden de

voornaamste sterkten springen en maakten zich gereed om naar *Cabul* terug te keeren.

Onderwijl had de hydra van den opstand haar hoofd in eene andere, veel gevaarlijker streek opgestoken. In den aanvang van October hadden drie aanzienlijke hoofden van *Giljye* plotseling *Cabul* verlaten, na vooraf te *Tezeen* een rijk convooi geplunderd te hebben, en namen eene sterke stelling in den moeijelijken bergpas van *Khoord-Cabul*, omtrent 10 mijlen van de hoofdstad gelegen, waardoor zij niet alleen den bergpas afsloten, maar ook de gemeenschap met *Hindostan* afsneden. Kort te voren was er berigt ontvangen, dat MAHOMED AKBER KHAN, tweede zoon van den gewezen Regent DOST MAHOMED KHAN, van *Khooloom* naar *Bameean* was gekomen, met het voornemen om in het geheim tegen het Bestuur te werken. Sedert de afzetting zijns vaders, had MAHOMED AKBER KHAN niet opgehouden den meest ingekankerden haat tegen de Engelsche natie te voeden; en ofschoon de gevallen Regent vaak bij hem aangedrongen had om zich over te geven, had hij vol halstarrigheid het leven van een' banneling zonder dak verkozen, boven eene matige afhankelijkheid van de goedheid zijner vijanden. Dienvolgens is het hoogst waarschijnlijk, dat deze vijandelijke beweging bij de Oostelijke *Giljyers* de vrucht was van zijnen invloed op hen, in verband met andere, later te vermelden oorzaken. De marsch eener brigade onder Generaal SALE naar hunne winterkwartieren te *Jellalabad*, en

later naar *Indië*, was alleen uitgesteld geworden tot na de terugkomst der krijgsmagt te *Zoormut*, maar werd nu verhaast ten gevolge van dat onwelkome nieuws. Op den 9den October werden een regement voetvolk, 100 inlandsche sappeurs, benevens een eskadron kavallerie en twee stukken vooruit gezonden naar den bergpas te *Bootkhak*, waar zij in den volgenden nacht aangevallen werden door een groot getal muiters, welke, hun voordeel doende met het verheven terrein en de diepe ravijnen in de nabijheid van het kamp gelegen, gedurende eenige uren een levendig vuur op die troepen onderhielden, door hetwelk 35 inlandsche soldaten (*sepoys*) gekwetst en gedood werden.

In den ochtend van den 11den vertrok Generaal SALE uit *Cabul* met een regement, om zich bij het overige der kolonne te *Bootkhak* te voegen, en op den daaraan volgenden dag rukte de geheele magt op om den bergpas te bemeesteren. Men had de kondschap bekomen dat de vijanden, buiten dat zij de hoogten bezet hielden van dien waarlijk schrikbarenden hollen weg, welke op sommige plaatsen slechts op 45 Ned. ellen afstands van elkander zijn gelegen, terwijl zij bijna loodregt oprijzen tot eene hoogte van 150—180 Ned. ellen, ook nog in het naauwste gedeelte van den pas een steenen borstwering (*sunga*) hadden opgerigt, welker eene flank ondersteund was door een' versterkten toren. De voorhoede, bestaande uit de sappeurs, twee kompagniën infanterie en

twee stukken geschut, werd ter halver wege van den pas, die omtrent vijf mijlen lang is, door een scherp en welonderhouden vuur uit de lange geweren (*juzails*) van de sterke vijandelijke posten begroet. Het vuur werd van de zijde der Engelschen met juistheid en vrucht beantwoord, en dit wel in weêrwil van de nadeelen hunner stelling. Onderscheiden afdeelingen van de flank beklommen vol moed de hoogten om den vijand van daar te verjagen, terwijl de sappeurs voortrukten om de bovengemelde borstwering te vernielen, door welke de stroom, die door het midden van den bergpas loopt, zich reeds een' weg gebaand had. De vijand thans zoowel deze als den versterkten toren op de aannadering der troepen verlatende, deed de Officier, belast met het bevel der stukken, dezen den afstand in galop overtrekken, en ze onder bescherming plaatsen van eene rots buiten het bereik van het welonderhouden en moordend vuur van 's vijands *juzailchee's* (soldaten met lange geweren), nademaal het onmogelijk was de stukken hoog genoeg te rigten, om den vijand door derzelver vuur te doen bereiken. De flankeurs, zoowel als de sappeurs, volbragten op de loffelijkste wijze hunnen pligt. Het gevecht had gedurende een half uur aangehouden, toen het aanrukken der hoofdmagt onder Generaal SALE, die reeds een schot door het been had ontvangen, de voorhoede in staat stelde om tusschen het vuur van den vijand door, tot aan het einde van den pas voort te rukken. De vijand, thans vreezende in den rug gevallen te worden,

verliet zijne stellingen en trok terug naar *Kubbar-i-Jubbar*, op den weg naar *Tezeen*. Een gedeelte der troepen kampeerde te *Khoord-Cabul*, terwijl een regement naar *Bootkhak* terugtrok. Enkele muiters, welke nog tusschen de rotsen verscholen lagen, vuurden op de kolonne, aan welke zij eenig verlies veroorzaakten.

De gesmaldeelde krijgsmagt bleef in die stelling gedurende eenige dagen gekampeerd, om de troepen af te wachten, die van *Zoormut* naar *Cabul* moesten terugkeeren. Gedurende dien tijd werden de beide legerkampen des nachts eenige malen overvallen. De aanvallen op het kamp te *Khoord-Cabul* waren bijzonder noodlottig voor de onzen, door het verraad van de *Affghansche* ruiterij, welke den vijand tot binnen de liniën liet komen, waardoor de troepen blootgesteld waren aan het vuur uit een der minst verdachte streken, ten gevolge waarvan een Officier en onderscheiden der dappere *sepoys* (inlandsche soldaten) sneuvelden.

Op den 20tsen October rukte Generaal SALE met zijne magt naar *Khoord-Cabul*, na dat hij versterkt was door een regement infanterie, eenig veld- en berggeschut, 100 man ongeregelde ruiterij en eenige sappeurs en mineurs. Twee dagen later rukte hij met deze vereenigde magt naar *Tezeen*, op welken togt hij veel hardnekkigen tegenstand ontmoette.

Thans was het maar al te klaarblijkelijk, dat de opstand der Oostelijke *Giljyers* het gevolg was

van eene algemeene zamenspanning tegen ons. Hun Gouverneur of Onderkoning, HUMZA KHAN, had zich ondertusschen verwijderd, onder voorwendsel, dat hij de hoofden tot hunnen pligt zou terugbrengen. Bij diens terugkomst echter, welke omtrent ter zelfder tijd plaats vond, toen Generaal SALE van *Khoord-Cabul* vertrok, was het verraderlijke zijner handelingen ontdekt geworden, gelijk hij ook inderdaad reeds te voren verdacht werd, zoodat hij door den *Shah* gevangen werd gezet.

Het dient opgemerkt te worden, dat reeds eenigen tijd voor deze daden van openbaren opstand, de zeer sterke en slecht onderdrukte afkeer der *Affghans* tegen de Europeanen op eene meer duidelijke wijze dan gewoonlijk, in en omstreeks *Cabul*, aan den dag gelegd was geworden. Men had officieren beleedigd en gepoogd hen te vermoorden. Twee Europezen waren vermoord geworden, gelijk ook eenige legervolgers (1); maar ongelukkiglijk waren deze en andere voorteekens van den naderenden storm aangezien geworden als uitbarstingen van bijzonderen wrok. Dit ongeloof en deze slapheid is des te meer te beklagen, vermits het zeer wel bekend was, dat een groot gedeelte van hen, die den eersten nachtelijken aan-

---

(1) Deze zoogenaamde legervolgers kunnen in zekere mate aangezien worden als ongewapende treinsoldaten, die tevens alle andere diensten, b. v. als oppassers, enz., verrigten. Men heeft die steeds in de Indische legers.

val deden, uit de gewapende bedienden bestond van verschillende menschen van aanzien te *Cabul*, van welken men er op den avond van den aanval velen uit de stad had zien gaan naar de plaats waar het gevecht plaats had, en er naderhand van terugkomen. Ofschoon zij door of langs ons kamp te *Seeah Sung* heen moesten, achtte men het noodeloos hen te ondervragen, en veel minder nog hen tegen te houden.

Op den 26sten October was Generaal SALE met spoed in de rigting van *Gundamuck* voortgetrokken, terwijl de hem verzellende politieke Agent, gedurende zijn verblijf te *Tezeen*, de weerbarstige Giljysche hoofden, deels door vrees, deels door vleijerij, had overgehaald tot eene, naar de uitkomst bewees, verraderlijke wapenschorsing; immers de naam van *traktaat* kan bezwaarlijk gegeven worden aan eene overeenkomst met menschen, wier verraderij zoo zeer tot een spreekwoord was geworden, als die van het geheele *Affghansche* ras, gelijk zij zich dan ook niet anders hebben getoond, van het eerste oogenblik af dat wij hen leerden kennen tot op den huidigen dag. Op den dag van Generaal SALE's marsch naar *Gundamuck*, trok een gedeelte der troepen terug in de rigting van *Cabul*, en legerde te *Kubbar-i-Jubbar*, om als transport te dienen der zieken en herstellenden. De sappeurs kwamen zonder letsel te bekomen te *Cabul* terug, de overigen bleven zonder bemoeijelijkt te worden op dezelfde plaats tot den 1sten November, toen zij naar *Khoord-*

Cabul trokken. Hier ontving de Bevelhebber van het detachement den stelligen last van den Opperbevelhebber (Generaal ELPHINSTONE), om zonder tijdverlies naar *Cabul* te ijlen, waar het oproer in al deszelfs kracht uitgebroken was. Terwijl hij bezig was met het afbreken van het kamp, werd hij door de bergbewoners aangevallen, die nu begonnen zich in groot aantal op de omringende hoogten te verzamelen. Zijn marsch door den bergpas van *Bootkhak* tot *Cabul* was een aanhoudend gevecht, en het waren alleen de dapperheid zijner soldaten en het uitmuntende zijner maatregelen, welke hem voor overgroote verliezen behoedden.

De twee hoofdmuitelingen waren AMEENOOLLAH KHAN, Opperhoofd van *Logue*, en ABDOOLLAH KHAN ACHUKZYE, een Opperhoofd van grooten invloed en bezitter van een groot gedeelte van de vallei *Pisheen*.

AMEENOOLLAH KHAN was tot hiertoe aangezien als een der standvastigste vrienden van het bestaande bestuur, en de Vizier van den *Shah* had zulk een vertrouwen in hem, dat hij hem opdroeg HUMZA KHAN, welke kort te voren in zijne betrekking als Gouverneur der *Giljyers* geschorst was, als gevangene naar *Ghuznee* te geleiden. Deze zelfde man onderscheidde zich thans als een van onze bitterste vijanden. Om het karakter van zijn' medestander ABDOOLLAH KHAN te doen kennen, zal de mededeeling van de volgende daadzaak volstaan. Ten einde zich af te maken van zijnen

oudsten broeder, die hem bij zijne erfenis in den weg stond, wist hij het zoo te schikken, dat deze gevat en tot aan de kin in de aarde gedolven werd. Men sloeg toen het eene einde van een touw om zijn' hals, terwijl aan het andere einde een wild paard vast gemaakt werd, dat men in een' kring rond dreef, tot dat het hoofd des ongelukkigen slagtoffers van den romp gedraaid was.

Maar ofschoon de gemelde opperhoofden medehielpen het oproer te besturen, is het nogtans bijna ontwijfelbaar, dat hetzelve zijn' oorsprong had in de grove beleediging, welke men de *Giljyers* had aangedaan, door het onberaden besnoeijen hunner jaargelden; een maatregel, welke door Lord AUCKLAND bij Sir WILLIAM MACNAGHTEN doorgedreven was. Deze daad beschouwden zij, en niet zonder schijn van regtmatigheid, als eene trouwbreuk van de zijde van het Engelsche bestuur: in allen gevalle was het eene verkeerde zuinigheid, door welke men zich menschen tot vijand maakte, van wie uit het volgende blijkt, hoe onverzettelijk zij zijn, wanneer een gevoel van geleden onregt hen bezielt. Gedurende de overheersching van NADIR SHAH zochten de *Giljysche* stammen, veel liever dan voor des overwinnaars wil te bukken, een toevlugt in het gebergte te midden van de sneeuw, waar zij en hunne huisgezinnen maanden lang uitsluitend van wortelen leefden; van deze wortelen nu zonden zij eene handvol aan NADIR, met de boodschap: dat zoo lang zij zich dergelijke wortelen konden verschaffen, zij vol zouden houden

met zich tegen zijne dwingelandij te weer te stellen. Van zoodanigen aard waren velen van hen die thans zamenspanden, gedreven door een gemeenschappelijk gevoel van haat tegen de Engelschen.

Eene plaats, voorkomende in eenige nagelaten aanteekeningen van den Kommissaris, thans in het bezit zijner weduwe, moeten wij hier opgeven.

» De onmiddellijke oorzaak van het uitbarsten des opstands in de hoofdstad was een oproerkraaijende brief, door ABDOOLLAH KHAN gerigt aan verschillende invloedhebbende hoofden te *Cabul*, waarin vermeld werd, dat het plan van den Kommissaris zoude zijn om hen allen te vatten en naar *Londen* op te zenden. De voornaamste muitelingen kwamen in den voorafgaanden nacht bijeen, en bouwende op de ontvlambare gemoederen van het volk van *Cabul*, gaven zij voor, dat de Koning een order uitgevaardigd had, om alle ongeloovigen ter dood te brengen. Te dien einde hadden zij tot het verderf der Engelschen een bevel van hem door het gewoon middel vervalscht, namelijk door het doen verdwijnen van het schrift van een echt stuk, waarop zij het zegel hadden laten zitten, en op hetwelk zij nu hunne eigene boosaardige verdichtsels plaatsten."

Zoodanig is ten minste de algemeen aangenomen lezing der gebeurtenis, ofschoon het niet aan personen ontbreekt, welke voorbarig genoeg zijn om den Koning schuldig te houden aan het voornemen dat hem ten laste gelegd werd.

Doch, hoe het hiermede ook zij, dit is zeker, dat de gebeurtenissen, welke ik alreeds heb medegedeeld, hadden moeten volstaan, om de gezagvoerders uit hunne blinde gerustheid op te wekken. Het dient nogtans gezegd te worden, dat de Kommissaris, die ongerust geworden was door onderscheiden bewijzen van afkeer, welke in verschillende streken van het land aan den dag gelegd werden, en bezorgd over het ontoereikende van de middelen ter zijner beschikking staande, om eenigerhande weloverlegde en algemeene poging tot oproer te beteugelen, reeds eenige maanden te voren op het toezenden van verscheiden regementen had aangedrongen: hij had zich nogtans laten belezen, om op dit middel van wijze voorzorg niet verder aan te dringen. Maar men mag als zeker aannemen, dat zelfs in het geval dat deze vermeerdering van strijdmagt ware toegestaan, het verlies der Britsche eer daardoor slechts voor een' tijd had kunnen uitgesteld worden. Eene schrikkelijk strenge les was noodig, om den blinddoek af te rukken van de oogen van hen, welke hunne gevolgtrekkingen van hunne *wenschen* afleidden, en *Affghanistan* als een land beschouwden, dat men voor goed in bezit had. Men moet Sir WILLIAM MACNAGHTEN het regt laten wedervaren van te zeggen, dat zijn aandringen op maatregelen van zoodanigen aard, welke niet overeen kwam met het besnoeijings-stelsel in het hoofdkwartier, niet ontvangen werd op eene wijze, welke hem in zijne betrekking als ambtenaar konde aanmoedigen.

TWEEDE HOOFDSTUK.

Het vermoorden van Sir ALEXANDER BURNES. — *Onheilbarend gebrek aan spoed in het dempen van het oproer.* — *Onderscheiden aanvallen.* — *Karakter van Generaal* ELPHINSTONE. — *Slechte krijgskundige stelling en constructie van het kantonnement te* Cabul.

In den vroegen morgen van den 2den November 1841, werd het schrikbarend berigt uit de stad aangebragt, dat er een volksoproer had plaats gegrepen; dat de winkels allen gesloten waren; en dat een algemeene aanval was gedaan op alle te *Cabul* wonende Engelsche ambtenaren. Later op den dag ontving de Kommissaris, die zijn verblijf in het kantonnement had, eene in haast geschreven nota van Sir WILLIAM BURNES, welke in de stad woonde, berigtende, dat de geest van het volk sterk opgewonden was door eenige kwaadwillige tijdingen, terwijl hij echter tevens zijne hoop te kennen gaf, van te slagen in het dempen van het

oproer. Een uur later nogtans verbreidde zich het gerucht, naderhand maar al te waar bevonden, dat Sir ALEXANDER vermoord en de kas geplunderd was geworden. Men zag nu vlammen opstijgen in het door dezen bewoonde gedeelte der stad, zoo dat het thans klaar bleek, dat de pogingen, om het volk door zachte middelen tot rust te brengen, mislukt waren, en dat het noodig was geworden toevlugt te nemen tot strengere maatregelen. Het geknal der vuurwapenen hield aan, en scheen van het eene einde der stad tot het andere verbreid te zijn.

Sir WILLIAM MAGNAGHTEN riep nu Generaal ELPHINSTONE op om te handelen. Dienvolgens werd aan den Brigadier SHELTON, welke toen te *Seeah Sung*, anderhalf mijl van het kantonnement gelegerd was, bevel gezonden, om terstond op te rukken naar de Koninklijke Citadel (*Bala Hissar*) bewoond door Zijne Majesteit SHAH SHOOJA, die een groot gedeelte der stad bestreek, en waar zich bijna twee en een half regementen infanterie en vier rijdende stukken bevonden, en dat gemelden Brigadier na aankomst, behoudens overleg met den Koning, naar eigen goedvinden moest handelen.

Het overige der troepen te *Seeah Sung* werd te gelijker tijd naar het kantonnement verlegd, bestaande dezen uit een regement voetvolk, twee rijdende stukken en eenige ongeregelde ruiterij. Bovendien werd een renbode afgezonden om nog een regement zonder verwijl uit *Khoord-Cabul* te doen oprukken.

Ofschoon dit oproer later bleek ver verspreid

en schrikbarend te zijn, was het in den beginne niet anders dan een onbeduidende uitbarsting van het misnoegen van eenige weinige wanhopende en rustelooze mannen, welke door militairen nadruk met snelheid in de kiem had moeten verstikt worden. Het oproer begon met een' aanval, welke door nog geene 300 man op de woningen van Sir ALEXANDER BURNES en Kapitein JOHNSON, Betaalmeester der krijgsmagt van den *Shah*, gedaan werd. Sir ALEXANDER zelf vreesde zoo weinig voor ernstige gevolgen, dat hij niet alleen weigerde om bij de eerste uitbarsting aan de dringende aanzoeken van den Vizier gehoor te geven, om denzelven naar de Citadel (*Bala Hissar*) te verzellen, maar dat hij ook zijne lijfwacht verbood van op de aanvallers te vuren, en eene poging deed, om hetgeen hij slechts als een' oploop beschouwde, te stillen door de aanvallende partij van de gaanderij van zijn huis aan te spreken. De uitslag was noodlottig voor hem zelven; want in weerwil van den trouw en dapperheid der *Sepoys*, welke zijne wacht en die van het kantoor van den Betaalmeester en van diens kas, aan het ander einde der straat gelegen, vormden, en welke hunnen pligt tot aan hunnen laatsten ademtogt bleven betrachten, werden deze gebouwen geplunderd en twee Officieren, benevens al de daar gevonden mannen, vrouwen en kinderen door deze bloeddorstigen vermoord. Een der beide vermoorde Officieren doodde, voor hij doorschoten werd, met eigen hand, vijf of zes man der aanvallers.

Niemand, welke in eenige openbare betrekking geplaatst is — en vooral niet, wanneer hij zoo zeer verantwoordelijk maakt als die, welke vervuld werd door den overleden Sir ALEXANDER BURNES — behoort zich immer over te geven aan een' staat van blinde gerustheid, of heilzame waarschuwingen, hoe gering ook, te verwaarloozen. Het is onloochenbaar, dat hij zoodanige waarschuwingen ontvangen hebbe, voornamelijk van een' achtingswaardigen *Affghanistaner*, namens TAJ-MAHOMED, die in den nacht voor de uitbarsting in persoon tot hem was gekomen, om hem te waarschuwen van op zijne hoede te zijn, maar ontmoedigd heen ging door den weinigen ingang, welke zijne woorden vonden.

De Koning, welke in de *Bala Hissar* was, eenigzins ontroerd geworden door het aangroeijen der muitelingen, ofschoon op dat oogenblik niet bewust van het vermoorden van Sir A. BURNES, zond een van zijne zonen af met een aantal zijner Affghaansche dienaren, en een regement *Hindostansche* soldaten, benevens twee stukken om de orde te herstellen. Deze troepen ontvingen nogtans geene ondersteuning van de Engelschen, welke aanvoerders zoo verbaasd stonden door het uitbarsten des oproers, dat zij buiten staat waren om meer te doen dan de kinderachtigste verdedigings maatregelen te nemen. Zelfs Sir WILLIAM MACNAGHTEN, welke op dat oogenblik een brief ontvangen had van den Kapitein TREVOR, waarin deze zijn vertrouwen te kennen gaf op het dempen

van het oproer door de Hindostansche troepen, zelfs Sir WILLIAM MACNAGHTEN scheen weinig vrees te koesteren. De zoo even vermelde hoop werd nogtans niet verwezenlijkt. De vijand, door onze werkeloosheid aangemoedigd, groeide spoedig in moed en getal, en dreef des Konings wacht met groot verlies terug, terwijl de kanonnen met moeite gered werden.

Men dient te weten, dat Kapitein TREVOR toen met zijn huisgezin in een' sterken toren of burg woonde, welke aan de rivier nabij de *Kuzzilbash*-wijk gelegen (1), en ten westen geheel afgescheiden is van het overig gedeelte der stad. Op de andere zijde der rivier ligt in de rigting van het versterkte en volkrijke dorp *Deh Afghan*, en op minder dan een geweerschots-afstand, bevindt zich een fort van eenigen omvang, dat toen tot bergplaats of magazijn van het Kommissariaat van den *Shah* diende, en gedeeltelijk bezet was door de krijgsmagt van den *Shah*, onder bevel van den Brigadier ANQUETIL. Digt bij dit fort, doch daarvan afgescheiden door een vlietje, lag het huis van Kapitein TROUP, Brigade-Majoor der krijgsmagt van den *Shah*, dat volmaakt verdedigbaar was tegen geweervuur. De laatste Officier en Brigadier ANQUETIL waren vroeg in den ochtend uitgereden naar het kantonnement, maar konden

(1) De *Kuzzilbash* zijn inlanders van Persischen oorsprong die ter onderscheiding eene roode kap of muts dragen.

niet terugkeeren. In bovengenoemd huis en het fort waren nogtans de gewone wachten van *Sepoys;* daarenboven bevondt zich in een nabij gelegen tuin (*Yaboo-Khaneh* of het park van den veevoorraad genoemd), een klein detachement van mineurs en sappeurs, *den Shah* en een deel *juzailchees* (soldaten met eene soort van lange geweren). Van een behoorlijk garnizoen voorzien, was de toren van Kapitein TREVOR geschikt, om zeer goed verdedigd te worden tegen eene veel sterker krijgsmagt, dan de muitelingen op dat oogenblik bijeen konden brengen.

In dien stand van zaken verzamelde Kapitein TREVOR de onder zijn bevel staande *Hazirbash*, of Koninklijke lijfwacht om zich heen, ten einde hem en zijn huisgezin te beschermen, dat deze ook onder zeer netelige omstandigheden deden.

Ik heb alreeds vermeld, dat de brigadier SHELTON vroegtijdig met een gedeelte van de magt van *Seeah Sung* afgezonden was, om de *Bala Hissar* te bezetten en des gevorderd zijne manschappen tegen den vijand aan te voeren. De geheimschrijver van den Kommissaris was te gelijker tijd vooruit gezonden, om den Koning voor te bereiden op de aankomst diens Officiers. Vier ruiters van de lijfwacht met zich genomen hebbende, galoppeerde hij langs den grooten weg, toen hij, na het oversteken der rivier, onverhoeds aangevallen werd door een Affghanees, die, van achter een' muur ten voorschijn springende, een' wanhopigen houw met een groot dubbelsnijdend mes

naar hem deed. Hij ontweek den slag met behendigheid, door zijn paard ter zijde te doen wenden. Toen hij nu voortreed, werd er op hem gevuurd door omtrent vijftig man, welke, toen zij hem zagen aankomen, de *Lahore* poort uit liepen om hem te vangen. Hij bereikte gelukkig de *Bala Hissar*, waar hij den Koning, die van uit zijn venster getuige van den aanval was geweest, in een' zigtbaren staat van onrust vond. De Vorst betuigde zijn' vurigen wensch om in deze dringende omstandigheden in allen opzigte aan de begeerte van den Kommissaris te voldoen.

Terwijl die Officier nog in beraadslaging was met den Koning, kwam de besturende ingenieur (Luit. STURT) door drie steken in het aangezigt en den nek gewond zijnde, het paleis binnen stuiven. Hij was door den Brigadier SHELTON afgezonden om schikkingen te maken, nopens de verpleging van de troepen, en had reeds de poort van de *Diwan Khaneh* of gehoorzaal bereikt, toen de aanslag op zijn leven gedaan werd door iemand, die zich daar met dat doel had verscholen, en dadelijk daarna wegvlugtte. Gelukkig waren de wonden niet gevaarlijk, en de gekwetste werd in 's Konings eigen *palankyn* (draagstoel) onder een sterk geleide terug gebragt naar het kantonnement. Spoedig daarna kwam de magt van den Brigadier aan; maar men liet den dag voorbij gaan, zonder dat er eenig betoon van nadruk of kracht plaats had. Tot op een mijl van het kantonnement, ja zelfs onder de muren van de *Bala Hissar*, wer-

den de Engelschen straffeloos vermoord, en bijzonder en openbaar eigendom geroofd.

Zoodanig eene handelwijze van de zijde der Britsche magt leerde den vijand zijne kracht kennen, en deed de tegenstanders ook vermeerderen door hen, welke, hoezeer, het oproer innerlijk toegedaan, zich uit voorzigtigheid er van af hadden gehouden, en spoorde eindelijk het volk aan om zich tot uitdelging der Engelschen op de meest innige wijze te vereenigen.

Deze krisis was wezenlijk berekend, om de hoedanigheden van een' krijgsbevelhebber op de proef te stellen. Hoe zeer het voor een' onpartijdige onmogelijk is de militaire maatregelen van dat tijdstip, zoo rijk aan gebeurtenissen, goed te keuren, is het evenzeer onze pligt om te verontschuldigen. De partij, op welke de meeste *verantwoordelijkheid* rust, is niet altijd de *schuldigste*.

Het zou de grootste onregtvaardigheid jegens een dapper Officier wezen om hier niet te spreken van de langdurigheid der smartelijke en uitputtende ziekte, door welke de zenuwen en zelfs de verstandelijke vermogens van Generaal ELPHINSTONE waren aangedaan; welke ziekte hem op de smartelijkste wijze buiten staat stelde, om, zoo ver het hem persoonlijk betrof, in deze dringende en spoedig opgekomen omstandigheden met die snelheid en zedelijke kracht te handelen, welke tot ons behoud noodig waren. Generaal ELPHINSTONE had ook reeds eenigen tijd te voren den ondermijnden staat zijner gezondheid aan Lord AUCKLAND onder het oog gebragt, daarbij zon-

der omwegen en eerlijk verklarende, dat deze hem ongeschikt voor het bevel had gemaakt, waarom hij verlof verzocht om zijne betrekking neder te leggen. Lord AUCKLAND drong eerst bij hem aan om in zijn ambt te blijven, maar gaf eindelijk aan zijne wenschen gehoor. De Generaal was op het punt van naar *Indië* terug te keeren, om zich van daar naar *Engeland* in te schepen, toen het oproer ongelukkigerwijze uitbarstte. Alle die den Generaal gekend hebben, moesten hem zoowel in zijne bijzondere als openbare betrekking achting toedragen. Hij was een doorkundig krijgsman, voor allen toegankelijk en hoogst regtvaardig. Hij bezat als krijgsbevelhebber slechts één gebrek — waarschijnlijk het gevolg van ouderdom en ziekelijkheid — en dit was het gebrek van vertrouwen op zijn eigen oordeel, waardoor hij aanleiding kreeg om ieders meening boven de zijne te stellen, zoodat hij eindelijk te midden van al de tegen elkander inloopende gevoelens van eene menigte van raadslieden, niet meer wist hoe te doen. Hieraan moet dan ook een groot gedeelte geweten worden, van de besluiteloosheid, van het uitstellen en de stelselloosheid, welke alle onze pogingen verlamden, de troepen trapsgewijze alle zedelijke kracht benamen, en vermits niets van deze gebreken opgewogen of vergoed werd door dengeen, die in het bevel op hem volgde, ook eindelijk aller ongeluk werden. Ik moet hier bijvoegen, dat gedurende het beleg niemand zich meer onbevreesd of vaker aan 's vijands vuur bloot stelde,

dan Generaal ELPHINSTONE; doch ten opzigte zijner dapperheid was er maar ééne stem. Ongelukkiger wijze nam Sir WILLIAM MACNAGHTEN den opstand in den beginne te ligt op, en bedroog niet slechts zich zelven, maar misleidde ook den Generaal en den raad, door zijne denkbeelden nopens de algemeene gevoelens des volks ten onzen opzigte. Weldra werd ons met geweld geleerd de onwelkome waarheid in te zien, dat wij onder het geheele Affghansche volk niet konden rekenen op een enkelen vriend.

Maar ofschoon men geene dadelijke maatregelen van aanval nam, zoo werden nogtans alle voorbereidselen gemaakt, om het kantonnement tegen elken aanval te verzekeren. Mij viel het te beurt, om elk bruikbaar kanon op de werken in batterij te stellen. Er bevonden zich in het magazijn 5 zesponders veldstukken, 6 ijzeren negenponders en 4 houwitsers van 24 en 12 ℔, en 3 $5\frac{1}{2}$ duims mortieren; maar om al die stukken behoorlijk te doen bedienen, ontbrak het ons aan artilleristen, nademaal wij er niet meer dan 80 van het volk van den *Shah* hadden, welke onvoldoende onderrigt waren en wier trouw twijfelachtig was.

Om onze stelling duidelijk te maken is het noodig om het kannonnement of de aldus genoemde versterkte liniën te beschrijven. Het is onzeker of de gebreken, van welke ik spreken zal, wel met grond geweten kunnen worden aan den ingenieur (Luitenant STURT), een bekwaam Officier, doch welke vaak verpligt was zijn beter oordeel te

doen bukken voor den geest van verkeerde zuinigheid, welke ons Affghansch bestuur kenschetste. De eer van den grond voor het kantonnement uitgekozen, of de werken van hetzelve bestuurd te hebben, is eene onderscheiding, op welke thans door *niemand* uitsluitend aanspraak zal gemaakt worden. Maar te verwonderen blijft het toch altijd, dat het eenig Bestuur, eenig Officier of wel eenig korps Officieren, welke eenige kennis of ondervinding in het veld bezaten, kon invallen, in eene half overwonnen landstreek, de strijdmagt (buitendien niet geëvenredigd aan de dienst welke zij had te verrigten) te legeren in eene zoo buitengewone en onoordeelkundig gekozen militaire positie. Ieder Officier van de genie, welke sedert de eerste bezetting van *Cabul* geraadpleegd was geworden, had de *Bala Hissar* aangewezen, als de eenige geschikte stelling voor een garnizoen, dat de stad en de omringende streek in bedwang moest houden; bovenal was zij stellig de eenige geschikte plaats om het magazijn te bevatten, van hetwelk het werkvermogen van het leger afhing. Tegen allen regel en ondervinding aan, bestond nogtans de plaats, welke men op goed geluk af uitgekozen had voor het magazijn en kantonnement, uit een stuk laag en moerassig land, dat op alle zijden door heuvels of forten bestreken werd. Het bestond uit een lagen wal en een smalle gracht, in den vorm van een parallelogram, dat den Kohistanschen weg tot eene zijde had. Het was 915 Ned. Ellen lang en 548

breed, met ronde flank-bastions op elken hoek, terwijl elk van deze bolwerken beheerscht werd door eenig fort of een' heuvel. Op de eene zijde van deze versterking was eene ruimte gevoegd, welke omtrent half zoo groot en omringd was door een' eenvoudigen muur. Deze noemde men de „*Mission Compound*" (het zendingsamenstel) van welke de eene helft ingerigt was tot verblijfplaats van den Kommissaris, en de andere helft overvuld was met gebouwen, zonder eenig plan of regelmaat daargesteld, en welke moesten dienen voor de Officieren en Ambtenaren van de zending en de lijfwacht van den Kommissaris. Ook deze uitgestrekte ruimte moest, in geval van eenige belegering, verdedigd worden, en verzwakte dus degelijk het garnizoen; terwijl haar bestaan het gansche front van het kantonnement, dáár waar zij geplaatst was, onbeduidend maakte voor eenige verdediging. Buiten al deze nadeelen, waren de liniën veel te uitgestrekt, zoodat de wallen niet behoorlijk bemand konden worden, zonder het garnizoen uit te putten. Op vijf minuten afstands van de oost-zijde stroomde de rivier *Cabul*, in eene rigting evenwijdig met den Kohistanschen weg. Tusschen de rivier en het kantonnement, omtrent 140 Ned. Ellen ver van het laatste, was een breed kanaal. Bij den eersten blik van Generaal ELPHINSTONE, na zijne aankomst in April 1841, bemerkte hij de volstrekte ongeschiktheid van het kantonnement voor eene aanhoudende verdediging, en toen men op de zuid zijde een nieuw

fort zou gaan bouwen, dat tot magazijn moest dienen, bood hij op eene edelmoedige wijze aan, om voor het Gouvernement, uit zijne eigene middelen, een groot gedeelte nabij liggend land te koopen, met het doel om onderscheiden hinderlijke omheiningen en tuinen, uit den weg te ruimen, welke den vijand als schuilplaats konden dienen, tot op minder dan 180 Ned. Ellen afstands van de wallen; maar men nam zijn aanbod evenmin aan, als men eenig gevolg gaf aan zijne vertoogen over dat onderwerp. Hij draalde nogtans geen oogenblik met het werpen van eene brug over de rivier, in de lijn van het kantonnement naar het kamp te *Seeah Sung*, en die brug voor geschut bruikbaar te maken. Deze oordeelkundige maatregel maakte den afstand voor de artillerie en infanterie ten minste twee mijlen korter, en won daarenboven de noodzakelijkheid uit, waarin men te voren was, om alle gemeenschap te onderhouden langs den grooten weg, welke door drie of vier forten, zoowel als door de stadsmuren bestreken werd. Nademaal bovendien de rivier *Cabul* onderhevig was aan een plotseling verval van den waterstand, en gedurende den regentijd (Maart en April) meesttijds onwaadbaar was, zal men gemakkelijk vermoeden, dat die brug een werk van veel gewigt was. Maar de onverantwoordelijkste misslag, en die gezegd kan worden, het meest bijgedragen te hebben tot de later opgevolgde rampen, was dat men *de voorraadplaatsen van het Kommissariaat, af-*

gescheiden van het kantonnement, geplaatst had in een oud fort, dat ingevalle van opstand in het geheel niet te verdedigen was. Hij, die eerste Officier van het Kommissariaat was, toen de zaken aldus ingerigt werden, verzocht het Bestuur dringend om eene plaats *binnen* het kantonnement voor zijne magazijnen, maar kreeg tot antwoord: » dat men hem geene zoodanige plaats kon geven, vermits men al te zeer bezig was met het oprigten van kazernes voor de manschappen, om aan magazijnen voor het Kommissariaat te kunnen denken." Zelfs de Kommissaris drong zeer sterk op dit punt aan, maar met even weinig goeden uitslag. Op den zuid-westelijken hoek van het kantonnement was de marktplaats of het marktdorp, dat omringd was door een lagen muur, en zoo volgepropt met hutten van klei, dat het volmaakt een doolhof vormde. Aan den anderen kant, en alleen er van afgescheiden door den grooten weg, was het kleine fort van MAHOMED SHERIF, dat ons zuid-westelijk bolwerk volkomen bestreek. Bij dat fort was de *Shah Bagh* of Koningstuin gelegen, welke door een' hoogen muur omringd was, en eene ruimte van omtrent eene halve vierkante mijl besloeg. Bijna 180 Ned. Ellen verder op den weg naar de stad, lag het Kommissariaats fort, welks poort bijna vlak tegenover den ingang van den *Shah Bagh* gelegen was. Op verschillende punten der werken, waren onderscheiden andere forten gelegen, welke in den loop der gebeurtenissen vermeld zullen worden.

Ten oosten, op den afstand van omtrent eene mijl, lag eene rij lage heuvels, welke ons van het kamp te *Seeah Sung* afscheidden, en ten westen, bijna op denzelfden afstand, bevond zich een andere, eenigzins hoogere heuvelreeks, op welker noord-westelijken hoek, aan den kant van den weg, het dorp *Begmaaroo* lag, dat een groot gedeelte der *Mission Compound* bestreek. Wij waren inderdaad op alle zijden zoodanig ingesloten, dat, toen de opstand algemeen was geworden, de troepen geene twaalf schreden buiten eene der poorten konden doen, zonder blootgesteld te zijn aan het vuur van eenig vijandelijk fort, welke bovendien allen bezet waren door schutters, die zelden hun doel misten. Evenzeer was het terrein, dat ons omringde, vol van hindernissen voor de bewegingen van artillerie en paardenvolk, zijnde op vele plaatsen overstroomd en overal op kleine afstanden door diepe waterleidingen doorsneden.

Ik moet hier op het einde er nog eens bijvoegen, dat bijna al de rampen ondervonden door de ongelukkige krijgsmagt, min of meer geweten moeten worden aan het gebrekkige der positie, en dat het kantonnement te *Cabul*, hetzij men deszelfs ligging of wel deszelfs wijze van bouwen nagaat, altijd aangezien mag worden als eene schande voor krijgsmans kennis en oordeel der Engelschen.

DERDE HOOFDSTUK.

Aanval op een regement op den terugtogt naar Khoord-Cabul. — *Moord gepleegd aan twee Officieren.* — *Verlies van het Kommissariaats-fort.* — *Besluiteloosheid van den Generaal.* — *Welgeslaagde aanval op* MAHOMED SHERIF'S *fort.* — *Gevechten met Affghansche ruiterij en voetvolk.* — *Plan van den vijand om de Britsche troepen uit te hongeren.* — *Brigadier* SHELTON *wordt uit de Bala Hissar afgezonden.*

Te drie uren in den ochtend van den 3den November 1841, werd alarm geblazen aan de oostpoort van het kantonnement, ten gevolge van een levendig gelederen vuur in de rigting van *Seeah Sung*, dat later bleek gemaakt te zijn door een regement, dat van *Khoord-Cabul* terugkeerende, langs den geheelen weg van nabij gevolgd werd door een korps van omtrent 3000 *Giljyers*. Met uitzondering van eenige weinige tenten, welke uit hoofde van gebrek aan voertuigen, achtergelaten werden, slaagde het regement in het redden

van al zijne bagaadje en zijne gewonden in zekerheid te brengen.

Onder dergelijke ongelukkige omstandigheden was er voorzeker nimmer met meer orde een marsch volbragt. Het aangekomen regement, dat als een der besten van het leger aangezien werd, en die schatting ook verdiende, was eene belangrijke aanwinst voor het garnizoen. Het was verzeld van drie stukken berggeschut, welke van het grootste nut waren voor de verdediging van de achterhoede op den marsch. Na deszelfs aankomst werd er eene versterking van eenig voetvolk, artillerie en krijgsvoorraad afgezonden naar de *Bala Hissar*. Deze versterking bereikte gelukkig hare bestemming, ofschoon er van uit sommige tuinen, nabij de stad gelegen, eenige schoten gedaan werden op de achterwacht. De Brigadier SHELTON had bevel ontvangen, om uit zijne houwitsers en kanonnen een hevig vuur op de stad te onderhouden, en te trachten de huizen in brand te schieten door bommen en vuurkogels, gelijk ook om troepen in de stad te zenden als hij daar kans toe zag.

Reeds vroeg in den namiddag trok een detachement uit de westpoort naar de stad, om zich zoo mogelijk bij de *Lahore* poort te vereenigen met een gedeelte van Brigadier SHELTON's magt van de *Bala Hissar*. Een korps vijanden, welke den weg naar den *Shah Bagh* bezet hield, werd door hetzelve teruggedreven en verslagen. Daarentegen had het een hevig vuur door te staan, dat op

hetzelve gemaakt werd van de Kohistansche poort der stad en van achter de muren van verschillende omheiningen, achter welke zich een aantal scherpschutters hadden verscholen, gelijk ook van het fort van MAHMOED KHAN, dat den weg bestreek, langs welken het moest komen, en waardoor een Officier en onderscheiden *Sepoys* gedood werden. De bevelhebber van het detachement, den geheelen weg naar de *Lahore*-poort sterk bezet ziende door Affghansche ruiterij en *juzailchees*, en vreezende zijn doel niet te kunnen bereiken met eene zoo kleine magt, welke daarenboven niet ondersteund was door ruiterij, trok naar het kantonnement terug. Kort daarna kwam uit het fort van MAHMOED KHAN, op ruim 800 Ned. Ellen afstand van de zuid-oost zijde van het kantonnement gelegen, een sterk korps muitelingen opzetten, en breidde zich in eene linie langs den rivier-oever uit. Thans werd een negenponder op hen gerigt, en een paar schoten met schroot noodzaakte hen, eene schuilplaats te zoeken achter eenige naburige hoogten, van waar zij na eenig ongeregeld wederzijdsch vuren, terugtrokken.

Wanneer men nu ook tot op dit tijdstip steeds de hoop was blijven koesteren op het spoedig beteugelen van den opstand, zoo begon deze nu elk oogenblik flaauwer te worden, en er werd thans een order gezonden aan den Officier, die te *Candahar* het bevel voerde, om zonder tijdverlies twee regementen voetvolk, een detachement

rijdende artillerie, benevens een half regement ruiterij tot onze hulp te zenden. Te gelijker tijd werd de Generaal SALE met zijne Brigade van *Gundamuck* terug ontboden, en bovendien een Officier naar de *Bala Hissar* gezonden, om bij den Koning te blijven, en alle mogelijke hulp te verleenen aan den Brigadier SHELTON.

De Officier, die het bevel voerde over het Kohistansche regement, dat op deszelfs terugtogt van *Zoormut* te *Kahdarra* in *Kohistan*, omtrent twintig mijlen noord-westelijk van *Cabul*, geplaatst was, met het doel om de onrust in die streken te bedwingen, werd op denzelfden dag, nadat hij door zijne manschappen verlaten was, te gelijk met zijn' Adjudant door eene bende muitelingen wreedaardig vermoord. De beide Officieren verdedigden zich vol moed gedurende eenige minuten, maar vielen eindelijk door eenige schoten uit de *juzails* (lange geweren). De bevelvoerende Officier was door een' bevrienden inlander vooraf voor het gevaar gewaarschuwd; maar verkoos liever de kans te loopen van vermoord te worden, dan den hem aangewezen post te verlaten.

De vijand zich voor goed in den *Shah Bagh* of Konings tuin genesteld en een garnizoen geworpen hebbende in het fort van MAHOMED SHERIF, dat digt tegenover de markt lag, sneden zij alle gemeenschap af tusschen het kantonnement en het Kommissariaats-fort, welks poort bestreken werd door de poort van den *Shah Bagh* aan de andere zijde van den weg.

De Officier, welke op dat tijdstip het Kommissariaats-fort bezette, gaf nu berigt, dat hij zeer in het naauw gebragt werd door den vijand, en gevaar liep van geheel af gesneden te worden. De Generaal op dat oogenblik niet lettende op de gewigtige daadzaak, of er aan vergetende, dat het verkrijgen van onze levensmiddelen geheel afhankelijk was van het bezit van dat fort, en alleen bedacht om de manschappen te redden, welke hij dacht, dat in een dreigend gevaar verkeerden, gaf spoedig bevel, dat onmiddellijk een detachement zoude uitrukken om het garnizoen naar het kantonnement te geleiden met overlating van het fort aan den vijand. Eenige oogenblikken te voren was er door een Officier met eene kompagnie voetvolk, benevens elf kameelen beladen met krijgsbehoeften, eene poging gedaan om het garnizoen van het fort te ontzetten, maar dit detachement werd teruggedreven en de Officier gedood. Nu trokken twee kompagniën naar die plaats. Naauwelijks waren deze buiten het kantonnement gekomen, toen een hevig en vernielend vuur op dit detachement geopend werd van uit MAHOMED SHERIF's fort, dat, toen zij verder trokken, voortgezet werd door de scherpschutters in den *Shah Bagh*, door wier doodelijk en goed gemikt schot, zoowel Officieren als soldaten schrikkelijk leden. Twee Officieren gedood en drie gekwetst zijnde, achtte het degeen, op wien thans het bevel was overgegaan, onmogelijk, het garnizoen van het fort te ontzetten, zonder gevaar te loopen zijn geheel

detachement te zien vernietigen, hetwelk alreeds zoo spoedig een zoo groot verlies had geleden, en keerde dienvolgens naar het kantonnement terug. In den loop van den avond werd er eene herhaalde proeve genomen door een deel ligte ruiterij; maar deze manschappen hadden een zoo hevig vuur uit de nabijzijnde omheiningen en heggen te verduren, dat men zich verpligt zag terug te keeren, zonder het verlangde ten uitvoer gebragt te hebben en met een verlies van 8 dooden en 14 gekwetsten. De Assistent-Kommissaris-Generaal Kaptein BOYD, intusschen bekend geworden met des Generaals voornemen om het fort te verlaten, haastte hij zich om dezen de noodlottige gevolgen onder het oog te brengen, welke eene dusdanige handelwijze zou hebben. Hij bewees, dat het fort, behalve een' ruimen voorraad van tarwe en *atta* (eene soort van inlandsche tarwe), ook al de magazijnen van rum, geneesmiddelen, kleedingstukken, enz., bevatte; de waarde van al hetwelk men wel op vier *lacs* ropijen (1) mogt

(1) De ropij is eene Oostersche muntspecie, welke in onderscheiden landen bestaat. De Oost-Indische ropijen zijn of van goud of van zilver geslagen. Vermits de munten na het overlijden der Vorsten die ze hebben doen slaan, altijd eenigzins minder waardig gehouden worden, dan bij het leven der Vorsten, en daarenboven ook de eene Vorst de munt van mindere gehalte dan de andere slaat, is er geene juiste waarde van op te geven. Gemiddeld zijn nogtans de gouden ropijen omtrent *f* 16.— en de zilveren *f* 1.05 waardig. De

schatten, en dat het achterlaten van zulk een rijken voorraad niet slechts de troepen onmiddellijk gebrek aan levensbenoodigdheden zou doen hebben, maar ook den vijand een' tienvoudigen moed zou inboezemen. Hij voegde er bij, dat er in het kantonnement niet meer dan voor twee dagen aan levensmiddelen in voorraad waren, en dat niemand van het Kommissariaat van den *Shah* het vooruitzigt had om die, onder de bestaande omstandigheden, van elders aan te schaffen. Ten gevolge van deze vertoogen zond de Generaal onmiddellijk bevel aan den kommanderenden Officier van het fort, om dat tot het uiterste te verdedigen; welk bevel de kommanderende Officier echter naderhand ontkende, ontvangen te hebben. In den voornacht werd er van dezen een brief ontvangen, waarin hij zeide te gelooven, dat de vijand ijverig bezig was met een der torens te ondermijnen, en dat de schrik zoo zeer in de *Sepoys* geslagen was, dat eenigen van hen reeds over de wallen heen naar het kantonnement gevlugt waren; dat de vijand toebereidselen maakte om de poort in brand te steken, en dat hij, den geest zijner manschappen in aanmerking nemende, niet in staat

---

nieuwe Engelsch-Oost-Indische ropijen worden in den handel op $2\frac{1}{2}$ schelling of *f* 1.50 gerekend, en vermits 1 *lac* 100,000 ropijen heeft, zoo bedraagt dit *f* 150,000.—. 1 *croor* is 100 *lac* of aldus *f* 15,000,000.—. 1 *lac* oude ropijen is p. m. *f* 105,000.— en een *croor* *f* 10,500,000.—.

dacht te zijn om het zonder onmiddellijke versterking nog vele uren vol te kunnen houden. In antwoord hierop werd hem berigt, dat hij des nachts te 2 uren versterking zoude ontvangen.

Ten huize van den Generaal werd juist door Staf- en andere Officieren een' Krijgsraad gehouden, toen de Kommissaris in denzelven verscheen en zijne innerlijke overtuiging mededeelde, dat, als niet nog in denzelfden nacht het fort van MAHOMED SHERIF genomen werd, men ook het Kommissariaats-fort zoude verliezen, of althans buiten staat zou zijn, levensbehoeften voor de troepen van daar te verkrijgen. De verliezen in den ochtend geleden, maakten den Generaal zeer afkeerig om zijne manschappen en Officieren aan een dergelijk gevaar bloot te stellen; op den anderen kant voerde men echter aan, dat de duisterheid van den nacht het vuur van den vijand onschadelijk zoude maken, die bovendien hoogst waarschijnlijk onvoorbereid zoude zijn, vermits het niet in de gewoonte der *Affghans* lag des nachts goed wacht te houden.

Dienvolgens werd er een man afgezonden om de plaats te verkennen. In weinige oogenblikken kwam deze terug met het berigt dat omtrent twintig man buiten het fort bij de poort zaten te rooken en te praten; dat hij, naar hetgeen hij van hun onderhoud gehoord had, oordeelen moest, dat het garnizoen zeer klein van getal en buiten staat moest zijn om wederstand te bieden aan een onverhoedschen aanval. De de-

hadden werden toen hervat, gedurende welke weder een uur voorbijging zonder dat de Generaal tot een besluit kon komen. Er werd een tweede verspieder afgezonden, wiens berigt strekte om dat van den eersten te versterken. Ik werd nu gezonden naar den Ingenieur STURT, die toen bijna hersteld was van zijne wonden, om zijne meening te vernemen. In den beginne stemde hij voor een' onmiddellijken aanval, maar vernemende, dat eenigen van den vijand de wacht hielden aan de poort, achtte hij het voorzigtiger te wachten tot in den vroegen morgen: dit deed den Generaal zijn besluit nemen, hoewel niet voor dat er eenige uren met vruchtelooze redekavelingen doorgebragt waren.

Eindelijk werd er gelast dat een detachement te 4 uren in den ochtend aan de *Kohistansche* poort gereed zoude staan, bij hetwelk zich dan een Kapitein zoude voegen, die zich vrijwillig had aangeboden om de poort open te hakken; een ander gedeelte der troepen zou ter zelfder tijd uittrekken door eene opening in het zuidelijke front van den wal, en op denzelfden tijd als het eerste detachement afmarscheren om het garnizoen van het Kommissariaats-fort te versterken. Het was echter goed dag geworden eer men de manschappen onder de wapens had, en toen zij op het punt stonden van uit te trekken, kwam het berigt dat de Bevelhebber van het fort met het garnizoen, dat het fort verlaten had, juist in het kantonnement was aangekomen. Het bleek dat de vijand inderdaad de

poort in brand had gestoken, waarop de Officier, die geen schijn van versterking zag opdagen, en het instormen van den vijand elk oogenblik te gemoet zag, zijne manschappen deed uittrekken door eene opening, welke hij in den muur had gemaakt. Door den Assistent-Adjudant-Generaal in een' openbaren brief opgeroepen zijnde om zich te verantwoorden wegens het verlaten van zijnen post, antwoordde de Kommandant van het Kommissariaats-fort, dat hij gereed was om dit te doen voor een Hof van onderzoek (Krijgsraad), hetwelk hij verzocht te doen bijeenroepen om zijn gedrag te onderzoeken; men vond echter niet goed gehoor te geven aan zijn verzoek.

Het is onloochenbaar, dat de zwakke en krachtelooze verdediging van dit fort en de daarin gevonden rijke buit, de eerste *noodlottige* slag was voor de Engelsche Oppermagt te *Cabul*, en zelfs die Hoofden — en meer bijzonder de *Kuzzilbashen* — welke tot hiertoe onzijdig waren gebleven, deed besluiten om toe te treden in het verbond, dat strekken moest om de Engelschen uit het land te jagen.

Kapitein TREVOR zijn huis tegen de muitelingen verdedigd hebbende, tot dat alle hoop op verlossing vervlogen was, werd met zijne vrouw en zeven kinderen op dezen dag gelukkig naar het kantonnement geleid door zijne *Hazirbash* ruiterij, welke zich getrouwelijk gedroeg, doch welke manschappen zich thans om hunne huisgezinnen, naar hunne woningen begaven. Evenzeer verde-

digde Kapitein MACKENZIE het fort *Kela-i-Hishan Khan* tot dat al zijne ammunitie verschoten was en sloeg zich al strijdende door tot aan het kantonnement, waar hij gelukkig met eene ligte kwetsuur aankwam. Zijne manschappen hadden zich op de meest uitstekende wijze gedragen en met goed gevolg onderscheiden uitvallen gedaan.

Het volgende verhaal van hetgeen er gebeurd is bij het beleg van het fort *Kela-i-Hishan Khan*, kan tevens blijk geven van den noodlottigen misslag welken men beging, door uit het kantonnement geene versterking te zenden. Het fort bevatte de magazijnen van het Kommissariaat van den *Shah*, terwijl de kwartieren van den Brigadier ANQUETIL zich in hetzelfde gedeelte bevonden. De verdediging dezer kwatieren was opgedragen aan eene wacht, bestaande uit een *Havildar* (inlandschen Officier, omtrent gelijk staande aan een Luitenant) en twintig inlandsche manschappen.

Het fort zelf ligt tusschen dat gedeelte van *Cabul*, dat *Moerad Khanah* genaamd wordt en de meest westelijke voorstad of *Deh-i-Affghan*. De rivier *Cabul* stroomt tusschen het fort en de wijk der *Kuzzilbashen* naar het zuiden. Ten noorden, door een smallen weg en een' hoogen muur daarvan afgescheiden, ligt een uitgestrekt bosch van moerbezieboomen, bekend onder den naam van *Yaboo Khanah*, in hetwelk gewoonlijk de paarden van het *Shah's*-Kommissariaat geplaatst werden, maar waaruit zij gelukkiger wijze sedert de vorige maand overgebragt waren naar het kamp te

Seeah Sung. In dat bosch bevond zich eene wacht van zes inlanders en bij toeval een detachement van *Jemandar* (een inlandsch Officier, hooger in rang dan de *Havildar* en gelijk staande met een Kapitein) en vijf en negentig *juzailchees*, gelijk ook nog een detachement der sappeurs van den *Shah*, sterk een *Jemandar* en negen en vijftig man. Deze laatsten waren beladen met eene schaar vrouwen en kinderen, op uitdrukkelijk bevel van het Opperbestuur uit hunne woonplaatsen medegebragt. Het huis van Kapitein TROUP, vroeger Brigade-Majoor van des *Shah's* legermagt, dat zoodanig gebouwd was, dat het geschikt was voor eene tamelijke verdediging, lag op omstreeks 37 Ned. ellen ten oosten van het fort, aan gene zijde van een smal kanaal, terwijl de groote toren, door Kapitein TREVOR en zijn huisgezin bewoond, ten zuid-oosten aan de overzijde der rivier, op 650 Ned. ellen afstand lag; ook deze toren was op dat oogenblik behoorlijk verdedigbaar. Men kan ligtelijk bevroeden, dat het voor de troepen, die in het bezit dezer posten waren en de daar tusschen gelegen ruimte bestreken, eene zaak van aanbelang was om zich in die stelling te handhaven tot de elk oogenblik verwachte aankomst van een regement uit het kantonnement, welks tegenwoordigheid de gemoederen der weifelende *Kuzzilbashen* ten onzen voordeele zou hebben gestemd, en alle gemeenschap zou hebben afgesneden tusschen de oproerige bevolking van *Deh-i-Affghan* en hunne schurkachtige broeders in de *Moerad Khanah*. In de rigting van het

kantonnement lagen, rondom het westelijke gedeelte van het fort tot aan den zoom der rivier, bemuurde tuinen en ook bosschen, welke eene goede schuilplaats opleverden voor den loerenden vijand, die daardoor in staat was gesteld de verdedigingswerken zonder veel gevaar te naderen tot op een' afstand van weinige Ned. ellen.

In den vroegen morgen van den 2den November werd den Kapitein MACKENZIE berigt, dat er een onrustbarend oproer in de stad was uitgebarsten. De Brigadier ANQUETIL, benevens Kapitein TROUP waren uitgereden om hun ochtendtoertje te doen, nademaal zij het oproer niet van zoo veel gewigt achtten, als het later bleek te hebben. Kapitein MACKENZIE wachtte nog gedurende omtrent een uur op de terugkomst van beide genoemde Officieren alvorens afdoende maatregelen te nemen, terwijl hij alvast de wachtposten in het geweer deed komen. Plotseling zag de Kapitein een naakt man voor zich staan, welke bedekt was met bloed, dat uit twee diepe sabelhouwen in het hoofd en vijf geweerkogel-wonden in den arm en het ligchaam gudste. Het bleek een van Sir W. MACNAGHTEN's manschappen te zijn, welke met eene boodschap naar Kapitein TREVOR gezonden zijnde, door de muitelingen opgevangen was. Dit was wel eene nadrukkelijke waarschuwing omtrent de wijze, waarop de zaken behandeld werden. Kapitein MACKENZIE gaf dienvolgens onmiddellijk bevel om al de poorten te sluiten en hield persoonlijk het opzigt over het vervoeren van de detachemen-

ten met hunne vrouwen en kinderen van de *Yaboo Khanah* naar het fort. Terzelfder tijd gaf hij bevel om schietgaten te boren in het bovengedeelte van het huis van Kapitein TROUP, in hetwelk een Onder-Officier met tien *Sepoys* waren. Terwijl men daarmede bezig was kwam de bevolking van *Deh-i-Affghan* door de tuinen toestroomen en begon op het fort te vuren. Hierdoor moest men, om de hulpelooze legervolgers te redden, de tenten en de bagaadje achterlaten. Bij het ten uitvoer leggen dezer ontruiming vielen er vijf manschappen van den vijand, terwijl er van de zijde der troepen één man gedood en één gewond werden. De *Affghans* bezetteden toen de tuinen, uit welken wij hen, in weêrwil van de herhaalde uitvallen, welke gedurende den dag gedaan werden, niet konden verjagen. Integendeel kwamen zij telkens als de troepen naar het fort terugtrokken, zonder gezien te kunnen worden, zóó nabij, dat zij de manschappen konden treffen door onze eigen schietgaten. Gedurende den dag werd ons het kanaal afgesneden en zóó naauw bewaakt, dat een der legervolgers, die eenig water trachtte te verkrijgen, gedurende deze poging doorschoten werd. Gelukkiger wijze vond men echter in het kwartier van den Brigadier ANQUETIL een' ouden put, welks water drinkbaar was. Toen men 's namiddags geene patronen meer had dan die, welke de soldaten in hunne patroontasschen hadden, begaf zich Kapitein MACKENZIE naar Kapitein TREVOR, die nog altijd den toren bezet hield zonder ver-

ontrust te worden. Zelfs nog op dat oogenblik bevonden zich KHAN SHEREEN KHAN het hoofd der *Kuzzilbashen* en vier of vijf andere *Khans* van aanzien, en onder dezen ook de aanvoerders van de regementen der *Hazirbashen*, bij Kapitein TREVOR, in de ernstige hoop, dat eenige afdoende maatregelen van den kant der Engelschen hen zouden ondersteunen in het openlijk omhelzen van onze zaak (1).

Kapitein TREVOR zond Kapitein MACKENZIE's verzoek, om *ten minste* krijgsbehoeften te zenden, wanneer men hem al geen' meer krachtdadigen onderstand kon doen toekomen, naar het kantonnement, waar dat verzoek aankwam, nademaal de afstand niet meer dan anderhalve mijl bedroeg. Kort daarna werden de gemoederen opgewekt door

---

(1) Gedurende de later gevolgde expeditie naar *Kohistan* sprak Kapitein MACKENZIE vaak met KHAN SHEREEN KHAN en eenige andere hoofden van de partij der *Kuzzilbashen* over den opstand. In deze gesprekken verklaarden allen als uit één' mond op de meest stellige wijze, dat de minste krachtsontwikkeling van de zijde der Engelschen, en vooral het zenden van versterking naar de posten van de Kapiteins MACKENZIE en TREVOR, dadelijk al de *Kuzzilbashen* en al wie eenigen invloed op hen had, ten voordeele der Engelschen zouden gestemd hebben. KHAN SHEREEN bevestigde ook de meening, dat, ingeval Brigadier SHELTON op den noodlottigen 2den November vroegtijdig aan de andere zijde der stad aanvallender wijze ware te werk gegaan, de geheele opstand gesmoord zoude zijn geworden.

eene hevige kanonnade, afgewisseld door geweervuur, die blijkbaar naderde in de rigting van de *Moerad-Khana*, gelijk ook door het vlugten der in de tuinen genestelde aanvallers, die in hunne vlugt de rigting namen van *Deh-i-Affghan*, uit welke wijk een groot aantal vrouwen en kinderen den heuvel opklommen, blijkbaar uit vrees voor een' aanval der Engelsche troepen. Maar deze opbeurende klanken stierven spoedig weg. Te vergeefs spanden allen hunne oogen in, om het schitteren van de bajonetten door de boomen en om de hoeken van de hoofdstraat te zien, welke naar het kantonnement leidde. De belegeraars van Kapitein MACKENZIE stroomden nu onder luid gejuich terug. Deze omstandigheden deden de troepen bijna vervallen tot vertwijfeling, voor welke zij alleen door de uiterste krachtinspanning van de zijde van Kapitein MACKENZIE behoed konden worden; zijnde dat gevoel van wanhoop bij de troepen vooral opgewekt geworden door het gerucht van den moord aan Sir ALEXANDER BURNES, zijn' broeder en nog een' Kapitein gepleegd; door den rook, die uit zijn brandend huis opsteeg, en door het berigt, dat de kas van Kapitein JOHNSON, eveneens in de stad gelegen, geplunderd, en de wacht vermoord was. De aanvallen hielden gedurende den nacht aan, en de troepen kregen het vermoeden, dat de vijand bezig was het noordwestelijk bolwerk te ondermijnen. Bij het krieken van den dag deden de troepen een' uitval om dit te onderzoeken, maar werden terug geslagen, nadat zij zich ver-

gewist hadden, dat dit hun vermoeden maar al te gegrond was. Rondom al de Affghansche forten is er veel wildernis, op welke het geweervuur eene onzekere werking heeft, terwijl door het gemis van handgrenaten bij de belegerden, de torens zeer goed konden ondermijnd worden. Ten einde dien aanslag te keer te gaan, groef men van binnen in den toren een' put of schacht in den grond, en plaatste vier vastberaden manschappen aan den rand, welke gereed waren om den eersten die er door kwam ter neder te schieten. De uitgebreidheid van het fort noodzaakte al de manschappen om te gelijker tijd dienst te doen, dat eenigen zeer vermoeide, terwijl de blijmoedigheid der overigen niet verhoogd werd door het onophoudelijk gehuil der vrouwen om de dooden en stervenden. Als een' eigenaardigen karaktrek van de Affghansche *juzailchees* moeten wij hier vermelden, dat, zoodra zij vijf minuten konden vinden, om zich door het rooken eener pijp te ververschen, ook dadelijk een van hen eene soort van ruwe guitar ter hand nam, en daaruit een snorrend geluid haalde, dat tot accompagnement diende van een' krijgszang, al hetwelk, met het bovenvermeld gekerm vereenigd, zeer vreemd klonk.

Op het midden van den daaraanvolgenden dag zag men den vijand den toren van Kapitein TREVOR binnengaan. Twee zijner bedienden, die door het overzwemmen der rivier ontkomen waren, bragten het berigt, dat Kapitein TREVOR en al de leden van zijn huisgezin gedood waren, welke tij-

ding, ofschoon later blijkende valsch te zijn, eene zeer slechte uitwerking had op de manschappen, wier krijgsbehoeften zeer opkortten, hoe spaarzaam men er ook mede was omgegaan. Na het tooneel der plundering van des Kapiteins huis, welke ken gezien worden van de wallen van het fort, deed de vijand, bezit hebbende genomen van den top, die de verdedigingswerken van het fort bestreek, zijne kogels uit zijne lange *juzails* met zoo veel juistheid nederkomen, dat het westelijke front geheel van manschappen ontbloot werd; terwijl Kapitein MACKENZIE den ondermijnden toren alleen konde naderen door op handen en voeten langs een smallen trap te kruipen en plotseling door de deur te slippen. Nu begon ook de wacht in het huis van Kapitein TROUP te schreeuwen, om in het fort binnen gelaten te worden, dat ook geschiedde, toen de schrijver des Kapiteins had geroepen, dat de manschappen hun' post wilden verlaten. Toen zij binnen waren, versperde men Kapitein MACKENZIE's deur met zakken meel, nadat reeds vooraf hoopen van steenen en groote houtblokken tegen de deur en het klinket, aan de zijde van Brigadier ANQUETIL's kwartier, opgestapeld waren.

In den namiddag van denzelfden dag bragt de vijand een stuk zwaar vestinggeschut tegen het fort in batterij, welks kogels het oppergedeelte der muren van een onzer torens beukte, en de *juzailchees* verschrikte, nademaal deze altijd vreezen voor elke soort van geschut. Deze neiging

tot wanhoop werd versterkt door het volstrekt gebrek aan krijgsbehoeften, en door dat de *Affghans* groote hoeveelheden brandhout en lange staken aanvoerden, de laatsten aan het uiteinde van brandstoffen voorzien, al hetwelk zij tegen de muren optasten, ten einde de deur van Kapitein MACKENZIE's woning in brand te steken. Eenige inlandsche manschappen, welke geposteerd waren aan die zijde van het fort, waar de woning van den Brigadier ANQUETIL lag, werden nu ten deele oproerig en begonnen de versperring weg te ruimen, welke tegen de poort dier woning gemaakt was, ten einde te beproeven om zich door behulp van de snelheid hunner paarden met de vlugt te redden. Deze poging werd bedwongen door Kapitein MACKENZIE, die met een dubbelloops geweer onder hen kwam, en dreigde den eersten den besten die wederspannig zou zijn, te zullen neêrschieten. Toen de avond viel waren allen geheel uitgeput; zijnde de bezetting toen gedurende veertig uren achtereen, zonder eenige rust te genieten, bezig geweest met vechten en werken, en wanneer de bevelvoerder zich slechts voor weinige oogenblikken van een gedeelte der werken verwijderde, dan vond hij de manschappen die nog de wapens konden dragen geheel ontmoedigd; bovendien stierven de gewonden door gebrek aan geneeskundige hulp. In dien toestand gaf Kapitein MACKENZIE gehoor aan den raad van den *Jemandar*, (Kapitein) der *juzailchees* en van den schrijver van Kapitein TROUP, en maakte alles

gereed voor den aftogt naar het kantonnement. Men bepaalde dat die plaats zoude hebben in den voornacht, tegen welken tijd de vijand, nademaal het juist in de vasten van den *Ramazan* was, naar onze berekening aan zijn hoofdmaaltijd zoude zitten. De *juzailchees* werden aan het hoofd geplaatst en moesten alle wagen bezet-woorden ingeval men op een vijandelijken post stootte. Met achterlating van al wat naar bagaadje geleek, werden de gewonden geplaatst op al de inlandsche paarden welke wij hadden, en volgden daarna te gelijk met de vrouwen en kinderen. Kapitein MACKENZIE, die zich verbeeldde, dat de geregelde troepen hem, in geval eener hardnekkige vervolging bij zouden blijven, voerde de achterhoede aan. Men was natuurlijk verpligt de stad te mijden, en den loop van het reeds genoemde kanaal volgende, verder op door lanen en velden den weg naar het kantonnement in te slaan. Een nachtelijke terugtogt is gewoonlijk noodlottig, en ook de onderhavige maakte geene uitzondering op den gemeenen regel. In weêrwil van het bevel tot achterlating van alle bagaadje, slopen vele van de arme vrouwen, door de duisternis begunstigd, den weg op, de schouders beladen met hunne geringe bezitting, terwijl zij de kinderen lieten loopen, welker geschrei zoo wel de verwarring als het gevaar van ontdekt te worden, grootelijks vermeerderde.

Voor dat men eene halve mijl ver was gekomen, was de achterhoede afgeraakt van de voorhoede,

op welke een vijandelijke post was beginnen te vuren. Al de geregelde troepen waren naar voren geslopen naar de *juzailchees*, zoo dat de Kapitein zich geheel alleen achteraan bevond met drie inlanders, te midden van een' hulpeloozen en weeklagenden hoop vrouwen en kinderen. Deze Officier thans eene naauwe laan inrijdende om den weg te onderzoeken en te bepalen, zag hij zich plotselings omringd door een' troep *Affghans*, welke hij in den beginne aanzag voor zijne eigene *juzailchees*, en in dien geest tot hen sprak. Zij leerden hem echter weldra zijne dwaling inzien, door hem onder den uitroep: » *Feringhee hust*" (hier is een Europeaan!) met hunne zwaarden en messen aan te vallen. Hij spoorde nu zijn paard op eene nadrukkelijke wijze en wendde gedurig, terwijl hij regts en links om zich heen hieuw, hebbende hij gelukkig zijn' sabel getrokken voor hij overvallen werd. Door eene heilrijke leiding der Voorzienigheid keerden zijne slagen het grootste gedeelte der hunnen en was hij zoo gelukkig van de hand zijns hardnekkigsten belagers af te houwen. Na eene wanhoopige worsteling, gedurende welke hij twee ligte sabelhouwen en een slag op het achterhoofd ontving van een persoon, wiens zwaard hem in de hand kenterde, en door welken slag hij bijna van het paard werd afgeworpen, ontkwam hij der bende op eene gelukkige wijze, in weêrwil dat het geheele, in alarm gebragte en in het geweer gekomen piket tweemalen achter elkander de geweren op hem

4 *

afvuurde. De vijanden vervolgden hem, maar hij won welhaast ruimte op hen, door in galop onderscheiden velden over te steken en een' weg te bereiken, welke, naar hij bemerkte langs het west-einde van den tuin van den *Shah* heenliep. Toen hij dien weg met voorzigtigheid opreed, bemerkte hij tot zijn' schrik, dat zijn weg nogmaals versperd was door eene talrijke bende *Affghans*. Terug te keeren was onmogelijk. Na zich God aanbevolen te hebben, stortte hij zich in het midden der vijanden, hopende, dat het gewigt van zijn paard hem een weg zoude banen, terwijl hij den slag van zijn zwaard voor het allerlaatst bewaarde. Het was goed, dat de Kapitein dus handelde, want toen hij omtrent een twintigtal van hen omvergereden had, bemerkte hij, dat het zijne eigene *juzailchees* waren. Ieder, die ooit plotseling bevrijd is geworden van eenigen grooten angst, kan bevroeden hoe het den Kapitein op dat oogenblik te moede was. Na gedurende eenigen tijd met deze moedige manschappen te zijn voortgegaan, en zonder verontrust te worden, te midden van eene wachtpost des vijands, van welke al de manschappen sliepen, ongedeerd doorgekomen te zijn, bereikte men het kantonnement, waar gedurende den nacht nog vele achterblijvers, meestal legervolgers aankwamen.

Het is duidelijk, dat onder andere beklagenswaardige misslagen, welke onze verschrikkelijke nederlaag veroorzaakten, de beide grootste die waren, dat de Brigadier SHELTON weigerde om troepen in

de stad te zenden, toen de muitelingen naauwelijks 200 man telden en vervolgens dat men den post van Kapitein MACKENZIE niet versterkte. De geheele schuld hiervan kan echter niet aan den Generaal ELPHINSTONE ten laste gelegd worden, daar deze eensdeels niet genoeg ingelicht werd van den stand van zaken en anderdeels niet wist hoe gemakkelijk men versterking had kunnen zenden.

Het zoude onregt zijn hier niet te gewagen van de heldhaftige verknochtheid, gedurende het geheele beleg van het fort aan den dag gelegd door HUSSAIN KHAN, de *Jemandar* (Kapitein) der *juzailchees* en de handvol dapperen onder zijn bevel staande, welke allen tot op het laatste oogenblik getrouw bleven aan hunnen Bevelhebber. Hoe wel hen de Bevelhebber nog geheel onbekend was, hadden zij gedurende de geheele belegering van het fort *Nishan Khan*, niet alleen volstandig geweigerd te luisteren naar de herhaaldelijk door de *Affghansche* belegeraars gedane voorstellen, om den Bevelhebber aan hunne wraakzucht over te leveren, waarvoor men hen alle beloften van eigene veiligheid gaf, maar ook de meest verleidelijke voorslagen van AMENOOLLAH KHAN, MAHOMED AKBER en andere *Affghansche* hoofden, om zich te voegen bij de algemeene zaak van den *Islam* tegen de *Kaffirs* (ongeloovigen), niet alleen met verachting afwezen, maar ook volstandig de brieven, in welken men hen deze voorslagen en aanbiedingen deed, getrouwelijk hadden ingeleverd aan den bevelvoerenden Officier.

Naauwelijks was het bekend geworden, dat het Kommissariaats-fort, van hetwelk wij onzen toevoer moesten bekomen, verlaten was, of een algemeen gevoel van verontwaardiging bezielde het garnizoen. Onbeschrijfelijk was het ongeduld der troepen, maar vooral van de inlanders, om uit te rukken tot deszelfs herovering, welk gevoel in geenen deele verminderd werd, toen zij langs den weg, die van het fort naar de poort van den *Shah Bagh* leidde, de *Affghans* heen en terug zagen gaan, beladen zijnde met den voorraad, welke ons in staat zoude gesteld hebben, ons hardnekkig te verdedigen. Deze stemming der troepen bemerkende en al het gewigt gevoelende van de zegepraal des vijands in hare kiem te verstikken, drong ik met alle kracht bij den Generaal er op aan, dat hij een deel der troepen zou uitzenden om MAHOMED SHERIF's fort in te nemen, na vooraf de poort opengehakt te hebben, en diende mij vrijwillig aan om met twee rijdende stukken een onverhoedschen kavallerie-aanval langs den grooten weg te beletten. Onder bescherming van derzelver vuur zouden dan de aanvallende troepen op den weg kunnen voorttrekken, daarenboven voor het vuur van het fort gedekt wordende, door een' lagen muur, welke langs den geheelen weg heenliep. De Generaal gaf zijne toestemming, waarop dan nu een detachement in gereedheid gebragt werd; de kardoezen werden klaar gemaakt, en tegen het middaguur rukten wij de westpoort uit. De stukken reden voorop en werden onder gedeelte-

lijke bescherming van eenige boomen in batterij gebragt, binnen 90 Ned. ellen afstands van het fort. Gedurende twintig minuten lieten de artilleristen de kanonnen spelen, in weêrwil van een hevig vuur, dat van de wallen van het fort gemaakt werd; maar in plaats dat de bevelvoerende Officier met zijne manschappen vooruitstormde, gelijk afgesproken was, bleef hij onderwijl werkeloos staan onder bedekking van den muur aan de zijde van den weg. De Generaal, die de bewegingen van de poort gade sloeg, ziende dat de krijgsvoorraad opkortte, en dat de troepen verzuimd hadden gebruik te maken van de beste gelegenheid om voort te rukken, deed hen naar het kantonnement terugkeeren, zoodat de vijand onbelemmerd de vruchten zijner overwinning smaakte. De *Sepoys*, welke het vurigst verlangd hadden ten strijde gevoerd te worden, waren woedend van in hunne hoop te leur gesteld te zijn. Men moet erkennen dat de Generaal buitengemeen ongelukkig was met velen van de Officieren, die hem van nabij omringden, wie het ongelukkiger wijze aan dat krijgskundige oordeel en dien snellen blik ontbrak, welke een voornaam vereischte zijn om in een beslissend oogenblik te kunnen slagen. Hierop maakten echter eenige Officieren, welke hunnen moed met hun bloed bezegelden, eene eervolle uitzondering.

Den volgenden dag werd er besloten om het fort van MAHOMED SHERIF door eene geregelde bres stormenderhand in te doen nemen. Reeds vroeg in

den ochtend werden drie negenponders en twee houwitsers aangevoerd, de eersten van welken, onder mijn bevel gesteld, op deszelfs noord-oostelijk bolwerk, en de laatsten op de nabijzijnde *Courtine* (gordijn, zijnde een wal of muur tusschen twee bolwerken) moesten spelen. Binnen twee uren tijds was er een behoorlijke bres gemaakt, gedurende welken tijd een moordend vuur op de artilleristen onderhouden werd door des vijands scherpschutters, welke geplaatst waren in twee hooge torens, die de batterij volmaakt bestreken. Bovendien brokkelden de schietgaten door de sterke schudding gedurig af, zoodat het eindelijk uiterst moeijelijk werd met de kanonnen te manoeuvreren. Het detachement, bestaande uit drie kompagniën, nam nu weldra het fort in. Een der officieren werd daarbij, terwijl hij op de kruin der bres eene vlag zwaaide, vlak door het hart geschoten. Vermits het fort aan den *Shah Bagh* paalde, werd het noodig geacht den vijand, zoo mogelijk, ook uit de laatste plaats te verjagen. Onderrigt dat er eene groote opening in den noordelijken muur van den tuin was, liet ik een zesponder daarheen brengen en deed onderscheiden schoten met druiven en schroot op groepen van des vijands manschappen, welke zich onder de boomen verzameld hadden, waardoor zij spoedig uiteen gedreven werden. Wanneer nu slechts een detachement infanterie hun voordeel had gedaan met de gelegenheid, welke zich voor hen opdeed, om zich te werpen in het gebouw bij den hoofd-

ingang, aan de zijde van den weg, dan zoude de plaats gemakkelijk en voor goed genomen hebben kunnen worden; en men had dan ook weder bezit kunnen nemen van het tegenovergelegen Kommissariaats-fort, welks voorraad nog niet half geledigd was. Terwijl wij vochten, veegde eene veldontdekking, bestaande uit een rijdend stuk, eenige ruiterij en twee kompagniën voetvolk de vlakte schoon, die op de westzijde van het kantonnement lag. Na den vijand uit verschillende omheinde plaatsen verdreven te hebben, keerde zij terug, toen men een groot getal van *Affghansche* ruiterij en infanterie zag, trekkende in de rigting van de stad naar het zuidwestelijke uiteinde van een' heuvel, welke in eene schuinsche rigting van het noord-oosten naar het zuid-westen, door de vlakte naar de westelijke zijde van het kantonnement liep. Eene kompagnie ongeregelde ruiterij was den geheelen ochtend als piket geplaatst geweest op den top van dien heuvel, van waar die manschappen juist terug ontboden waren, toen een sterk korps van des vijands ruiterij den voet bereikte en de kruin ging bezetten. Toen de veldontdekking dit bemerkte, maakte zij halt, en eenige oogenblikken later kwam, zeer ter gelegener tijd, eene versterking aan, bestaande uit twee kompagniën ongeregelde en twee kompagniën geregelde ruiterij. Ik achtte het thans mijn pligt, mij bij het rijdende stuk te voegen, dat zonder Officier was, en liet dienvolgens een zesponder onder bescherming van een' Officier der troepen, die zich

jaist bij mij gevoegd had met een' klein getal zijner *juzailchees*, welke aan het schermutselen waren geweest in de vlakte aan het westelijke einde van den *Shah Bagh*, waar hij eene opening vindende, met zijne manschappen doorgekropen was, en dat gedeelte van den tuin van vijanden gezuiverd had; maar, door dat hij niet ondersteund werd, zich genoodzaakt had gezien om terug te trekken met een verlies van 15 man van zijne 95 *juzailchees*.

Ondersteund wordende door eene kompagnie ruiterij, rukte ik thans met het rijdende stuk voorwaarts tot aan den voet des heuvels, en opende het vuur op de vijanden, terwijl de overige kavallerie, voorafgegaan van de ongeregelde ruiterij, kloekmoedig de helling opreed, om ze te verdrijven. De Officieren gingen hunne manschappen wakker voor, en men stootte op een bijna gelijk getal vijanden, die op hen afkwamen. Men werd nu handgemeen, waarvan het gevolg was, dat de *Affghansche* ruiterij naar de vlakte terugtrok en den heuvel in onze magt liet. In dit gevecht raakte de aanvoerder onzer ongeregelde ruiterij persoonlijk slaags, en deed den schoonbroeder van ABDOOLLAH KHAN sneuvelen. Ondertusschen begonnen de vijanden zich sterk te verzamelen in de vlakte aan de westzijde van den *Shah Bagh*, van waar zij zich trapsgewijze schenen uit te breiden naar het kantonnement, om onzen terugtogt af te snijden. Het was daarom noodig geworden de ruiterij van de hoogte te doen terug komen en post vat-

ten in de vlakte, waar zij met meer vrucht konde werken. Er werd eene versterking van twee kompagniën met een rijdend stuk afgezonden, en de geheele magt trok nu, om een' aanval te voorkomen, in slagorde op met een stuk geschut op elke flank. Thans werd door 's vijands *juzailchees* uit de verte gevuurd, welk vuren beantwoord werd met schroot en kogels uit de kanonnen, terwijl de hoogten weder bezet werden door *Affghansch* paardenvolk, dat echter niet gezind scheen om de Engelsche troepen in een geregeld gevecht te ontmoeten, en, nademaal de nacht begon in te vallen, langzamerhand naar de stad terugtrok. Bij deze gelegenheid vielen er omtrent 100 man van den vijand op den heuvel, terwijl de Engelschen 8 dooden en 14 gekwetsten hadden.

Men zal zich herinneren, dat ik een zesponder had gelaten bij de opening in den muur van den *Shah Bagh*. Na mijn vertrek werd het westelijke einde van denzelven gevuld met eene groote menigte vijandelijke infanterie, welke ter sluik de boomen beklom en in de rigting van het kanon een zoo scherp en welgemikt vuur onderhield van den hoogen muur, dat het volstrekt noodzakelijk was het stuk van daar te doen wegnemen. De Officier, onder wiens bescherming het gesteld was, door eenige infanterie versterkt zijnde, poogde nu de manoeuvre te dekken, welke zeer moeijelijk ging, vermits het stuk met de hand verwerkt moest worden over een zeer slechten

grond. Onderscheiden artilleristen van den *Shah* werden gedood en andere van de dekkende manschappen liepen over, terwijl het stuk ter naauwernood gered werd. Ik moet hier bijvoegen, dat de *juzailchees* van dien tijd af onder de leiding van denzelfden Officier (Kapitein MACKENZIE), welke zich vrijwillig had aangeboden om hen aan te voeren, altijd de eersten waren, welke zich bij alle gelegenheden trachtten te onderscheiden, en tot op het laatste oogenblik een zeer nuttig deel onzer krijgsmagt bleven uitmaken.

Twee dagen later beproefde de vijand om een' van de torens te ondermijnen van het fort dat wij op den 6den innamen. Indien wij te gelijkertijd ook van de poort van den *Shah Bagh* bezit hadden genomen, dan ware dit niet gebeurd. Onze voornaamste vrees werd echter veroorzaakt door den staat van ledigheid van ons korenmagazijn. Zelfs door ruime betaling en hooge steekpenningen gelukte het den Kommissaris slechts, om uit het dorp *Beymaroo*, dat ten noorden op eene halve mijl afstands op den Kohistanschen weg lag, een' geringen toevoer te verschaffen, welke voor het dagelijksch verbruik onvoldoende was. Het plan van den vijand was blijkbaar om ons uit te hongeren. Ten einde dit doel te bereiken, gebruikten de hoofden hunnen geheelen invloed, om te beletten, dat wij van een der omringende forten toevoer kregen. Zij speelden een zeker spel, dat onmisbaar vroeg of laat met gelukkig gevolg moest bekroond worden, ingeval zij slechts innig ver-

eenigd bleven. Gedurende het korte tijdperk van rust, dat na ons innemen van het fort geboren werd, poogden zij een paar kanonnen uit te rusten, welke zij zich aangeschaft hadden, uit de werkplaats van den Officier, die belast was met het opzigt over de artillerie van den *Shah*, en welke werkplaats ongelukkigerwijze in de stad lag. Deze plaatsten zij in positie digt bij MAHMOED KHAN's fort tegenover het zuid-oostelijk bolwerk van het kantonnement. Gedurende al dien tijd was de stad dagelijks beschoten geworden door de rijdende artillerie, welke in de *Bala Hissar* lag; maar ofschoon daardoor aanmerkelijke schade aangerigt en veel van 's vijands volk gedood werd, behoorde er geschut van veel zwaarder kalliber toe, dan men toen bezat, om eene zoo uitgebreide plaats plat te schieten. In den ochtend van den 2 November, toen het oproer uitbarstte, had men de twee stukken, welke met de *Hindostansche* troepen naar de stad gezonden waren, onder de verwarring en de haast van den terugtogt, buiten de poort van de *Bala Hissar* gelaten, waar zij sedert dien tijd waren blijven staan. Van uit de huizen van den *Shah Bazar* werd door den vijand eene zoo strenge wacht over dezelven gehouden, dat het onmogelijk was die binnen het fort terug te brengen; bovendien moesten de troepen even scherp wacht houden, om te beletten dat zij weggevoerd werden door den vijand, die herhaaldelijk wanhopige pogingen deed om ze meester te worden.

De zwakke gezondheidsstaat des Generaals had

het noodzakelijk gemaakt, dat er een tweede Officier benoemd werd, om hem in het bevel over het garnizoen af te lossen. Op dringend verzoek van den Kommissaris werd Brigadier SHELTON van uit de *Bala Hissar* daartoe opontboden, nademaal de Kommissaris hoopte, dat door diens ijverige medewerking met hem-zelven en den Generaal, de krachten opgewekt en het zinkende vertrouwen der troepen verlevendigd zouden worden. Die Officier kwam dan ook in het kantonnement terug, één rijdend stuk, één stuk berggeschut, eene kompagnie van des *Shah's* soldaten en een kleinen toevoer *atta* (inlandsche tarwe) medebrengende.

VIERDE HOOFDSTUK.

Hopeloosheid in het kantonnement. — Verschil van meening tusschen den Brigadier SHELTON *en Sir* WILLIAM MACNAGHTEN. — *Schade aangerigt door het vijandelijke vuur uit onderscheiden forten. — Bestorming van het fort* Rika-Bashi. — *Gevaarlijke toestand en dapperheid van een' Officier. — Voortreffelijkheid der* Affghans *als schutters.*

Van dit oogenblik af nam de Brigadier SHELTON een merkelijk deel aan het tooneelspel, van welks ontknooping zoo veel afhing. Van het eerste begin af had hij er aan gewanhoopt, dat de troepen het den geheelen winter te *Cabul* zouden uithouden, en had daarom met vuur aangedrongen op een onmiddellijken terugtogt naar *Jellalabad.*

Dit wanhopen aan de mogelijkheid van zich staande te houden, scheen ongelukkigerwijze aanstekelijk te zijn. De noodlottige invloed dier meening verspreidde zich het allereerst onder de Officieren, en werd door dezen op de soldaten overgeplant. Het aantal ongeluksvogels on-

der het garnizoen groeide op eene schrikbarende wijze aan, zoodat men overal droefgeestige blikken zag en akelige voorspellingen hoorde. De groote verliezen, welke op den dag van het verlaten van het Kommissariaats-fort geleden waren, hadden de manschappen, vooral van het regement, aan hetwelk deze verliezen toegebragt waren zeer ontmoedigd; en het is eene beklagenswaardige daadzaak, dat sommige van de Europesche soldaten, van wie men had moeten verwachten, dat zij hunne inlandsche wapenbroeders een voorbeeld van volharding en kloekmoedigheid zouden geven, integendeel de eersten waren, die het vertrouwen verloren en het eerst blijken gaven van misnoegdheid over de pligten aan hen opgelegd. Het kwade zaad, eens ontkiemd zijnde, werd steeds moeijelijker om uit te roeijen, terwijl het dagelijks sterker bleek, hoe geheel ontzenuwend het denkbeeld van een' terugtogt voor den krijgsman zij.

In deze zaak was Sir WILLIAM MACNAGHTEN van een geheel tegenovergesteld gevoelen, als dat van den Brigadier SHELTON. De Kommissaris achtte het een' pligt, welken men aan het Gouvernement verschuldigd was, om den post tot elken prijs te verdedigen. Dit verschil van meening in een vraagpunt, dat een levensbeginsel betrof, werd gevolgd van rampzalige uitkomsten, in zoo verre, dat het den Generaal in het uur van den nood de kracht benam, welke uit eensgezindheid voortspruit, en in een dringend tijdsgewricht, dat de

ruimste wisseling van raadgevingen en denkbeelden vereischte, integendeel, eene koele en ontmoedigende achterhoudendheid te weeggebragt.

Doch keeren wij van deze uitweiding terug. Omstreeks 9 uren in den ochtend van den 10den November bezette eene sterke vijandelijke magt de hoogten ten westen, terwijl te gelijker tijd een talrijk korps ruiterij en voetvolk, dat verondersteld werd uit pas aangekomen *Giljyers* te bestaan, op de *Seeah Sung* heuvels ten oosten verscheen, en, na het doen van eenige vreugdeschoten, een luid gejuich deed opgaan, dat op gelijke wijze beantwoord werd door hen, welke aan den anderen kant van ons waren. Men veronderstelde dat dit een afgesproken teeken was tot een' vereenigden aanval op het kantonnement. Op de westzijde werd echter geene beweging gemaakt om ons te verontrusten, maar ten oosten daalden afdeelingen van den vijand naar de vlakte af, en namen al de forten in die rigting gelegen in bezit. Een van dezen, het *Rika-Baschi*-fort genoemd, was juist gelegen tegenover de *Zendings-gebouwen*, op den noord-westelijken hoek van het kantonnement en binnen een geweerschot van onze werken, op welken de vijand dadelijk een uitermate vernielend vuur begon te geven. Een gedeelte scherpschutters, verscholen tusschen de bouwvallen van een huis, vlak tegenover het noord-oostelijke bolwerk gelegen, mikten te gelijker tijd hun doodelijk schot op de Europesche artilleristen, die bezig waren met het besturen der kanonnen, van welke manschappen

er een door den slaap gescheten werd, terwijl hij bezig was met het uitwisschen van een stuk. Om zich van die aanvallen te bevrijden, werd er uit het kantonnement gedurende twee uren uit twee houwitsers en een mortier gevuurd.

Op dat oogenblik waren er niet meer dan voor twee dagen levensmiddelen in voorraad. Het was nogtans klaarblijkelijk dat wij weldra op alle zijden volmaakt ingesloten zouden zijn, als de vijand niet spoedig uit zijne nieuwe stellingen verdreven werd. Op het vurige verlangen van den Kommissaris, die de geheele verantwoordelijkheid daarvan op zich nam, gaf de Generaal bevel dat zich eene krijgsmagt onder Brigadier SHELTON gereed zoude houden om het *Rika-Bashi*-fort te bestormen.

Deze magt, bestaande uit twee stukken van de rijdende artillerie, een stuk berggeschut, een deel ruiterij en drie regementen infanterie, kwam tegen 12 uren in de wapens aan de oost-poort. Het geheel trok uit het kantonnement, terwijl van elk regement twee kompagniën, bestemd om den storm te beginnen, aan het hoofd der kolonne trokken, aan welker hoofd een Officier was, die vooruitliep om de poort open te slaan. Hij miste echter de poort en sloeg een klinket open, dat zóó naauw was, dat er niet meer dan twee of drie man, en dan nog wel in eene bukkende houding, te gelijk door konden. Gelijk men zien zal was dit een der voornaamste oorzaken van de nederlaag; want de manschappen verloren geheel en al den moed,

toen zij hunne vooropgaande kameraden, die onder zulke nadeelige omstandigheden den ingang poogden binnen te dringen, zagen neêrvellen, zonder dat zij hen hulp konden toebrengen. Het teeken tot den storm werd nogtans gegeven.

Bij het naderen van het klinket had het detachement een buitengemeen hevig vuur te verduren, dat van de wallen gemaakt werd, en de naauwe doorgang, door welken het poogde binnen te dringen, diende uitsluitend om de dappersten aan een' zekeren dood bloot te stellen. Eenige Officieren, benevens eene handvol Europeanen en weinige *Sepoys* drongen echter naar binnen; van twee andere Officieren werd er een, nog buiten zijnde, neêrgeschoten en de ander bij den ingang neêrgesabeld. Des vijands garnizoen, geloovende dat deze weinige dappere mannen door de overige magt der aanvallers ondersteund werden, vlood in zijne verslagenheid buiten de poort, welke aan de tegenovergestelde zijde van het fort lag, en waar het punt van aanval had moeten geweest zijn. Ongelukkiger wijze deed een deel *Affghansche* ruiterij van achter den hoek van het fort, naast het klinket uitkomende, een' aanval: nu steeg het geroep van » kavallerie!" op, een uitroep, die gedurende onze operatiën maar al te vaak de wapenen van hen verlamde, welker geweren en bajonetten wij gewoon zijn aan te zien, als meer dan voldoende tegen de niet aaneengeschakelde aanvallen van ongeregeld paardenvolk.

De Europeanen weken te gelijk met de *Sepoys*, bovendien blies een horenblazer van een der infanterie-regementen bij vergissing den aftogt, door al hetwelk er een tooneel van algemeene vlugt voortgebragt werd. Het was te vergeefs, dat de Officieren, die den gevaarlijken toestand beseften, waarin de naar binnen gedrongen Officieren verkeerden, hunne manschappen vermaanden en baden om vooruit te rukken; geen sterveling gaf hen gehoor behalve een soldaat, namens STEWARD, die om zijne alleenstaande dapperheid later bevorderd werd. Het was de algemeen bekende moed van den Brigadier SHELTON, die den uitslag van dien dag bepaalde. Zijn eigen persoon aan een hevig vuur blootstellende, bleef hij kloekmoedig standhouden, te midden van een' digten hoep vlugtelingen, en door vermaningen zoowel als door zijn voorbeeld, gelukte het hem eindelijk hen te hereenigen. Toen hij hen weder ten aanval voerde, weifelden de manschappen wederom, niettegenstaande het vuur uit het zwaar geschut van het kantonnement en dat van de *juzailchees* van uit den noord-oostelijken hoek van de *Zendings-gebouwen*, zoowel als eene beweging van de kavallerie, den moed der *Affghansche* ruiterij grootelijks had ter nedergeslagen. Ten derden male voerde de Brigadier zijne manschappen tot den storm aan, welke nu gelukte, en ons meester deed worden van het fort. Wij gelooven dat het thans zaak zij mede te deelen wat er voorgevallen was binnen in het fort; waar, zoo als men zich zal herinneren

onderscheiden dapperen als in een leeuwenhol opgesloten waren geweest.

Bij den eersten terugtogt der manschappen hadden de twee naar binnen gedrongen Officieren met spoed de poort gesloten, door welke het grootste deel van het garnizoen het fort verlaten had, en de keten met een bajonet vastgehecht. Het algemeen terugtrekken der troepen moedigde echter den vijand aan om in grooten getale terug te keeren, en vermits het, uit hoofde van het hevige vuur, dat door de spleten der muren gemaakt werd, onmogelijk was om digt bij de poort te blijven, hadden onze weinige helden het hartzeer, te zien, niet alleen dat de vijanden door het klinket weder binnen kwamen, maar ook dat zij na het uittrekken van de ingestoken bajonet onder luid gejuich door de weder geopende poort naar binnen stormden. Een der Officieren, gevallen zijnde, werd, om zoo te zeggen, in stukken gehouwen, ofschoon hij nog leefde toen de zaak ten einde gebragt was. De andere Officier (Luit. BIRD) met twee *Sepoys* trokken in een' stal, welks deur zij sloten; al het overige gedeelte van het volk, dat poogde door het klinket te ontvlugten, werd gegrepen en omgebragt. In de aanvankelijke verwarring ontsnapte de schuilplaats aan de opmerkzaamheid der tijdelijk zegevierende *Affghans*; eindelijk werd zij echter ontdekt, en men begon nu den aanval op de deur. Deze, van binnen versperd zijnde met blokken hout, en wat zij, die in den stal waren, buitendien hadden gevonden, weder-

stond hunne pogingen, terwijl de Officier met zijn' eenig overgebleven lotgenoot — zijnde de andere *sepoy* gesneuveld — een zoo scherp vuur onderhielden, als zij maar konden, terwijl elk schot doodelijk was door de nabijheid der aanvallers. Het vallen van zoo vele manschappen schrikte de aanvallers af, van den stal gelijktijdig binnen te stormen, dat anders gevolgd zoude zijn. Dusdoende stond dat waarlijk edelaardig jong mensch van groote geestvermogens, wiens lotgevallen moeten gerangschikt worden onder de raadselachtige gunstbewijzen der Voorzienigheid, welke wij hier niet kunnen peilen, en zijn even dappere lotgenoot, omtrent een kwartier-uurs geheel omringd door vijanden, toen zij, in weerwil van het ledigen der tasch van den gesneuvelden, nog slechts vijf patronen over hebbende, op de bovenvermelde wijze gered werden. De troepen vonden het heldenpaar reeds omringd door dertig man der vijanden, welken zij door hunne dapperheid hadden doen vallen.

Ons verlies bij deze gelegenheid bedroeg niet minder dan 200 dooden en gewonden; vier naburige forten werden onmiddellijk door den vijand ontruimd en door onze troepen bezet; in dezen vond men 1400 *maunds* (een *maund* weegt 36.28 Nederl. ponden) graan. Men verloor geen oogenblik om dit te vervoeren, maar vermits het onmogelijk was, vóór het invallen van den nacht meer dan de helft over te brengen, verzocht de Assistent-Kommissaris-Generaal den Brigadier sne-

TON, dat er eene bezetting zoude gelaten worden in een klein fort, waar het overige dien nacht moest blijven. Dit werd geweigerd, en den volgenden ochtend was al het koorn, gelijk wel te voorzien was, verdwenen; men nam nogtans voor goed bezit van de *Rika-Bashi-* en *Zulkefar*-forten, terwijl men de torens van de overigen den volgenden dag liet springen.

Nademaal een aantal *Giljysche* ruiters en infanterie nog altijd hunne stelling op de *Seeah Sung* heuvels bleven bezetten, voerde de Brigadier SHELTON zijne magt naar die streek. Bij het naderen van den heuvel openden twee rijdende stukken het vuur, dat, gevoegd bij het vaste front door onze troepen gevormd, den vijand kort daarna naar de stad deden wijken, zoodanig, dat er geen man in het gezigt bleef toen wij den terugtogt aannamen.

Eenige dagen naderhand verschenen de vijanden in sterk aantal op de westelijke hoogten, waar zij twee kanonnen geposteerd hebbende, hunne kogels met groote juistheid in het kantonnement wierpen. Op dringend aanzoek van den Kommissaris werd besloten, dat een deel troepen onder Brigadier SHELTON een uitval zoude doen, om hen aan te vallen en zoo mogelijk te trachten hunne kanonnen te bemagtigen. De daartoe bestemde krijgsmagt bestond uit twee eskadrons ligte ruiterij, één eskadron ongeregeld paardenvolk van den *Shah*, één eskadron geregelde kavallerie, de lijfgarde, twaalf kompagniën Engelsche en vier kompagniën inlandsche infanterie, één stuk van de rijdende artillerie en één

stuk berggeschut, welke ik onder mijn bevel had, en welke stukken een Officier met ééne kompagnie van des *Shah's* volk dekte. Na het verlaten van het kantonnement, rukten de troepen naar een hollen weg tusschen de twee heuvels, welke op een' afstand van bijna eene mijl de vlakte begrensden, terwijl des vijands ruiterij den heuvel ter linkerzijde bezet hield. De troepen marcheerden in afgescheiden kolonnes voort en dat wel in zulk een snellen pas, dat het een wedren scheen om het eerst op de plaats van het gevecht aan te komen. De infanterie had alreeds den voet des heuvels bereikt, en was gereed om de hoogte ter bestorming op te klimmen, voordat het rijdende stuk, dat in de achterhoede opgehouden was door het vastraken in een kanaal, vaardig kon gemaakt worden. Het stuk had niet meer dan één druifschot gedaan, toen de voorhoede den vijand reeds te lijf was, welke laatste kloekmoedig stand hield op den top van den berg en ons geweervuur zonder wankelen ontving, dat, zonderling genoeg, op den korten afstand van 10—11 Nederl. ellen, weinig of geene uitwerking had! De vijand dienvolgens met elk oogenblik stouter wordende, drong met zoo veel volharding op de bajonetten onzer infanterie in, dat hij er in slaagde haar naar den voet des heuvels terug te drijven, waarbij tevens de bevelvoerende Majoor THAIN gewond en onderscheiden manschappen nedergesabeld werden. Er werden nu eenige druif- en schrootschoten gedaan, die den vijand in verwarring bragten; tevens deed de kavallerie ter juister tijd

een aanval, en dreef den vijand den heuvel weder op. De infanterie rukte thans weder aan en bereikte de hoogte, waarop de vijanden nu langs den kruin terug trokken, van nabij gevolgd wordende door de troepen, en in hunne vlugt de kanonnen in onze magt latende. Het rijdende stuk werd in positie gebragt, in het midden van den hollen weg, vanwaar het met goed gevolg speelde op een talrijk korps ruiterij, in de vlakte ten westen van den heuvel verzameld, en dat korps dadelijk tot op een' afstand verjaagde.

De troepen hadden nu een' grond bereikt op welken het onmogelijk was den vijand door rijdende artillerie te doen volgen. Om deze reden trok ik vooruit met een' artillerist en een' voorraad van trekzelen en spaken, om naar de stukken uit te zien, welke door den vijand verlaten waren. Een dier stukken, een vierponder, werd gemakkelijk langs den heuvelrug aangebragt, door een gedeelte der soldaten van den *Shah*; maar het ander — zijnde een zesponder, was ongelukkigerwijze geplaatst in een ravijn, ter halverwege van de zijde des bergs, terwijl de troepen met het drieponder stuk berggeschut langs de kruin juist boven hetzelve opgetrokken waren. Inmiddels begon de avond te vallen; daarenboven maakte een sterk korps *Affghansche* infanterie, dat eenige omheinde plaatsen in de vlakte bezet hield, van daar een zoo hevig vuur op het stuk, dat het vervoeren in het geheel geen gemakkelijke taak was. Nademaal de Kommissaris ons nogtans eene boodschap

had gezonden, met de bede, dat men niets zoude verzuimen om de overwinning van dien dag volmaakt te doen zijn, en *beide* de vijandelijke kanonnen te bemagtigen, moedigde een der Infanterie-Officieren bij herhaling zijne manschappen aan, om hem naar beneden te volgen en den zesponder weg te halen. Het blijft een vreemd verschijnsel, dat zijn herhaald beroep op hun krijgsmansgevoel te vergeefs was; behalve eenige vereerende uitzonderingen, bleven zij allen roerloos, terwijl de *sepoys* er niet toe gebragt konden worden voort te gaan, waar hunne Europesche makkers zoo halstarrig achter bleven. Onderwijl werd het duister, waardoor het gevaarlijk werd de troepen langer in het veld te laten blijven, te meer, daar de vijand van den heuvel afgedreven, nog altijd beneden eene dreigende houding bleef aannemen. Ik daalde daarom af met den artillerist, en na dat ik eene spaak aan het stuk bevestigd had, keerde ik terug om te helpen bij het in zekerheid brengen van den bemagtigden vierponder. Wanneer men nu de steilheid van den heuvel en de vele wateren, waardoor de vlakte overal doorsneden was, in aanmerking neemt, zal men gereedelijk toestemmen, dat dit een nog al moeijelijk werk was. Een der Officieren bragt eene kompagnie van des *Shah's* infanterie er toe, om de zaak met ijver te behandelen, zoodat wij eindelijk de voldoening smaakten ons zegeteeken behouden binnen de poorten van het kantonnement te brengen. De vijand, begunstigd door de duisternis, vervolgde

de terugtrekkende troepen hardnekkig, en bragt derzelver aftogt door aanhoudend vuren en geschreeuw eenigzins in wanorde, zonder echter aanmerkelijke schade te veroorzaken.

Het was geen gering nadeel, dat de troepen geene vruchten konden blijven genieten van eenig voordeel door hen op den vijand behaald, en ook zelfs geen grond, door hen met de punt der bajonet bemeesterd, in bezit konden blijven houden, vermits men in de verpligting was, om de manschappen des avonds naar de kwartieren te doen terugkeeren. Toen het kantonnement bereikt was, vonden wij het garnizoen in alarm gebragt, terwijl een aanhoudend geweervuur de geheele linie der wallen verlichtte. Dit was veroorzaakt door eene vertooning van aanval, welke door den vijand gemaakt was op het zuid-westelijke bolwerk, welke aanval dadelijk afgeslagen was door eenige schoten met druifkogels en een welbestuurd vuur van de *juzailchees*; doch het duurde lang voor dat de rust hersteld was, dewijl de manschappen voortgingen met hunne stukken in het wilde af te schieten.

De infanteristen, zoowel Europeanen als inlanders, hadden in het gebruik hunner vuurwapenen eene heilzame les mogen nemen van de *Affghans*, welke altijd bedaardelijk hun doel kozen, en zelden één eenig schot verspilden, terwijl de troepen integendeel in het wilde en zonder eenig doelwit, schenen te vuren. Het is aan deze omstandigheid dat men de straffeloosheid moet wijten, waarmede

op dien dag de *Affghansche* ruiterij ons geweervuur op een' afstand van elf Nederl. ellen braveerde, terwijl waarschijnlijk niet een enkel schot raak was. Bij dit gevecht kreeg een der verdienstelijkste Stafofficieren een schot in den linkerarm, dat het afzetten van den arm noodig maakte.

De voordeelen op dien dag behaald waren de laatsten, welke onze wapenen te beurt vielen, zoodat ik in het verdere gedeelte van mijn geschrift meestal niet dan misslagen, rampen en moeijelijkheden heb op te geven, welke, door dat zij spoedig op elkander volgden, de Officieren ontmoedigden, onze soldaten kleinhartig maakten, en eindelijk ons allen in het verderf bragten, alsof de Hemel-zelf door eene zamenloop van nadeelige omstandigheden, in zijne onpeilbare bedoelingen, onze nederlaag had besloten. Doch het is thans zaak om te verhalen, wat onderwijl in onze afgezonderde buitenpost te *Kohistan* is geschied.

VIJFDE HOOFDSTUK.

Gebeurtenissen in Kohistan. — *Verraad der Nijrowsche hoofden.* — *Moord aan een' Officier gepleegd.* — *Dapperheid van Luitenant* HAUGHTON. — *Aanval des vijands op het kantonnement te* Charekar. — *Majoor* POTTINGER *wordt gewond.* — *Dood van een' Kapitein.* — *Rampzalig gebrek aan water.* — *Verdwijning van den Geneesheer.* — *Terugtogt naar* Cabul. — *Gevaren, in welken Majoor* POTTINGER *en Luitenant* HAUGHTON *verkeeren.* — *Hunne aankomst in het kantonnement.*

Op den 15den November kwam de Majoor POTTINGER met den Luitenant HAUGHTON van *Charekar* in het kantonnement aan; beiden waren zwaar gewond, en wel de eerste in het been, terwijl den laatsten de regterhand was afgezet geworden, hebbende hij bovendien onderscheiden houwen in den nek en den linkerarm. Hunne ontkoming was zeer wonderbaarlijk.

Het volgende is eene schets van hetgeen in *Kohistan* is geschied, van af het begin des opstands en waaruit tevens blijken zal, dat Majoor POTTINGER niet zonder reden zoo sterk bij den Kommissaris op versterking had aangedrongen. Te-

gen het einde van October waren de onheilspellende voorteekens van den storm zóó ontwijfelachtig dreigend geworden, dat zij den Majoor POTTINGER met grond het ergste moesten doen vermoeden en hem de overtuiging verschaffen, dat de orde niet anders hersteld konde worden, dan, wanneer het Bestuur het lijdelijke stelsel verliet, dat het, bijzonder ten opzigte van *Nijrow*, met zoo veel halstarrigheid had gevolgd; doch zijne overtuiging alléén kon weinig er aan toebrengen om den stroom der komende gebeurtenissen tegen te houden.

MEER MUSJEEDEE, een voortvlugtige muiteling tegen de heerschappij van den *Shah*, welke gedurende Generaal SALE's veldtogt naar *Kohistan* van 1840, uit die landstreek verbannen was, en even als anderen personen van gelijken stempel zich schuil hield in *Nijrow*, had halstarrig geweigerd, zich, zelfs op de voordeeligste voorwaarden, aan den *Shah* te onderwerpen, en zich openlijk aan het hoofd geplaatst van eene magtige en wel zamengestelde partij, met het erkende doel om de Europezen te verdrijven en het bestaande Bestuur omver te werpen. Weldra voegden zich de meest invloedrijke *Nijrowsche* hoofden bij hem. Eenige van dezen verschenen voor *Lughmanee*, waar de Majoor POTTINGER zijn verblijf had, en boden hem hunne diensten aan om de openbare orde te bewaren. Men zal echter zoo aanstonds zien, dat dit met de meest verraderlijke oogmerken geschiedde.

Reeds in een der eerste dagen van November had de Majoor POTTINGER des voormiddags met een aantal van de meest invloed hebbende hoofden eene bijeenkomst in zijne woning op het fort, en ging tegen den middag in den tuin, om de hoofden van minderen rang te ontvangen, terwijl hij daarbij verzeld werd door de hoofden, die bij hem waren. In den tuin kwam de Adjudant van den Majoor er bij. Gedurende de beraadslaging over de vraag der belooningen, op welke hen hunne diensten aanspraak zouden geven, verklaarden de voornaamsten, dat zij, ofschoon gaarne willende toetreden tot de voorslagen van Majoor POTTINGER, nogtans niet konden instaan voor hun volk, of voor de bovenvermelde mindere hoofden, welke de op handen zijnde vergadering op geringen afstand afwachtten. De Adjudant ging dienvolgens verzeld van eenige der voornaamsten naar de mindere hoofden, en kort daarop met hen naar een nabijgelegen veld, waar een aantal van hunne gewapende manschappen vergaderd waren, om zich van hunne toetreding tot het onderwerp der onderhandelingen te verzekeren. Een laaghartige list beginnende te argwanen, keerde zich de Adjudant op dat oogenblik om, ten einde het veld te verlaten, maar werd dadelijk neêrgeschoten. Majoor POTTINGER zat nog altijd in den tuin, in gezelschap van onderscheiden van de opgemelde hoofden, en had juist kennis gekregen van het voorgenomen verraad door tusschenkomst van MAHOMED KASIM KHAN, een aanvoerder der *Hazir-*

bashen, van welke een klein getal tot escorte diende van den Majoor. Ter naauwernood had hij de meening van des mans waarschuwende gebaarden verstaan, toen men het geknal van het geweer hoorde. De hoofden, die bij hem waren, stoven op en namen de vlugt, en de Majoor haastte zich om door de achterpoort binnen het fort in zekerheid te komen. Nadat die poort gesloten was zag hij van den wal den armen Adjudant op een afstand van omtrent 270 Ned. ellen zwaar gewond op het veld liggen, terwijl de vermeende onderhandelaars met den buit uit het kamp van het detachement der *Hazirbashen* naar alle kanten heenvlugtten. Eenige van deze plunderaars langs den gevallen Adjudant heenkomende, en bemerkende dat er nog leven in hem was, zettede een van hen het geweer tegen het hoofd van den ongelukkige en schoot hem de hersens er uit, terwijl anderen hunne geweren op verschillende deelen van zijn ligchaam losten.

De lijfwacht van den Majoor intusschen op hare hoede gebragt, opende het vuur, dat de vlakte spoedig schoon veegde. De vijand zocht nogtans eene schuilplaats in de menigvuldige kanalen en achter de lagen muren, welke het fort omringden en teisterde het garnizoen tot op het verschijnen van Luit. HAUGTHON van het *Goorkha* regement, die komende aan *Charekar*, omtrent drie mijlen ver gelegen, waar het korps gekantonneerd was, de aanvallers spoedig uit hunne

schuilhoeken verdreef. De bevelhebber van het regement was juist op dat oogenblik toevallig te *Lughmanee;* bij het aannaderen van Luit. HAUGHTON trok hij uit en voegde zich bij hem. De schermutseling was hevig en de vijand leed een groot verlies, terwijl de troepen in het bezit bleven van een naburig kanaal, met een daar naast liggenden dijk, welke onmiddellijk doorgestoken werd om den waterbak van het fort in tijd van nood van water te voorzien.

De avond was intusschen ingevallen en de vijand had bij het terugtrekken eene stelling genomen, welke den weg van *Charekar* scheen te bedreigen. De Bevelhebber van het *Goorkha* regement, Kapitein CODRINGTON, verliet dienvolgens dadelijk *Lughmanee* en versterkte de manschappen van Majoor POTTINGER met omtrent 100 man, vermits deze vier kleine fortjes had te bezetten. Hij beloofde nogtans hen den volgenden morgen te ontzetten en krijgsvoorraad te doen aanvoeren, vermits er in het geheel slechts 1500 schoten aanwezig waren. Kapitein CODRINGTON bereikte *Charekar* zonder hinder, en de vijanden naar het eerste punt van aanval teruggekeerd zijnde, droegen zij hunne dooden ongestraft weg, nademaal het garnizoen te zwak was om een' uitval te doen. Den volgenden ochtend zond die Officier, volgens zijne belofte vier kompagniën met een' zesponder af. Deze marsch deed een aantal vijanden terugwijken, welke zich op alle kanten verzameld hadden; een sterk korps bleef echter in positie op den

zoom van den rij heuvels ter regterhand en bedreigde de flank der troepen. Luitenant HAUGHTON, die het bevel voerde, zond nu eene kompagnie af, onder bevel van een' Vaandrig, om den vijand uit een te jagen, dat, in weêrwil van het ongelijk getal, volmaakt uitgevoerd werd. Ongelukkig bestond de manschap uit jonge soldaten, die aangevuurd door het goed gevolg, met te veel ijver ter vervolging voorwaarts drongen, zonder te letten op den hoorn, die het teeken tot den terugtogt gaf, tot dat eindelijk de Vaandrig hen met moeite tot staan bragt en zijne schreden deed volgen. De vijand den misslag ziende, welken zij begaan hadden met zich te ver van het hoofdkorps te verwijderen, hereenigde hij zich en volgde hen bij den terugtogt zoo digt op de hielen, dat de Officier verpligt was zijne kleine bende dikwijls te doen staan en front maken. Ten einde de in het naauw gebragte kompagnie te ontzetten, deed Luitenant HAUGHTON zijn geleide ook halt maken, en zond het grootste gedeelte van zijne manschappen naar de plaats waar men handgemeen was. Hierdoor werden die gedeelten des vijands, welke reeds geweken waren, aangemoedigd om terug te keeren. De Luitenant HAUGHTON bleef zijne stelling bezetten, tot dat zijn ondergeschikte bij hem was, toen hij, geene kans ziende om *Lughmanee* te bereiken, aftrok, en behouden in de versterkte kazernes te *Charekar* terugkwam. In dit gevecht vielen vele manschappen; er zouden echter oneindig meer zijn gevallen door de vijandelijke ka-

vallerie, welke bij elke ontmoeting meer zelfvertrouwen scheen te krijgen, ware dit niet verhoed door de dapperheid van Luitenant HAUGHTON, die, met een enkel stuk en eene handvol volks, de achterhoede beschermde van onze troepen, welke buiten alle evenredigheid minder in getal waren dan die des vijands. De Vaandrig was doodelijk gewond en het affuit van het stuk week juist uit toen de troepen *Charekâr* bereikten.

Deze teleurstelling deed Majoor POTTINGER denken, dat men het niet ten tweede male zou beproeven hem te ontzetten, en vermits hij geene andere ammunitie had dan die, welke zich in de patroontasschen der manschappen bevond, besloot hij, om zoodra het duister zou zijn geworden, naar *Charekâr* terug te trekken. Om zijn voornemen des te beter te verbergen, gaf hij bevel, dat men graan in het fort zoude brengen. Onderwijl was het kantonnement te *Charekar* van alle kanten aangevallen geworden, en nadat in den namiddag sterke korpsen vijandelijke troepen daar heen waren gezonden, die zich in dat gedeelte der vlakte met andere afdeelingen hadden vereenigd, begonnen zij weder *Lughmanee* te bezetten. Ofschoon het gedeelte van de troepen des Majoors, dat het kleine fortje bezet hield, ten oosten van het door hem verdedigde voornaamste fort, bevel had, om dien post niet te verlaten vóór het donker zou zijn geworden, trok het nogtans, door een' panischen schrik bevangen zijnde, dadelijk uit en naar het grootste

fort, met achterlating van onderscheiden gewonde kameraden en hunnen *Havildar*, die getrouw aan zijn' pligt bleef; deze manschappen werden er echter later afgehaald. De Majoor versterkte toen het garnizoen van eene groep nabijgelegen hutten, welke, nademaal zij omringd waren door eene soort van ruwe verschansing, een tamelijk goed buitenwerk daarstelden; maar het gebrek aan Europesche Officieren, die het opzigt over de manschappen konden houden, maakte zich weldra op de beklagenswaardigste wijze merkbaar; immers kort daarna verlieten de *Goorkhas* het gehucht met hun' inlandschen Officier aan het hoofd, en alsof dit zoo behoorde, onmiddellijk gevolgd wordende, door de weinige *Affghansche* soldaten, welke tot hiertoe getrouw gebleven waren. Deze laatste rampspoed verschafte den vijand eene schuilplaats tot voor de poort van de voornaamste sterkte, en vóór dat het duister was, slaagde de vijand er in om bezit te nemen van eene kanonschuur, welke tegen den buitenmuur gebouwd was, en begon daar de sterkte te ondermijnen.

Zoodra het geheel nacht was geworden, bragt de Majoor de *Goorkhasche* manschappen van het garnizoen buiten de achterpoort bijeen, onder voorwendsel van een' uitval te doen, en scheidde hen dus af van de *Affghansche* soldaten, welke binnen bleven. Hij rukte toen naar *Charekar*, terwijl het garnizoen van het andere fort zich op den marsch bij hem voegde. Hij ging de posten der belegeraars in de diepste stilte voorbij,

nam zijn' weg langs den zoom van het gebergte, om den grooten weg te vermijden, en kwam behouden te *Charekar*. Te *Lughmanee* liet hij de gijzelaars achter, welke hij van de *Kohistansche* hoofden had genomen, gelijk ook twee kisten, inhoudende 2000 ropijen, omtrent zestig rotten *juzails* (lange geweren), al de boeken en papieren der administratie, zijn eigen goederen en die van den vermoorden Adjudant en van den Arts, benevens een aantal paarden, welke het eigendom waren zoo van den Majoor als van de beide voormelde Officieren en van sommige ruiters, welke niet weggeloopen waren, zijnde het grootste gedeelte der bereden manschappen van zijn escorte reeds in den aanvang der schermutseling gevlugt. De manschappen afkomstig uit de landstreek *Herat*, benevens nog zeven of acht anderen waren de eenige *Affghans*, welke hem getrouw bleven. De *Cabulezen* waren; onmiddellijk na de moord van den Adjudant, tot den laatsten man ontvlugt. Reeds in de maand te voren waren zij zeer afkeerig van de dienst geworden door het onverhoeds afdanken van een gedeelte van het geleide, iets, dat hen natuurlijk de vrees inboezemde, dat hun bestaan in de Engelsche dienst van een onzekeren aard zou zijn. In den ochtend van den 15den November sloten talrijke vijandelijke korpsen de kazernes te *Charekar* in, en deden omstreeks zeven ure een' aanval op de buitenposten en dat wel met eene drift, welke verhoogd was door het goede gevolg van den vorigen avond. Een der Officieren verzocht

den Majoor, al de artillerie over welke hij kon beschikken mede te nemen, en een eskadron ruiterij af te zenden, om de manschappen, welke handgemeen waren geraakt, te ondersteunen, hetgeen deze ook deed. De manschappen werden nogtans teruggedreven en op den terugtogt werd de Majoor door een geweerkogel in het been gewond. Zoowel hierdoor, als door den onvoldoenden toestand der buitenwerken rondom de kazernes aangevuurd, kwam de vijand vol moed ten aanval en verdreef de *Goorkhas* uit sommige hutten van klei gebouwd, welke aan de buitenzijde gelegen en nog bezet waren door een gedeelte van het regement. In dit gevecht werd een Officier der troepen doodelijk gewond. De voornaamste post werd echter met goed gevolg verdedigd, en de vijand met aanmerkelijk verlies teruggedreven. Hierna deed Luitenant HAUGHTON, op wien thans het bevel was overgegaan, een uitval en verjaagde den vijand uit de tuinen, welke zij in den ochtend bezet hadden, terwijl hij zijn terrein, niettegenstaande hunne meest wanhopige pogingen, bleef bezetten tot na het invallen der duisternis. De bezetting ontving toen eene versterking van omtrent 50 manschappen van uit *Khoja Meer's* fort, dat men goed gevonden had voorloopig te bezetten, omdat het de kazernes aan de zuidzijde bestreek.

Van dat oogenblik af leden de paarden en het vee van het garnizoen gebrek aan water, dat men de dieren niet kon geven, vermits men een zeer geringen voorraad van water voor de manschappen

had, dat men alleen verkreeg uit eenige weinige poelen, welke door den ter goeder uur gevallen regen, in den dam van den wal, gevormd waren. Gedurende den volgenden dag hernieuwde de vijand den aanval. Hij was zeer in getalsterkte toegenomen, vermits het scheen alsof de geheele bevolking van den omstreek naar het tooneel van het gevecht kwam toestroomen. In weerwil van twee uitvallen, met gelukkig gevolg ten uitvoer gebragt, werden al de buitenposten tegen den avond naar binnengedreven, ten gevolge waarvan het garnizoen zich binnen de kazernes moest houden.

Den dag daaraan nam de vijand bezit van *Khoja Meer's* fort. Deze had den *Monshee* (Tolk of Secretaris) van het regement weten te winnen en had, door diens tusschenkomst, den inlandschen Officier weten te belezen, het fort over te geven. Den volgenden dag, zijnde de 8ste November, deed de vijand den voorslag dat de troepen de sterkte bij verdrag zouden overgeven, van hetwelk echter een der voorwaarden was, dat al de ongeloovigen het Mahomedaansch geloof moesten omhelzen. De Majoor gaf ten antwoord, dat zij gekomen waren om een Mahomedaansch Vorst te helpen in het herwinnen zijner regten, en dat zij dienvolgens binnen de perken van den *Islam* (Mahomedaansch geloof) waren, en dus bevrijd moesten zijn van allen dwang op het punt van Godsdienst. De vijand hernam hierop, dat de Koning zelf hen bevolen had de *Kaffirs* (ongeloovigen) aan te vallen, en

dat zij verlangden te weten of de Majoor zoude gehoorzamen ingeval hij een order ontving. Dit weigerde hij te doen, behalve op ontvangst van een geschreven bewijsstuk. Gedurende al dien tijd maakte de vijand met voordeel gebruik van zijne zeer gunstige positie, om het garnizoen deerlijk te teisteren.

Door de zorgeloosheid van de wacht zag de vijand zich in staat gesteld reeds den dag daarop eene opening te maken in een gedeelte van den zuidwestelijken toren der kazernes. Voor dat hij echter zijn voordeel konde doen met de bres en den panischen schrik der manschappen, verzamelde Luitenant HAUGHTON de vlugtelingen, voerde hen weder terug en sloot de kruin der borstwering door eene versperring, zamengesteld uit planken en zandzakken. Op den 10den begonnen de Officieren aan den laatsten waterpoel en deelden *een half wijnglas-vol* aan elken strijder uit.

Op den volgenden dag viel die ellendige maat niet eens meer aan ieder ten deel, zoo dat de troepen op eene schrikbarende wijze door dorst leden. Gedurende den nacht werd er een uitval gedaan, bij welke gelegenheid door eenige der legervolgers van eene afgelegen plaats eenig water werd binnengebragt, de aanblik van hetwelk alleen diende om den nood der meerderheid te vergrooten. Nog altijd bleef echter de trouw en zedelijke kracht der dappere en kloekmoedige soldaten onwankelbaar, ofschoon, voornamelijk onder de *Hindoos*, zekere neêrslagtigheid, het gevolg

van sterk lijden, hunne krachten begon te ondermijnen.

Nog een dag later zond de Luitenant HAUGHTON een deel manschappen af, die de waterhaalders moesten dekken in hunne poging om toevoer van water te verkrijgen. Maar zoodra de bovenmate uitgeputte *Sepoys*, niet in staat zijnde om zich in te houden, aan het water kwamen, stoven zij uit elkander in plaats van in hun gelid te blijven, om den vijand af te slaan, en dienvolgens miste de expeditie haar doel, waarom toen een ander detachement van twee kompagniën werd afgezonden. Deze beide kompagniën zich van elkander afgescheiden hebbende, verspreidde de eene zich om water op te sporen, terwijl de andere op een' post van de belegeraars aanviel en al de manschappen met de bajonnet doodde. De manschappen nogtans door een' panischen schrik overvallen wordende, vloden zij terug naar de kazernes en lieten den bevelvoerenden Officier bijna alleen achter, welke zich toen verpligt zag terug te keeren, ofschoon hij zijn doel slechts gedeeltelijk had bereikt. De Luitenant HAUGHTON deelde deze omstandigheden mede aan Majoor POTTINGER (wiens wond hem onbekwaam had gemaakt, om in de laatste gebeurtenissen in persoon mede te werken), hem tevens het ontzettend berigt gevende, dat het korps bijna geheel gedesorganiseerd was door het groote aantal dooden en gekwetsten, door de geleden ongemakken, door de volstrekte zwakheid der inlandsche Officieren, die geenerlei magt over de soldaten

hadden, door de uitputting der manschappen, ten gevolge van de onafgebroken vervulling hunner pligten, en eindelijk door het volslagen gebrek aan water en mondvoorraad.

Op hulp van *Cabul*, om welke de Majoor herhaaldelijk geschreven had, scheen men thans niet te mogen hopen, terwijl de poging tot eene voortdurende verdediging van den post blijkbaar alleen scheen te zullen uitloopen op het geheel verlies der dappere verdedigers. De Majoor was van gedachte dat de eenig overgebleven kans op eene gedeeltelijke redding van het regement, gelegen was in een' terugtogt op *Cabul*, en ofschoon deze onderneming gevaarlijk genoeg was, bleef hij nog altijd de hoop voeden, dat een klein getal van de meest vlugge manschappen, welke niet met vrouw en kinderen beladen waren, zoude kunnen ontkomen.

Men voelde toen op eene beklagenswaardige wijze het onstaatkundige der aanmoediging, welke tot al de aangeworven manschappen uitgestrekt was, om hunne huisgezinnen met zich mede te brengen in een' veldtogt, van welken, zelfs ten tijde hunner ligting, de bekwaamste Officieren voorzeiden, dat die eenige jaren zoude aanhouden. Luitenant HAUGHTON stemde in met het gevoelen van den Majoor, en, ten einde de zaak geheim te houden, werd er besloten, dat de manschappen van dat voornemen niet onderrigt zouden worden vóór de monstering tot den marsch.

Deze rampzalige staat van zaken hield aan tot

in den namiddag van den 13den, toen de Luitenant HAUGHTON onder de *Punjabeesche* artilleristen twee manschappen ontdekte, welke weinige dagen te voren gedeserteerd, en nu terug gekomen waren met het blijkbare doel, om hunne makkers te verleiden. Hij vatte hen onmiddellijk; maar onderwijl hij bezig was met hunne gevangenneming, greep de *Jemandar* (inlandsche Officier) der artillerie, welke een *Punjabeesch* Muzulman was, een zwaard van een der omstanders en hieuw dien Officier neder, terwijl hij nog bleef toeslaan, toen de gekwetste op den grond lag. Vóór dat nu de ontstelde *Goorkhas* hunne messen konden trekken, of hunne geweren konden gebruiken, liep de ongeloovige, door al de artilleristen en het meerendeel der aanwezige Mohamedanen gevolgd wordende, de poort uit en ontvlugtte. Het rumoer en de verwarring hierdoor te weeg gebragt, deed bij den Majoor POTTINGER het denkbeeld opkomen, dat de vijand de manschappen van de wallen verdreven had. In dit denkbeeld gaf hij bevel om hem naar de groote poort te dragen. Daar ter plaatse aangekomen, zag hij echter, dat de Geneesheer (Dr. GRANT) dit punt versterkt en de manschappen hereenigd had. De inlandsche Officieren en vele van de inlandsche soldaten (*sepoys*) verzamelden zich dadelijk rondom hem, om hunne getrouwheid te betuigen. Het verminderen der krijgstucht was nogtans op eene schrikbarende wijze toegenomen, gelijk dit bleek uit de daadzaak, dat het garnizoen de kas en het kwartier van

een overleden Officier had geplunderd, op het oogenblik, waarop de Majoor die verliet, en dat zij de kisten der Officieren, welke opgestapeld waren als versperringen in en achter de poort, onder het vijandelijke vuur nederrukten, openbraken en plunderden. Ondertusschen had de Geneesheer de regterhand van Luitenant HAUGHTON afgezet, en met spoed de zware kwetsuren verbonden, welke hij aan zijn' linkerarm en in den nek had ontvangen. In denzelfden avond vernagelde de Doctor met eigen hand al de kanonnen, waarna de bezetting de kazernes door de achterpoort verliet. De voorhoede werd aangevoerd door den Majoor, terwijl Luitenant HAUGHTON, die hem verzelde, buiten staat was om meer te doen, dan lijdelijk te paard te blijven zitten. De Doctor voerde het bevel over het centrum en de Vaandrig kommandeerde de achterhoede.

Niettegenstaande al het doorgestane lijden dezer ongelukkige mannen kan men zeggen, dat van toen af hunne wezenlijke rampen een' aanvang namen. Het was te vergeefs, dat de Majoor beproefde zijne manschappen een gebouw te doen innemen, dat gewoonlijk na het invallen van den nacht door den vijand bezet werd, en door welks bezit de uittogt van het hoofdkorps uit de kazernes gedekt konde worden. Met de grootste moeite was het, dat hij hen op eene halve mijl afstand van de kazernes kon staande houden, tot het hoofdkorps en de achterhoede zich hadden aangesloten. De manschappen hielden zich natuurlijker wijze alleen

bezig met hunne huisgezinnen, en van zoodanigen eigendom, welken men hen niet had kunnen beletten mede te voeren. Het spreekt van zelfs, dat het met alle krijgstucht, het eenige reddingsanker in zulke omstandigheden, geheel gedaan was.

Na de vereeniging van het hoofdkorps en de achterhoede verdween de Doctor eensklaps, en werd later niet weder gezien.

Het regement rukte nu voort langs den weg naar *Sinjit Durrah*, waar de Majoor wist, dat men zich water konde verschaffen. Toen men den eersten stroom bereikt had, ging de laatste schaduw van gezag over dezen wanordelijken hoop verloren; er had een groot oponthoud plaats, en toen men voorttrok, werd de voorhoede plotseling gescheiden van het hoofdkorps, en het was eerst, na ijverig zoeken, dat de Majoor de wederzijdsche aansluiting tot stand bragt.

Te *Sinjit Durrah* verlieten de troepen den weg om de dorpen en eenige, mogelijkerwijze, uitgezette buitenposten niet in alarm te brengen. Men verloor echter veel tijd voor dat men den koers aan gene zijde konde hervinden. Verderop werd te *Istalif* hetzelfde middel te baat genomen. Toen de troepen dat punt bereikt hadden, vond de Majoor weinige manschappen geneigd om voort te rukken, en vermits zijne uitputting, door de pijnen aan zijne wond, alle mogelijkheid uitsloot, om hem verder als aanvoerder van eenig nut te doen zijn, besloot hij om met den Luitenant HAUGHTON naar *Cabul* voort te trekken, in de flaauwe hoop,

dat hunne krachten tot dezen togt zouden volstaan. Geen' gids hebbende, moesten zij met veel moeijelijkheden worstelen, en toen de dag aanbrak, hadden zij de bergketen bereikt, welke ter halver wege tusschen *Charekar* en *Cabul* ligt. Zoowel zij zelven als hunne paarden waren op dat oogenblik buiten staat om verdere vermoeijenissen te verduren. Wat de laatsten betreft, dient het herinnerd te worden, dat deze reeds gedurende tien dagen vóór den aftogt zonder water en vijf dagen zonder voedsel waren geweest. Men was nog meer dan twintig mijlen verwijderd van eenige plaats, waar men in zekerheid was. De smarten, welke door hunne wonden en vermoeijenis, en door honger en dorst veroorzaakt werden, maakten hun het leven tot een last, en reeds had zich de wanhoop op dat tijdstip meester van hen gemaakt — maar God ondersteunde hen. Op raad van Luitenant HAUGHTON zochten zij eene schuilplaats in een zeer diep maar droog ravijn, dat in de nabijheid lag van een klein dorp; in de hoop, dat de nabijheid zelve van het gevaar, voor hen een bron van redding en zekerheid mogt worden, nademaal het te vermoeden was, dat de bewoners, welke op dat tijdstip op de been moesten zijn, kwalijk konden denken, dat hunne prooi zich zoo digt onder hun bereik zou bevinden. De beide Officieren werden verzeld door een' *Sepoy*, van het regement, een *Moonshee* (Tolk of Secretaris) en den *Bunniah* (een Koopman, meestal in graan) van het regement. In den voormiddag werden zij ver-

schrikt door schieten op de bergen boven hen, dat later bleek veroorzaakt te zijn door dat eenige van de vlugtende *Goorkha's*, om zich te redden, de heuvels waren opgeklommen (dat ook de Majoor had willen doen, en alleen op aandrang van zijn rampgenoot had gelaten), waar zij door de dorpbewoners achterhaald en omgebragt werden. Het overige gedeelte van den dag ging in stilte voorbij, en dit kleine, zwaar beproefde hoopje trok, na vooraf hun juist standpunt berekend te hebben, onder bescherming der duisternis, op hunnen gevaarvollen weg voort. Het was eene gunst van de Voorzienigheid, dat de Majoor, gewoon zijnde te reizen door onbekende en moeijelijke streken, zich aangewend had, om de ligging van de zigtbare scheidingen en grenspalen der door hem bereisde streken op te merken en in het geheugen te houden. Het viel hem, dienvolgens, betrekkelijk gesproken, ligt, om den weg te vinden over deze steile en ruwe bergtoppen, langs welken alleen zij konden hopen een veilig pad te vinden, nademaal de groote weg en de begaanbare bergpaden digt bezet waren en de wachtvuren in alle rigtingen flikkerden. Inderdaad was GHOLAM-MOIJUN-OOD-DEEN, een uitstekend partijganger in dienst der muitelingen, van *Cabul* afgezonden, met eena antal zijner ijverigste lieden, met het doel om den Majoor af te snijden en te vatten, van wiens vlugt men tijdig berigt had ontvangen, en welke partijganger juist op dat tijdstip over dezelfde hoogten rondkruiste, langs welke de vlugtelingen gekomen

waren. Maar de beschermende hand der Voorzienigheid was over hen uitgestrekt, en leidde hen niet alleen ongedeerd te midden hunner vijanden door, maar begiftigde hen ook met zedelijke sterkte en ligchamelijke kracht. Hunne Turkomansche paarden, die anders moedig waren en een zekeren stap hadden, waren thans zwak en uitgeput, en konden hen naauwelijks langs de bijna onbegaanbare hellingen der bergen opdragen, of het evenwigt bewaren op de scherpe en steilglooijende hellingen, welke zij op hunnen weg ontmoetten, vermits nergens een gebaand pad aanwezig was. Eens viel de Luitenant HAUGHTON, door zijne wonden uitgeput, van het paard, en verklaarde vastelijk besloten te hebben, zijn lot af te wachten op de plaats daar hij lag. De Majoor weigerde hem achter te laten, en beiden bleven gedurende omtrent een uur slapen, waardoor hunne krachten zich een weinig herstelden; zij gingen toen weder voorwaarts totdat zij afdaalden naar de vlakte van *Alifat*, welke zij, met vermijding van het fort van dien naam, overstaken, en, het overige van den bergrug beklimmende, welke hen van het dal van *Cabul* scheidde, die vlakte van de zuidzijde introkken. Zij waren thans voornemens het bebouwde gedeelte over te steken, om alzoo het kantonnement door het achterste gedeelte van den Koninklijken tuin te bereiken, maar de Majoor miste den weg en bevond zich te midden der vijandelijke schildwachten. Nogtans ongezind zijnde om dezen in oproer te brengen door op

zijne voetstappen terug te keeren, nadat hij na het ontdekken van zijn' misslag, zijnen weg naar *Deh Affghan.* Hier werden zij door onderscheiden voorposten aangeroepen, waarop zij op de wijze der *Affghansche* ruiterij antwoordden; om echter geen argwaan op te wekken, waren zij genoodzaakt om nu ook de stad *Cabul* binnen te trekken, terwijl hunne eenige hoop thans lag in de slaperige gerustheid der inwoners op dat tijdstip (zijnde het 3 uren in den ochtend), en in de bescherming van hunne *Affghansche* kleeding en uitrusting. De *Goorkhasche Sepoy*, welke hen, hoe vreemd het ook moge luiden *te voet* had bijgehouden, had zich door middel van een' wijden *postheen* of mantel van schapenvel vermomd. Zij vervolgden hunnen weg tot aan het einde der stad door de naauwe straten en langs de markt, zonder eenig oponthoud te ontmoeten, behalve den barschen aanroep van een slaperigen wacht. Hier aangekomen, waren zij nogtans op het punt van in het voortgaan belet te worden door een piket, dat tusschen hen en het kantonnement lag. — De neiging om tegen den ochtendstond in waakzaamheid te verflaauwen, welke den *Affghanschen* soldaat kenschetst, redde hen ook hier, en zij hadden den post bijna achter den rug voor zij vervolgd werden. De wanhoop deed en hen in slagen hunne uitgeputte paarden in een drafje te brengen, dat hen ter naauwernood iets vooruit gaf op den vijand, die te voet was, en ontkwamen zij aldus aan het inmiddels op de been

gekomen piket, dat hen een' kogelregen achterna zond, terwijl het, wanneer men zijne reeds afgelegde reis in aanmerking neemt, de hoogste verwondering moet baren, hoe de kleine *Goorkha's* zijnen weg ververderde. Bijna tweehonderd Ned. ellen verder gekomen, bereikten zij de muren van het kantonnement, waar zij door hunne wapenbroeders ontvangen werden als menschen, die uit den dood verrezen waren.

ZESDE HOOFDSTUK.

Beschouwingen over den aftogt van uit het kantonnement te Cabul *naar de* Bala Hissar. — *Brigadier* SHELTON *verzet zich tegen deze beweging.* — *Teleurgestelde hoop op hulp van den Generaal* SALE. — *Het fort* Mahomed Khan *wordt op eene zonderlinge wijze in het bezit van den vijand gelaten.* — *Brief van den Kommissaris aan den Generaal.* — *Operatiën in het dorp* Beymaroo, *welke geen voordeel opleveren.* — MAHOMED AKBER KHAN *komt te* Cabul.

De indruk, welke het gevecht van den 13den op den vijand had gemaakt was in zóó verre heilzaam, dat hij het in eenige dagen niet waagde ons te verontrusten. Uit die verademing trok men het voordeel om van tijd tot tijd uit het magazijn voorraad aan te voeren naar de *Bala Hissar*, dat op eene behendige wijze, gedurende den nacht en onder bedekking van eene kompagnie ongeregelde ruiterij geschiedde. De ellendige zamenstelling van het kantonnement was echter zoodanig, dat zelfs gedurende die korte poos van betrekkelijke rust, de gewone loop der garnizoens-dienst, en de nood-

zakelijkheid van de uitgestrekte liniën der wallen, zoowel bij den dag als des nachts, sterk te bezetten, de gezondheid en het geduld der troepen op eene harde proef stelde, vooral thans, nu de winter met eene buitengewone strengheid begon in te vallen. Er was inderdaad alle vooruitzigt op het vroegtijdig vallen van sneeuw, iets, dat door allen gevreesd werd, nademaal dit de voorbode moest zijn van nieuwe bezwarenissen en vermeerdering van lijden.

Deze overwegingen en de klaarblijkelijke meerdere voortreffelijkheid van de *Bala Hissar*, als militaire stelling beschouwd, deed al vroeg het vraagpunt in behandeling nemen om het kantonnement te verlaten, en de strijdkrachten te versterken door eene vereeniging in opgemelde sterkte. De Kommissaris-zelf was van den *beginne* af grootelijks ten voordeele dezer beweging gezind, totdat hij overstemd werd door de vele tegenwerpingen, welke daartegen gemaakt werden door de militaire gezagvoerders, en aan welke hij trapsgewijze eenig gewigt begon te hechten, gelijk later zal blijken uit een' van zijne brieven. Tot op het einde vond echter deze maatregel vele voorstanders, en ik wage het hier mijne eigene, innige overtuiging kenbaar te maken, dat, ingeval men op dat tijdstip naar de *Bala Hissar* getrokken ware, *Cabul* stellig in het bezit der troepen zoude zijn gebleven. De voornaamste tegenwerpingen, welke men er tegen inbragt, waren: 1°. de moeijelijkheid om de gewonden en zieken over te voe-

ren, 2°. het gebrek aan brandhout, 3°. het gebrek aan voederstoffen voor de paarden, 4°. de zegepraal, welke het verlaten van het kantonnement door de troepen, aan den vijand zou verschaffen, en 5°. het gevaar eener nederlaag op den weg naar die sterkte. Van de andere zijde merkte men aan: 1°. dat, ofschoon het overbrengen der zieken *moeijelijk* was, dit nog daarom geene *onmogelijkheid* daarstelde, vermits op een zoo korten afstand met elke *Doulie* (draagstoel voor zieken) twee, ja, zelfs drie man konden overgebragt worden; dat eenigen dien weg te voet afleggen konden en de overigen boven op de pakkaadje der *Yaboos* (kleine inlandsche paardjes) en kameelen geladen worden; 2°. dat, ofschoon schaarschheid aan hout in de *Bala Hissar* heerschte, daar nogtans een genoegzame voorraad was om er mede te koken, en wat nu het gebrek aan vuur betrof, zouden de troepen daarvoor ruimschoots schadeloos gesteld worden, door het betrekkelijk grooter gemak, dat zij in andere opzigten zouden genieten; 3°. dat men de paarden, in het geval van gebrek aan voeder, had behooren neêr te schieten; terwijl daarenboven het gebrek aan ruiterij, in zoodanige omstandigheden weinig gevoeld zou zijn geworden; 4°. dat, aangezien men vóór het verlaten van het fort alles konde vernielen, wat waarde had, de veronderstelde zegepraal des vijands zeer kort van duur zou zijn geweest, en spoedig bij denzelven eene groote teleurstelling zou hebben doen ontstaan over de onwaarde zijner aanwinst, terwijl hij tevens

onthutst zou zijn geworden over de sterkte en zekerheid onzer nieuwe stelling; 5°. dat de afstand niet meer dan twee mijlen bedroeg, de helft van welken door het geschut van de *Bala Hissar* bestreken werd. Hield men nu de *Seeah Sung* heuvels met eene sterke magt bezet, daar tevens eenig geschut plaatsende, om de vlakte aan de zijde van het kantonnement schoon te vegen, dan zoude de vijand weinig hebben kunnen doen om den marsch te vertragen, zonder zich te wagen aan een' geregelden veldslag met onze geheele krijgsmagt, van hetwelk zij over het algemeen afkeerig waren, maar, dat voor de *troepen* welligt *het beste* middel zou zijn geweest om den worstelstrijd te beslissen.

Natuurlijk was het bijna onmogelijk om zulk eene groote strijdmagt, en welke overladen was door zoo veel duizenden van legervolgers, zonder eenig verlies over te brengen. Maar had men zich door zulke overwegingen wel moeten doen dwarsboomen in het volvoeren van een' maatregel, aan welken op den langen weg zulke aanmerkelijke krijgskundige en politieke voordeelen verbonden waren? Waren de troepen eens verzameld geweest in de *Bala Hissar*, dan had men dezen kunnen bezigen om aanvallender wijze te handelen tegen de stad en de naburige forten, waardoor men, naar alle waarschijnlijkheid, gemakkelijk overvloed van voedsel en beestenvoeder had kunnen aanschaffen, terwijl de omstandigheid, dat die stelling den omliggenden grond bestreek, den vijand weldra er aan zou

hebben doen wanhopen om de troepen te verdrijven, en er zich binnen kort eene groote partij ter gunst van het Gouvernement zou gevormd hebben. Zoodanig waren de voornaamste argumenten, welke op beide zijden gemaakt werden. De Brigadier SHELTON had zich echter van het eerste oogenblik van den voorslag, stijf en sterk tegen die beweging verklaard, en zoodoende werd er trapsgewijze van elk ernstig denkbeeld van dezelve afgezien, ofschoon zij tot het einde toe het onderwerp van het algemeen gesprek bleef.

Op den 18den November ontving men van *Jellalabad* het berigt, dat Generaal SALE van uit die stad een uitval gedaan hebbende, den vijand teruggeslagen en denzelven een aanzienlijk verlies had toegebragt. Bij het uitbarsten van het oproer was de Brigade van Generaal SALE te *Gundamuk*, en ik heb alreeds vermeld, dat de Kommissaris die reeds dadelijk terug ontboden had. Bij het ontvangen van dit bevel had Generaal SALE een' krijgsraad belegd, in welken men met algemeene stemmen verklaarde, dat het voldoen aan dit bevel onuitvoerbaar was. De hoop op de terugkomst dier Brigade had zeer veel bijgedragen om de troepen op te wekken; des te grooter was dan ook hunne teleurstelling, toen zij vernamen, dat alle vooruitzigt op hulp uit die streek verloren was. Men sloeg nu den blik naar de krijgsmagt in *Candahar*, als de laatste toevlugt, ofschoon zoo laat in het jaar een toevoer uit die streek naauwelijks mogelijk scheen.

In den avond van den dag, waarop men die

tijding had ontvangen, werd er veel getwist over het al of niet in bezit nemen van MAHOMED KHAN's fort, vermits er veel redenen bestonden, welke pleitten voor het wagen van den aanslag. Des daags was het een van de voornaamste vergaderplaatsen van de muitelingen, die onder de wallen twee stukken in batterij hadden gebragt, met welke zij aanhoudend op de *fourrageurs* en het zuid-oostelijke bolwerk van het kantonnement schoten. Het fort lag omtrent 800 Ned. Ellen van den kantonnementswal, een afstand, welke te groot was om met de negenponders bres te schieten, maar een drooge gracht, welke in eene slangsgewijze rigting daarheen liep, gaf de gelegenheid om hetzelve geregeld te naderen tot op een' afstand van 280 Ned. Ellen, van waar de artillerie in staat ware geweest bres te schieten. In de tweede plaats bestreek dit fort den geheelen weg naar de *Bala Hissar*, en deszelfs bezit zoude de troepen op eens een zeker middel van gemeenschap verschaft hebben, zoowel met die sterkte als met de stad. Ten derde gaf de Kommissaris zijne meening te kennen, dat het zedelijk uitwerksel door het bezit van het fort te weeg gebragt, naar alle waarschijnlijk meer dan elke te doene aanslag eene voordeelige afleiding zou maken, nademaal de *Affghans* steeds een groot gewigt aan deszelfs bezit hadden gehecht. Deze bedenkingen hadden den Generaal doen besluiten, om nog dienzelfden nacht den aanval te doen, en reeds waren aan een' gedeelte der troepen de noodige bevelen gegeven om zich

gereed te houden, toen de *Ingenieur*, Luitenant STURT, eenige bij hem opgekomen zwarigheden opperde, ten gevolge van welke het plan opgegeven en naderhand door de krijgslieden niet weder opgevat werd. De Officieren in de *Bala Hissar*, welke van uit derzelver hoogliggende stelling alles konden zien, wat er aan beide zijden omging, waren niet weinig verwonderd, toen zij zagen, dat het fort in handen van den vijand bleef, ofschoon het des nachts dikwijls slechts door eene handvol volks bezet was. Dit fort verschafte nogtans overvloedigen arbeid aan de artillerie, welke, als er niets anders voorviel, vaak bezig was om den vijand te verontrusten met een van de negenponders en door het werpen van eenige bommen uit den mortier.

Op den daaraan volgenden dag, zijnde den 19den November, werd er door den Generaal een brief van den Kommissaris ontvangen, welke van den volgenden inhoud was: »Dat vermits alle hoop op hulp uit *Jellalabad* was verdwenen, het zeer noodig was om al datgeen wel te overwegen, wat men voortaan wilde doen. Hij zelf achtte het onze duurste pligt om de tegenwoordige stelling zoo lang mogelijk te blijven bezetten, terwijl hij geloofde, dat wij zelfs den winter zouden doorworstelen, door, ingeval van het stremmen van den graan-toevoer, de Mahomedaansche en Christen manschappen hoofdzakelijk van vleesch te doen leven; door welke middelen hij geloofde, dat men de stelling onneembaar zou kunnen maken, te meer

vermits de noodigste behoeften als hout en water in overvloed aanwezig waren. Een terugtogt op *Jellalabad* zou niet alleen rampen maar ook schande baren, zoodat men daaraan alleen in den hoogsten nood behoorde te denken. In acht of tien dagen zoude men beter in staat zijn te beoordeelen of men zijn toevlugt zou moeten nemen tot zulk een uiterste. In zoodanig geval zoude men niet slechts de rijke bezittingen van het Gouvernement, maar zelfs zijne Majesteit SHAH SHOOJAH opofferen, tot instandhouding van wiens gezag wij door het Gouvernement bestemd waren; en zelfs, wanneer de krijgsmagt naar *Jellalabad* terugtrok, dan zoude men geene huisvesting voor de manschappen hebben, terwijl daarenboven al de legervolgers opgeofferd zouden worden. Dikwerf was het denkbeeld van onderhandeling bij hem opgekomen, doch hij had dit moeten laten varen, omdat geene genoegzame, invloed hebbende partij bestond om ons te beschermen. Nog een uiterst middel was om zich in de *Bala Hissar* te werpen; doch hij vreesde, dat dit evenzeer een rampvolle terugtogt zou zijn, welken men daarenboven natuurlijk niet anders dan met opoffering van vele bezittingen konde bewerkstelligen. Ons zwaar geschut konde tegen ons gekeerd worden, en vermits mondbehoeften en brandstoffen schaars konden worden, zoo zoude de verdere toevoer dezer voorwerpen afhankelijk zijn van uitvallen in de stad, door welken wij, ingeval wij geslagen werden, natuurlijk in ons verderf zouden

loopen. Alles wèl overwogen was hij bepaaldelijk van meening, dat wij moesten volharden; dat er nog mogelijkheid was op het aankomen van versterking van *Candahar*, of, dat het een of ander zich tot ons voordeel kon keeren; buitendien mogt men de hoop voeden, dat de vijand zich bij het invallen van den winter, zoude verstrooijen. Hij eindigde met te zeggen, dat de Militaire Gezagvoerders over acht of tien dagen konden beslissen of er eenige kans zoude zijn op het verbeteren van onzen toestand en te bepalen of het voorzigtiger zou zijn te beproeven om terug te trekken, hetzij op *Jellalabad*, hetzij naar de *Bala Hissar*. Hij voor zich zoude niet stemmen in het verlaten van het kantonnement, indien er slechts genoegzamen voorraad voor den winter konde aangeschaft worden."

Het dorp *Beymaroo* lag op eene halve mijl afstands ten noorden van het kantonnement, op den weg naar *Kohistan*, op de noord-oostzijde van een' heuvel, die de vlakte ten westen begrensde. Nademaal het op eene helling gebouwd was, en binnen een geweerschots afstand lag, bestreken de bovenste huizen een groot gedeelte van de *Zendingsgebouwen*. Wij trokken gedurende langen tijd onzen toevoer uit dat dorp, door dat de Kommissaris den eigenaar ruime steekpenningen gaf, waaraan de vijand eenigermate een einde maakte, door hetzelve elken dag te bezetten. Wij zagen thans sterke benden van *Affghansche* ruiterij en infanterie de stad uittrekken en voortrukken, om de kruin van den bovenvermelden heuvel te bezetten.

Op de aanbeveling van den Kommissaris werd er besloten, om een gedeelte onzer troepen af te zenden, ten einde den vijand te voorkomen in het bezetten van het dorp. Het detachement, waarbij zich een stuk berggeschut bevond, had alreeds het dorp bereikt, toen ik met een stuk van de rijdende artillerie achterna werd gezonden. Men vond echter het dorp reeds bezet door een korps *Kohistansche* soldaten, en den ingang zoodanig versperd, dat de bevelvoerende Officier zich buiten magte rekende om er in door te dringen. Toen ik met het rijdende stuk op de plaats aankwam, vond ik dien Officier in een' boomgaard, aan den weg gelegen, welks boomen de manschappen ten deele beschutteden tegen het zeer hevige vuur, dat op hen uit de huizen gemaakt werd. Nademaal daar geene veilige plaats was voor het stuk geschut, dat overigens ook niet met eenig voordeel kon in werking gebragt worden, werd er bevel gegeven, eenige velden, ter regterzijde gelegen, over te steken, en eene dusdanige stelling te nemen, in welke men 't op het voordeeligste kon laten spelen op het dorp en de daarboven gelegen hoogten, welke nu bezaaid waren met 's vijands voetvolk. Ten einde de paarden in veiligheid te stellen, liet ik het stuk oprukken naar het fort *Zoolfa Khan*, onder welks muren deze veilig waren. Voor het stuk zelf kon men nogtans geene andere stelling vinden dan het open veld, waar het geheel en al blootgesteld was aan het volle vuur van den vijand, die in het dorp en achter

de nabijzijnde muren geposteerd was. Ik had ook het stuk berggeschut bij mij, dat vereenigd met het ander kanon eenige schade aanrigtte onder het volk op den top van den heuvel, alhoewel wij weinig voordeel daarvan hadden.

De Majoor SWAYNE, die bevel had, het dorp te bestormen, ging voor- noch achterwaarts; maar zijne manschappen beveiligd hebbende, door hen te plaatsen onder de bescherming van een' lagen muur, onderhield hij gedurende den geheelen dag een nutteloos vuur op de huizen van *Beymaroo*, dat niet de minste voldoende uitwerking deed. De ruiterij werd achter het stuk in het open veld bijeen getrokken, waar zij ten doel stond, aan het schot der *Kohistanners*, en in welke stelling zij werkeloos bleef, nademaal daar niets door haar kon gedaan worden. In dien toestand bleven wij gedurende vijf of zes uren, gedurende welken tijd de artillerie blootgesteld was aan het schot van de talrijke scherpschutters, die het dorp en den onmiddellijken omtrek bezet hielden, en welker kogels aanhoudend in onze ooren floten en vaak het stuk raakten, of langs den grond streken op welken wij stonden. Desniettemin werden er niet meer dan twee artilleristen van de zes gewond, maar de achter ons staande kavallerie leed veel aan manschap en paarden. Later op den avond rukte een korps Affghansche ruiterij van achter *Beymaroo* naar een fort in onzen weg gelegen, van waar een kruisvuur op ons gemaakt werd. Brigadier SHELTON, die eenige

versterking medebragt, vereenigde zich thans met ons, en zond Majoor SWAYNE met twee Kompagniën om de plaats te verkennen, van waar het vuur kwam; te gelijker tijd werd het stuk rijdende artillerie gewend, om het te doen spelen op de Affghansche ruiterij, die in dezelfde rigting tusschen de boomen zwierf. Terwijl ik hiermede bezig was, ontving ik een' kogel door de regterhand, waardoor ik buiten staat werd gesteld, om voor het oogenblik verder active dienst te doen. Kort na mijne verwonding werd aan de troepen het bevel gegeven tot den terugmarsch naar het kantonnement.

Het verdient hier aangemerkt te worden, dat MAHOMED AKBER KHAN, tweede zoon van den overleden *Ameer* (Opperbevelhebber) DOST MAHOMED KHAN, in dien nacht van *Bameean* naar *Cabul* kwam. Deze persoon was bestemd om een nadeeligen invloed uit te oefenen op onze toekomstige lotgevallen, terwijl de krisis van den worstelstrijd reeds nabij was.

ZEVENDE HOOFDSTUK.

Tweede krijgstogt naar Beymaroo. — *De vijand groeit aan in getal en wordt waakzamer.* — *Onze magt wordt met groot verlies teruggeslagen.* — *Aanmerkingen.*

Op den dag van den 23sten November, werd het lot beslist van de krijgsmagt te *Cabul*. In een' krijgsraad, welke in den voorafgaanden nacht gehouden werd ten huize van den Generaal, besloot men op uitdrukkelijken aandrang van den Kommissaris, dat, uithoofde van de nadeelen, welke voortvloeiden uit de herhaalde inbezitneming van *Beymaroo* door den vijand, die daardoor den aanvoer van mondbehoeften bemoeijelijkte, op den volgenden morgen een korps troepen onder Brigadier SHELTON, het dorp stormenderhand zoude innemen; en den heuvel, die boven hetzelve lag, zoude blijven bezetten, en dien zoude verdedigen tegen elke vijandelijke magt, welke er mogt opdagen. 17 Kompaniën

Infanterie, 100 Sappeurs, 1 Eskadron geregelde, en omtrent drie malen zooveel ongeregelde ruiterij benevens een stuk geschut, rukten dienvolgens te twee uren na middernacht, in alle stilte uit de Kohistansche poort van het kantonnement. De kolonne langs den tegenover liggenden tempel (*musjeed*) trekkende, welke bezet werd door eene kompagnie Infanterie, nam de rigting van den hollen weg, aan de andere zijde van den voet des *Beymarooschen* heuvels en klom dien op. Zij bragt het kanon mede naar den top, hoezeer dit, uithoofde van het wilde en steile van den heuvelrug, met zeer veel moeijelijkheden gepaard ging, welke echter grootendeels werden overwonnen door de krachtinspanning van 200 *Surwoons* van het kommissariaat, welke zich daartoe vrijwillig hadden aangeboden (1). De geheele kolonne rukte nu naar de spits op de noord-oostzijde van den heuvel, welke over het dorp heen hing. Het geschut werd in positie gebragt, en wel in diervoege, dat het eene afgeschoten ruimte in het dorp bestreek, welke, te oordeelen naar het aantal vuren verondersteld werd, het voornaamste *bivouac* der vijanden te zijn. Men begon thans hevig met druif-

(1) Deze *surwoons* of kameelhoeders behooren mede onder de legervervolgers, welke in de warme klimaten voor Europesche legers hoogst noodig zijn, omdat de soldaat daar geene van die vermoeijende dienstverrigtingen kan ten uitvoer brengen, zonder uitgeput te worden.

kogels te vuren, waardoor men, gelijk duidelijk te zien was, eene groote verwarring te weeg bragt. Dit vuren werd echter dadelijk beantwoord met eene losbranding der *Juzails*, terwijl de vijand de opene ruimte verlatende, zich terugtrok in de huizen en torens. In de tusschenpoozen van het kanonneren gaven wij op 's vijands snaphaanschoten duchtig bescheid met onze geweren. Eenige Officieren rieden den Brigadier SHELTON, het dorp te bestormen, terwijl de Panische schrik nog op den vijand lag, en men, vermits de maan niet scheen, nog onder bedekking der duisternis was; hierin stemde nogtans de Brigadier niet toe.

Toen de dag aanbrak, zag men onderscheiden benden van den vijand uit het dorp rukken en dwars over de vlakte naar het verwijderde fort trekken, nadat inmiddels hun vuur verzwakt was door gebrek aan ammunitie. Het is stellig, dat er op dat oogenblik niet meer dan 40 man in het dorp waren gebleven. Er werd nu een detachement van 2 kompagniën inlandsche Infanterie, benevens eenige Europeanen, onder de Majoors SWAYNE en KERSHAW, afgezonden, met bevel om het dorp in te nemen. De Majoor SWAYNE nam echter een' verkeerden weg, waardoor hij den hoofdingang, die open was, miste, en bij een klein klinket of kozijn (*Kirkhee*) aankwam, dat versperd was, en dat hij met geene mogelijkheid door geweld kon openen, zoodat hij verpligt was om zich en de manschappen te dekken tegen het zekere schot van 's vijands scherpschutters, door welker vuur

zijne manschappen uitermate leden, terwijl hij zelf een schot in den nek kreeg.

Na gedurende een half uur in dien toestand te zijn gebleven, werd hij terug ontboden door den Brigadier, die talrijke benden gewapenden uit de stad had zien toestroomen naar de plaats van het gevecht. Onderwijl werd de ongeregelde ruiterij afgezonden naar de vlakte, ten westen des heuvels, om zoo veel mogelijk de vlugtelingen uit het dorp, welken men zou kunnen opvangen, af te snijden, en zich voor het vijandelijke infanterievuur te beveiligen, onder bedekking der muren van een oud fort, digt bij den voet des heuvels.

Nadat Brigadier SHELTON 3 kompagniën inlanders onder Majoor KERSHAW als reserve had achtergelaten op de uitstekende punt, die boven *Beymaroo* lag, trok hij met de troepen en het kanon terug naar dat gedeelte van den heuvel, van waar men den hollen weg kon overzien.

Kort hierna werd er voorgeslagen een steenen borstwering (*Sunga*) op te werpen ter bescherming van de troepen, welke geheel bloot stonden voor 's vijands *juzails*, doch, die voorslag werd niet aangenomen. Inmiddels had een onoverzienbare menigte vijanden, welke ten getale van niet minder dan 10,000 man uit de stad waren gekomen, de toppen des heuvels bezet, die aan den anderen kant van den hollen weg lag. Geheele zwermen hunner ruiterij renden nu door de vlakte ten westen der beide heuvels met het kennelijke doel om ons kleine detachement ongeregelde ruiterij af te snij-

den. Het mislukken onzer poging om het dorp stormenderhand in te nemen, had inmiddels den vijand gelegenheid gegeven om met het meeste gemak versterking in hetzelve te werpen en krijgsbehoeften over te voeren, waaraan zij, die in het dorp waren, groot gebrek hadden.

Tegen 7 ure in den ochtend werd het vuur, dat de vijand van den berg maakte, dien hij bezet hield, zoo hevig, dat de weinige tirailleurs, die naar den overhangenden top van den door ons bezetten berg waren gezonden, onmogelijk op hunne posten konden blijven. Als een voorbeeld van den onwil en de traagheid, welke nu onder de manschappen begonnen te heerschen, moeten wij vermelden, dat niemand met den Overste OLIVER wilde gaan, toen deze een gedeelte zijner eigene soldaten trachtte te bewegen om hem te volgen naar den kruin des bergs, om het hevige vuur tot zwijgen te brengen, dat gemaakt werd door een aantal van 's vijands manschappen, die zich verschanst hadden in een klein ravijn, door hetwelk het voorste *quarré* bestreken werd. Eerst na dat die dappere Officier zelf, onder den uitroep: » Ofschoon mijne manschappen mij op eene laf-hartige wijze verlaten, wil ik ten minste mijn pligt vervullen," vooruit gesneld was naar de plaats, op welke het hevigst vuur gemaakt werd, werden er eindelijk omtrent een twaalftal manschappen door schaamte toe gebragt, om hunnen pligt te doen. Het overige gedeelte der troepen, welker voetvolk in twee vierkanten (*quarrés*) gerangschikt was, ter

wijl de geheele kavallerie zich onmiddellijk in gesloten kolonnes geplaatst had, leed zeer veel van het vuur, zonder het met vrucht te kunnen beantwoorden, aangezien de geweren veel minder ver droegen dan 's vijands *Juzails*. Alleen ons kanon gaf, zoo veel als mogelijk was, een hevig vuur op de vijandelijke drommen en rigtte daardoor groote slagting onder hen aan. Het gemis aan een tweede stuk, dat het vuur had kunnen afwisselen, deed zich echter weldra in zoo verre gevoelen, dat de monding van het stuk te heet werd om het te bedienen. Deze staat van zaken duurde tot 9 of 10 uren, toen eene talrijke vijandelijke ruiterbende de regterflank der troepen bedreigde. Om de vernieling derzelve te voorkomen, werd nu aan onze ongeregelde ruiterij, welke in de vlakte geplaatst was, bevel tot den terugtogt gegeven. Deze beweging van 's vijands zijde werd echter weldra bedwongen door welgemikte schrootschoten, door welke een voornaam hoofd, zoo men geloofde, ABDOOLLAH KHAN, doodelijk getroffen werd.

De beneden geposteerde ruiterij eens terug getrokken zijnde, was de vijand in staat gesteld de stellingen der troepen aan alle kanten in te sluiten, behalve aan die zijde, welke tegenover het kantonnement lag. Bij dit alles kwam, dat de ammunitie van het geschut bijna verbruikt was, en dat de manschappen uitgeput waren door vermoeijenis en dorst, nademaal men geen water kon bekomen, terwijl het aantal gesneuvelden en gewonden elk oogenblik grooter werd.

Het was nu zoo wat 11 of 12 uren geworden, toen men talrijke korpsen vijandelijke infanterie dwars over de vlakte van uit den *Shah Bagh* naar den voet des bergs zag komen, tot het afsnijden des aanvoers van krijgsbehoeften uit het kantonnement, zoowel als van de draagstoelen voor de gewonden (*dhoolies*), met welke wij eenigen van de gekwetsten trachtten te doen vervoeren. Deze poging van den vijand werd nogtans beteugeld door dat gedeelte der troepen, welke in den tempel tegenover de Kohistansche poort lagen, en door een vijftigtal *jazailchees*, onder Kapitein TREVOR, welke zich langs eenige lage muren en waterleidingen posteerden, gelijk ook door kort op elkander volgende kogel- en schrootschoten van uit het kantonnement.

Voor dien tijd was een aantal van de meest drieste *ghazees* afgedaald naar den hollen weg, en, hun voordeel doende met sommige heuveltjes, welke op de helling lagen die naar onze stelling leidde, achtervolgens naar boven gekropen, onder het maken van een doodelijk vuur op onze tirailleurs, die ongelukkiger wijze geheel en al daar aan bloot stonden, ten gevolge waarvan zij eindelijk den moed begonnen te verliezen en terug weken. Op dit oogenblik loofde de Brigadier eene belooning uit van 100 ropijen aan hem, die eene vlag van den vijand zoude nemen, welke achter eene kleine hoogte op bijna 30 Ned. Ellen afstands van het front van het *quarré* geplant was. Ter zelfder tijd had hij vruchteloos gepoogd de manschappen er toe te brengen,

om den vijand met de bajonet aan te vallen. Op hetzelfde oogenblik liepen onderscheiden Officieren (waarbij zich ook de Kapiteins MACKENZIE en TROUP bevonden) naar het fort en wierpen steenen op den vijand, van welke Officieren dadelijk een tweetal sneuvelde. Alle pogingen om de manschappen aan te moedigen, nogtans te vergeefs zijnde, werden de aanvallers zoodanig door stoutheid aangevuurd, dat zij op het stuk geschut toesnelden. Thans werd aan de ruiterij het bevel tot den aanval gegeven, maar ook dit was te vergeefs, nademaal de manschappen hunne Officieren niet wilden volgen. Een panische schrik verspreidde zich onder de troepen, die terugweken, met uitzondering van het tweede *quarré*, dat op omtrent 180 Ned. Ellen achterwaarts was gevormd, benevens drie Kompagniën onder Majoor KERSHAW aan het ander einde van den berg. Achter dit tweede *quarré* gelukte het den Officieren met veel moeite om de vlugtelingen te hereenigen, met achterlating van het stuk in de magt van den vijand, die geen tijd verloor om zich met den voorwagen en de paarden weg te spoeden.

Op dat oogenblik verspreidde zich het gerucht van het verwonden van ABDOOLLAH KHAN door de gelederen van den vijand, en veroorzaakte daar eene groote verwarring, die zich uitstrekte tot de *ghazees*, welke thans het stuk in hun bezit hadden. Deze omstandigheid gevoegd bij de tamelijk vaste houding, welke door de troepen wederom was aangenomen, was dan ook oorzaak, dat de

ghazees zich tevreden stelden met den voorwagen en de paarden, en thans terug trokken. Hun wijken bezielde de flaauwhartig geworden soldaten met nieuwen moed, ten gevolge waarvan zij wederom bezit namen van het stuk, en ook vooruit rukten naar de overhangende kruin, waar zij de lijken van de twee gesneuvelde Officieren, gelijk ook van de manschappen vonden, welke bij den aanval gedood waren. Onder dezen waren er twee man van de rijdende artillerie, welke op de meest roemwaardige wijze aan hunnen pligt getrouw, ten koste van hun leven gepoogd hadden om hunnen post te verdedigen. Inmiddels was er van uit het kantonnement door eenige oppassers bij het magazijn (*Lascars*) versche krijgsvoorraad aangebragt, ten gevolge waarvan het vuur op nieuws op de vijandelijke gelederen geopend werd. Men was nogtans buiten staat voordeel te trekken uit bovenvermelde verwarring onder den vijand, nademaal de kavallerie niet te bewegen was tot handelen. In de hierachter geplaatste aanmerkingen over dit gevecht zal men eenige verontschuldiging vinden voor de kleinmoedigheid, welke in weerwil van de dapperheid der Officieren, bij deze gelegenheid door de ruiterij werd aan den dag gelegd. De infanterie van hare zijde was te zeer uitgeput en ontmoedigd, om in staat te zijn tot het maken van eene voorwaartsche beweging. Het gevolg hiervan was niet alleen, dat de geheele magt van den vijand met vernieuwde kracht en geestdrift weder ten aanval kwam, tevens het

moordend *juzail*-vuur volhoudende, dat de gelederen op eene zoo schrikbarende wijze had gedund, maar dat er ook nog eene menigte nieuwe strijders uit de stad en de omliggende dorpen toestroomde, dat zoo lang aanhield, tot dat zij op den berg, welke door hen bezet werd, naauwelijks meer plaats konden vinden om er te staan.

Deze ongelijke wortelstrijd had nu tot omtrent na den middag aangehouden, gedurende welken tijd men te vergeefs in het kantonnement aanvrage had gedaan om versterking en nog een tweede stuk geschut. De *reserve* kon naauwelijks aldus genoemd worden, nademaal deze gedurende den geheelen dag fel bestookt was geworden door sterke vijandelijke benden, die de bouwvallen en een ongelijken grond op den zoom harer stelling bezet hielden. Desniettemin zond Brigadier SHELTON Kapitein MACKENZIE naar den Majoor KERSHAW met verzoek om zijne reserve te doen aanrukken. De Majoor vreezende, dat, indien hij de kruin verliet, waar hij geposteerd was, de meer en meer noodzakelijk wordende terugtogt naar het kantonnement afgesneden konde worden, gaf ten antwoord, dat hij verzocht den voorslag te doen, dat de Brigadier naar zijne stelling zoude terugtrekken. Voor dat men die boodschap afgegeven had, werden de voorste gelederen van het eerste *quarré*, op het uiterste punt van de zijde des bergs waar de Brigadier stond, letterlijk naar beneden gedrongen.

De meesten der artilleristen, die zich op de

loffelijkste wijze van hunnen pligt kweten, deelden in hetzelfde lot. De kunstgreep, welke te voren door de *ghazees* te werk gesteld was, werd nu door een nog grooter aantal herhaald. De klaarblijkelijke onbestendigheid der troepen en het dringende gevaar, aan hetwelk het kanon ten tweedenmale was blootgesteld, noopten den Brigadier, op herhaalden aandrang van den Sergeant die bevel voerde over het stuk, om bevel te geven het stuk aan te spannen — er was intusschen van het kantonnement een tweede voorwagen aangekomen — en terug te trekken naar de stelling van Majoor KERSHAW.

Naauwelijks was men begonnen met het ten uitvoer brengen van die achterwaartsche beweging, of de aangesnelde *ghazees* wierpen het *quarré* geheel en al overhoop. Alle orde was thans verdwenen; men luisterde niet eens meer naar het smeken en bevelen van de Officieren, die de vlugtelingen trachtten te hereenigen, en de manschappen tot eene algemeene vlugt overslaande, ijlden in de rigting van het kantonnement den berg af. De vijand zat hen digt op de hielen en voornamelijk rigtte de ruiterij eene vreesselijke slagting aan onder de vlugtelingen, die geen weêrstand boden. De manschappen van Majoor KERSHAW, die den ramp aanschouwden, trachtten te ontsnappen; maar eenige sterke benden, die het dorp uittrokken, sneden hen den terugtogt af, waardoor een groot aantal *sepoys* sneuvelde. De kompagnie grenadiers vooral werd bijna geheel ver-

slagen. Vlugtelingen en vervolgers waren zoo zeer ondereengemengd, dat het hen, die de wallen van het kantonnement bezetteden, toescheen, alsof allen gezamenlijk de poort zouden binnenstroomen. Ongelukkigerwijze was de ammunitie van het zwaar geschut, dat in het kantonnement in batterij stond, bijna geheel verbruikt. Door een regement infanterie van den *Shah* werd nogtans een hevig vuur geopend, en een detachement kavallerie rende over de vlakte op den vijand aan. Onderwijl had zich de Officier, die gedurende den dag de ruiterij had aangevoerd, bij dit detachement gevoegd met een vijftien- of twintigtal van zijne manschappen, door hem gelukkig weder bijeen gebragt. Weldra werd echter die Officier doodelijk gewond. Deze bewegingen, welke ondersteund werden door een scherp vuur van de *juzailchees* onder Kapitein TREVOR, waren het hoofdzakelijk, die bijdroegen om de vervolging te bedwingen. Op dat oogenblik merkte men op, en ondervond later dat men zich niet vergist had, dat een hoofd (OSMAN KHAN genaamd) uit vrije beweging zijne volgelingen, welke de voorsten waren, tot staan bragt en hen heenleidde. Deze daadzaak mag inderdaad geacht worden de hoofdreden te zijn, waarom niet *al* de manschappen, welke op dien dag aan de Engelsche zijde vochten, zonder uitzondering verslagen werden. Het verlies der Britten was schrikbarend, nademaal de meesten der gekwetsten waren achtergelaten op het slagveld, waar zij op eene barbaar-

sche wijze in stukken werden gehouwen. Onzen tweeden voorwagen en het kanon, dat onder de poging om het in galop den berg af te brengen, op den oneffen grond was omgekenterd, zagen wij tot ons hartzeer door den vijand in zegepraal wegvoeren.

Omtrent een half uur voor de vlugt der troepen, was door den Assistent-Adjudant-Generaal een briefje ontvangen van Kapitein TROUP, waarbij deze ernstig verzocht, dat het stuk berggeschut, dat in dien tijd hersteld was, zonder het minste tijdverlies zoude afgezonden worden. Her eerste denkbeeld, na de nederlaag als van zelf bij dien Officier opgekomen, was, dat ingeval men met het bergstuk vuurde op het andere stuk, toen in 's vijands handen, er dan mogelijkheid bestond om dit laatste stuk nog te redden.

Hij reed uit dien hoofde naar het kantonnement terug, en het bergstuk juist in gereedheid ziende om voort te rukken, stond hij op het punt om het buiten de poort te brengen, toen dit belet werd door den Assistent-Adjudant-Generaal, onder voorwendsel, dat dit toch nu van geen nut meer zou zijn. Dit is des te meer te beklagen, dewijl de plaats, van waar door de *juzailchees* van Kapitein TREVOR, onder bescherming van een lagen muur, nog een scherp en met vrucht gemaakt vuur op den vijand onderhouden werd, zóó kort lag bij de helling van den berg, waar de *Affghans*, bij duizenden zamengedrongen, bezig waren het buitgemaakte stuk weg te voeren, dat zelfs druifkogels van een klein kali-

ber de uitvoering van hun voornemen moest hebben belet. Ware nu ook de kompagnie infanterie, welke buiten de poort in het geweer stond, met het berggeschut voorwaarts gerukt om de bovenvermelde handvol dappere *juzailchees* te ondersteunen, dan had men zich goede vruchten van die beweging mogen belooven. Maar het scheen, als of de vloek des Hemels op ons rustte.

AANMERKINGEN.

In dit ellendige en noodlottige gevecht moet zelfs het minst geoefend krijgskundig oog op niet minder dan zes groote misslagen stooten, welke ieder voor zich zelf in geen geringe mate bijdroegen tot de nederlaag der troepen, die tegen een zoo oneindig veel sterker aantal moesten strijden.

1. De eerste en welligt noodlottigste misslag van allen was, dat men een enkel stuk medenam. De algemeene order van den Marquis HASTINGS, welke verbiedt om onder welke omstandigheden, of welk voorwendsel ook, minder dan twee stukken te velde te brengen als er twee dienst *kunnen* doen, behoorde aan ieder Officier bekend te zijn, die in *Indië* gediend heeft. Dit stellige verbod was de vrucht van duurgekochte ondervinding, en het gevecht van *Beymaroo* levert op nieuws een overtuigend bewijs van het gevaar aan hetwelk een enkel stuk is blootgesteld, als het niet door het vuur van een tweede wordt ondersteund. Des Brigadiers meening was stellig geweest om het stuk berggeschut even-

eens mede te nemen, maar ongelukkigerwijze was dat op den vorigen dag buiten staat gesteld om dienst te doen, en de Brigadier zoowel als de Generaal hadden in den nacht van het gevecht ieder tweemalen het stellige berigt ontvangen, dat het niet vóór 12 uren van den volgenden dag gereed kon wezen.

2. De tweede misslag is niet min blijkbaar dan de eerste. In geval men dadelijk zijn voordeel had gedaan met den panischen schrik door de onverwachte kanonnade te weeg gebragt bij hen, die het dorp bezet hielden, wier zwak vuur genoeg bewees, dat zij niet alleen weinig in getal, maar ook slecht van kruid en lood voorzien waren, en een detachement had afgezonden, om een' aanval te doen onder begunstiging der duisternis, waardoor het door hen bezeten voordeel van gedekt te wezen, te loor zoude zijn gegaan, dan zoude die plaats onmisbaar in onze handen gevallen, en niet slechts het doel van den uitval bereikt zijn, maar men zou zich ook, voor het geval van nood, van een' goeden terugtogt voor onze troepen hebben verzekerd.

3. De derde misslag was zoo baarblijkelijk, dat men zich geen denkbeeld kan vormen, hoe men tot denzelven verviel. De krijgsmagt was verzeld van 100 Sappeurs, welke opzettelijk waren medegenomen om eene steenen borstwering op te werpen. De geschiktste plaats voor zoodanig werk zoude zijn geweest ter halver wege van den bergrug, welken de troepen bezet hielden, waardoor de troepen

geheel gedekt zouden zijn geweest tegen het vuur uit de *juzails* (lange geweren), dat van den tegenover liggenden berg gemaakt werd, terwijl de vijand daarenboven niet ten aanval had kunnen komen, zonder zich geheel en al bloot te geven aan ons geheele geweer- en druifkogel-vuur. Deze maatregel zoude de troepen bezield hebben met een besef van zekerheid voor elken aanval van 's vijands ruiterij, terwijl diezelfde maatregel onze eigen kavallerie zoude hebben in staat gesteld om vooruit te rukken in het bewustzijn, dat zij een verdedigingspunt achter den rug had, achter hetwelk zij, in geval zij te zeer in het naauw raakte, in veiligheid hadden kunnen zijn; en nogtans is het eene daadzaak, dat zoodanige borstwering niet is opgeworpen geworden.

4. De Britsche *quarrés* te *Waterloo*, die de herhaalde wanhopige aanvallen van NAPOLEONS beste ruiterij weêrstonden, zijn wereldkundig. Te *Beymaroo* werden *quarrés* gevormd om weêrstand te bieden aan een *verwijderd infanterie-vuur*, en boden dus een uitgebreid front voor het doelwit van schutters, welke welligt de besten der wereld zijn, terwijl de gezegde *quarrés* geposteerd waren op een steilen en smallen bergrug, op welken geene kavallerie met vrucht een' aanval konde doen. Een Spaansche Generaal zoude zoodanige beweging als eene nieuwigheid in de taktiek hebben aangezien.

5. Stond onze ruiterij, in plaats van hare stelling te nemen in de vlakte, waar zij met vrucht

had kunnen dienen om onze gemeenschapslijn met het kantonnement te beschermen; en bovendien in staat zou zijn geweest, zich dadelijk naar elk punt te begeven, waar hare diensten noodig zouden zijn geweest, onze ruiterij stond, gedrongen tusschen twee *quarrés* van voetvolk, gedurende eenige uren blootgesteld aan een moordend vuur uit 's vijands *juzails*, en dat wel op een terrein, waar zij zelfs onder de gunstigste omstandigheden niet met vrucht had kunnen handelen. Deze verkeerde en doellooze stelling ontmoedigde natuurlijk de ruiters; en toen nu eindelijk ook de infanterie begon te wijken, vermengden de beide wapens zich op eene wijze, die de algemeene verwarring grootelijks vermeerderde en het onmogelijk maakte, de infanterie te hereenigen, voor het geval zelfs dat deze daartoe geneigdheid had bezeten. Naar waarheid gezegd, was de kavallerie in hare bewegingen belemmerd, en konde niet naar eisch manoeuvreren; en zoodanige stelling moest wel *elken* krijgsman hebben ontmoedigd en hem den goeden geest hebben ontnomen.

6. Kort nadat men het stuk weder in bezit had genomen, deed Kapitein MACKENZIE aan den Brigadier den voorslag om eene poging tot den terugtogt te doen, nademaal hij door de geestgesteldheid der troepen en door de onmogelijkheid van die verkeerde stelling te verbeteren, overtuigd was, dat er niet alleen geene hoop bestond op de overwinning, maar zelfs, dat eene nederlaag in hare meest noodlottigste gedaante zich in het verschiet

vertoonde, en men op dat oogenblik nog bij magte was om den terugtogt betrekkelijker wijze onbelemmerd ten uitvoer te kunnen brengen. Het antwoord van den Brigadier was echter: » O neen! wij zullen den berg nog eenigen tijd blijven bezetten." Wanneer nu al op dat oogenblik, de slagting onder de manschappen aangerigt, het verlies aan Officieren, de blijkbare panische schrik in de gelederen en de meer dan slechte aard van onze stelling, niet genoeg waren geweest om aller oogen te openen en duidelijk de onmogelijkheid te doen inzien, van de hoop zelfs op een gedeeltelijk goed gevolg (nademaal het wezenlijke doel van den togt, te weten: de in bezitneming van het dorp *Beymaroo*, van den beginne af ter zijde was gesteld), dan hadden de zwakte en uitputting van menschen en paarden, welke beiden niet *alleen* uitgeput waren door ligchamelijke vermoeijenissen, maar ook op eene ellendige wijze van dorst smachtten, en eindelijk de krachteloosheid, welke het gevolg was van eene langdurige ontbering van spijs, dan had dit alles moeten volstaan om volstrekt alle denkbeeld te verbannen, van den terugtogt één oogenblik langer te vertragen. In deze beweging alléén lag toch de eenige kans om zoovele menschenlevens te sparen, door de opoffering van welken men niet eens de eenige verlichting des krijgsmans in het uur des ongeluks, het besef van ongekrenkte eer, kon bekoopen.

ACHTSTE HOOFDSTUK.

Gebrek aan veerkracht. — Bijeenkomsten en onderhandelingen met de hoofden der muitelingen. — Verlies van MAHOMED SHERIF'S *fort. — Aangenomen voorwaarden.*

Op den 24sten November was het zóó ver gekomen, dat de troepen alle vertrouwen hadden verloren; en zelfs diegenen der Officieren, welke zich tot hiertoe nog hadden gevleid met de hoop op een' gunstigen keer van zaken, eindelijk, als ware het schoorvoetend, onze toekomst slecht begonnen in te zien. Onze krijgsmagt scheen een schip, dat te midden van klippen en banken in gevaar is te vergaan door gebrek aan een bekwaam stuurman, om het behouden tusschen dezen door te brengen. Ware nog nu, in het uur van den hoogsten nood, het roer gegrepen geworden door eene hand, welke berekend ware geweest voor die gewigtige taak, dan nog zouden wij het gevaar der schipbreuk welligt zijn ont-

komen; bij het gebrek aan zulk een' bevrijder was het maar al te duidelijk, dat de Hemel-alleen ons konde redden door eene onvoorziene tusschenkomst. Alle geest der manschappen was vervlogen; de invloed der Officieren verminderde dagelijks; en de krijgstucht, waar men op roemde en waarin bij uitsluiting de oorzaak ligt van het vermogen, dat eene handvol geregelde troepen boven eene menigte ongeregelde krijgslieden heeft, begon toeziende te verdwijnen. De vijand daarentegen werd met elken dag, met elk uur stouter, en het duurde niet lang of wij werden er aan gewoon, van onder de wallen van onze garnizoensplaats beschimpt en getrotseerd te worden.

Ik heb reeds hierboven melding gemaakt van de nieuwe brug, welke Generaal ELPHINSTONE over de rivier had laten leggen. Deze brug nu begon de vijand op den vermelden dag af te breken onder bedekking van den dijk langs de rivier gelegen. Wij moeten Brigadier SHELTON het regt doen van te zeggen, dat hij, overtuigd van het groote gewigt der brug in geval van eenen terugtogt, de mogelijkheid van welken hij niet uit het oog verloor, sterk aangedrongen had op het aanleggen van eene veldverschansing of een hoofd om haar te beschermen. Inderdaad was er digt bij een klein onvoltooid fort gelegen, dat met een' enkelen nacht werkens, door de sappeurs voor dat oogmerk geschikt had kunnen gemaakt worden, en wanneer men er dan slechts een klein detachement in had geworpen,

dan zoude men de brug volkomen bestreken hebben.

Maar in al wat er gedaan of niet gedaan was vertoonde zich gelijke uitzinnigheid; zelfs deze eenvoudige voorzorg verzuimde men te nemen, en het gevolg zal uit het onderstaande blijken.

Er werd thans een brief ontvangen van een Officier uit de *Bala Hissar*, waarbij deze sterk aandrong op een' dadelijken terugtogt naar dat fort, in welke beweging eenige van de Opper-Officieren en al de burgerlijke ambtenaren de eenige hoop zagen om het gedurende den winter vol te kunnen houden. Brigadier SHELTON en anderen maakten echter weder de oude tegenwerpingen tegen dien maatregel; en de Generaal gaf in een' brief aan den Kommissaris zijne meening te kennen, namelijk: „dat die beweging zoo al niet geheel onmogelijk dan toch bezwaarlijk was uit te voeren, aangezien wij overladen waren met vele zieken en gekwetsten; dat de vijand zeker met zijne geheele magt tegen ons zoude optrekken en het grootste deel der troepen zoude vereischt worden om de beweging te dekken, ten gevolge van hetwelk men het kantonnement in slechten verdedigingstoestand zou achterlaten; dat de manschappen uitgeput, ontmoedigd en grootelijks in aantal verminderd waren, en dat, in geval de onderneming mislukte, dit dan ook gevolgd zoude worden door de vernietiging der geheele krijgsmagt. Het overbrengen van den krijgsvoorraad en de magazijnen zoude verscheiden dagen vorderen, gedurende

welken tijd de vijand overal zoude rondzwerven en onze bewegingen op alle mogelijke wijzen dwarsboomen. Onze gewonden waren vermeerderd, terwijl onze middelen om die te vervoeren verminderd waren. Zoude de *Bala Hissar* ook wel de geheele krijgsmagt met al de legervolgers kunnen bevatten? Men verhaalde, dat het water in de *Bala Hissar* reeds tot hooger prijs verkocht werd (ofschoon later gebleken onwaar te zijn). Wij hadden naauwelijks voor twintig dagen voorraad van levensmiddelen in het kantonnement; en wanneer men zelf veronderstelde, dat men er een middel op kon vinden om die mede te voeren, zoo zoude nogtans geen uitzigt bestaan, om er in de *Bala Hissar* meer te verkrijgen. Een aftogt van daar zoude nog erger zijn dan van uit onze tegenwoordige stelling, nadat wij het vee achtergelaten zouden hebben, terwijl eindelijk de zieken en gewonden aan hun lot overgelaten moesten worden."

In deze meening stemde Brigadier SHELTON geheel en al toe. Deze lijst van tegenwerpingen, ik beken het, was genoeg om iemand te doen verbleeken, maar toch onvoldoende om mijne overtuiging te doen wankelen, dat het overbrengen der krijgsmagt naar de *Bala Hissar* niet slechts uitvoerbaar, maar ook noodzakelijk was voor onze veiligheid en eer, terwijl de gevaren, die eene zoodanige beweging verzelden, hoe aanmerkelijk ook, nogtans van zulk een' aard waren, dat op ons als krijgslieden de pligt rustte, die zonder de minste weifeling te gemoet te gaan.

Bovendien had SHAH SHOOJAH te kennen gegeven, dat hij onze aankomst met ongeduld te gemoet zag; en zelf al ware deze onderneming door de gevreesde nederlaag gevolgd geworden, dan nog zoude dit een togt zijn geweest, meer mannelijk en eervol dan het roemloos traktaat, dat wij kort naderhand sloten met eene verraderlijke bende muitelingen, en door hetwelk wij ons onttrokken aan de belangen van een' Vorst, welken wij tot onzen laatsten druppel bloed hadden behooren te verdedigen. Indien wij, den dood boven het verlies der eer kiezende, moedig uitgetrokken waren, zoude dan het lot van onze arme makkers niet honderdmalen gelukkiger zijn geweest, dan datgene, wat op hunnen ellendigen togt achtervolgens door hen ondervonden werd, voor zoo verre, dat zij dan zouden zijn gestorven met het bewustzijn van moedig hunnen pligt volbragt te hebben? Nimmer zag zich eenige krijgsmagt aan knellender lot en grooter gevaren blootgesteld; en ook, het is treurig genoeg, dat wij dit moeten zeggen, nimmer hebben krijgslieden hun bloed met minder gunstigen uitslag gestort, dan dit het geval was gedurende de belegering van de plaatsen door de Engelschen in *Cabul* bezet. Na dat wij dus regt hebben laten wedervaren aan de nagedachtenis der gesneuvelden en aan hen, die duizend gevaren doorgestaan hebben in de dappere en geschikte volvoering van hunnen pligt en hen de eer hebben gegeven, op welke zij regt hebben, — terwijl wij een' traan plengen over hun ontijdig

sterven — kunnen wij er niet van af de blaam en de gisping op hen te werpen, welke al het bloedvergieten zonder eenig nut dadelijk plaats hebben, al de behaalde voordeelen deden verloren gaan, en eindelijk eene nog geduchte krijgsmagt in het verderf en het ongeluk sleepten. Maar keeren wij tot ons verhaal terug.

Op den genoemden dag werd er door den Kommissaris een brief ontvangen van OSMAN KHAN (van een van de vijf groote *Durani*-stammen, welke *Barukzye* genoemd wordt) van nabij vermaagschapt met den nieuwen Koning. Deze inlander werd algemeen verondersteld ons genegen te zijn, gelijk hij dan ook een van de Officieren sedert den eersten dag van het uitbreken des oproers in zijn huis geherbergd had. In dezen brief merkte hij aan: » dat hij zijne volgelingen op den vorigen dag had beteugeld in hunnen ijver om de troepen in hunne vlugt te vervolgen, toen het hem nogtans duidelijk was, dat ingevalle zij hun voordeel verder hadden voortgezet, het verlies van het kantonnement en de vernieling onzer geheele krijgsmagt onvermijdelijk ware geweest (1); maar, dat de hoofden niet verlangden de zaken tot zulk een schrikkelijk uiterste te drijven, dat zij integendeel begeerden, dat wij het land in vrede zouden verlaten, en het hen vrij laten hetzelve naar hunne eigene wetten en met een' Koning hunner eigene keuze te besturen." Op het ontvangen

(1) Deze daadzaak was werkelijk waar, zie bladz. 122.

dezer vriendschappelijke mededeeling vorderde de Kommissaris van den Generaal, dat deze zijne meening te kennen zou geven over de mogelijkheid uit een krijgskundig oogpunt beschouwd, om onze stelling in het kantonnement te blijven bezetten; ten einde, ingeval van een ontkennend antwoord, in staat te zijn onderhandelingen aan te knoopen met de bestaande regeerders van het land.

De Generaal antwoordde, dat wij nu gedurende drie weken in staat van beleg hadden verkeerd; dat onze voorraad van levensmiddelen bijna ten einde liep en de *fourrage* geheel verteerd was, zonder dat men het vooruitzigt had een nieuwen toevoer te kunnen bekomen, dat onze troepen door verschillende omstandigheden in aantal verminderden, terwijl de zieken en gewonden dagelijks in getal toenamen; en dat, wanneer men in aanmerking nam, de moeijelijkheid om het uitgestrekte en slecht gelegene kantonnement te verdedigen; dat de winter op handen was; dat onze gemeenschap afgesneden was, en dat, vermits het geheele land tegen ons opstond, hij het niet mogelijk achtte onze tegenwoordige stelling in het land te blijven bezetten, en de Kommissaris dienvolgens zijn voordeel moest trachten te doen, met het door hem ontvangen aanbod tot het aanknoopen van onderhandelingen.

Alles bleef stil tot in den ochtend van den derden dag daarna, wanneer er twee zendelingen van de vergaderde hoofden aan de brug verschenen en in het kantonnement geleid werden, nademaal

de Kommissaris toegestemd had om met hen te onderhandelen, op voorwaarde, dat men geen' voorslag zoude doen, welks overweging hij beneden zijne waardigheid moest houden. De juiste bijzonderheden van deze bijeenkomst lekten niet uit, maar de eischen der hoofden waren zoodanig, dat men die niet kon toegeven, en de zendelingen namen van den Kommissaris afscheid onder den uitroep, dat wij dan elkander wederom op het slagveld zouden ontmoeten! Maar de Kommissaris antwoordde hierop: » In elk geval zullen wij elkander op den dag des oordeels ontmoeten." Des nachts ontving de Kommissaris een' brief van de hoofden, in welken zij voorwaarden stelden, die zoo schandelijk en beleedigend waren, dat daardoor op eens den bodem ingeslagen werd aan onze hoop, om door een verdrag aan onze moeijelijkheden een einde te maken. De inhoud van den brief was: » dat wij SHAH SHOOJAH met zijn geheel gezin zouden uitleveren; dat wij onze wapens zouden nederleggen en ons op genade overgeven, in welk geval de hoofden welligt het leven der troepen zouden sparen, en hen toestaan om het land te verlaten op voorwaarde van nooit terug te keeren." Het antwoord van den Kommissaris was zoodanig als dit paste aan den vertegenwoordiger van de eer zijns lands en was van den volgenden aard: » Hij was zeer verwonderd op het zien, dat zij afweken van de in hen veronderstellende goede trouw, door het schenden der voorwaarden, op

welke hij aanleiding had gevonden om voorslagen aan te nemen tot het daarstellen eener minnelijke schikking; dat de door hen gestelde voorwaarden veel te onteerend waren om een oogenblik in overweging te worden genomen; en dat ingeval zij in deze bleven volharden, hij de wapens wederom moest opvatten, en den uitslag aan God overlaten."

Eerst vijf dagen naderhand (1 December) werden de vijandelijkheden hervat, met eene wanhopige poging van den vijand om de *Bala Hissar* in zijn bezit te krijgen, waartoe de muitelingen een' nachtelijken aanval deden op den *Bourge-i-lakh*, een alleenstaande toren, die een van de buitenwerken van het kasteel vormde en door zijne hooge ligging bijna al de werken bestreek. Dit punt werd echter zonder verwijl versterkt, zoodat de vijand, inweêrwil van den vastberaden geest door dezen aan den dag gelegd in zijne herhaalde aanvallen op den heuvel, met aanmerkelijk verlies teruggeslagen werd.

Na twee dagen van rust trokken de vijanden reeds vroegtijdig en in groot aantal uit de stad, bezetteden de heuvels van *Beymaroo* en plaatsten twee stukken in den bergpas, met welken zij gedurende eenige uren een tamelijk levendig vuur op het kantonnement onderhielden, doch daarmede geen aanmerkelijke schade aanrigtten, terwijl zij, naar gewoonte, tegen den avond naar hunne verschillende legerplaatsen terugtrokken. Gedurende den nacht deed een deel *Affghans*

een' onverhoedschen aanval op de poort van *Mahomed Sherif's* fort, waar zich een garnizoen van de troepen bevond; in navolging van onze handelwijze bij de inneming van *Ghuznee* trachtten zij deze, doch te vergeefs, te openen door middel van kruidzakken.

Na deze onderneming voleindigde de vijand ten eenenmale de vernieling der brug over de rivier, welke reeds acht dagen te voren begonnen was, nademaal men geene maatregelen had genomen om het kwaad af te weren. Dag aan dag aanschouwde men hunne pogingen zonder de brug te verdedigen, terwijl onderscheiden Officieren vruchteloos *verzochten*, om bevelen te geven tot het nemen van verdedigings-maatregelen. De vijand nu begonnen zijnde met het ondermijnen van een der torens van *Mahomed Sherif's* fort, werd het garnizoen versterkt, en het gelukte den Ingenieur, Luitenant STURT, de mijn gedurende den nacht te vernielen. Deze vernieling kon nogtans alleen bewerkstelligd worden door een' doorgang te graven onder de wallen, welken men nu moest versperren. Ofschoon deze voorzorgs-maatregel met vrucht ten uitvoer gebragt werd, was de toestand van het garnizoen zoodanig geworden, dat men bij een' aanval geen staat op hetzelve kon maken. Nadat deze onderneming gelukt was, werd het garnizoen van dat fort daags daaraan versterkt door twee kompagniën infanterie, waardoor de magt thans volstond om het fort te verdedigen tegen een onverhoedschen aanval. Ongelukkiglijk nogtans werd het nieuwe garnizoen

besmet door de vrees van het oude. De Luitenant Ingenieur STURT op aandrang van andere Officieren de verdedigings-werken in alle bijzonderheden onderzocht hebbende, verklaarde hij, dat deze in een volmaakt goeden toestand waren. Naauwelijks echter was deze Officier in het kantonnement teruggekomen, of er werd aan den Generaal berigt gezonden, dat het detachement, door een panischen schrik bevangen, over de wallen heen ontvlugt was en het fort aan den vijand had overgelaten. Die schrik was aanvankelijk ontstaan, door dat een klein getal *juzailchees*, onder bescherming van de boomen in den *Shah Bagh*, opgekropen zijnde naar den ondermijnden toren, op de manschappen was beginnen te vuren door de gebarricadeerde doorsnijding, van welke ik boven heb gesproken, bij welke gelegenheid een der Officieren gewond raakte. Toen deze Officier het gevecht verliet om zich te doen verbinden en de Europezen zich beroofd zagen van hunnen aanvoerder, verloren zij den weinigen moed, welken zij tot hiertoe bezeten hadden, en bragten hun beddegoed onder de wallen bijeen, daardoor verradende, dat zij voornemens waren om af te trekken. De vijand, die ondertusschen moediger was geworden door het zwakker worden van het vuur der verdedigers, rukte digter naar de wallen op en vermeerderde, door eensklaps naar de barricade aan te stormen, den panischen schrik van het garnizoen, dat nu geheel doof werd voor de vermaningen vol verontwaardiging van den dap-

peren Officier, en in weêrwil, dat hij de soldaten smeekte zich zelven en ook hem niet te schandvlekken door eene zoo laffe handelwijze, ontvlugtten zij in de grootste ontsteltenis over de wallen. Zelfs de *sepoys*, die in den beginne stand hielden, werden eindelijk besmet door het slechte voorbeeld, dat hen gegeven werd door hunne Europesche makkers, en weigerden om zich te hereenigen. De Officier nu zich door allen verlaten ziende, was zijns ondanks genoodzaakt te volgen, en was de laatste die het fort verliet. Het verdient opmerking, dat, terwijl twee *sepoys* sneuvelden en twee gewond werden, geen enkel man van de kompagnie Engelschen letsel bekwam, dan een man, wiens hand toevallig gewond werd door het springen van een granaat.

Hoewel de vijanden in den beginne weinig in getal waren, draalden zij nogtans niet gebruik te maken van het voordeel, dat hen verschaft was door het ellendige gedrag der troepen, en weldra werd hunne bannier onder het vreugdegejuich van honderden hunner, als een zegeteeken op de wallen geplant.

De Europezen en *sepoys*, welke in het gevecht betrokken waren geweest, beschuldigden elkander wederzijds van de eersten geweest te zijn, die op de vlugt gingen. Een krijgsraad vergaderde, om de zaak te onderzoeken, en de uitslag van dat onderzoek, ofschoon nimmer geheel bekend geworden, was, naar men algemeen veronderstelde, gunstig voor de *sepoys* uitgevallen; want het

was eene bekende daadzaak, dat de Europezen bijna al hun beddegoed gered hadden, terwijl al de goederen der *sepoys* achter waren gebleven. Weldra echter vond er eene omstandigheid plaats, welke blijk gaf van den indruk door deze gebeurtenis gemaakt op hen, die het bevel voerden. Op dien tijd namelijk, lag er een garnizoen van Engelsche infanterie in het *bazar-* (of markt-) dorp, welk garnizoen bij het zien der vlugt van de soldaten uit *Mahomed Sherif's* fort, op het punt was om ook dien post te verlaten, toen dit opgemerkt en belet werd door eenige Officieren; maar men had nu zoo weinig vertrouwen op hunne standvastigheid, dat men aan den ingang van den *bazar* eene wacht van *inlandsche* soldaten plaatste, welke stellige bevelen ontving om elken Europees, die op deze plaats dienst deed, den uitgang te beletten, terwijl men daarenboven den volgenden dag het Europeesch garnizoen er uit deed trekken, en dat door eene kompagnie inlandsche infanterie deed vervangen! Deze post, het moeijelijkst te verdedigen zijnde, was die tot hiertoe uitsluitend bezet geworden door Engelsche infanterie, welke nu langer onwaardig gekeurd werd om die post van eer te blijven bezetten.

Men zal het mij ten goede houden, dat ik dit verhaal doe volgen door eenige korte aanmerkingen.

In den loop van dit verhaal was ik genoodzaakt om, wilde ik de zuivere waarheid spreken, daadzaken te vermelden, welke op de eer en het be-

lang van een Engelsch regement (namelijk, het 44ste infanterie regement) drukten, welk regement, gelijk men dit stellig weet, reeds langen tijd voor die gebeurtenissen in een jammerlijken toestand van ontaarding verkeerde. Het is mogelijk, of liever ik vrees dat dit werkelijk het geval zal zijn, dat mijne mededeelingen zonder eenige achterhoudendheid omtrent de gebeurtenissen in *Cabul*, gewraakt zullen worden door eenigen, wier bekende of innerlijke gevoelens er belang bij hebben, dat men de talrijke misslagen, welke begaan zijn en dus gisping verdienen, integendeel verbloeme of onderdrukke. Maar mijn hart geeft mij de getuigenis, dat mijne pen niet bestuurd wordt door kleingeestige beweegredenen van naijver of boosaardigheid; integendeel werd ik aangedreven door eene opregte en eerlijke begeerte om 's lands dienst voordeel aan te brengen door het aanwijzen der klippen, op welke onze roem schipbreuk leed, en het bekendmaken der middelen, door welke onze eer beklad en ons Indisch rijk in gevaar gebragt werd, als eene waarschuwende les voor hen, die in de toekomst in gelijksoortige tooneelen eene rol hebben te vervullen. In een woord, ik geloof, dat men waarschijnlijk meer nut zal stichten door het bekendmaken der geheele, onvervalschte waarheid, dan door haar eerst na eene voorafgegane zifting op te disschen. Er is een Koningrijk verloren en een leger verslagen, en als ik nu inderdaad kan aantoonen, dat, ingeval wij getrouw aan ons zel-

ven waren gebleven en krachtige maatregelen hadden genomen, dat dan de uitkomst geheel anders ware geweest, dan zal ik eene leerrijke les hebben ter nedergeschreven voor besturders en onderdanen, voor legerhoofden en legers, en zal dan de afkeuring van den zelfzuchtige of den trotsche niet te vergeefs op mij hebben geladen.

Doch wij keeren nu tot ons verhaal terug. Men ontdekte nu, dat men den voorraad van levensmiddelen grooter had geschat, dan die werkelijk was, en dat er zelfs niet eens zoo veel in de magazijnen overbleef als men voor een' enkelen dag noodig had. Dienvolgens werd een Officier afgezonden om eene lading militaire magazijn-goederen naar de *Bala Hissar* te brengen, met last om de dieren die ze droegen, bij den terugtogt met graan te beladen. Hij rukte eenige uren voor het aanbreken van den dag uit het kantonnement, doch toen, bij het bereiken van de *Seah Sung* heuvels, enkele schoten gedaan werden op de achterhoede, overviel den manschappen, die de *yaboos* (*Affghansche* paardjes) bereden, een panische schrik, ten gevolge van welken zij de ladingen met spoed ter aarde wierpen en in galop hunne veiligheid zochten bij de voorhoede. Hierbij ging te gelijker tijd veel bijzondere eigendom verloren, nademaal de Generaal in weerwil van al de tegenstribbelingen tegen een' aftogt naar de *Bala Hissar*, eenigermate toe had gegeven aan de meening van hen, die ten voordeele dezer beweging gestemd waren, door het nemen van den halven maatregel, om van

tijd tot tijd en bij kleine gedeelten magazijn-goederen daar heen te zenden. Deze omstandigheid bragt menigeen op het denkbeeld, dat de geheele magt vroeg of laat daar heen zou aftrekken, waarom dus elke gelegenheid te baat genomen werd, om eenige bijzondere goederen en benoodigdheden vooruit te zenden. Bij deze gelegenheid mislukte de poging op de bovenvermelde wijze, maar de Officier bereikte negtans het oorspronkelijke doel van zijn' togt, vermits hij zoo veel levensmiddelen met zich bragt als er op zijn berigt in dien korten tijd konden bijeengebragt worden.

Den daaraanvolgenden dag (zijnde den 8sten December) verzocht de Kommissaris bij een openbaren brief aan den Generaal gerigt, dat deze zich zoude verklaren, » of men door eenigerhande verdere poging om het tegen den vijand vol te houden, al of niet eindelijk zoowel SHAH SHOOJAH als ons zelven zoude opofferen, en voor het geval, dat dit toestemmend beantwoord werd, of dan niet het eenige overgebleven middel was, om op de best mogelijke te verkrijgen voorwaarden te onderhandelen over onzen terugtogt uit het land?" In het antwoord van den Generaal hierop, gaf hij te kennen: » overtuigd te zijn, dat ten gevolge van het gebrek aan levensmiddelen en de onmogelijkheid om er nieuwe aan te voeren, de gesteldheid der troepen zoodanig was, dat men geen tijd behoorde te verliezen om in onderhandeling te komen over den aftogt der troepen uit het land; dat, wat de troepen te *Candahar* betrof en de

geruchten dat zij tot onze hulp naderden, zoo zoude hij het, bij ontstentenis van alle authentieke berigten, zeer ongaarne wagen, zijne troepen op te offeren door het wachten na die aankomst, nademaal men zelfs niet eens wist of zij op marsch waren gegaan, terwijl wij niet meer over hadden dan voor drie dagen levensmiddelen, gerekend op half rantsoen voor de *sepoys*, en schier geheel zonder voeder waren voor de paarden en het vee... Dat het getal zieken en gewonden, welke zich in het hospitaal bevonden meer dan 600 beliep en onze middelen om hen te vervoeren vèr af waren van evenredig aan dat getal te zijn, door dat vele onzer kameelen van honger waren gestorven, ten gevolge waarvan wij ook genoodzaakt zouden zijn om in weêrwil van het ruwe weder en den grooten marsch, welken wij hadden af te leggen, de tenten en bedden der zieken achter te laten. Dat, wat den Koning (SHAH SHOOJAH) betrof, hij zich verschoonde van daaromtrent in bijzonderheden te komen, en dit punt geheel overliet aan des Kommissaris meerdere wijsheid en beter oordeel; dat hij nogtans zich veroorloofde hierop aan te merken, dat het hem als Bevelhebber van de Britsche troepen in *Affghanistan* weinig paste, de noodzakelijkheid tot het onderhandelen uit eenig ander gezigtspunt te beschouwen, dan voor zoo verre dat *hunne* eer en *hun* welzijn betrof, voor welke hij bij uitsluiting van al het andere verantwoordelijk zou zijn, en welke hij in de waagschaal zou stellen door hier langer te verblijven, na den plotselingen en algemeenen op-

stand, welke in 's Konings landen tegen deze magt had plaatsgevonden: dat de geheele voorraad van graan en *fourrage* in den omtrek geheel verteerd was, en dat de verdediging van het uitgestrekte en slecht gekozen kantonnement niet wilde veroorloven verre strooptogten te ondernemen naar de welversterkte woningen van eene vijandige en gewapende bevolking; terwijl reeds nu het aantal manschappen onvoldoende was tot de verdediging, welke al de manschappen verpligtte bijna aanhoudend onder de wapenen te blijven. Ten slotte moest hij nogmaals zijne meening te kennen geven, dat de Kommissaris geen tijd moest verliezen met in onderhandeling te komen." Deze brief was mede geteekend door de Brigadiers SHELTON en ANQUETIL en den Kolonel CHAMBERS, die allen geheel instemden met de meeningen daarin uitgedrukt. Ondertusschen blikte ons de hongerdood in het gezigt, en het was noodig geworden dadelijke middelen te werk te stellen om eenigen toevoer van mondbehoeften te verschaffen. Dienvolgens werd er ten huize van den Generaal eene bijeenkomst over deze aangelegenheid gehouden, in welke besloten werd, in den vroegen ochtend van den volgenden dag een' aanval te doen op het naburige fort van *Khoja Rumash.*

De morgen brak aan zonder dat men eenig teeken zag van voorbereidselen tot den voorgenomen togt. Er was geen brug gelegd voor den overtogt van kanonnen of kavallerie; er waren

geene troepen marschvaardig en het was zeer duidelijk, dat er of geene bevelen waren uitgevaardigd, of dat men geen acht op dezen had geslagen. Zoo doende stierf het geheele plan, hoe gewigtig ook het doel was, om zoo te zeggen, zijn eigen dood.

Bij deze gelegenheid zal ik alleen aanmerken, dat Brigadier SHELTON het garnizoen kommandeerde, en dat dus op hem de pligt rustte, de noodige schikkingen te maken.

Nademaal men op dien dag berigt had ontvangen van eene beslissende overwinning, welke Generaal SALE te *Jellalabad* op den vijand behaald had, dacht de Kommissaris, dat dit van eenigen invloed konde zijn op het wijzigen van de denkwijze des Generaals, ten opzigte van de dadelijke noodzakelijkheid om met de hoofden der muitelingen te onderhandelen, en schreef hem daarom een brief. De Generaal gaf nogtans in antwoord de verklaring, dat, hoe vreugdevol de tijding ook ware, die echter niet den minsten invloed kon uitoefenen op onze gesteldheid, voor zoó verre den noodzakelijken spoed in de onderhandelingen betrof. Tot het opvatten van deze meening door den Generaal, werd zeer veel toegebragt door twee Officieren, welke aan het hoofd stonden van de Kommissariaten van den *Shah* en van de Engelsche Kompagnie (de Kapiteins BOYD en JOHNSON), welke hem beiden te gelijk vertoogen hadden gedaan en hem verklaard hadden, dat zij in de volstrekte onmogelijkheid verkeerden, om in den

omtrek van drie of vier mijlen graan of *fourrage* aan te schaffen, en ofschoon men ook nog voor drie dagen voorraad van *atta* (inlandsche tarwe) uit de *Bala Hissar* kon aanvoeren, nogtans elke dag verwijl, het vee al meer en meer zou doen verlammen en verzwakken en onze stelling altijd nog gevaarvoller zoude maken.

In weêrwil van deze schijnbaar bondige bewijsgronden, waren er goede gronden aanwezig, waarop men konde aannemen, dat de *Bala Hissar* een veel grooteren voorraad van levensmiddelen inhield dan men algemeen veronderstelde.

Op den dag na het ontvangen van bovenstaande tijding werd een tweede konvooi van militaire magazijn-goederen naar de *Bala Hissar* afgezonden; bij het terugkeeren van welken togt, de bevelvoerende Officier weder een' voorraad *atta* medebragt.

De hoofden der muitelingen, intusschen blijken hebbende gegeven van genegen te zijn tot het aanknoopen van onderhandelingen, trok de Kommissaris, die verzeld was van de Kapiteins LAWRENCE, MACKENZIE en TREVOR uit, om hen in de vlakte nabij *Seah Sung* te ontmoeten. Hier vonden zij vereenigd MAHOMED AKBER KHAN, OSMAN KHAN, MAHOMED KHAN NAIB AMEER (gewoonlijk NAIB AMEER genoemd), Barukzyërs; — MAHOMED SHAH KHAN, HUMZA KHAN, KHOODA BUX KHAN, Giljyërs; — JUAYUT OOLOL KHAN, Populzyërs; — KHAN SHERIN KHAN, Kuzzilbash; en anderen van mindere beteekenis, doch alle hoofden van stammen. Nadat

men elkander wederkeerig begroet had, begon Sir WILLIAM MACNAGHTEN de verzamelde *Khans* aan te spreken en haalde de vroegere dagen aan, gedurende welken er opregte en hartelijke vriendschapsbetrekkingen tusschen hen en de Engelschen hadden bestaan. Hij bejammerde uitermate, dat zulke vreugdebarende gevoelens, welke van eenen aard waren, dat zij aan wederzijde voordeelig moesten zijn, met geweld afgebroken waren geworden, verklarende tevens, dat hij geheel onbekend was met de oorzaken van zoodanige verwijdering. Hij betoogde verder, dat het Britsche Bestuur alleen door gevoelens van toegenegenheid jegens het volk van *Affghanistan*, hulp was komen verleenen om den voorvaderlijken troon terug te verschaffen aan een' Koning, die, niettegenstaande zijne geleden rampspoeden, voortgesproten uit omstandigheden op welke hij thans niet wilde zinspelen, steeds geregeerd had over de harten van het meerendeel des volks; dat de herstelling van hunnen Vorst in zijne magt klaarblijkelijk de grootste voldoening had verschaft aan alle klassen van inwoners van zijn gebied; dat nogtans die voldoening verdwenen was en plaats had gemaakt voor gevoelens van een' geheel tegenovergestelden aard, nademaal hij veronderstelde, dat de hier aanwezige *sirdars* (hoofden) en *Khans* (edellieden, een titel, op welken zelfs door de minsten in *Cabul* aanspraak wordt gemaakt) aangezien konden worden als de tolken van het volk, en dat het dus aan het Britsche Bestuur

niet langer betaamde om eene aangelegenheid te blijven voorstaan, welke zoo zeer mishaagde aan hen, die hoofdzakelijk belang hadden bij den uitslag. Uit dien hoofde was hij genegen in onderhandeling te treden, ten einde de opgerezen moeijelijkheden te vereffenen, en sulke maatregelen te nemen, als welke het beste konden leiden om tusschen de Britsche en Affghansche Besturen die wederkeerige vriendschap te herstellen, welker instandhouding, naar zijne overtuiging, op eene ernstige wijze moest gewenscht worden door beide partijen. — MAHOMED AKBER KHAN en OSMAN KHAN gaven, onder de medewerking van de mindere hoofden, hunne algeheele overeenstemming met deze woorden te kennen, terwijl zij er nog menige uitdrukking bijvoegden ten opzigte van hunne persoonlijke achting voor den Kommissaris zelven, en van hunne dankbaarheid voor de wijze waarop de verbannen AMEER (Opperbevelhebber, een titel, op welken DOST MAHOMED KHAN aanspraak maakte) behandeld was. Nu verzocht de Kommissaris verlof om hen een stuk voor te lezen, dat eene algemeene schets van het voorgestelde traktaat bevatte. Toen dit toegestaan was, werden de artikels gelezen en in beraadslaging genomen. De algemeene inhoud strekte daar heen: dat de Engelschen *Affghanistan* zouden ontruimen gelijk ook *Pandahar*, *Ghuznee*, *Cabul*, *Jellalabad* en al de andere posten, welke gelegen waren in het land aldus genoemd; en dat men hen zoude vergunnen, niet alleen om, zonder be-

moeijelijkt te worden, weder terug te keeren naar *Indië*, maar, dat hen ook alle benoodigdheden zouden verstrekt worden op hunnen weg daarheen, en dat zekere menschen van aanzien hen als gijzelaars zouden verzellen. — Dat het AMEER DOST MAHOMED KHAN, zijn gezin en alle *Affghans*, welke thans om staatkundige vergrijpen verbannen waren, vergund zoude zijn naar hun land terug te keeren. — Dat het SHAH SHOOJAH en zijn gezin vergund zoude zijn te kiezen, van in *Cabul* te blijven, of met de Engelsche troepen naar *Loodiana* te trekken, terwijl hem in elk geval door het Affghansche Bestuur een jaargeld zoude toegelegd worden van een *lac ropijen* (1). — Dat de vervoermiddelen tot het overbrengen onzer bagaadje-magazijnen, enz., gelijk ook die, welke door het Vorstelijk gezin gevorderd mogten worden, voor het geval, dat dit mogt verkiezen het land te verlaten, door het bestaande Affghansche Bestuur geleverd zouden worden. — Dat eene kwijtscheldiug *(amnestie)* zoude gegeven worden aan hen, die SHAH SHOOJAH en zijne Engelsche bondgenooten hadden aangekleefd. — Dat al de gevangenen in vrijheid gesteld zouden worden. — En eindelijk dat nimmer weder eenige Britsche magt in *Affghanistan* zoude komen, ten zij die ingeroepen werd door het Affghansche Bestuur, tusschen het welk met het Britsche volk eene eeuwigdurende vriendschap zoude aangegaan en op den zekeren

(1) Zie boven, bladz. 36.

grondslag van wederkeerige goede diensten zoude gevestigd worden.

In al deze voorwaarden stemden de hoofden hartelijk toe, met uitzondering nogtans van MAHOMED AKBER, die haarkloverijen in het midden bragt ten aanzien van eenige punten, en wel hoofdzakelijk over de *amnestie*; waarin hij echter door zijne medestanders overstemd werd. Hij weigerde stellig verlof te geven om het garnizoen levensmiddelen te verschaffen, vóór dat dit het kantonnement zou hebben verlaten, welke aftogt volgens zijn' eisch reeds den volgenden ochtend moest plaats hebben. Zijne heftigheid baarde eenige verwarring, maar na dat de meer gematigden zijner partij tusschen beide waren getreden, kwam men eindelijk overeen, dat wij het kantonnement binnen drie dagen zouden verlaten; dat er levensmiddelen zouden worden aangevoerd; en dat eindelijk, ten aanzien van al de bovenvermelde artikels van het nieuwe traktaat eene naar behooren opgemaakte en geschreven toetreding zoude gezonden worden met al de gebruikelijke vormen van een' hersteldén vrede. Toen de hoofden naar de stad trokken, namen zij Kapitein TREVOR mede als gijzelaar voor de opregtheid van den Kommissaris. Gedurende de geheele bijeenkomst, welke niet ver van den voet der *Seah Sung* heuvels plaats vond, was men in het kantonnement zeer bezorgd geweest over het blijkbare gevaar, aan hetwelk de Kommissaris was blootgesteld, nademaal hij slechts door eenige weinige ruiters van de lijfwacht verzeld was, en

men bovendien bemerkte, dat talrijke benden vijandelijke ruiterij en voetvolk, welke van uit de stad getrokken waren naar de plaats van bijeenkomst, baarblijkelijk alleen met moeite door hunne aanvoerders afgehouden konden worden van een zeker punt te overschrijden. Sir WILLIAM echter, ofschoon niet onbekend met den verradelijken aard van hen, met wie hij te doen had, noch ongevoelig voor het gevaar, dat hij liep (en inderdaad was er een kogel, welke geschoten was door iemand uit den dweepzieken hoop, al fluitend heengevlogen over het hoofd van de Heeren van zijn gevolg, toen zij zich naar de plaats der bijeenkomst begaven), had op eene verstandige wijze gedacht, dat het beste middel om goede trouw bij hen voort te brengen, gelegen was in het aan den dag leggen van vertrouwen. Het was nogtans nagenoeg zeker, dat het wilde toestroomen der Affghansche troepen, welker tegenwoordigheid geheel strijdig was met de bepalingen, onder welke de bijeenkomst gehouden werd, niet zonder oorzaak geschiedde, vermits het de ernstige begeerte van MAHOMED AKBER was geweest, zich in die zelfde bijeenkomst meester te maken van den persoon van den Kommissaris, van welken stap hij met moeite teruggehouden was door de overige *Khans*. Maar het gevoel van eenig persoonlijk gevaar, zoude een' man van een' zoo ridderlijken en onverschrokken inborst niet afgehouden hebben van het volbrengen van eenigen pligt, hetzij die hem persoonlijk dan wel zijne ambtsbetrekking betrof.

Ware hij meer vatbaar geweest voor de vermoedens, die gewone menschen bevangen, dan hadden wij thans niet het verlies te beklagen van een' man, die bemind moest worden door allen, die hem kenden, en in staat waren om hem, in weêrwil van het noodlottig einde zijner staatkundige loopbaan, te achten, als een goed, en in vele belangrijke opzigten ook als een groot man.

NEGENDE HOOFDSTUK.

Voorbereidselen tot den aftogt. — Verdere bijeenkomsten. — Nieuwe vertragingen. — Nieuwe zwarigheden. — MAHOMED AKBER'S *aanslag tegen den Kommissaris. — Diens moord.*

Het is volstrekt onloochenbaar, dat Sir WILLIAM MACNAGHTEN zich door de dringende vertogen van de Krijgs-Opperhoofden, zijns ondanks gedwongen zag tot het sluiten van dit traktaat met menschen, wier vermogen hij verachtte, en wier verraderlijke aard tot een spreekwoord was geworden. Hoe groot ook de staatkundige slapheid en het gebrek aan vooruitzigt in hem mogen geweest zijn vóór het uitbarsten van het oproer, zoo is het niet minder waar, dat hij in de gevaren, die ons later omringden, wezenlijk onverschrokken moed en eene onvermoeibare zielskracht ten toon spreidde; welke, bij betere Bevelhebbers, in staat zouden zijn geweest den ijver en de dapperheid der troepen aan te vuren, en hen te bemoedigen in de

beproevingen en bezwarenissen, welke hen stonden te wachten. Zonder vrees van tegenspraak te ondervinden kunnen wij gerust hier bijvoegen, dat gedurende het geheele beleg bijna geene enkele daad ondernomen werd of het geschiedde door aansporing, ja zelfs op de beden van den Kommissaris, die vrijwillig aanbood de geheele verantwoordelijkheid daarvan op zich te nemen. De regtvaardigheid vordert deze schatting aan de nagedachtenis van iemand, wiens daden stellig strengelijk zullen onderzocht en gewikt worden door zijne landgenooten, en waarom het dus de pligt is van elken ooggetuige, niet slechts te beletten dat deze daden verkeerd voorgesteld worden, maar ook om de algemeene bewondering op te wekken voor die, welke het verdienen. Het is niets anders dan mijne openlijke kennis aan den man, die mij leidt tot het neêrschrijven van deze regelen. Indien ik het van mij konde verkrijgen, om in zaken van zulk een uitermate hoog gewigt de stem te volgen van mijn eigen innerlijk gevoel, dan zoude ik te gelijkertijd spreken van mijn Krijgs-Opperhoofd, die mij met zijne vriendschap vereerde, en wiens ziekelijkheid alle aanspraak gaf op inschikkelijkheid. Begaafd met een' geest, en met hoedanigheden, die niet van den dagelijkschen stempel waren, en in het bezit van eene faam, welke tot hiertoe onbesmet was gebleven, bestond de noodlottige misslag door hem begaan, daarin, dat hij uit een' langdurigen staat van gemakkelijke rust en in vergevorderden ouderdom, eens-

klaps overging om de vermoeijenissen en zorgen op zich te laden, welke onafscheidelijk verbonden zijn aan het militaire opperbevel, vooral in een vreemd en ongelijk klimaat. Hierdoor vernielde hij niet alleen zijne reeds ondermijnde gezondheid, maar (dat voor een krijgsman een veel grooter ramp is) benadeelde hij op eene nadrukkelijke wijze den goeden naam, welken hem zijne vroegere diensten verschaft hadden. Zijn lot behoort tot eene les te dienen voor anderen van die klasse, die, bogende op een roem, welke een dertigtal jaren vroeger behaald werd, ligtelijk den invloed over het hoofd zien, welke intusschen door den tijd op geest en ligchaam kan uitgeoefend zijn.

De bepalingen van het nieuwe traktaat werden onmiddellijk bekend gemaakt aan SHAH SHOOJAH, die zich door die bepalingen op zijn' ouden dag bij herhaling gedoemd zag tot verbanning en vernedering. De eerste stap tot de uitvoering van hetzelve was het terugtrekken der troepen uit de *Bala Hissar*, dat op dien zelfden dag zoude hebben plaats gehad, maar voor een' korten tijd uitgesteld was geworden, uit hoofde van eenige noodzakelijke voorbereidselen, welke nog gemaakt moesten worden. Eene deputatie van hoofden kwam op het einde van dien dag om eene bijeenkomst te houden, in welke zij een hen opgedragen voorslag deden, die geheel onverwacht kwam, en daarheen strekte, dat SHAH SHOOJAH Koning zoude blijven, op voorwaarde, dat hij zijne dochters ten huwelijk zoude geven aan de voor-

naamste Affghansche hoofden, en het beleedigende gebruik af zou schaffen, om de aanzienlijkste Edellieden zijns rijks, uren achtereen aan de poort te laten wachten voor hij hen gehoor gaf. De *Afghans* namelijk zijn vijanden van alle pligtplegingen, welke door SHAH SHOOJAH bestendig tot op eene buitensporige hoogte gedreven werden, en waarin voor een groot gedeelte de reden lag, dat hij door het volk niet bemind werd. Deze schikking zou geene strekking hebben om dat gedeelte van het traktaat te vernietigen, dat betrekking had tot onzen onmiddellijken aftogt uit het land, voor het volbrengen van welken, eenige gehuwde gezinnen als gijzelaars gevraagd werden.

De trotschheid des Konings was echter zóó ingekankerd, dat hij op de meest schoonvoetende wijze zijne toestemming gaf tot de bovenvermelde voorslagen, alhoewel hem daarbij geene andere keuze was gelaten dan het nederleggen zijner waardigheid. De Kommissaris stelde nogtans weinig vertrouwen in de opregtheid der hoofden vier, hetwelk ten opzigte van den *Duranischen* Regent algemeen bekend was. Nademaal onze aftogt nu stellig bepaald was, en ons wel voorzien magazijn binnen kort de prooi moest worden van den vijand, gaf de Generaal bevel dat men aan een zeker aantal legervolgers eenige ammunitie zonde uitdeelen, en dat eenige Opper-Officieren nieuwe wapens en kleedingstukken zouden afgeven in plaats van die, welke oud en afgesleten waren. De banden der krijgstucht waren op dat tijdsge-

wricht zoo zeer verslapt, en er werd op de van hooger hand afkomende bevelen, hetzij door de Officieren, hetzij door de manschappen zoo weinig gelet, dat vele Officieren, die kompagniën onder hun bevel hadden, zich tevreden hielden met hunne manschappen naar het magazijn te zenden, ten einde zich naar eigen goedvinden te voorzien uit de magazijn-goederen, welke bij gebrek van eenig voleindigd gebouw, om die daarin te bergen, ongelukkiglijk alleen onder bewaking van een wacht, onder de boomen van een' tuin waren opgeslagen. Gelijk men gemakkelijk konde voorzien, bestond het gevolg in een tooneel van schandelijke verwarring en plundering, dat nog erger gemaakt werd door den toeloop van legervolgers, die zich verbeeldende, dat aan iedereen vrijheid was gegeven om te nemen wat hij verkoos, bij honderden toestroomden naar de plaats, en het rumoer op eene schrikbarende wijze vergrootten. De zaken kwamen tot zulk eene hoogte, dat het gezag van onderscheiden Officieren, die bij het bemerken van hetgeen er gaande was, zich beijverden om de orde te herstellen, openlijk miskend werd. Eindelijk gelukte het echter om de plaats van indringers te zuiveren, en het meerendeel der gestolen goederen nog dien zelfden avond terug te krijgen. Deze gebeurtenis moge echter strekken tot een bewijs van de wispelturigheid der troepen en van de zorgeloosheid, welke zich thans door alle rangen heen verspreidde.

Te 2 uren in den ochtend van den 13den De-

cember begonnen de troepen de *Bala Hissar* te ontruimen. Zij bestonden uit een regement inlandsche infanterie, eenige rijdende artillerie en een detachement berg-artillerie met twee houwitsers. Zij voerden te gelijker tijd met zich een ijzeren negenponder en een vier-en-twintigponder metalen houwitser, door ossen getrokken. De Generaal had gewild, dat men dit stuk zoude achterlaten, maar zijn bevel hieromtrent was door eenig toeval niet ontvangen. Vermits er eene groote schaarsheid van levensmiddelen in het kantonnement heerschte, had de Officier van het Kommissariaat zich alle moeite gegeven om een voorraad van 1600 *maunds* (omtrent 5800 Nederlandsche ponden) tarwe en meel bijeen te brengen. Er ging echter veel tijd verloren met pakken en opladen, en het grootste gedeelte van den dag was bijna verloopen voor het derde gedeelte van die hoeveelheid gereed was. Een der Opper-Officieren vond het raadzaam om zonder verder tijdverlies af te trekken. Buiten de poort vond men MAHOMED AKBER KHAN met een klein getal van zijn volk om hen naar het kantonnement te geleiden; en toen de avond op het punt was van in te vallen, werd er een digte drom gewapende *Affghans* gezien, die zich verzameld had op de *Seah Sung*-heuvel, langs welks voet onze troepen heen moesten, waardoor het vermoeden van eenig overdacht verraad oprees. Terwijl het stuk berg-geschut en een gedeelte van de bagaadje met de achterwacht de poort verliet, gingen eeni-

gen van MAHOMED AKBER's lieden stil voorbij en poogden binnen het fort te geraken; toen zij echter herkend werden door 's Konings wacht, sloot men onmiddellijk de deuren en lostte een of twee druifschoten op degenen, die getracht hadden binnen te sluipen, waarbij de stukken zóó slecht gerigt werden, dat daardoor het leven in gevaar gebragt werd van een Officier en van eenige *sepoys*, van welken er onderscheiden zwaar gewond werden. Het valt niet te betwijfelen, dat het doel van MAHOMED AKBER was, om de poort met eenigen van zijne manschappen te bemeesteren, tot dat het toestroomen der *Affghans* van den heuvel, hem in staat zoude gesteld hebben de vesting-zelve te bestormen. Naardien nu de waakzaamheid van het garnizoen dit plan in duigen had doen vallen, kwam dat listige hoofd op het denkbeeld, dat de poorten wel nogmaals geopend zouden worden om de troepen weder binnen te laten, waarom hij den Majoor die het bevel voerde, liet weten, dat het, aangezien het late uur en de dreigende houding, welke aangenomen was door de volksmenigte die op den heuvel stond, noodig was om zijnen marsch uit te stellen tot den volgenden ochtend. Ten gevolge van deze plotselinge en slecht ter snede komende mededeeling, verzocht de bevelvoerende Majoor den Koning om de troepen dadelijk weder binnen te laten, om dien nacht onder dak te zijn; maar de Vorst, wiens vermoedens op eenige dubbelhartige handelwijze van de zijde van MAHOMED AKBER geheel

en al opgewekt waren, weigerde op eene stellige wijze om aan dat verzoek te voldoen. Het vooruitzigt om den nacht door te brengen in de lage moerassige gronden aan den voet der wallen, zonder tenten, bedden, brandhout, noch voedsel voor de Officieren en manschappen was treurig genoeg. Op den anderen kant strekte de vrees voor het verraad van MAHOMED AKBER's zijde en de gevaarlijke nabuurschap van eene gewapende menigte, wier wachtvuren alreeds flikkerden op de omliggende heuvels, alles behalve om het ongemakkelijke van een' zoodanigen toestand te vervrolijken. De koude was bitter streng, en welligt is er te voren nimmer een' zoo ellendigen nacht door Indische troepen doorgebragt.

Toen MAHOMED AKBER reeds vroeg in den volgenden ochtend verklaard had gereed te *zijn* om voortgang te maken, begonnen de troepen hunnen marsch. Men liet de voorhoede ongemoeid voorttrekken; maar toen de achterhoede den voet van de *Seah-Sung*-heuvels bereikte, werd op haar gevuurd door den vijand, die den rug derzelve bezet hield. Ter zelfder tijd de ijzeren negenponder bij het overtrekken eener waterleiding voor eenige oogenblikken van de kolonne afgescheiden zijnde, stroomden een menigte *Affghans* er op toe en vermoordden op de wreedaardigste wijze een zieken Europeschen artillerist, welke bij gebrek aan een beter vervoermiddel op het stuk vastgesjord was. De aannadering van de achterhoede en een paar druifschoten uit den houwitser verjoegen de

aanvallers, welke overigens van het aanrigten van meerder schade afgehouden werden door de pogingen van MAHOMED AKBER-zelf, die, met eenigen van zijn gevolg naar hen toe galoppeerde en hen dreigde, den eersten, die zich zou versteuten om den voortmarsch van het detachement te verhinderen met eigen hand neêr te sabelen, zoodat het detachement zonder verdere verhindering omstreeks 9 uren het kantonnement bereikte.

Nademaal SHAH SHOOJAH, om redenen welke hemzelven het best bekend zullen geweest zijn, de goedkeuring had teruggetrokken, welke hij eerst had gegeven aan de overeenkomst, die hem bij voortduring zou hebben gehandhaafd in het bezit zijner regten, herkreeg het traktaat zijn' eersten vorm. De hoofden weigerden nogtans stellig mondbehoeften en voeder voor de dieren te leveren, indien wij hen vooraf niet door het overgeven van alle forten in den omtrek van het kantonnement gelegen, een bewijs leverden voor onze opregtheid. Het beestenvoeder was reeds sedert eenige dagen zoo schaars geworden, dat men paarden en vee in het leven hield door hen te voêren met afgeschilde boomschors en hun eigen mest, welke regelmatig opgezameld en voor hen uitgespreid werd. De legervolgers kregen geen ander voedsel dan het vleesch van de dieren, welke dagelijks van honger en koude stierven. Het dagelijksch verbruik van de manschappen, die nog dienst konden doen was omtrent 150 *maunds* (555 Nederlandsche ponden) graan, terwijl er in het magazijn

niet meer dan voor twee dagen voorraad overbleef. Het overgeven van de bedoelde forten, die allen het kantonnement bestreken, plaatste ons geheel en al in de magt van den vijand, die onze stelling ten allen tijde onhoudbaar konde maken.

De bevelvoerders vermeenden echter, dat ons geen anderen uitweg was overgebleven, dan toe te geven aan den eisch van de hoofden, hoe onredelijk die ook ware. Dienvolgens verlieten de troepen de forten *Rikabashi*, *Magazijn*, *Zoolfekar* en *Musjeed*, welk laatste tegenover de westpoort lag. Al deze forten werden dadelijk bezet door de *Affghans*, die van hunne zijde NUSSUROOLLAH KHAN, broeder van NUWAB (Prins), ZUMAN KHAN als gijzelaar zonden, benevens een' toevoer van 150 *maunds* (555 Nederlandsche ponden) *atta* voor de troepen. Zij beloofden ons tevens 2000 kameelen en 400 *yaboo's* (inlandsche paardjes), te zullen zenden voor den marsch naar *Jellalabad*.

De traagheid van de hoofden om ons de noodige voertuigen te verschaffen en de nalatigheid van den SHAH om een besluit te nemen ten opzigte van zijn toekomstig lot, noodzaakte ons, het vertrek van dag tot dag uit te stellen. Ondertusschen maakte de steeds sterker wordende gestrengheid van den winter, dat elk uur uitstel de gewigtigste gevolgen moest hebben, terwijl de ochtend van den 18den December onzen toestand nog wanhopiger maakte dan die geweest was, door het vallen van zeer veel sneeuw, die den grond

met eene vijf duim dikke laag bedekte en sedert dien tijd niet weder wegsmolt. Zoo doende trad een nieuwe vijand tegen ons op, welke door het lot bestemd was om nog gevaarlijker voor ons te worden dan een geheel leger muitelingen.

De Kommissaris schreef juist een dag, na die sneeuwbui een bevel om *Ghuznee* te verlaten. Daarbij was men overeengekomen, dat het regement inlandsche infanterie, dat daar in garnizoen lag, de *Zoormut*-vallei zou doormarcheren en langs den weg van DERA ISHMAEL KHAN zou voortrukken, terwijl onze afmarsch tegen den 22sten bepaald werd.

Twee dagen voor den dag, waarop onze aftogt zoude plaats hebben, had de Kommissaris eene bijeenkomst met de hoofden, die thans eischten, dat een gedeelte van onze kanonnen en krijgsbehoeften dadelijk uitgeleverd zouden worden. Tevens wilden zij den Brigadier SHELTON als gijzelaar in handen hebben. De Luitenant STURT stelde voor om het traktaat te verbreken en onmiddellijk naar *Jellalabad* te marcheren, terwijl men alle beschikbare transportmiddelen voor de ziekendienst en het vervoeren van de onmisbare magazijn-goederen zoude gebruiken. De Generaal noch iemand van zijne onmiddellijke raadslieden konden er toe komen om dien maatregel te nemen, die de nationale eer zou gered hebben ten koste van het gevaar om onze geheele magt op te offeren.

Men heeft zeer juist gezegd, dat een krijgsraad nooit vecht. — Tot op dien tijd was ons altijd

een schijn van hoop overgebleven, dat de krijgsmagt van *Candahar* tot onzen bijstand zou opdagen; vol vertwijfeling hoorden wij thans, dat die uit hoofde van den sneeuw van *Tazee* was teruggetrokken.

Op den volgenden dag had de Kommissaris eene zamenkomst in de vlakte, met MAHOMED AKBER en OSMAN KHAN, waarin afgesproken werd, dat wij vier gijzelaars zouden leveren, van welke er twee (zijnde Kapiteins) dadelijk werden overgegeven. Nademaal Brigadier SHELTON bepaaldelijk zijn' afkeer had te kennen gegeven om dien pligt op zich te nemen, stond men daar ook niet langer op. In den avond van dien dag veroorloofde men de Kapiteins TREVOR en DRUMMOND, van welken de laatste sedert den 2den November in de stad was verborgen geweest, naar het kantonnement terug te keeren.

Den dag daarop volgende, zijnde den 22sten December, kreeg ik bevel om een Officier van NUWAB ZUMAN KHAN naar het magazijn te geleiden, opdat deze de magazijn-goederen konde kiezen, welke de hoofden het aangenaamst zouden wezen. Ik maakte hem vooral opmerkzaam op een' stapel achtduims bommen, welke ik zeer wel wist, dat onbruikbaar voor de hoofden zouden zijn, omdat de mortieren daartoe bij de batterij te *Jellalabad* waren. Hij tastte gretig toe en vertrok vol vreugde over den buit, welke op eenige oude ammunitie-wagens geladen werd.

Ter zelfder tijd zond de Kommissaris zijn rijtuig

ten geschenke aan MAHOMED AKBER KHAN. Dit zelfde hoofd spreidde nog in denzelfden nacht het net, in hetwelk Sir WILLIAM MACNAGHTEN op den volgenden dag op eene zoo ellendige wijze, tot zijn verderf gelokt werd. Kapitein SKINNER, die zich op dat oogenblik onder de bescherming van MAHOMED AKBER bevond, werd belast met voorslagen aan den Kommissaris, welke van een zoo voordeeligen aard waren, dat zij, in den verloren toestand, waarin hij zich bevond, op eene onweêrstaanbare wijze uitlokkende moesten zijn.

Die voorslagen hielden in dat AMEENOOLLAH KHAN, die den meesten invloed van al de muitelingen had, op den volgenden dag gevat en als gevangene aan ons uitgeleverd zoude worden. MAHOMED KHAN's fort en de *Bala Hissar* zouden dadelijk elk door een van onze regementen bezet worden. SHAH SHOOJAH zoude Koning blijven en MAHOMED AKBER zoude zijn Vizier worden, terwijl onze troepen tot aan de volgende lente in de tegenwoordige stellingen zouden blijven. — Het is inderdaad als een buitengewoon voorbeeld van zinsverbijstering aan te zien, dat zoodanig ontwerp welks onuitvoerbaarheid dadelijk in te zien was, zelfs voor een enkel oogenblik, een man van *Sir* WILLIAM's gewoon verstand en scherpzinnigheid kan hebben verlokt; eene omstandigheid welke men alleen kan verklaren door de daadzaak dat een verdrinkende zelfs naar een strooohalm grijpt. Ons geluk was nu tot het laagste peil gedaald; ons vertrek werd klaarblijkelijk door de hoofden ver-

traagd, tot dat de sneeuw een onoverkomelijken hinderpaal zoude hebben opgeworpen tegen den aftogt der troepen, die zelfs voor het geval dat zich geen vijand had opgedaan, naar alle waarschijnlijkheid van koude en gebrek zouden omkomen.

Een traktaat aangegaan met menschen die berucht waren door valschheid en verraad, en die alreeds getoond hadden eenige van deszelfs voornaamste bepalingen met voeten te treden, kan niet geacht worden meer te zijn dan even zooveel onbeschreven papier. Doch er is eene omstandigheid welke krachtig bij Sir WILLIAM mag hebben medegewerkt. Sir WILLIAM gevoelde dat zijn naam zeer sterk betrokken was in het volgen van de staatkundige gedragslijn, welke men had gehouden bij gelegenheid van den inval in *Affghanistan*, ten einde SHAH SHOOJAH weder op den Koninklijken troon te herstellen, welke maatregel hij van den beginne af had voorgestaan en ondersteund, zoodat hij met dezen moest staan of vallen. MAHOMED AKBER's schoonschijnend ontwerp nu, bood eene uitkomst aan voor de moeijelijkheden die zijn' weg belemmerden, zoo dat hij daarnaar greep met eene verrukking die eigenlijk haren grondslag had in zijne wanhoop. De kracht der muitelingen was tot hiertoe in hunne eensgezindheid gelegen; de voorgestelde staatkundige maatregelen zouden op eens het onderlinge verband der muitelingen vernietigen, en tevens den weg openzetten om onzen vernielden voorspoed te her-

stellen. Hoe men de zaken ook inzag, hadden zij gevaren in, zoo dat Sir WILLIAM, die in de laatste zes weken een ellendig leven geleid had, het allerlaatste zette op de kans van het welgelukken eens plans, dat een flaauwe hoop scheen te geven op het herwinnen van den grond welken wij hadden verloren.

In een noodlottig uur teekende hij zijnen naam onder een stuk dat de toestemming tot de schikking inhield. — Zijn vonnis was bezegeld. — Het geheel was een vooruit beraamd plan om zijne opregtheid op den toets te stellen.

Tegen den middag van den 23sten December verliet de Kommissaris in gezelschap van de Kapiteins LAWRENCE, TREVOR en MACKENZIE zijne woning, om met MAHOMED AKBER KHAN eene zamenkomst te hebben in de vlakte nabij *Seah Sung*. Vooraf had hij den Generaal verzocht, twee regementen met twee stukken in gereedheid te brengen tot eene geheime dienst, en, nademaal de bijeenkomst van een hagchelijken aard was, dat het Garnizoen op alle gebeurtenissen gewapend moest zijn en de muren sterk bezet zouden worden. Toen Sir WILLIAM het kantonnement verliet gaf hij zijne ontevredenheid te kennen over het gering aantal manschappen op de wallen, en over de blijkbare werkeloosheid van het garnizoen op een zoo hagchelijk oogenblik, en voegde er bij: » Maar ach! het is alles van denzelfden aard als de krijgskundige maatregelen gedurende het beleg." Toen hij de poort uitging volgden hem slechts zestien rui-

ters van de lijfwacht, alhoewel de overigen spoedig volgden.

Sir WILLIAM gaf nu aan de Officieren die hem omringden, voor het eerst opening van het onderwerp der onderhavige bijeenkomst, en Kapitein LAWRENCE werd gewaarschuwd, ten einde zich gereed te houden om in galop naar de *Bala Hissar* te rijden, om den Koning voor te bereiden op de aankomst van een regement.

Toen men eenige vermoedens opperde nopens het gevaar waaraan hem het ontwerp bloot kon stellen, in geval van verraad van de zijde van MAHOMED AKBAR, antwoordde hij: »Het is waar, het is gevaarlijk; maar als het gelukt, dan is het alle gevaren waardig. De muitelingen hebben niet een enkel artikel van het traktaat nageleefd, en ik heb geen vertrouwen op hen. Als wij nu door hetzelve slechts onze eer kunnen redden dan is het reeds goed genoeg. In allen gevalle wil ik liever honderd dooden sterven dan nog eens zes weken te beleven als de laatste waren, welke ik doorgebragt heb.''

Ondertusschen zag men troepen van gewapende *Affghans* rondzwerven in de nabijheid van het kantonnement, en omstreeks MAHOMED KHAN's fort, waardoor bij allen slechte vermoedens ontstonden behalve bij den Kommissaris, wiens vertrouwen onwankelbaar bleef. Toen zij digt bij de brug kwamen, werden zij ontmoet door MAHOMED AKBAR KHAN, MAHOMED SHAH KHAN, DOST MAHOMED KHAN KHOODA BUX KHAN, AZAD KHAN en andere Hoof-

den, onder welken zich de broeder van AMENOOLLAH KHAN bevond, wiens tegenwoordigheid alleen genoegzaam had moeten zijn om den Kommissaris te overtuigen dat hij bedrogen was.

Eer men elkander de gewone beleefdheden had bewezen, gaf de Kommissaris aan AKBER KHAN een kostbaar Arabisch paard ten geschenke, dat in dien eigen ochtend voor 3000 *ropijen* gekocht was. Al de aanwezenden zetteden zich toen digt bij eene hoogte neder, waardoor zij gedeeltelijk van uit het kantonnement niet gezien konden worden.

Kapitein LAWRENCE de opmerkzaamheid hebbende gevestigd op het hen omringende aantal lieden van minderen rang uit het gevolg, ten einde te bewerken dat dezen bevel zouden gegeven worden om zich eenigzins achteruit te begeven, riep MAHOMED AKBER uit: »Neen! zij weten allen van het geheim." Naauwelijks waren deze woorden uitgesproken of Sir WILLIAM en de drie Officieren die hem verzelden, voelden zich eensklaps door de handen van achter hen staande personen aangegrepen, terwijl hunne sabels en pistolen op eene ruwe wijze en met gezwindheid door de hoofden en de lieden van hun gevolg weggenomen werden. De drie Officieren werden onmiddellijk met geweld nedergerukt en gedwongen te paard te stijgen, iedereen achter een *Gilysch* hoofd en verzeld door een aantal gewapende dienaren, wie het slechts met moeite gelukte om de pogingen te bedwingen van eene menigte dweepzieke *Gha-*

zees, (kampvechters voor de Godsdienst), welke, op het zien van het handgemeen worden, naar de plaats toegeloopen waren, terwijl zij luide schreeuwden om het bloed der gehate ongeloovigen, en met hunne lange messen en andere wapens op eene wanhopige wijze naar hen toehouwende, terwijl zij van het schieten alleen teruggehouden werden door de vrees van een hoofd te dooden. De ongelukkige Kommissaris was, toen men hem het laatst zag, op eene hevige wijze aan het worstelen met MAHOMED AKBER, terwijl verslagenheid en afschuw op zijn gezigt stonden te lezen.

Toen men MAHOMED KHAN's fort naderde, werden door de daar vergaderde menigte nieuwe pogingen aangewend om de drie gevangene Officieren te vermoorden. Kapitein TREVOR die achter DOST MAHOMED KHAN zat, viel ongelukkiger wijze op den grond en werd onmiddelijk daarop vermoord. De Kapiteins LAWRENCE en MACKENZIE bereikten behouden het fort, maar de laatste was aan onderscheiden gedeelten van zijn ligchaam gekneusd, en beiden waren zeer uitgeput door de overspanning waarin zij verkeerd hadden.

Bij het binnengaan van het fort werd er door een onverlaat, namens MOOLLAH (Priester) MOMIN, een razenden houw gedaan naar het hoofd van Kapitein MACKENZIE, welke slag afgeweerd werd door MAHOMED SHAH KHAN, die dien op zijn eigen schouder kreeg. Toen zij in hun klein vertrek gebragt waren, liepen zij nog aanhoudend ge-

vaar, door de herhaalde aanvallen der *ghazees* daar buiten, welke met de grootste moeite weerhouden konden worden, van door het venster op hen te schieten, voor hetwelk men de hand van een pas gevallen Europeesch slachtoffer (zijnde, gelijk later bleek, die van den Kommissaris-zelven) op eene sarrende wijze voor hunne oogen hield. Gedurende dit geheel tooneel van beproeving ontvingen zij van de *Giljysche* hoofden bij herhaling de verzekering van bescherming; maar toen AMENOOLLAH KHAN binnentrad, gaf hij lucht aan een' stroom ergerlijke scheldwoorden, terwijl hij hen zelfs dreigde voor het kanon te laten zetten. Het verdient opmerking, dat te midden van al de gelukwenschen, welke om de gebeurtenissen van den dag, van alle zijden toegevoegd werden aan MAHOMED SHAH KHAN, een enkele stem, zijnde die eens ouden MOOLLAHS zich verhief, die de daad afkeurde, welke hij op een plegtige wijze voor vuilaardig verklaarde en volstaande om eene onuitwischbare smet op de Godsdienst van MAHOMED te werpen. Te middernacht werden zij naar het huis van MAHOMED AKBER KHAN overgebragt. In weêrwil van de spanning, welke gedurende den geheelen dag geheerscht had, was *Cabul*, toen zij de straten doorgingen, geheel als uitgestorven, en geen levende ziel ontmoette hen.

Door AKBER KHAN werden zij beleefdelijk ontvangen en vernamen daar voor het eerst van Kapitein SKINNER den moord van den Kommissaris

en Kapitein TREVOR. Het lijdt geen twijfel, dat Sir WILLIAM door de eigen handen van MAHOMED AKBER vermoord zij. Dat hoofd had zich bij zijne medestanders verpligt om den Kommissaris op dien dag te vatten en hem naar de stad te brengen, in welk geval de hoofden dachten de voorwaarden naar verkiezing te kunnen stellen en den Kommissaris als gijzelaar te kunnen houden voor de vervulling van dezelve. Vermits het hem nu, uithoofde van den woedenden tegenstand dien Sir WILLIAM bood, onmogelijk was hem levend te vatten, en nogtans vast besloten hebbende aller verwachting niet de leur te stellen, — en daarenboven aangespoord zijnde door zijne tijgerachtige gevoelens en de herinnering van zijns vaders schuld, — trok MAHOMED AKBER een pistool, hem weinige uren te voren door den Kommissaris-zelven geschonken, en schoot hem door het ligchaam, dat oogenblikkelijk in stukken gehakt werd door de bloeddorstige *ghazees*, die den vaneengescheurden romp later naar de stad droegen en daar op de *char chouk* of groote markt openlijk ten toon stelden. Het hoofd werd gebragt naar het huis van NUWAB ZUMAN KHAN, waar het in zegepraal vertoond werd aan Kapitein CONOLLY.

Dit was het ijsselijk lot van Sir WILLIAM MACNAGHTEN, een volmaakt geleerde, uitstekend staatkundige en vertegenwoordiger van *Groot-Brittanje* aan het hof van SHAH SHOOJAH-OOL-MOOLK.

Volgens de berigten van de Kapiteins MACKENZIE

en LAWRENCE hadden bij die treurige gebeurtenis nog de volgende bijzonderheden plaats:

Nadat Sir WILLIAM al de voorloopige voorwaarden van het traktaat vervuld had, terwijl de *Affghans* er niet eene enkele hadden nagekomen, bleek het hem, dat niet de minste hoop overbleef op de zielskracht en de hulpmiddelen van de Krijgs-Bevelhebbers, nademaal deze stellig verklaard hadden niets meer te kunnen doen. Gedreven door dit zedelijk onvermogen op de eene en het stelselmatige verraad op de andere zijde, was de Kommissaris ten einde raad, en vergat in een noodlottig oogenblik den heilzamen regel, welken hij zich-zelven had gesteld om geene zamenkomst te houden met personen van de partij der muitelingen, vooral niet met MAHOMED AKBER KHAN, die zelfs bij zijne laaghartige landgenooten bekend was als een bloeddorstige en verrader.

In den laten avond van den 22sten December was Kapitein SKINNER, na gedurende den grootsten tijd van het beleg in *Cabul* verborgen en later de gast van MAHOMED AKBER te zijn geweest, in het kantonnement verschenen, verzeld van MAHOMED SUDEEQ KHAN, volle neef van MAHOMED AKBER, en door SIRWAR KHAN, een Koopman van *Arhanee*, die bij den aanvang van den oorlog kameelen aan het leger had geleverd, en het vertrouwen had genoten van Sir A. BURNES, zijnde hij inderdaad een van onze standvastigste vrienden.

De twee laatstgemelden bleven in een ander vertrek, terwijl Kapitein SKINNER met den Kommis-

saris middagmaalde. Onder het eten zeide Kapitein SKINNER, dat hij door MAHOMED AKBER belast was met eene gewigtige boodschap. Na het eten gingen zij beiden met de twee *Affghans* in een afzonderlijk vertrek. Daar gekomen, ontvouwde MAHOMED SUDEEQ den voorslag van MAHOMED AKBER, dat namelijk de Kommissaris op den volgenden dag met hem en eenige weinige vrienden onder de *Giljysche* hoofden, buiten het kantonnement eene bijeenkomst zoude houden, in welke men tot een eind-verdrag zou komen, dat naar genoegen van beide partijen zoude zijn; dat Sir WILLIAM een aanzienlijk korps troepen gereed zoude houden, welke op een gegeven teeken, gezamenlijk met die van MAHOMED AKBER en de *Giljyërs*, MAHOMED KHAN's fort zouden bestormen en zich meester maken van AMENOOLLAH KHAN; MAHOMED SUDEEQ voegde er bij, dat men voor zekere som AMENOOLLAH's hoofd aan den Kommisaris zoude brengen. Op dit aanbod rilde de Kommisaris van afschuw en verklaarde, dat het noch zijne gewoonte noch die van zijn land was om bloedgeld te geven.

MAHOMED SUDEEQ hernam nu, dat de Engelschen na het onderwerpen der overige *Khans* nog acht maanden in het land zouden kunnen blijven om hunnen *purdah* (goeden naam of ook *sluyer*) te bewaren, maar dat zij dan *Affghanistan* zouden moeten verlaten, alsof dit uit eigen beweging geschiedde; dat SHAH SHOOJAH Koning zoude blijven en MAHOMED AKBER Vizier worden. Dat MAHOMED AKBER als verdere belooning voor zijnen bijstand,

van het Britsch Bestuur zoude ontvangen 30 *lacs ropijen* en gedurende zijn leven een jaargeld van 4 *lacs ropijen!* Sir WILLIAM luisterde naar dien buitengewonen en wilden voorslag met eene begeerte, welke alleen kon geboren worden uit zijne geheel vernielde geestkracht. Hij stemde niet alleen volkomen toe in die voorwaarden, maar gaf zelfs ten bewijze daarvan een papier, dat hij met eigen hand in het Perzisch had geschreven, daarin als beweegredenen opgevende, dat dit niet slechts een uitmuntende gelegenheid was om de wezenlijke begeerte van het Gouvernement ten uitvoer te leggen, welke strekte om het land met alle eer te verlaten, maar ook omdat daardoor *Engeland* tijd zoude bekomen, om tot een verdrag te komen met *Rusland*, waarbij de grenzen bepaald zouden worden, over welke geen van beiden verder in Midden-Azië zoude dringen. Aldus eindigde deze noodlottige bijeenkomst, waarvan door den Kommissaris tegen diens gewoonte niets werd medegedeeld, zelfs niet aan hen die anders zijn geheel vertrouwen genoten; alsof hij vreesde voor de aanmerkingen over de onuitvoerbaarheid van het ontwerp. Den geheelen volgenden morgen was hij zoo verstrooid en gejaagd als hij nooit was geweest.

Na het ontbijt ontvingen de Kapiteins MACKENZIE, TREVOR en LAWRENCE bevel om den Kommissaris te verzellen naar de bijeenkomst met MAHOMED AKBER. Kapitein MACKENZIE bij hem komende vond hem alleen, en nu deelde de Kommissaris

mede wat er op handen was. Kapitein MACKENZIE waarschuwde hem dadelijk dat dit eene zamenzwering tegen hem was, waarop hij antwoordde: » Eene zamenzwering! bemoei u daarmede niet, laat dat aan mij over!" waarop Kapitein MACKENZIE stil zweeg. De Kommissaris gaf toen de noodige bevelen tot het in gereedheid brengen van twee regementen. Het is eene wonderlijke omstandigheid, die tevens de ongelukkige besluiteloosheid van Generaal ELPHINSTONE bewijst, dat, na Sir WILLIAM het kantonnement had verlaten, in het vooruitzigt dat alles volgens zijne begeerte gedaan was, de Generaal hem, een nooit door hem ontvangen brief zond, waarin hij hem de gevaren van den voorgenomen aanval bewees en nadrukkelijk sprak tegen het bezigen der beide vermelde regementen. Toen men tegen 12 uren de *Seah-Sung*-poort uitging, maakte Sir WILLIAM vol ergernis de opmerking, dat de troepen niet gereed waren, terwijl hij er tevens bijvoegde, dat men, hoe wanhopig de poging ook ware, die nogtans moest te werk stellen; en dat duizend dooden te verkiezen waren boven het leven, dat hij in den laatsten tijd had geleid.

Op den weg gekomen, kregen de weinige manschappen van de lijfwacht bevel halt te houden, terwijl de Kommissaris met de drie andere Officieren zich begaven naar eene plek in de rigting van MAHOMED KHAN's fort, op omstreeks 500 Nederlandsche ellen afstands van den oostelijken wal, waar zij MAHOMED AKBER en de zijnen afwachtten,

die spoedig verschenen. Door zeker voorgevoel gedreven, kon Kapitein MACKENZIE het naauwelijks van zich verkrijgen om van het paard te stijgen, dat hij echter deed en, op eene ontvangen uitnoodiging, bij de *Sirdars* (hoofden) ging zitten. Na de gebruikelijke beleefdheden begon MAHOMED AKBER de behandeling der zaken met de vraag: of de Kommissaris geheel gereed was om den voorslag van den vorigen avond ten uitvoer te brengen? waarop de Kommissaris antwoordde: waarom niet? De opmerkzaamheid van Kapitein MACKENZIE was intusschen afgeleid geworden door een ouden *Affghanees*, vroeger het Opperhoofd der Politie te *Cabul*, dien hij kende, en met wien hij afzonderlijk stond te spreken. Deze *Affghanees* ondervroeg hem met zekere bezorgdheid, waar zijne pistolen waren en of hij die niet bij zich droeg. Waarop Kapitein MACKENZIE antwoordde, dat hij, ofschoon zijn' sabel voor den vorm dragende, het niet noodig achtte om bij eene vriendschappelijke zamenkomst van top tot teen gewapend te verschijnen. Zijn gesprek was overigens vol van buitensporige complimenten, welke waarschijnlijk moesten dienen om MACKENZIE's wantrouwen in slaap te wiegen. Op het laatst werd nogtans diens opmerkzaamheid van zijne woorden afgetrokken, door dat een aantal geheel gewapende manschappen, langzamerhand waren genaderd tot aan de plaats, waar het mondgesprek werd gehouden, en die als in een' kring omsloten. Hij en Kapitein LAWRENCE toonden dit aan eenige

hoofden, die zich in den beginne gelieten, alsof zij hen met de zweepen wegjoegen, maar MAHOMED AKBER maakte de aanmerking, dat dit niets beteekende vermits zij in het geheim ingewijd waren. Kapitein MACKENZIE hervatte nu zijn gesprek, tot dat hij MAHOMED AKBER eensklaps hoorde uitroepen: » *Begeer*, *begeer!*" (vat! vat!) Toen hij zich hierop omkeerde, zag hij MOHOMED AKBER des Kommissaris linkerhand grijpen met gelaatstrekken, die de meest duivelachtige bloeddorstigheid uitdrukten. Gelijk Kapitein MACKENZIE meent, hield een ander inlander, namens Sultan JAN, de regterhand van den Kommissaris vast, zij sleepten hem in eene bukkende houding de hoogte af, en de eenige woorden, welke Kapitein MACKENZIE den armen Sir WILLIAM hoorde zeggen, waren: » *Az barae Khoeda*" (om Godswil) terwijl zijn gelaat vol was van afschrik en verwondering. Op hetzelfde oogenblik werd Kapitein LAWRENCE langs Kapitein MACKENZIE heengesleept door verscheiden *Affghans*, die hunnen gevangene de wapens ontrukten. Kapitein MACKENZIE was zoo verbaasd door hetgeen rondom hem gebeurde, dat hij zelfs niet eens gemerkt had, dat men zich meester had gemaakt van zijne regterhand, dat zijn beleefde vriend hem een pistool tegen den slaap hield, en dat hij omringd was door een' drom van *Ghazees* met getrokken zwaarden en *juzails* met gespannen hanen. Wederstand zoude geheel vruchteloos geweest zijn, waarom Kapitein MACKENZIE gehoor gaf aan den raad van den ouden *Affghanees*, die

overigens bekrachtigd werd door het fluiten van eenige kogels die over zijn hoofd heenvlogen, en met hem door den sneeuw liep, tot de plaats waar diens paard stond, terwijl hij onderweg van zijn' sabel beroofd werd en ter naauwernood ontkwam aan eenige aanslagen, welke op zijn leven gemaakt werden. Toen hij te paard steeg achter den *Affghanees*, die hem gevangen had genomen en nu zijn ijverige verdediger was geworden, groeide de omringende menigte aan en begon op eene steeds woedender wijze te brullen: »doodt den *Kafir*," en ofschoon zij op een sterken hand-galop reden, gelukte het den ouden *Affghanees*, achter wien hij reed, ofschoon hij bijgestaan werd door een paar zijner vrienden of ondergeschikten, niet dan met de uiterste moeite om de sabelhouwen, welke naar hem gedaan werden te ontwijken of af te weren, terwijl de ellendelingen niet schoten, uit vrees van hunnen landgenoot tevens te dooden. Inderdaad werd zijn beschermer door al die aanvallen eens gedwongen om zijn paard geheel in het rond te doen wenden, en onder het afnemen van zijn' tulband (het laatste beroep van een' Muzelman), hen, om Gods wil, te bidden het leven van zijn' vriend te sparen. Op het laatst stortte het paard bij het oprijden van eene glibberige hoogte. De muts van MACKENZIE was reeds vroeger weggerukt, en hij ontving nu met een korten knuppel een zwaren slag op het hoofd, die hem gelukkig niet geheel van zijn bewustzijn beroofde, maar hem zoo veel besef overliet, dat hij achter

het gevallen paard vloog, waar zijn beschermer en nog een man bij hem kwamen, en zich, terwijl zij hem in hunne armen sloten, met hem naar den muur van MAHOMED KHAN's fort spoedden. MACKENZIE wist zich niet te herinneren hoe hij was gekomen op de plaats, waar MAHOMED AKBER de gelukwenschen der menigte ontving, maar wist zich zeer goed te binnen te brengen, dat iemand op hem aanliep en de hand in zijn kraag wrong, tot dat hij bijna stikte. Het dient hier gezegd, dat MAHOMED AKBER, ziende dat de *Ghazees* er op uit waren, om MACKENZIE te vermoorden, zelfs nadat hij nabij hem was gekomen, zijn zwaard trok en wakker om zich heen sloeg, terwijl zijn geleider en MIRZA (een naam, welke de Mahomedaansche Schrijvers gemeenlijk wordt gegeven) BAOODEEN KHAN Kapt. MACKENZIE tegen den muur drongen, en verklaarden, dat hem geen slag zou raken, die niet eerst hen getroffen zoude hebben.

Toen MAHOMED AKBER nogtans zag, dat MACKENZIE beveiligd was, maakte zijne heuschheid plaats voor zijne trotschheid en reed hij toen om den beveiligde heen en voegde hem herhaaldelijk in een' toon van zegepralende spotternij de woorden toe: » *Skuma moolk-i-ma me geered!*" (Gij wilt mijn land bemeesteren gij! niet?) en reed toen weg, waarna MACKENZIE met spoed gevoerd werd naar de poort van het fort. Hier dreigden hem nieuwe gevaren; want MOOLLAH MOMIN, die pas den achter MACKENZIE gereden hebbenden Kapitein TREVOR gedood had, — terwijl men zeide,

dat *Sultan* JAN hem den eersten sabelhouw zou hebben gegeven, — stond daar met zijne aanhangers, welken hij ophitste om ook MACKENZIE te dooden, waartoe hij hen het voorbeeld gaf, door zelf de eerste sabelhouwen naar hem te doen. Gelukkig stond er een kanon tusschen beiden, doch zoude de Priester nogtans zijn voornemen ten uitvoer gebragt hebben, wanneer MAHOMED SHAH KHAN, benevens eenige van zijne lieden, niet den Kapitein ter hulp gesneld waren. Deze trokken ter zijner verdediging hunne zwaarden, terwijl het Opperhoofd-zelf zijn' arm om MACKENZIE's hals sloeg, en een' houw in zijn' schouder kreeg, welke door MOOLLAH MOMIN op MACKENZIE's hoofd gemunt was. Gedurende het gewoel liep de laatste het fort binnen, waar hij dadelijk gebragt werd naar eene soort van kelder, waar zich reeds Kapitein LAWRENCE bevond, die, ofschoon door al het gebeurde eenigzins vermoeid, nogtans ongewond was gebleven. Toen beiden daar waren, kwamen de Giljysche hoofden MAHOMED SHAH KHAN en zijn broeder DOST MAHOMED KHAN bij hen, en poogden hunnen ter neder geslagen geest eenigermate op te beuren, door hen de verzekering te geven, dat de Kommissaris en Kapitein TREVOR niet dood waren en zich, integendeel, wél bevonden. Zij bleven den geheelen namiddag bij hen, nademaal hunne tegenwoordigheid noodig was, voor de veiligheid der gevangen Officieren. De dweepzuchtige menigte deed vele pogingen om de deur open te breken, ten einde die weêrloozen om te bren-

gen; anderen waren er, die op hen spuwden en hen door een smal venster tergden, door welk venster een persoon een donderbos op hen aanlegde, welke door de wachters weg geslagen werd, terwijl zij den dader op zijde drongen. Eindelijk verscheen AMENOOLLAH KHAN en dreigde hen met een' oogenblikkelijken dood. Eenigen van zijn volk kwamen op eene gedienstige wijze naar voren om zijne bedreiging ten uitvoer te brengen, doch werden dezen terug gedrongen door de *Giljysche* hoofden, die hunne vertoogen inbragten bij het goddelooze oude monster hun Opperheer, van wien zij verkregen, dat hij de gevangenen van zijne gehaat bijzijn verloste. Gedurende den namiddag werd er, om hen te tergen, eene menschen hand voor het venster gehouden, welke de Officieren bleek, die van een Europeaan te zijn, ofschoon zij op dien tijd niet wisten, dat het de hand van den Kommissaris was. Van al de Mahomedanen, die in het vertrek over de gebeurtenisssn van den dag spraken, was er niet meer dan een eenige, een oud Priester, die openlijk en onbevreesd de handelwijze van zijne geloofsgenooten afkeurde, en verklaarde, dat het een verfoeijelijk verraad en eene schande voor den *Islam* was. Tegen den avond bragt men den gevangenen voedsel, en gaf hen elk een *postheen* (een mantel van schapen vacht) om er op te slapen. Te middernacht werden zij gewekt om te gaan naar de woning van MAHOMED AKBER, welke in de stad lag. Bij deze gelegenheid stal MAHOMED SHAH KHAN met de laag-

heid, die aan alle *Affghans* van rang gemeen is, het horologie van Kapitein LAWRENCE, terwijl diens broeder DOST MAHOMED eene gelijke djenst bewees aan Kapitein MACKENZIE, welke laatste reeds te voren door de bijloopers beroofd was van zijne ringen en al wat verder waarde had.

Toen zij de woning van MAHOMED AKBER bereikt hadden, werden zij gebragt naar de kamer, waar hij te bed lag. Hij ontving hen met een groot uiterlijk vertoon van heuschheid, en verzekerde hen, dat de Kommissaris en Kapitein TREVOR zich wél bevonden, terwijl er nogtans in zijne manieren iets gedwongens was, van hetwelk zij zich geen reden konden geven. Kort daarna werden zij naar een ander vertrek gebragt, waar zij Kapitein SKINNER vonden, die slechts op zijn woord naar het kantonnement gezonden zijnde, vroeg in den ochtend was terug gekeerd. Twijfelingen en naargeestigheid kenschetsten hunne ontmoeting, en de treurigheid werd verhoogd toen zij tevens van hunnen medegevangene de tijding kregen van den laaghartigen moord, gepleegd aan Sir WILLIAM en Kapitein TREVOR. Hij verhaalde, dat het hoofd van den laatsten in zegepraal door de stad was gedragen. Dit alles liep natuurlijk zamen om hen een' ellendigen nacht te doen slijten.

Op den volgenden dag werden zij onder een sterk geleide naar het huis van ZEMAN KHAN gebragt, waar eene vergadering van de Khans gehouden werd. Hier vonden zij de Kapiteins CONOLLY en AIREY, welke eenige dagen te voren

waren gezonden naar het huis van den *hurwah*, als gijzelaars voor het vervullen van zekere gedeelten van het verdrag, dat toen op het punt was van gesloten te worden. Hier had eene hevige en woelige beraadslaging plaats, in welke MAHOMED AKBER het meeste sprak. De gevangenen werden met heftigheid van verraad en van allerlei boosheden beschuldigd, terwijl hem tevens berigt werd, dat al de onderhandelingen van den vorigen nacht eene list was geweest van MAHOMED AKBER en AMEENOOLLAH, om de opregtheid van den Kommissaris op de proef te stellen. Zij verklaarden, dat zij nu in geene andere voorwaarden zouden treden dan in die, van al de gehuwde gezinnen als gijzelaars, gelijk ook al de kanonnen, ammunitie en de kas over te leveren. CONOLLY had aan zijne medegevangenen reeds verhaald, dat het hoofd van den Kommissaris den vorigen dag in parade op de plaats van het huis ten toon gesteld was geweest; dat diens romp benevens die van TREVOR opgehangen waren op de openbare markt of *chauck*, en dat de oude *hurwah* (het hoofd) ZEMAN KHAN, hem en Kapitein AIREY slechts met moeite had kunnen beveiligen tegen de moordlust van een' hoop dweepers, die gepoogd hadden om binnen te dringen in het vertrek waar zij zich bevonden. Evenzeer berigtte hij hen, dat MAHOMED AKBER voor de aankomst van MACKENZIE en zijne lotgenooten de gebeurtenissen van den vorigen dag had medegedeeld aan den *Jeerga* of raad, en dat hij op eene onbedachte wijze erkend had,

dat hij onder het pogen om den Kommissaris te nopen, hetzij om te paard te stijgen, hetzij om sneller voort te gaan, denzelven had doorstooten en toen bemerkende, dat CONOLLY's blik op hem gevestigd was met eene uitdrukking van innigen afschuw, hij den volzin veranderd en gezegd had, » ik meen *gestooten.*" Na een langdurig snappen werd besloten een' voorslag te doen tot het vernieuwen van het traktaat, en dien, zonder den eisch tot overgifte van al de kanonnen, naar het kantonnement te zenden, waarna de drie Kapiteins — MACKENZIE, SKINNER en LAWRENCE —, weder naar AKBER's huis terug gevoerd werden; op hunnen weg allerlei bedreigingen en beleedigingen moetende verduren. Hier werden zij zorgvuldig opgesloten in een binnenvertrek, iets dat voor hunne veiligheid noodzakelijk was. In den avond ontvingen zij een bezoek van MAHOMED AKBER, SULTAN JAN en onderscheiden andere *Affghans*. MAHOMED AKBER toonde hen zijne dubbelloops pistolen, welke hij den vorigen dag had gedragen, hen verzoekende, de sloten, die weigerden, in orde te brengen. Uit twee van de loopen was kortelings geschoten, dat hij op eene verwarde wijze zocht te vergoêlijken, door te zeggen, dat hij was aangevallen door een' *havildar* van het geleide, en dat hij beide schoten op hem had afgevuurd. Nogtans was het eene daadzaak, dat het geheele geleide de vlugt genomen had, zelfs zonder eene enkele poging tot den aanval te doen, en dat de eenige persoon, die ter verlossing vooruit was gekomen,

een Hindoosch *Jemandar* van *Chuprassies* was, welke door de verzamelde *Ghazees* dadelijk werd in stukken gehouwen. Deze verdediging zonder eenige beschuldiging aan de zijde der Officieren, verried de begeerte van een' leugenaar, die geloofd wil worden. Op den 26sten December werd Kapitein LAWRENCE gevoerd naar het huis van AMENOOLLAH, van waar hij niet weder keerde naar zijne lotgenooten; de beide overigen bleven in AKBERS huis tot den 30sten. Gedurende al dien tijd werden zij met beleefdheid behandeld, en onderhielden zij zich met een aantal Affghansche grooten, die hen kwamen bezoeken. Sommigen van dezen zeiden, dat de Kommissaris gedood was door de onbetembare ongeregelde troepen. Anderen konden niet loochenen, dat AKBER-zelf de moordenaar was. Gedurende twee of drie dagen hadden zij een' mede-gevangene in SIRWAR KHAN, welke in de geheele zaak bedrogen was geworden, en wien zij thans poogden geld af te persen. Door zijne landgenooten was hem niet slechts bekend geworden, dat AKBER den moord had gepleegd, maar dat hij zelfs aan de *Ghazees* had betuigd er roem op te dragen. Bij eene andere gelegenheid kwam een *Moonshee* (tolk of secretaris) van Majoor POTTINGER, die uit *Charekar* ontkomen was, dadelijk van uit de tegenwoordigheid van MAHOMED AKBER om hen te bezoeken. Hij verhaalde hen, dat MAHOMED het onstaatkundige van den moord, aan den Kommissaris gepleegd, was beginnen in te zien, welken moord hij, onder het

storten van vele tranen, hetzij om voorgewende wroeging, hetzij uit wezenlijke gewetensknaging, even te voren beleden had, zelf volbragt te hebben. Bij onderscheiden gelegenheden verzocht MAHOMED AKBER de beide Kapiteins MACKENZIE en SKINNER, zoowel in persoon als door tusschenkomst van anderen, om hem raad te geven, hoe hij zich het best kon redden uit de netelige gesteldheid, waarin hij verkeerde, terwijl hij zich meer dan eens verontschuldigde, den Kommissaris niet krachtdadiglijk te hebben beschermd, door te zeggen, dat Sir WILLIAM een' stokdegen tegen hem getrokken had. Het scheen inmiddels, dat de weder aangeknoopte onderhandelingen met Majoor POTTINGER, die nu des Kommissaris post in het kantonnement op zich had genomen, hun beslag hadden gekregen, vermits AKBER in den nacht van den 30sten aan Kapitein MACKENZIE eene *Afghansche* kleeding had verschaft (zijn lotgenoot droeg reeds eene zoodanige) en hen naar het kantonnement had terug gezonden. Onderscheiden *Afghans*, welken Kapitein MACKENZIE later ontmoette, betuigden hem, dat zij hadden gezien, hoe MAHOMED AKBER den Kommissaris met eigen hand doorschoten had, en onder dezen bevond zich MIRZA BAOODEEN KHAN, die een oude bekende zijnde, altijd nog eene heimelijke vriendschap jegens de Engelschen koesterde.

TIENDE HOOFDSTUK.

Hoe wij hem wreekten! — Krijgsraad. — De voorslagen worden aangenomen. — Er worden gijzelaars gegeven. — Uitstel van het vertrek.

Maar wat deden de troepen gedurende dien *tijd?* Werd er niets gedaan om den Kommissaris en diens vrienden uit hunnen gevaarlijken toestand te redden? Waar was de lijfwacht, die hen van uit het kantonnement volgde? — Al deze vragen zullen zich natuurlijk opdoen bij allen, die de voorgaande bladzijden lezen, en ik wenschte bij magte te zijn, hierop voldoende antwoorden te kunnen geven.

De lijfwacht had op den weg naar de plaats der bijeenkomst ter naauwernood meer dan een afstand van een paar honderd Ned. Ellen van de poort bereikt, toen die plotseling regts-om-keer maakte en in galop terug reed, terwijl bij den aftogt der manschappen onderscheiden schoten op hen gelost

werden. De Officier, die het bevel over de manschappen voerde, riep, bij het door de poort komen, dat de Kommissaris weggevoerd was, en men veronderstelde, dat hij, ziende dat zijne manschappen onwillig waren om ter hulp toe te snellen, terug kwam om versterking. Maar de door hem medegebragte tijding verlamde de geestkracht van de krijgsbevelhebbers in plaats van die op te wekken tot dadelijk handelen; en ofschoon het blijkbaar was, dat men den Kommissaris op eene laaghartige wijze in een' valstrik had gelokt, zoo hij niet alreeds op datzelfde oogenblik vermoord was voor onze eigen poort, en hoezeer men zelfs nu nog zwermen van *Affghans* te voet en te paard tusschen MAHOMED's fort en de plaats der bijeenkomst in eene vijandige houding heen en weder zag gaan, werd er geen enkel stuk op hen losgebrand, geen enkele soldaat van diens post geroepen; er werd blijkbaar zelfs niet eens gedacht aan een' uitval. Men liet het toe dat het verraad op klaar lichten dag zegepraalde; een Britsch afgezant werd vermoord, ten aanzien en binnen een geweerschot afstand van een Britsch leger, en niet slechts dat er geen enkele poging gedaan werd om de lafhartige daad te wreken, maar men liet het lijk in de vlakte liggen, waar het vaneengereten en beschimpt, en eindelijk van daar weggevoerd werd, om op de openbare markt ten toon gesteld te worden door een' schurkachtigen hoop dweepzieke barbaren.

Sterk gespannen was de angst en deerniswaardig

de onzekerheid waarin allen gedurende geheel het overig gedeelte van den dag verkeerden. Een aantal *Affghans*, die ten tijde der bijeenkomst in het kantonnement handel dreven, poogden op het hooren van geweerschoten in de rigting van de plaats der bijeenkomst te ontsnappen, maar werden tegengehouden door den Officier, die de wacht had aan de poort. Men kon geene stellige tijding van den Kommissaris bekomen; menigeen gaf in vertrouwen de verzekering, dat hij in leven was en zich ongedeerd bevond in MAHOMED's fort; maar Luitenant WARREN hield op eene stellige wijze staande, dat hij zijne oogen was blijven vestigen op Sir WILLIAM, van het oogenblik dat deze de poort had verlaten, en duidelijk had gezien, dat hij op den grond was gevallen, en dat de *Affghans* op hem hadden toegehouwen. De doodsangst, welke zijne arme vrouw gedurende deze verschrikkelijke onzekerheid uitstond, is gemakkelijker te bevroeden dan te beschrijven.

Het lot van den Kommissaris was nog op den dag na de bijeenkomst een geheim gebleven, tot dat er een briefje van Kapitein CONOLLY kwam, berigtende den dood van den Kommissaris en van Kapitein TREVOR, en dat de Kapiteins LAWRENCE en MACKENZIE in veiligheid waren.

Men ontving in het kantonnement een nieuw entwerp van het traktaat, in hetwelk nu eenige weinige wijzingen gemaakt en enkele zaken bijgevoegd waren; tevens werd aan Generaal ELPHINSTONE eene uitlegging gegeven van de trouw-

breuk, welke den Kommissaris het leven had gekost.

Generaal ELPHINSTONE verzocht nu Majoor POTTINGER den post van staatkundig agent en raadgever op zich te willen nemen. De Majoor, ofschoon nog zwaar lijdende aan zijne wond en door ligchaams-uitputting onbekwaam gemaakt om zich in te spannen, achtte zich, in zijn streng pligtgevoel, niet geregtigd dit verzoek af te wijzen, ofschoon hij zeer wel doorzag, dat onze zaken zoo onherstelbaar bedorven waren, dat die onderscheiding alles behalve benijdenswaardig was, of eenigen luister zou bijzetten aan zijnen met inspanning gewonnen roem.

De bijgevoegde bepalingen, in het thans op nieuw aan ons onderworpen traktaat, waren: 1°. Dat wij al onze kanonnen, op zes na, zouden achterlaten. 2°. Dat wij alle in kas zijnde gelden onmiddellijk zouden overgeven. 3°. Dat al de gijzelaars zouden vervangen worden door gehuwde personen met hunne vrouwen en kinderen. — De zwarigheden van Majoor POTTINGER's gesteldheid zullen ligtelijk bevroed kunnen worden, als men zich zal herinneren, dat hij de meest afdoende blijken voor zich had van des Kommissaris ongelukkige kuiperij met MAHOMED AKBER KHAN, die datzelfde, nu bij herhaling aan ons onderworpen traktaat geschonden had.

De dag liep ten einde en de volgende, zijnde Kersdag, brak aan, maar een Kersdag zóó vreugdeloos als er misschien nimmer voor Britsche soldaten in een vreemd land is aangebroken. De

weinigen die dan ook uit kracht der gewoonte er toe gebragt werden, om de op dien dag gewone begroetingen en gelukwenschen met elkander te wisselen, deden dit met eene houding en op eenen toon, die alles behalve blijdschap verraadden (1). Des nachts werd er alarm gemaakt en de trom werd geslagen om de manschappen in het geweer te brengen, hoewel er niets van aanbelang volgde.

Den dag daaraan volgende ontving men brieven van Kapitein MACKESON, publiek Agent te *Pesha-*

---

(1) De Kersdag wordt in *Engeland* niet gedurende twee dagen, gelijk in ons land het geval is, maar slechts een' enkelen dag gevierd, en wel op den 25sten December. Behalve dit verschil heeft er echter nog een ander plaats; in *Engeland* namelijk, is de Kersdag minder een Kerkelijk- dan wel een vreugde-Feest, dat zelfs door de armsten gevierd wordt. Tegen het feest worden de woonvertrekken met groen versierd. Op den dag zelf vergaderen al de leden van het geslacht ten huize van het hoofd deszelven, waarbij zelden vreemden toegelaten worden. Tot zelfs de kleine kinderen blijven als bij uitzondering met het gezin op tot na het avondmaal, dat eveneens door het gezelschap te zamen wordt gehouden. Bij deze feest-gelegenheid zijn er drie spijzen, welke op alle tafels, zoo wel op die des Konings als des behoeftigen, gevonden worden, namelijk, *roast-beef*, *mince-pie* en vooral *plumpudding*, welke laatste spijze zelfs alsdan aan de gevangenen verstrekt wordt. Men geeft elkander geschenken en brengt het feest in gezellige vreugde door, terwijl de gewone Engelsche stijfheid alsdan voor losheid en opgewondenheid plaats maakt.

tour, waarbij het berigt werd medegedeeld, dat er talrijke versterkingen van *Indië* in aantogt waren. Op denzelfden dag bood MAHOMED OSMAN KHAN aan, om ons allen voor vijf *lacs* ropijen naar *Peshawur* te geleiden, terwijl korten tijd daarna de *Naib Ameer* (tweede of vice Opperbevelhebber, een titel, welken zich DOST MAHOMED KHAN had toegeëigend) in het kantonnement aankwam en de mondelinge toetreding medebragt, tot zekere verbeteringen en bijvoegsels tot het trakaat, door Majoor POTTINGER voorgesteld. Hij was vergezeld van een koopman van *Cachemire* en onderscheiden Hindoos, ten einde wissels te verhandelen tot op het bedrag van veertien *lacs ropijen*, betaalbaar aan de verschillende hoofden ingevolge de beloften van den overleden Kommissaris.

Naardien nu Majoor POTTINGER niet slechts afkeerig was om dit geld te betalen, maar ook nog veel sterker gestemd was tegen het aangaan van eenig traktaat, dat het Indisch Gouvernement zoude binden aan eene staatkundige gedragslijn, welke het ongeraden mogt vinden te volgen, werd er door den Generaal een' krijgsraad belegd, bestaande, behalve uit hem-zelven, ook nog uit de Brigadiers SHELTON en ANQUETIL, en eenige verdere Officieren. In tegenwoordigheid van dien krijgsraad verklaarde de Majoor POTTINGER: dat hij de overtuiging voedde, dat men geen vertrouwen hoegenaamd kon stellen in eenig traktaat, dat met de *Affghansche* hoofden gesloten was; dat het onder zulke omstandigheden onbestaanbaar was met de

pligten, door ons verschuldigd aan het vaderland en het bestuur dat wij dienden, om het Gouvernement de handen te binden door de belofte van het land te ruimen, den afgezetten AMEER te herstellen, en om bovendien zoo veel rijksgelden te verkwisten, alleen om ons leven en onze eigendommen te behouden; en dat de eenige eervolle handelwijze was, hetzij om het te *Cabul* tot het uiterste vol te houden, of om ons met geweld een weg te banen tot onzen terugtogt naar *Jellálabad.*

De Officieren nogtans, welke den krijgsraad uitmaakten, verklaarden eenstemming, dat dit geheel ondoenlijk was, uithoofde van het gebrek aan mondbehoeften, de overgave van de omliggende forten en de onoverkomelijke hinderpalen, welke de weg in dit jaargetijde opleverde. Zij achtten het verkieslijker eene som gelds te betalen dan de geheele krijgsmagt door eene vruchtelooze verlenging der vijandelijkheden op te offeren. Krachtens besluit van den raad werd dus bepaald: dat Majoor POTTINGER op nieuws de onderhandelingen zou aanknoopen, welke door Sir WILLIAM MACNAGHTEN begonnen waren, en dat de sommen door dien ambtenaar vóór zijne vermoording aan de hoofden beloofd, zouden uitbetaald werden.

De tegenwerpingen van Majoor POTTINGER aldus overstemd zijnde, werd het aangeboden verdrag op staanden voet aangenomen en een verzoek opgemaakt, om de vrijstelling te bewerken van Kapitein LAWRENCE, wiens tegenwoordigheid vereischt werd, om de wissels op *Indië* in gereedheid te

brengen. Nademaal de hoofden vier gijzelaars met hunne vrouwen en kinderen gevraagd hadden, zoo werd er een rondgaanden brief (*circulaire*) uitgegeven, om te zien of zich dat getal vrijwillig zoude aanbieden om te blijven, in welk geval men elk gijzelaar eene toelage van 2000 *ropijen* in de maand beloofde.

De afschuw, welke allen sedert de laatste treurige gebeurtenissen voor de *Affghansche* verraderij voedden was echter van dien aard, dat sommige Officieren zóó ver gingen van te zeggen, dat zij liever hunne vrouwen dadelijk zouden doodschieten, dan haar in de magt te geven van mannen, die bewezen hadden geheel ontbloot te zijn van de eerste en meest algemeene beginselen van eer en menschelijkheid. Men kon er slechts een of twee vinden, die tevreden waren om achter te blijven, voor het geval dat de Generaal zoude oordeelen, dat zij door dezen stap het algemeen welzijn bevorderden.

Men onderrigte nu de hoofden dat het geven van vrouwen als gijzelaars tegen alle krijgsgebruik streed, en dat de Generaal niet toe kon stemmen in eene overeenkomst, welke hem in zijn eigen land met eene eeuwige schande zoude brandmerken. Daarop kwam dan ook den volgenden dag, zijnde den 29sten December, de NAIB AMEER met den Kapitein LAWRENCE en de Hindoos, van de stad naar het kantonnement, waarna dan ook de wissels zonder verder uitstel in orde gebragt werden. De Kapiteins DRUMMOND, WALSH, WARBUR-

TON en WEBB als gijzelaars aangenomen zijnde, werden zij gezonden om zich te voegen bij de Kapiteins CONOLLY en AIREY, welke zich ten huize van NUWAB ZUMAN KHAN bevonden. Een gedeelte van de zieken en gewonden, onder welken zich Luitenant HAUGTHON bevond, werden evenzeer naar de stad gebragt en onder de bescherming der hoofden geplaatst. Drie van de kanonnen van den *Shah* met het grootste gedeelte van de gelden der kas, werden gedurende den dag overgebragt, tot blijkbare spijt van de krijgslieden.

Een dag later werd de rest der zieken naar de stad gebragt. Een' Luitenant werd het bevel over het geheel opgedragen, en twee Geneeskundigen onder hem gesteld, welke voor de geneeskundige behandeling moesten zorgen, tevens werden er nog twee kanonnen afgezonden. Gedurende dien geheelen dag sneeuwde het hard.

Een hoop gewapende *Giljyers* en *Ghazees* namen nu eene dreigende stelling aan de Oosterpoort, en beproefde zelfs om door geweld in het kantonnement te dringen. Men ondervond dagelijks veel schade van deze lieden, die gewoon waren de vreedzame, met graan en voederstoffen van de stad aanstroomende kooplieden te plunderen, op het oogenblik dat zij buiten het kantonnement kwamen. Zelfs vielen zij vaak onze *sepoys* aan. In zulke gevallen verzocht men herhaaldelijk, maar te vergeefs, verlof om vuur te mogen geven; ofschoon het wel bekend was dat de hoofden zelven ons rieden om te vuren, en de

Generaal aan den Brigadier SHELTON in dat opzigt stellige voorschriften had gegeven, wanneer de omstandigheden het raadzaam zouden maken. Het gevolg hiervan was, dat onze soldaten dagelijks genoodzaakt waren om de meest beleedigende en smadelijke schimpredenen en behandelingen te moeten verduren, en dat wel van lieden, welken men door een' enkelen aanval met de bajonet als kaf had kunnen verstuiven, maar die stouter werden door de schijnbare gedweeheid onzer troepen, welke zij zonder twijfel veeleer aan gebrek van moed, dan aan weerhouding door krijgstucht toeschreven. In den avond van dien dag ontvingen ook de Kapiteins MACKENZIE en SKINNER hun ontslag.

De zaken bleven op dezelfde wijze onafgedaan voortsleuren tot den 5den Januarij, nademaal de hoofden ons vertrek onder verschillende voorwendsels van den eenen dag tot den anderen verschoven, ofschoon de bepaling gemaakt was dat NUWAB JUBBAR KHAN ons met 2000 manschappen, welke daartoe in dienst zouden gehouden worden, naar *Jellälabad* zoude geleiden.

Men veronderstelt, dat het meerendeel der hoofden tot op het laatste oogenblik twijfelde aan de wezenlijkheid van ons voornemen om te vertrekken. Menigeen onder hen, die vreesde voor de burgertwisten, welke door en onmiddelijk na ons vertrek geboren zouden worden, zoude ons gaarne te *Cabul* gehouden hebben. Bij aanhoudendheid werden er door AKBER KHAN pogingen aangewend

om de soldaten hunne gehoorzaamheid te doen verzaken en hen tot desertie te verleiden. Van de zijde van onderscheiden personen die het wel met ons meenden, ontving men vele waarschuwingen om geen vertrouwen te schenken aan de betuigingen der hoofden, die allen elkander toegezworen hadden om ons geheel en al te vernielen. Zelfs SHAH SHOOJAH zond meer dan eene plegtige waarschuwing, en vindende dat wij geneigd waren om onzen eigen weg te bewandelen, wendde hij zijne uiterste pogingen aan om Lady MACNAGHTEN te bewegen, zich onder zijne bescherming in de *Bala Hissar* te begeven. Hij trachtte ook op Brigadier ANQUETIL te werken, die het bevel voerde over de krijgsmagt van den *Shah*, door hem af te vragen: » of het wel gedaan was hem in het uur van den nood te verlaten, en hem te berooven van de hulp en de magt welke hij tot hiertoe als zijne eigene had leeren beschouwen?" Dit alles was echter vruchteloos. De Generaal en zijn krijgsraad had besloten dat wij moesten heengaan, en dienvolgens trokken wij dan ook inderdaad af.

In de voorgaande Hoofdstukken heb ik een getrouw en eerlijk verhaal gegeven van de aaneenschakeling van droevige gebeurtenissen, welke plaats hadden voor wij uit *Cabul* trokken, en het Britsche leger SHAH SHOOJAH verliet. Wanneer men op deze voorbeeldelooze gebeurtenissen terugblikt, dan is het blijkbaar, dat onze tegenspoeden grootendeels moeten toegeschreven worden aan het gebrek van de gewone voorzorgen en doordringendheid aan

de zijde van onze hoogste burgerlijke en militaire gezagvoerders bij het eerste bezetten van dit land. Dit land, welks tallooze versterkte forten en moeijelijke bergpassen, in de magt waren van eene trotsche en oorlogszuchtige bevolking, in wezenlijkheid nimmer geheel onderworpen, en bij wie men evenmin ons regeringstelsel ingang had weten te doen vinden; dit alles had, ofschoon die bevolking niet in staat was om den marsch van een welgeordend leger door hun land te beletten, dit alles, zeggen wij, had tot aansporing moeten verstrekken, om een' meer dan gewonen trap van waakzaamheid en omzigtigheid in acht te nemen, bij het nemen van doeltreffende maatregelen tegen het uitbreken van een volksopstand, gelijk aan dien, welke nu was uitgebroken en reeds vroeger had kunnen ontstaan. Maar in plaats dat *Lord* KEANE (1) zijne bekwaamheden dienstbaar deed zijn aan het volmaken dier ver-

(1) Lord KEANE was aan het hoofd der expeditie, die in 1839 in *Affghanistan* viel om SHAH SHOOJAH te helpen; toen echter het land overwonnen was, dacht deze er niet aan om de verbazende en onneembare bergpassen, van welke er in *Affghanistan* vijf zijn, en waar eene hand vol soldaten een geheel leger kan ophouden en vernielen, door forten en garnizoenen te verdedigen, maar ging naar *Engeland* terug, waar hij roem en belooning inoogste voor eene overwinning, welke door zijne zorgeloosheid, en door dat hij niet op de hoogte was zijner plaats, duizenden levens heeft gekost door gebeurtenissen, welke niet gebeurd zouden zijn, wan-

overing, hield hij zich tevreden met een oppervlakkig goed gevolg, van zijn' togt, in een land, dat, sedert de tijden van ALEXANDER *de Groote*, door geen Europesch leger was betreden, en vertrek met grooten spoed, om genot te hebben van de toejuichingen, welke hem in *Engeland* wachtten, en liet aan zijne opvolgers de veel moeijelijker taak, om op eene daadwerkelijke wijze den niet regeerbaren buit in hunne vuist te klemmen, van welken hij slechts de bezitting in naam verworven had.

Toen *Lord* KEANE naar *Indië* terug ging, nam hij een groot gedeelte van de *Bengaalsche* krijgsmagt met zich mede, met welke hij naar *Cabul* gekomen was; al de troepen van *Bombay* maakten te gelijker tijd eene terugwaartsche beweging. Het leger, dat met hem in *Affghanistan* gekomen was, werd dienvolgens herleid tot een ellendig brokstuk, voor dat er nog stappen gedaan waren, om zich te beveiligen tegen een' overval, door het oprigten van eene sterkte naar de grondbeginselen door de nieuwere krijgskunde aan de hand gegeven, of door het daarstellen van eene linie van militaire posten om onze gemeen-

neer hij opgemelde voorzorgen had genomen, en als de forten waren gebouwd geworden met inachtneming van de regelen, welke de nieuwe vestingbouwkunde aan de hand geeft, en welke overal even schandelijk over het hoofd gezien waren, als bij het bouwen van het kantonnement, waarvan in dit werk sprake is.

schap met *Indië* open te houden; van welk land het leger noodzakelijk gedurende langen tijd zijne oorlogsbehoeften moest ontvangen. De afstand van *Cabul* naar *Ferozepore*, als naaste Indische post bedraagt bijna 600 mijlen. Tusschen *Cabul* en *Peshawur* zijn de verbazende en gevaarlijke bergpassen van *Khoord-Cabul*, *Tezeen*, *Purreedurrah*, *Jugdulluk* en *Kyber* gelegen, terwijl langs die geheele uitgestrektheid de lijftogt en voederstoffen alleen bij lange tusschenpoozen en dan nog zelfs met groote moeite te verkrijgen zijn.

Van af *Peshawur* tot *Ferozepore* ligt de *Punjab* of landstreek der *Sheiks*, welke door vijf groote rivieren doorstroomd, en bewoond wordt door een magtig volk, op welks vredelievende betuigingen men niet kon vertrouwen. Langs deze geheele uitgestrekte lijn van gemeenschap, plaatste *Lord* KEANE slechts een enkelen militairen post, namelijk in het fort van *Ali Musjed*, in het hart van den bergpas van *Kyber*. Hij liet inderdaad een leger achter, welks alleenstaande stelling en verzwakte krachten het grootst mogelijke lokaas moest zijn voor een trotsch en onrustig volk, ten einde zijne verspreide stammen te vereenigen tot het doen van eene gezamenlijke krachtige poging om de verloren onafhankelijkheid te herwinnen.

In de opvolgers van *Lord* KEANE bemerkt men dezelfde neiging om zich al te ligt tevreden te stellen met den uiterlijken schijn van rust. Eerlang werd er nog eene Brigade ontnomen aan eene krijgs-

magt, die alreeds onvoldoende was om bij eenige groote gebeurtenis te handelen. Hare stelling, die strekken moest om een overwonnen volk in bedwang te *blijven* houden, was niet zeer verbeterd door haar te vestigen in een kantonnement, dat slecht gelegen en slecht ingerigt was, terwijl daarenboven de magazijnen aan het Kommissariaat afgescheiden waren van de liniën van verdediging. De laatstgenoemde misslag mag aangezien worden als grootendeels bijgedragen te hebben, tot de ontruiming van *Cabul* en het vernielen des legers. Er bestaat ten minste geen twijfel, dat, in weêrwil van al de moeijelijkheden der stelling en de onbevoegdheid der bevelhebbers, de troepen zich zeer wel hadden kunnen staande houden, tot op de aankomst van versterking uit *Indië*, wanneer maar het kantonnement goed van levensmiddelen ware voorzien geweest. De ware oorzaak van onzen terugtogt was klaarblijkelijk gelegen in den *honger*. Wij werden niet door de *wapenen* maar door den *honger* uit *Cabul* gedreven; en, ofschoon ik in den loop van het verslag der krijgsverrigtingen uit liefde voor de waarheid, mijns ondanks verpligt was, om handelingen weder in het geheugen te roepen, welke door ieder gelaakt moeten worden, gevoel ik nogtans op eene zeer levendige wijze, dat men billijkerwijze verpligt is, alle verontschuldigingen te berde te brengen voor menschen, die zich, van het eerste begin van den worstelstrijd, zagen aangrijnzen, door de vereenigde ijselijkheden van den honger

en van een strengen winter, — terwijl geene hulp in hun bereik, de terugtogt afgesneden was, en al hunne pogingen te zamen genomen, vruchteloos waren, of, op zijn best genomen, den ondergang, die hen van alle kanten bedreigde, slechts voor luttel dagen uitstelden.

Wanneer een krijgsman gewaar wordt, dat elke van zijne bewegingen bestuurd wordt door een meesterlijken geest, dat hij, ofschoon schijnbaar in het grootste gevaar gestort, wezenlijk in zekerheid is; dat zijn marsch om zich te meten met eene schijnbaar grootere magt geene uitzinnige opoffering, maar het gevolg van een wel beraamd plan is: als hij weet, dat hij, hoe zich de zaken voordoen, er met eere af zal komen; omdat zijne wapenbroeders gereed staan om hem ter hulp te snellen, en niet falen zullen in het vastgestelde uur: als hij ziet, dat er een oog over hem waakt, ten einde in zijne nooden te voorzien, om hem bij te staan in het te boven komen van alle zwarigheden en hem in staat te stellen de vruchten van al zijnen voorspoed te smaken: als hij vindt, dat zelfs de terugtogt slechts een voorbereidsel voor de overwinning is, en dat, even als ware hij door eene Voorzienigheid geleid, al zijne bewegingen, ofschoon onbegrijpelijk voor hem, bij de uitkomst zeker zullen blijken, stappen geweest te zijn naar hetzelfde groote doel: — wanneer de krijgsman dat alles vindt, dan staat hij met gerustheid op en legt zich met gerustheid neder, en er is geen gevaar, dat hij niet trotseren zal. Maar, wanneer de soldaat in alles juist

het tegendeel ondervindt, van het hier opgehangen tafereel; wanneer zij bij het voortrukken meenen, dat zij naar den roem geleid worden, en dan vinden, dat de weg alleen ter slagtbank leidt; als zelfs de overwinning zonder vruchten blijft, en de terugtogt vlugt blijkt te zijn; als de verwachte ondersteuning niet komt opdagen, en zij hun arbeid eindeloos, zoowel als doelloos vinden; als de levensmiddelen, naar welken zij dagelijks uitzien, niet meer uitgereikt worden, en zij al hunne pogingen verlamd zien; als een leger van duizenden zich met gebonden handen en voeten overgeleverd ziet in de hand van een man zonder stelsel, van niet zooveel doorzigt of krijgsmans kennis, als genoegzaam ware voor een' Onder-Officier, dan verliest het stoutste hart zijne kracht, en de dapperste zinkt den moed; want, dan weet de soldaat, dat, wat hij ook doe, zijne pogingen alleen op ondergang en schande zullen uitloopen.

ELFDE HOOFDSTUK.

Terugtogt van het leger en deszelfs vernietiging.

Eindelijk brak de noodlottige ochtend van den 6den Januarij aan, die getuige zou zijn, dat de krijgsmagt te *Cabul* vertrok uit het kantonnement, in hetwelk zij eene belegering van twee maanden had verduurd, om de ellende van een wintertogt te gemoet te gaan, door een land, dat in moeijelijkheden welligt door geen ander geëvenaard wordt, waar iedere bergpas, als die slechts door vastberaden mannen wordt verdedigd, onvermijdelijk het graf moet worden van honderden.

De streek, door welke wij met kwijnenden geest en onder treurige voorteekens al schoorvoetende moesten heentrekken, was inderdaad akelig. Diepe sneeuw bedekte berg en dal met een onafgebroken kleed van verblindende witheid, terwijl de koude zoo bitter streng was, dat zij met de warmste kleeding spotte en die doordrong.

Hoewel er geen schaduw van het beloofde ge-

leide op kwam dagen, werden reeds vroegtijdig de voorbereidselen begonnen tot den marsch. In den oostelijken wal werd eene opening gemaakt, ten einde een' tweeden uitgang te hebben voor de troepen en de bagaadje; men bragt een genoegzaam getal geschut-wagens en geschut-beddingsplanken naar de rivier om er een noodbrug over te werpen. De bruikbare kameelen en *yaboos* (in alles 2000 in getal) waren beladen met militaire magazijn-goederen, verkwikkingen uit het Kommissariaat en eene hoeveelheid veldtuig, zóó gering als onmisbaar noodig was om de troepen in een buitengewoon streng klimaat te huisvesten.

De sterkte van de geheele krijgsmagt was, zoo ver men kan berekenen, zeer naauwkeurig opgegeven, de volgende:

Men telde aan Europeanen: 90 man van de rijdende artillerie, 600 man infanterie, en verder 970 man inlandsche kavallerie en 2840 man inlandsche infanterie, zijnde in het geheel 4500 man onder de wapens, benevens 6 rijdende stukken en 3 stukken berggeschut. Behalve de opgenoemden beliepen de legervolgers, zeer matig berekend, omstreeks 12000 man, behalve de vrouwen en kinderen. Reeds met de eerste mijl bleken deze ons wezenlijk hinderlijk in onze bewegingen te zijn, en waren inderdaad de voornaamste oorzaak van onze achtereenvolgende rampspoeden. Men mag het elken Opper-Bevelhebber van het Indische leger van harte toewenschen, dat hij beslissende maatregelen neme om te voorkomen, dat eene

krijgsmagt tot de velddienst bestemd, nimmer weder het droevige lot te beurt valle om met een zoodanigen vloek belast te worden.

Te negen uren in den ochtend was alles gereed en de voorhoede begon haren marsch. Op dat tijdstip liet zich niet een enkel *Affghanees* zien, naar welke rigting men ook blikte, en dat vreedzaam aanzien der zaken gaf aanleiding tot gegronde hoop, dat de hoofden voornemens waren aan hunne verbindtenis getrouw te blijven.

Tegen 10 uren werd er eene boodschap gebragt van NUWAB JUBBAR KHAN, waarbij hij ons verzocht ons vertrek nog een' dag uit te stellen, vermits zijn geleide nog niet gereed was om ons te vergezellen. Op dat tijdstip was echter reeds het grootste gedeelte der krijgsmagt in beweging, en een zwerm *Affghans*, vol ongeduld om te plunderen uit het dorp *Beymaroo* gekomen, waren met geweld in het noorder gedeelte van het kantonnement gedrongen, dat door eenig misverstand door de aldaar gehuisveste troepen te vroeg verlaten was, en hielden zich reeds drok bezig met plunderen en vernielen. De voorhoede werd gedurende omtrent een uur opgehouden aan de rivier, vermits zij de noodbrug nog niet gereed vond en het was middag voor zij de rivier was overgestoken, een gebaanden weg voor den hoofdmagt overlatende.

De marsch-orde, in welke de troepen aftrokken, werd echter weldra verbroken, en toen de legervolgers eens met de openbare en bijzondere ba-

gaadje buiten het kantonnement waren gekomen, kon men hen niet weêrhouden, van zich onder de troepen te mengen, waardoor de uiterste verwarring in de geheele kolonne gebragt werd.

De uittogt van het hoofdkorps, met zijn langen trein beladen kameelen uit de kantonnements-poort, duurde tot aan den avond, op welk tijdstip duizenden van *Affghans* (van welke de meesten *ghazees* waren), zich in het kantonnement verdrongen en de lucht vervulden met hun vreugde-geschreeuw, terwijl zij allerlei snoodheden bedreven. De achterhoede, niet in staat zijnde om hen te beteugelen, was verpligt om voor hare eigene veiligheid eene stelling daar buiten in de vlakte te nemen, waar een groot gedeelte van de bagaadje bijeengebragt was bij het kanaal (op minder dan 140 Nederlandsche ellen van de poort), welks glibberige oevers door de lastdieren niet met veiligheid betreden konden worden. Tot overmaat van ramp was de brug over de rivier onbruikbaar, dat nog meer oponthoud veroorzaakte.

De *Affghans*, die tot hiertoe al te zeer bezig waren geweest, met plunderen en vernielen, dan dat zij zeer gelet zouden hebben op de troepen, begonnen nu de wallen te bezetten, en schade onder hen aan te rigten, door een vinnig vuur uit de *juzails*, waardoor menigeen viel. Ten einde de overblijvenden te beschermen, was het nu noodig geworden, twee van de rijdende stukken te vernagelen en achter te laten.

Het was nu geheel donker geworden; maar de *ghazees* het verblijf van den Kommissaris en bijna al de andere gebouwen in het kantonnement in brandgestoken hebbende, verlichtten de vlammen de omringende streek tot op eenige mijlen in de rondte en leverden een schrikbarend en te gelijk verheven schouwspel op. In den waanzinnigen ijver hunner godsdienstige dweeperij, staken deze domme geestdrijvers zelfs den brand in de affuiten, behoorende bij de verschillende stukken grof geschut, welke wij rondom op de werken in batterij hadden laten staan, en waardoor dus de hoofden der *Affghans* gelukkigerwijze geen gebruik van dezelven konden maken. Men had vaak bij den Generaal aangedrongen, om die stukken te vernielen, liever dan te dulden, dat zij in 's vijands handen vielen; maar hij stelde vast, dat eene zoodanige handelwijze eene inbreuk op het gesloten verdrag zou zijn geweest. Voor dat de achterhoede haren marsch begon, werden een Luitenant en vijftig rot der manschappen levenloos op de sneeuw ter nedergestrekt, terwijl veel bagaadje bij de rusten verloren ging en veel op den weg geplunderd werd. Geheele troepen van uitgeputte *sepoys* en legervolgers bleven langs den weg liggen, waar zij zich in wanhoop hadden neêrgezet om op de sneeuw te sterven, en het was twee uren na middernacht voor dat de achterhoede te *Bygram*, op slechts vijf mijlen afstands gelegen, kon kamperen. Hier was alles in verwarring. De tenten waren opgeslagen zonder dat men het minste

acht had geslagen op regelmatigheid; de tenten van verschillende regimenten waren op een verwarden hoop gezet, en daar tusschen had men, op eene wijze welke zich niet laat beschrijven, de bagaadje, de legervolgers, kameelen en paarden geplaatst. Het dunne weefsel van de soldatententen gaf eene slechte bescherming tegen de koude, die tegen den ochtend gaande weg snerpender werd. Daarenboven zagen zich duizenden ongelukkige wezens verpligt, om zich op de sneeuw neder te leggen, zonder dat zij dak, vuur of voedsel hadden, zoodat er reeds in dien eersten nacht veel stierven.

Omtrent twintig *juzailchees*, die het altijd nog trouw volhielden bij Kapitein MACKENZIE, leden minder van de koude, dan de overigen, ten gevolge van hunne stelselmatige handelwijze, die wel verdient medegedeeld te worden. Zoodra zij, namelijk, op de rustplaats aankwamen, was hun eerste werk eene kleine plek gronds van de sneeuw te ontdoen, daarna legden zij zich digt naast elkander neder in een' kring, met de voeten in het middelpunt tegen elkander en spreidden al de verwarmende kleedingstukken, welke zij onder elkander bijeen konden brengen, gelijkelijk over allen uit. Door deze eenvoudige middelen werd er eene genoegzame ligchaamswarmte voortgebragt om het bevriezen te beletten; en Kapitein MACKENZIE-zelf, die hunne ruwe legerstede deelde, verklaarde, dat hij naauwelijks eenigen hinder van de koude had geleden. Met de *Sepoys* en legervolgers was het geheel iets anders; deze hadden geene ondervin-

ding van zulke ellende en ontberingen en wisten dus niet hoe zij zich er best tegen zouden beschermen, zoodat het aantal dat er afkwam, zonder in meerdere of mindere mate aan vorst-builen te lijden, zeer gering was en echter was dit nog maar *het begin* der rampspoeden.

Te acht uren in den ochtend na dezen eersten dag trok de krijgsmagt voort in de tegenovergestelde marsch-orde van den vorigen dag, wanneer de naam *orde* kan gegeven worden aan een door elkander gemengden hoop soldaten, legervolgers en lastdieren, bij welken zelfs de minste schijn niet zigtbaar was van regelmatigheid of krijgstucht; en nogtans waren het deze alleen, welke de kans konden geven om aan de gevaren te ontkomen die ons dreigden. Zelfs reeds op dat oogenblik, nu de togt pas aangevangen was, bevonden zich naauwelijks de helft der *sepoys* in staat om dienst te doen, zoodat honderden, die buiten staat waren in het gelid te blijven, zich bij de ongewapenden gevoegd hadden en dienvolgens de verwarring vermeerderden. Van het regement *Shah's*-infanterie, dat bij den afmarsch 600 man had geteld, was niets overgebleven, behalve een enkel rot, dat men hier en daar zag rondzwerven, en men veronderstelde algemeen, dat dit regement voor het grootste gedeelte gedurende den nacht naar *Cabul* was teruggeloopen.

Bij het vertrek vond men de hoeven der paarden bezet met sneeuwklompen, die zoo hard waren geworden, dat er beitel en hamer noodig

ware geweest, om die los te maken. Zelfs de lucht, welke wij uitademden, bevroor aan den mond en de neusgaten, en vormde een bekleedsel van kleine ijspegels op de knevels en den baard.

De voorhoede trok zonder verhindering voort, ofschoon men kleine korpsen *Affghansche* ruiterij en voetvolk op onze flanken zag en eene rigting volgende, welke evenwijdig was aan de onze. Eerst dacht men, dat zij een gedeelte van ons geleide uitmaakten, doch werd men aldra beter ingelicht door dat zij een aanval deden op onze achterhoede, over welke Brigadier ANQUETIL het bevel voerde, en welke uit een eskadron ongeregelde ruiterij en het berggeschut bestond. Hierbij viel veel bagaadje in handen van den vijand, die, ofschoon eenigermate door het geschut in ontzag gehouden, nogtans een behoorlijk front vormde, en een moordend vuur maakte op onze troepen, welker bewegingen op eene geweldige wijze verhinderd en verlamd werden door de ordelooze menigte, die den weg aan het hoofd der kolonne verstopte. Deze laatste, gedurende eenige minuten afgehouden zijnde door eene diepe waterleiding, beproefde de berg-artillerie om zich van haar te ontdoen, en zonder verhindering over te steken door het maken van een kleinen omweg, waardoor zij van de infanterie gescheiden werd. Tot vermeerdering van ongelukken, een der stukken verward geraakt zijnde, nam de vijand deze gelegenheid waar om vooruit te jagen, en die stukken te bemeesteren, voor dat het vooropgaande rege-

ment infanterie, dat het lompe zijner beweging te laat inzag, eenige daadwerkelijke hulp kon toebrengen.

Desniettemin zoude men de kanonnen heroverd hebben, wanneer men de soldaten er toe had kunnen brengen om dit te beproeven. De Luitenant der artillerie gaf hiertoe vol dapperheid een voorbeeld door met zijne weinige manschappen dadelijk op den vijand aan te vallen en de kanonnen te vernagelen. Nademaal dit dappere hoopje nogtans niet ondersteund werd, zag men zich verpligt om de stukken ten tweeden male te verlaten. Bij deze ontmoeting ontving de Adjudant van het in de achterhoede marcherende regement, een zware wond in het aangezigt.

Brigadier ANQUETIL zond nu naar de voorhoede om versterking, welke men echter onmogelijk kon doen toekomen, uithoofde de weg volgepropt was. Kort daarop deed de ruiterij der *Affghans* een aanval juist op het midden van de kolonne, waar zich de bagaadje bevond, en maakte een grooten buit, terwijl zij tevens de grootste wanorde en verslagenheid te weeg bragt. Een groot aantal bezweek hier aan hunne wonden en een nog grooter getal alleen ten gevolge van ligchaamszwakte, veroorzaakt door koude, volslagen gebrek aan voedsel en vermoeijenis. Men was ook genoodzaakt nog twee stukken van de rijdende artillerie te vernagelen en achter te laten, nademaal de paarden volstrekt buiten staat waren, om die nog verder door de diepe sneeuw voort te slepen.

Toen de voorhoede te *Bootkhak* aankwam, gaf de Generaal, die middelerwijl berigt had ontvangen, dat de achterhoede gevaar liep van geheel afgesneden te worden, het bevel, dat men halt zoude maken, waarop hij al de troepen, welke gemist konden worden, benevens de beide overgebleven stukken naar de achterhoede zond om den vijand te verdrijven, die aldaar in groot aantal verzameld en bezig was eenige heuvels te beklimmen, welke ter regterzijde lagen en den weg bestreken. Deze beweging van den vijand was echter voorkomen door de troepen onder Brigadier SHELTON, die de naderbij gelegen hoogten bezette en den vijand omtrent een uur lang staande hield. Kapitein SKINNER onderwijl iemand van MAHOMED AKBER's lieden ontmoet hebbende, vernam hij van dezen, dat dit Hoofd digt bij gelegerd was, waarop hij met den man naar het Hoofd ging. MAHOMED AKBER KHAN berigtte nu Kapitein SKINNER, dat hij door de andere Hoofden afgezonden was om ons naar *Jellalabad* te geleiden, en voegde er bij, dat wij aangevallen waren, omdat onze afmarsch en de gekozen weg tegen hunne begeerte was. Hij stond er op, dat wij tot den volgenden morgen te *Bootkhak* stil zouden houden, in welk geval hij voedsel, beesten-voeder en brandhout voor de troepen zoude verschaffen. Hij voegde er nogtans bij, dat hij zes gijzelaars verwachtte, om hem zekerheid te geven, dat wij niet verder dan *Tezeen* zouden voortrukken, vóór dat men berigt had, van Generaal SALE's aftogt uit

Jellalabad, in welken geest aan dien Officier reeds een bevel was gezonden, dat overeenstemde met de bepalingen van het verdrag.

Nadat men in deze voorwaarde had toegestemd, hield het vuren voor het oogenblik op en het geheel maakte halt op eene hoogte, die bij den ingang lag van den bergpas van *Khoord-Cabul*, nadat men in drie dagen niet verder was gekomen, dan op tien mijlen van *Cabul*.

Hier steeg de verwarring weldra weder tot eene onbeschrijfelijke hoogte. Men zal die eenigermate kunnen bevroeden, wanneer wij zeggen, dat 14000 tot 16000 man met eenige hondord paarden en lastdieren in eenen monsterachtigen, onhandelbaren, geheel vermengden klomp waren opeengepakt. Thans viel weder de nacht in met zijnen geheelen sleep van ijsselijkheden, als honger, koude, uitputting en dood. Van alle dooden echter kan men zich er bezwaarlijk een benaauwder voorstellen, dan die, waarbij een nijpende vorst elk lid, daar nog leven in is, martelt, tot dat de worstelende geest bezwijkt onder de overmaat van menschelijk lijden.

Reeds vroeg in den ochtend van den volgenden dag begonnen de verraderlijke *Affghans* ons weder te teisteren met hun vuur, en toen nu eenige honderden ten zuiden van het kamp eene vijandige houding aannamen, vreesde men voor een' aanval en liet daarom de manschappen in het geweer komen. Majoor THAIN plaatste zich aan het hoofd van een regement infanterie en de manschappen vermanende om hem te volgen, leidde

hij hen vol moed ten aanval; maar de vijand vond het niet goed dien af te wachten en trok zich spoedig terug.

Kapitein SKINNER ging wederom naar MAHOMED AKBER KHAN, die eischte dat Majoor POTTINGER en de Kapiteins LAWRENCE en MACKENZIE dadelijk aan hem overgegeven zouden worden, dat ook werkelijk gedaan werd, waarop de vijandelijkheden weder ophielden. Nu beloofde de *Sirdar* (Opperhoofd) eenige mannen van invloed vooruit te zenden, ten einde den bergpas van de Giljyers te zuiveren, die dien bezetteden en onze aannadering afwachtten.

Thans kwam de levende massa van menschen en dieren nogmaals in beweging. Bij het intrekken van den bergpas deed men eene poging om de troepen af te scheiden van de niet strijdende personen, welke poging slechts ten deele gelukte en veel oponthoud veroorzaakte. Men kan zich naauwelijks voorstellen, welk eenen spoedigen en noodlottigen invloed het gedurende twee nachten blootgesteld zijn aan den vorst, op de desorganisatie der troepen uitoefende. De vorst had de handen en voeten, zelfs van de sterkste manschappen, zoodanig aangetast, dat die hunne krachten geheel ondermijnde en hen ongeschikt tot de dienst maakte; ja zelfs de ruiters, die minder dan de overige manschappen leden, moesten op hunne paarden geligt worden, zoodat er inderdaad slechts eenige weinige honderd strijdbare en tot de dienst geschikte manschappen overbleven.

Het denkbeeld om den verbazenden bergpas welke voor ons lag, in het aanzien van eenen gewapenden hoop bloeddorstige barbaren, met zulk eene uitgestrekte en ordelooze menigte in te trekken, was verschrikkelijk, en allerminst zal het wel ooit vergeten worden door hen die het schouwspel zagen, dat die golvende zee van levende wezens opleverde, waarvan de meesten na weinige voorbijsnellende uren herschapen zouden zijn in eene aaneengeschakelde keten van levenlooze ligchamen, als wegwijzers dienende voor den toekomstigen reiziger. Wij waren zoo vaak bedrogen geworden door de verzekeringen der *Affghans*, dat men weinig of geen vertrouwen had op het pas gesloten verdrag; wij begonnen dus onzen togt door den gevreesden pas in geene zeer opgeruimde geestgesteldheid. Deze waarlijk schrikkelijke bergpas is van het eene einde tot het ander omtrent vijf mijlen lang, en wordt ter wederzijde begrensd door hooge bergen, tusschen welker steile zijden de zon in dit jaartijde slechts een korten schijn kon werpen. In het midden viel een bergstroom neder, wiens woedende loop niet kon gestuit worden door den vorst, ofschoon die de kanten met dikke ijslagen had bedekt, op welke de sneeuw zich had vastgehecht en den weg zoo glad maakte, dat die geen gemakkelijk pad voor onze uitgemergelde dieren opleverde. Dezen stroom moesten wij acht en twintig malen overtrekken. Hoe verder wij kwamen, hoe naauwer de bergpas werd, en men zag de *Giljyers* in groote menigte

naar de bergtoppen ijlen, om die te bezetten. Er werd nu een scherp vuur gemaakt op de voorhoede, bij welke verscheiden dames waren, die, ziende dat haar eenige kans op behoud daarin gelegen was dat zij in eene voortdurende snelle beweging bleven, alle vooruit galoppeerden en spitsroede liepen, tusschen 's vijands kogels, die haar bij honderden om de ooren floten, tot dat zij geheel buiten den bergpas waren. Door eene gunst van de Voorzienigheid ontkwamen zij alle zonder letsel, behalve Lady SALE, die eene ligte wond in den arm ontving. Wij moeten echter bekennen, dat onderscheiden van de voornaamste aanhangers van MAHOMED AKBER, die der voorhoede vooruit waren getrokken, zich alle mogelijke moeite gaven, om het vuur te doen ophouden; maar niets kon de *Giljyers* tegenhouden, die vast besloten schenen te hebben, dat niemand hen hunne prooi zoude ontrukken. De menigte bewoog zich onder het scherpste vuur vooruit, en de slagting daardoor ontstaan was vreesselijk. Een algemeene panische schrik verspreidde zich spoedig, en duizenden, die hun eenig heil in de vlugt zagen, snelden naar het hoofd der kolonne, met achterlating van bagaadje, wapens, krijgsvoorraad, vrouwen en kinderen, daar zij op dat oogenblik aan niets dachten, dan aan het behoud van hun eigen leven.

De twee regementen, uit welke de achterhoede bestond, leden schrikkelijk, en eindelijk ziende, dat vertraging alleen op verdelging uitliep, volgden deze het algemeene voorbeeld en liepen zoo goed

zij konden naar het hoofd der kolonne. Thans werd al wederom een van de stukken der rijdende artillerie verlaten en al deszelfs artilleristen verslagen. Bovendien vielen Kapitein ANDERSON's oudste dochter en Kapitein BOYD's jongste zoontje in de handen der *Affghans*. Men berekent, dat in dien bergpas 3000 menschen hunnen dood vonden, onder welke 2 Majoors, 3 Kapiteins en 2 Luitenants waren. Een Geneesheer en Luitenant STURT werden gewond, de laatste doodelijk. De laatstgenoemde edele jongeling was reeds bijna buiten den pas gekomen, toen hij zijne wond ontving, en ware stellig op den grond blijven liggen en in stukken gehouwen door de *ghazees*, die de achterhoede nazaten, om de slagting volkomen te doen zijn, ware dit niet voorgekomen door de edelaardige onversaagdheid van Luitenant MEIN, die vernemende wat gebeurd was, terug ging om hem hulp te bieden, en gedurende eenige oogenblikken met gevaar van zijn eigen leven bij hem bleef staan, maar te vergeefs de hulp der voorbijgangers inriep.

Eindelijk voegde zich een Sergeant, namens DEANE, bij hem, met wiens hulp hij zijn' vriend op eene matras door het overige van den pas sleepte, waarna het hem gelukte dien op een ellendig bitje te plaatsen en hem in zekerheid te brengen in het kamp, waar de ongelukkige Officier tot den volgenden ochtend kwijnde, zijnde bij de eenige man van de geheele krijgsmagt, welke eene Christelijke begrafenis ontving.

Luitenant MEIN-zelf leed op dat oogenblik aan eene gevaarlijke wond in het hoofd, welke hij reeds in de maand October ontvangen had, zoodat het heldhaftige blootstellen van zijn eigen persoon, om zijnen vriend in het uur van den nood bij te staan, nog hooger in waarde stijgt en eene plaats verdient in de geschiedrollen der deugd en dapperheid.

Toen de magt *Khoord-Cabul* bereikte, begon er sneeuw te vallen, die tot den ochtend aanhield. Men had slechts vier kleine tenten kunnen redden, van welke er eene aan den Generaal behoorde; van deze tenten werden er twee aan de dames en kinderen en eene aan de zieken afgestaan. Eene ontelbare menigte arme gewonde ongelukkige wezens zwierven zonder dak om het kamp heen, en kwamen gedurende den nacht om. Uit alle streken drongen de jammer- en weeklagten in het oor. Met het bereiken van den hooger gelegen grond waren wij in een klimaat gekomen, dat nog kouder was dan hetgeen wij achter ons lieten, terwijl wij daarenboven zonder tenten, brandstof of voedsel waren. De sneeuw was het eenige bed voor allen, en vóór de ochtend aanbrak, diende het tevens menigeen tot doodlaken. Te verwonderen is het, dat zelfs een enkel wezen dien schrikkelijken nacht overleefd hebbe!

Op nieuws brak de dag aan en wekte duizenden tot vermeerderde ellende. Menig overgebleven ongelukkig wezen sloeg benijdende blikken op zijne makkers, die naast hem uitgestrekt lagen in den gerusten doodslaap. Het aangebroken dag-

Licht was de leus voor het hernieuwen van de verwarring, die elke beweging van de krijgsmagt kenmerkte. De Generaal had het voornemen, ons te 10 uren in den ochtend op marsch te doen gaan, maar een groot gedeelte der troepen, gelijk bijna al de legervolgers trokken, zonder daartoe bevel te hebben bekomen, te 8 uren af en waren reeds op eene mijl ver van het kamp gekomen, toen zij door den Generaal teruggeroepen werden, ten gevolge van eene mededeeling van MAHOMED AKBER KHAN, die beloofde alles in het werk te stellen, om ons levensmiddelen te verschaffen, terwijl hij ons echter tevens dringend aanbeval om niet voort te trekken, totdat hij eenige noodige schikkingen gemaakt zou hebben om ons in veiligheid verder te geleiden. Men zal er wel niet aan twijfelen, dat het algemeene gevoelen in het kamp tegen het halthouden gestemd was, nademaal er zelfs onder de inlandsche soldaten naauwelijks een enkele was, die niet duidelijk besefte, dat onze eenige kans op redding gelegen was in zoo snel mogelijk vooruit te trekken. Deze bijgekomene vertraging en het verlengen van hun lijden in de sneeuw, van welke hen een enkele dagmarsch verlost zoude hebben, maakte dienvolgens een' ongunstigen indruk op de gemoederen der inlandsche soldaten, die nu voor het eerst algemeen het denkbeeld van desertie begonnen te koesteren. Het is daarenboven geenszins te verwonderen, dat deze verschijnselen zich het eerst ontwikkelden bij de inlandsche kavallerie van den

Shah, welke voor het grootste gedeelte uit zeer jonge soldaten bestond, die zeer goed den rampspoedigen uitslag voorzagen van al deze noodelooze en nadeelige vertragingen. De liefde tot het leven toch spreekt sterk in elken boezem.

Tot hiertoe hadden deze manschappen zich buitengemeen goed gedragen, en dat wel in weêrwil van al de pogingen, welke er aangewend waren geworden, om hen hunnen pligt te doen verzaken, en zoo hunne zwakheid eindelijk plaats maakte voor de ingeschapen neiging tot *zelf-behoud*, dan diene men daarbij ter hunner gunste wel in aanmerking te nemen, dat dit niet geschiedde, dan nadat de toestand der krijgsmagt, van welke zij een deel uitmaakten, zoo hopeloos was geworden, dat er met geene mogelijkheid aan redding kon gedacht worden.

Tegen den middag kwam Kapitein SKINNER in het kamp met den voorslag van MAHOMED AKBER KHAN, dat al de weduwen en de gehuwde gezinnen, welker ellendige toestand in het kamp algemeen medelijden en deelneming opwekte, te gelijk onder zijne bescherming zouden gesteld worden, om hen voor verdere rampspoeden en gevaren te behoeden; in dit geval beloofde hij om hen in alle veiligheid verder te geleiden, en met hen op een dagmarsch afstand van 's legers achterhoede te blijven. Kapitein SKINNER beval den Generaal, die, wat hem betrof, niet geneigd was om MAHOMED AKBER's vriendschapsbetuigingen veel vertrouwen te schenken, ten sterkste aan, om hem in

deze aangelegenheid te vertrouwen, dewijl hij zich overtuigd hield, dat zulk een blijk van vertrouwen met een uitslag zoude bekroond worden, welke gelukkig zoude zijn voor de geheele krijgsmagt. De Generaal, innig wenschende om de dames en de kinderen voor verder lijden te behoeden, gaf zijne toestemming tot deze schikking, en droeg Kapitein SKINNER op, al de gehuwde officieren en dames voor te bereiden, om onmiddellijk te vertrekken met een korps *Affghansche* ruiterij, dat op hen wachtte. Zijne bedoeling was ook, dat al de gewonde officieren, die in het kamp waren, de keus zouden hebben hun voordeel te doen met dezelfde gelegenheid, om zich onder MAHOMED AKBER's bescherming te stellen; maar voor dat dit algemeen bekend was, werden de gehuwden in alle haast weggevoerd door de *Affghans*, zoodat slechts twee Officieren, zijnde Kapitein TROUP en Luitenant MEIN, tijds genoeg hadden om zich bij hen te voegen.

Tot op dit oogenblik was er schier geene enkele van de dames die sedert het verlaten van *Cabul* een' maaltijd had genoten. Eenige van haar hadden kinderen van weinige dagen aan de borst, en waren buiten staat om zonder hulp te staan. Andere weder waren zoo ver in zwangerschap gevorderd, dat het gaan door eene gezelschapszaal, onder gewone omstandigheden eene inspanning zoude zijn geweest. Diezelfde hulpelooze vrouwen en haar kroost waren nogtans verpligt geweest plaats te nemen op den rug der kameelen of bo-

15

ven op den last der bagaadje-paarden. Zij, die een paard bezaten om er op te rijden, of in staat waren om er op een te zitten, werden als zeer gelukkig aangezien. De meeste van haar waren sedert het verlaten van het kantonnement zonder dak gebleven — terwijl hare bedienden bijna allen weggeloopen of gesneuveld waren — en met uitzondering van Lady MACNAGHTEN en Mevrouw TREVOR hadden zij al hare bagaadje verloren en bezaten niets meer dan de kleederen welke zij aan het lijf hadden, en *die kleederen* bestonden voor vele uit het *nacht-gewaad*, in hetwelk zij in hare draagzetels van *Cabul* waren vertrokken. Onder zulke omstandigheden zoude men weinige uren later eenige van haar als verstijfde lijken gezien hebben. Het aanbod van MAHOMED AKBER was bij-gevolg hare eenige kans van behoud. De mannen, die beter gekleed en meer gehard waren, zouden oneindig liever verkozen hebben hunne kans met de troepen te wagen; maar, waar is de man, die op eigen veiligheid zoude denken, als zijne tegenwoordigheid troost en bijstand kan aanbrengen aan wat hem dierbaar is?

Het is dienvolgens niet te verwonderen, dat personen in die omstandigheden verkeerende, des Generaals voorslag niet met vele tegenkanting ontvingen, hoezeer het wel degelijk te bezien stond, of allen niet eigenlijk juist in de kaken des doods liepen door zich aan de genade van een' man over te geven, die zijne handen, nog zoo kort geleden, had gedoopt in het bloed van een Britsch

Afgezant, dien hij in het verderf had gelokt door gelijksoortige betuigingen van vrede en goede bedoelingen.

Maar, wat ook de geheime bedoelingen van MAHOMED AKBER mogen geweest zijn, zoo was hij op dat oogenblik onze verklaarde vriend en bondgenoot, door dat de vernieling van het grootste gedeelte des legers allen verderen strijd overbodig maakte. Ofschoon men hem dan nu ook van veinzerij verdacht hield, lag het echter niet in het karakter eens vijands, dat hij zich meester zoude maken van gehuwde gezinnen; nademaal hij zich verbonden had om hen zoowel als het leger, waartoe zij behoorden, in veiligheid naar *Jellalabad* te geleiden; en te meer, vermits hij, door hen onvoorwaardelijk gevangen te houden, en door het verraderlijk vermoorden van de krijgsmagt, de algemeene wet der volkeren vertrad en zich aan onvergefelijke trouwbreuk schuldig maakte. Kort na het vertrek der gehuwde gezinnen ontdekte men, dat de ruiters van des *Shah's* ongeregelde kavallerie en van het Kommissariaats-escorte in groot aantal ontliepen, gelijk men veronderstelde, daartoe verleid door MAHOMED AKBER, aan wien dienovereenkomstig eene boodschap met eenige vertoogen daartegen werd gezonden. Bij zijn antwoord aan den Generaal verzekerde hij niet slechts, dat hij het verleiden der manschappen zoude beletten, maar dat in het vervolg elk deserteur van het kamp, doodgeschoten zoude worden.

Onderwijl had men een sterk korps *Affghansche*

ruiterij met de deserteurs van de kavallerie in de nabijheid van het kamp gezien; en daar men begon te vreezen, dat zij het voornemen hadden om het kamp aan te vallen, werden al de troepen in het geweer gebragt, met het doel om hen terug te drijven. Een der Engelsche regementen telde op dat oogenblik niet meer dan 100 en de Indische regementen gemiddeld 60 rot ieder. Van de ongeregelde ruiterij waren er geene 100 dienstdoende ruiters overgebleven. Het regement ligte kavallerie, ofschoon meer getrouw aan eed en pligt, was door verschillende omstandigheden tot op 70 weerbare manschappen verminderd. Bij het ontvangen van MAHOMED AKBER'S boodschap, werd de gelegenheid der monstering te baat genomen om derzelver inhoud aan allen kenbaar te maken, en hen te waarschuwen, dat ieder man, welken men op desertie betrapte, dadelijk doodgeschoten zoude worden. Op denzelfden tijd werd een *Chuprassie* (een soort van liverei-bediende, die als kenmerk vaak een koperen plaat draagt) op heeter daad betrapt, en op bevel van den Generaal, tot een voorbeeld voor anderen, op staanden voet doodgeschoten, waardoor de desertie dan ook krachtdadig tegengegaan werd. Kapitein MACKAY uitgekozen zijnde om aan Generaal SALE een nieuw bevel over te brengen tot het verlaten van *Jellalabad*, werd hij in den avond met dat oogmerk naar den *Sirdar* gezonden. De beloften van MAHOMED AKBER strekkende tot aanschaffing van voedsel en brandstoffen werden niet vervuld,

en de nu weder ingevallen nacht van honger en koude wijdde nog meer slagtoffers aan een' ellendigen dood.

Bij het aanbreken van den dag was alles in verwarring; want zoodra was niet het bevel tot den afmarsch gegeven, of de vrees, om in de achterhoede gelaten te worden, die bij ieder boven alles heerschte, deed de troepen en de legervolgers in menigten vol verwarring naar de voorhoede snellen. De Europesche soldaten waren bijna uitsluitend de eenigen, die nog dienst konden doen, daar de *Hindostansche* soldaten allen meer of min van de uitwerksels van den vorst op hunne handen en voeten leden; weinigen van hen waren in staat om zelfs een geweer vast te houden en nog veel minder om een trekker over te halen. Het lang verblijf in de sneeuw had ligchaams- en geestkracht, zelfs van de sterkste manschappen, verlamd, en hen onbekwaam gemaakt tot eenige inspanning. De hoop scheen in aller boezem uitgedoofd te zijn. Verwildering en afschrik sprak uit aller houding.

Nadat de voorwacht (bestaande uit de overblijfselen van een Engelsch regement, het eenig overgebleven stuk rijdende artillerie en vijftig ruiters van de ligte kavallerie) zich met veel moeite een weg had gebaand naar het front, marcheerde die gedurende een paar mijlen zonder verhindering voort, tot dat men aan een engen hollen weg kwam, gelegen tusschen de steile hellingen van twee heuvels, door welken weg een smalle stroom

vloeide. Reeds vroeger had men een aantal *Affghansch* voetvolk naar dat punt zien ijlen met het blijkbare doel om den doorgang der troepen te beletten, en dat nu de hoogte ter regter zijde met eene aanzienlijke magt bezet hield. Naauwelijks was de voorhoede binnenschoots gekomen, of de vijand, in alle zekerheid geposteerd in die voordeelige positie, begon den aanval en onderhield een vernielend vuur op de gesloten en digt ineengedrongen kolonne, die langzaam voortging. Bij elken keer, dat de vijand eene hagelbui van kogels nederzond, vielen er tallen van nieuwe slagtoffers, zoo dat de holle weg spoedig opgevuld was met dooden en stervenden. De ongelukkige *sepoys* geen middel van redding ziende, en tot de uiterste wanhoop gebragt, wierpen uitrusting en wapenen weg, welke alleen hunne bewegingen verlamden, zonder iets tot hunne verdediging bij te dragen, en vlugtten met de legervolgers voort om het leven te redden. Nu stortten zich de *Affghans* met het zwaard in de hand op hunne weêrlooze slagtoffers, en er vond ėen algemeene moord plaats. De laatste kleine rest Indische infanterie werd hier verstrooid en vernield, terwijl de algemeene kas en de overgebleven bagaadje den vijand in handen viel. Nadat de voorhoede met groot verlies den hollen weg door gerukt was, bereikte zij zonder tegenstand *Kubbur-i-Jubbar*, omtrent vijf mijlen verder gelegen. Hier hield zij stand, om de achterhoede in staat te stellen haar te bereiken, maar van de weinige achter-

blijvers, die van tijd tot tijd aankwamen, vernamen de ontzettende tijding, dat zij bijna de eenige overgeblevenen waren van al diegenen, welke in denzelfden ochtend uit *Khoord-Cabul* gemarcheerd waren, daar bijna het geheele centrum en de achterhoede afgesneden en vernield waren. De geheele magt van *Cabul* bestond nu uit bijna 50 rijdende artilleristen met een twaalfponder houwwitzer, 70 rot van het regement infanterie en 50 man ongeregelde kavallerie; maar in weêrwil van de slagting en verstrooijing, welke plaats had gevonden, maakten de legervolgers nog een aanzienlijk getal uit.

De aannadering van een korps *Affghansche* ruiterij deed den Generaal zijne kleine magt in linie stellen, om voorbereid te zijn op den aanval welken men verwachtte. Toen men echter de overtuiging had gekregen, dat het MAHOMED AKBER KHAN en zijne lieden waren, werd Kapitein SKINNER afgezonden om vertoogen te doen over de aanvallen op onze troepen, na het sluiten van een verdrag, dat hunne veiligheid gewaarborgd had.

Bij zijn antwoord gaf hij zijn leedwezen over het gebeurde te kennen en zeide tevens, dat het hem in weêrwil van al zijne pogingen onmogelijk was geweest, de *Giljyërs* in toom te houden, nademaal dezen in zulk een' staat van opgewondenheid verkeerden, dat zelfs hunne eigene Opperhoofden geene magt over hen hadden. Als een laatste hulpmiddel drong hij er op aan, dat de weinige overblijvende troepen hunne wapens

nederleggen en zich geheel onder zijne bescherming zouden plaatsen, in welk geval hij kon instaan voor hun veilig geleide naar *Jellalabad*; maar vermits de legervolgers nog eenige duizenden beliepen en zijn volk in getal te boven gingen, bleef er geene andere keuze over, dan om die menschen aan hun lot over te laten. De Generaal kon niet van zich verkrijgen in deze voorwaarden toe te stemmen en de hopelooze marsch werd op nieuws aangevangen. Hier kwam Kapitein MACKAY weder bij de troepen, dewijl de *Sirdar* het op dit oogenblik onmogelijk achtte dat hij *Jellalabad* veilig konde bereiken.

Vijf mijlen verder gekomen, kwam men van den steilen berg *Huft Kotil* in een naauwen hollen weg, welke gevormd was door de bedding van een bergstroom.

Hier stootte het oog op een afgrijsselijk schouwspel, vermits de grond bezaaid was met de lijken van een aantal legervolgers, tusschen welken onderscheiden gewonde Officieren en soldaten lagen, die naar het hoofd der kolonne getrokken en bij het bereiken van den voet des bergs vermoord waren. De hoogten die den hollen weg (omtrent drie mijlen lang) bestreken, waren door de vijanden bezet. MAHOMED AKBER en zijn volk hadden een korteren weg genomen en waren over de heuvels naar *Tezeen* getrokken, terwijl zij gevolgd werden door de weinige overgebleven ruiters van de ongeregelde Kavallerie. Dr. MAGRATH hen eene, naar zijne meening,

verkeerde rigting ziende nemen, haastte zich om hen terug te roepen en werd door een *Giljysch* hoofd gevangen genomen. Gedurende den togt door den hollen weg werd er van de hoogten op beide zijden een vernielend vuur gemaakt op de troepen, waardoor op nieuws een tal van dooden en gewonden langs den stroom neêrgestrekt werd. Brigadier SHELTON, die eenige weinige Europezen onder zich had, voerde de achterhoede aan, en waarschijnlijk zoude dit geheele overblijfsel daar zijn gevallen, indien niet, dank zijner volstandige zedelijke kracht en onverwrikbare kloekmoedigheid, alle aanvallen afgeslagen waren geworden.

De wederom verminderde rest bereikte eindelijk den kampements-grond in de vallei van *Tezeen* op den 10den Januarij, hebbende men sedert den aftogt uit *Cabul* met bijtelling van de legervolgers, omtrent 12,000 man verloren, terwijl op dezen laatsten marschdag niet minder dan 15 Officieren gedood en gewond werden.

Ofschoon het nu genoegzaam duidelijk was, dat MAHOMED AKBER niet kon of niet wilde handelen in overeenstemming met zijne vriendschappelijke betuigingen, poogde de Generaal nogtans zijne meer dan nutteloozé onderhandelingen met dat hoofd te hervatten, in de flaauwe hoop, dat hij daardoor iets zou kunnen toebrengen om den toestand der troepen te verbeteren; maar Kapitein SKINNER, die te dien einde afgezonden werd, keerde met hetzelfde antwoord terug als vroeger; aangezien nu de Generaal, zonder zijne eer te bezwalken, niet

in dien voorslag kon toestemmen, was alle hoop op hulp van die zijde ten eenenmale verdwenen.

Er werd nu besloten tot het doen eener poging, om, onder bescherming der duisternis, vroeg in den ochtend van den volgenden dag het twee en twintig mijlen ver gelegen *Jugdulluk* te bereiken. Het voornaamste punt was hier, den doortogt door den sterken en gevaarlijken bergpas dier plaats te bewerkstelligen, voor dat de vijand onderrigt kon zijn van ons voornemen en dien met eenige magt kon bezetten. Uit hoofde er een kortere weg van *Tezeen* naar *Jugdulluk* over de bergen loopt, was het goed gevolg der onderneming zeer twijfelachtig; maar het leven van allen hing van den uitslag af en te zeven uren in den ochtend begon de kleine bende den treurigen en rampzaligen marsch, nadat aan MAHOMED AKBER vooraf berigt was, dat de Generaal voornemens was om slechts tot *Sheh Baba* te rukken, dat op zeven mijlen afstands lag. Bij het aftrekken werd het laatste kanon achtergelaten, benevens ook een Geneesheer, Dr. CARDEW, welke geheel verzwakt zijnde op hetzelve vastgegespt was, in de hoop van hem aldus te vervoeren en te behouden. Deze persoon had van den beginne af door ijver en dapperheid uitgemunt en was daarom een lieveling geworden der krijgslieden, die zijn treurig lot beklaagden. Een' anderen Geneesheer, Dr. DUFF, welke belast was met het geneeskundig bestuur, ging het niet beter, daar deze ter halver wege van *Sheh Baba* door bovenmatige vermoeijenis op den

weg was blijven liggen. Tot de krijgsmagt *Sheh Baba* bereikte, ondervond zij weinig last, maar op dat punt werden eenige schoten op de achterhoede gelost, waarop dadelijk de legervolgers naar het hoofd der kolonne kwamen aansnellen, waardoor er een dusdanig gedrang in den naauwen pas ontstond, dat de Europesche soldaten, die den middeltogt uitmaakten, met geene mogelijkheid daaruit konden komen en zich naar de achterhoede begeven. Geheele troepen van de naburige stammen stonden op de loer en schoten van de hoogte af in het wild rond, nademaal het gelukkig te duister voor hen was om goed te mikken, maar de verschrikte legervolgers geleken nu naar een' troep opgejaagde herten en liepen bij elk schot in massa voor- en achterwaarts, den geheelen weg verstoppende en op eene noodlottige wijze den voortgang belettende van het kleine aantal soldaten, dat onder Brigadier SHELTON aan de spits ging. Deze wanorde werd onderhouden en vermeerderd door het vuur uit eenige holen aan den weg, zoodat men de manschappen eerst na het geheel dag was geworden, konde hereenigen.

De afstand van *Jugdulluk* bedroeg nog tien mijlen; en vermits de vijand de omringende hoogten begon te bezetten, was het blijkbaar, dat de vertraging door de legervolgers veroorzaakt de laatste kans van ontkoming had afgesneden.

Van hier tot *Jugdulluk* was het een aanhoudende strijd: Brigadier SHELTON en zijne kleine bende in de achterhoede, hielden daar eene veel

talrijker menigte vijanden in ontzag en deden letterlijk wonderen van dapperheid. Maar geene pogingen konden baten om het vuur der *juzails* af te weren, dat van alle zijden op de zamengedrongen kolonne gemaakt werd en den weg met bloedige lijken bezaaide. Eerst te 3 uren in den ochtend van den volgenden dag bereikte de voorhoede *Jugdulluk* en nam hare stelling achter eenige vervallen muren, welke daar op eene hoogte aan den weg stonden. Van hier juichten de manschappen hunne makkers, in de achterhoede onder Brigadier SHELTON toe, toen zij, om elken stap gronds vol dapperheid vechtende, voortrukten, tot dat zij de hoogte bereikten, onophoudelijk gevolgd wordende door hunne meedogenlooze vijanden. Maar zelfs hier was hen geene rust vergund, vermits de *Afghans* dadelijk twee heuvels bezetteden, die de stelling bestreken en van daar een vuur onderhielden, tegen hetwelk de muren slechts eene gedeeltelijke bescherming opleverden.

De uitgeputte troepen en legervolgers werden nu uitermate door dorst gekweld, welken zij niet konden lesschen. Een uitlokkende stroom kabbelde aan den voet des heuvels; maar daar heen af te stijgen, was een gewissen dood te gemoet gaan. De manschappen verslonden met drift eenige sneeuw die op den grond lag, maar waardoor hun lijden vermeerderd, in plaats van verligt werd. Het rauwe vleesch van drie stieren, tot hiertoe gelukkig gespaard, werd aan de soldaten uitgedeeld en door dezen met gierhonger verslon-

lon. Een half uur later werd er van MAHOMED AKBER eene boodschap gebragt aan Kapitein SKINNER, bij welke hij den laatsten tot zich riep. Die Officier voldeed daaraan, in de hoop van daardoor, zelfs nu nog in het uur van den uitersten nood, eenige schikkingen te kunnen maken, waardoor het leven der overblijvenden kon bewaard worden. De uitgemergelde en uitgeputte troepen, die hoopten, gedurende zijn afzijn, eenige verademing te smaken, wierpen zich op den grond om eene korte rust te genieten; maar zelfs deze zeer benijde weelde werd hen door de waakzame vijanden misgund, die nu van hunne stelling, door welke de onze geheel bestreken werd, hunne doodelijke kogels, als kort op elkander volgende hagelbuijen in de overvulde plaats der onzen zonden en eene onbeschrijfelijke verslagenheid te weeg bragten onder de verstelde legervolgers, die in het wilde rondrenden om beschutting tegen het vuur te zoeken. In dit nijpend gevaar stormde Kapitein BYGRAVE met omtrent vijftien Europeanen voorwaarts, vast besloten hebbende, den vijand van de hoogten te verdrijven of te sterven. Op de koenste wijze stormden zij den heuvel op, van waar de vijand in de grootste ontsteltenis voor hen vlugtte. De rust hierdoor gewonnen, was echter van korten duur, daar de vijand dadelijk na het terugtrekken der kleine bende zijne voordeelige stelling hernam en zijn noodlottig vuur op nieuws opende.

Onder dit alles waren er anderhalf uur verstreken, waarna Kapitein SKINNER terugkwam van zijne

zamenkomst met MAHOMED AKBER en eene boodschap van dat Hoofd aan den Generaal medebragt, waarbij hij diens tegenwoordigheid bij eene zamenkomst verzocht, en Brigadier SHELTON en Kapitein JOHNSON als gijzelaars vraagde voor de ontruiming van *Jellalabad.* De Generaal, wien geen andere keus gelaten was, gaf het tijdelijke bevel aan Brigadier ANQUETIL over, en vertrok met de bovengenoemde Officieren, onder het geleide van MAHOMED SHAH KHAN. Vol wanhoop zagen de troepen hen vertrekken, daar zij genoeg van de *Affghansche* verraderij gezien hadden, om overtuigd te worden, dat deze herhaalde onderhandelingen niets anders dan listen waren, die ten doel hadden om eerst het vertrouwen hunner slagtoffers op te wekken, om dan des te beter op nieuws hun bloed te kunnen doen stroomen. De Generaal en zij die bij hem waren, werden door den *Sirdar* met alle uiterlijke teekenen van vriendschap ontvangen, en hij liet hen dadelijk voedsel toereiken, dat zij zoo zeer behoefden; hij gaf hen ook de verzekering, dat men onmiddellijk schikkingen zoude maken, om voedsel te verschaffen aan de troepen, die van honger vergingen, en om hen in veiligheid naar *Jellalabad* te geleiden; hierna werden zij naar eene kleine tent gebragt, waar zij, voor het eerst na het verlaten van *Khoord-Cahul*, een gerusten en versterkenden slaap genoten.

Den dag daaraanvolgende stroomde een groot aantal *Giljysche* hoofden met de stamgenooten van hun gevolg van de omliggende streken toe, om

hunnen eerbied aan MAHOMED AKBER te betoonen, en te negen uren in den ochtend werd er eene zamenkomst gehouden, in welke de drie Britsche Officieren en al de invloedhebbende Hoofden tegenwoordig waren. De laatsten gaven luide en vaak lucht aan de uitdrukking van hunnen bitteren haat tegen de Engelschen, en lang duurde het voor de *Sirdar* er in konde slagen om hen te doen bedaren; maar het aanbod van twee *lacs* ropijen scheen hen op het laatst te belezen, van welke som MAHOMED AKBER beloofde de eene helft zelf voor te schieten en voor de andere borg te blijven. De dag ging nogtans voorbij zonder dat men omtrent iets beslissends was overeengekomen. De Generaal werd ongeduldig om naar de krijgsmagt terug te keeren, en drong bij herhaling bij den *Sirdar* aan om hem het noodige geleide te verschaffen, hem tevens onder het oog brengende, dat het strijdig was met de Britsche begrippen van krijsmans eer, dat een Generaal in het uur van nood van zijne troepen gescheiden zoude blijven; en dat hij den dood verre zoude verkiezen boven eene dusdanige schande. De *Sirdar* paaide hem met beloften, en toen men des avonds in de rigting van den pas hoorde vuren, verkreeg men de zekerheid dat de troepen, te onverduldig voor langer uitstel, afgetrokken waren. De toestand der troepen was sedert het vertrek van den Generaal onheilspellend, wreed en onzeker geworden, terwijl hen slechts een enkele straal van hoop bleef. Vroeg in den ochtend en

voor dat nog de vijand op de heuvels verschenen was, reden Majoor THAIN en Kapitein SKINNER een paar honderd schreden ver in de rigting van MAHOMED AKBER's kamp, in de hoop dat zij een boodschapper van het genoemde Hoofd aan Kapitein SKINNER zouden tegenkomen. Een *Giljysch* soldaat vertoonde zich eensklaps aan hen, en Majoor THAIN, die eenige ellen vooruit reed, voorbij snellende, naderde hij tot digt bij Kapitein SKINNER en schoot hem met een pistool in het aangezigt. Majoor THAIN reed oogenblikkelijk naar het kamp terug en berigtte daar die verraderlijke handelwijze. De ongelukkige Officier werd binnen de omperking gebragt en kwijnde vol smarten, tot des ochtends te 3 uren, toen door zijn' dood een Officier van zoo veelzijdige verdienste verloren ging, dat men die kwalijk te hoog kan roemen. Nu werden allen door beklemdheid en wanhoop overvallen. Allen leden in eene hooge mate door honger, dorst en vermoeidheid; tot overmaat van rampen bezetteden de *Affghans* de hoogten weder; zij hervatteden de vijandelijkheden en onderhielden bijna den geheelen dag hun moordend vuur. Uitval op uitval werd er gedaan door Majoor THAIN, Kapitein BYGRAVE en de Luitenants WADE en MACARTNEY, maar telkens keerde de vijand terug om ons af te matten en te vernielen. De nacht brak aan, en daar elke vertraging nutteloos was, rukte het geheel uit, met het vaste besluit, om den weg naar *Jellalabad* in weêrwil van alle gevaren voort te zetten.

De zieken en gewonden moesten noodzakelijk aan hun lot overgelaten worden. Na afgedaald te zijn naar de vallei van *Jugdulluk*, vervolgden de manschappen hunnen weg gedurende anderhalve mijl afstands langs de bedding van den stroom, waarbij zij een onregelmatig vuur te verduren hadden van de *Giljyers*, die in de omstreek gelegerd en niet voorbereid waren om hen op zulk een uur te zien, maar die welhaast op de been waren en deels de achterhoede op de hielen zaten, deels vooruit snelden om den bergpas te bezetten. Deze schrikbarende bergpas is omtrent twee mijlen lang, uitermate naauw en ingesloten door hooge en steile heuvels. De weg loopt aanmerkelijk glooijend opwaarts, en toen men den top bereikt had, ondervond men dat het vooruitrukken belet werd door twee sterke verhakkingen, welke gevormd waren van de takken van den gedoornden steek-palm en de geheele breedte van den weg besloegen. De poging om deze onvoorziene beletselen te overwinnen, veroorzaakte schrikkelijke verwarring en groot tijdverlies, zoodat de *Giljyers* ruimschoots tijd hadden om zich in groot aantal te verzamelen.

Van alle kanten werd nu een vreesselijk vuur gegeven, en er werd eene slagting aangerigt welke grooter was dan die te *Tunga Tareekee*. De *Affghans* stortten zich met woede op de zamengedrongen hoop van krijgslieden en legervolgers en stelden een moordtooneel daar. Het gelukte een ellendig overschot de verhakkingen

te doorworstelen. Bij dien algemeenen moord werden twaalf Officieren gedood, onder welken ook de Brigadier ANQUETIL was. Omtrent veertig anderen worstelden zich er gelukkig door, van welken er twaalf, die tamelijk wel bereden waren, met het overblijfsel der Kavallerie, aan het hoofd reden, met het doel, om zoo goed mogelijk den weg naar *Jellalabad* te nemen, terwijl kleine zwervende benden Europeanen onder verschillende Officieren voorwaarts trokken. De streek werd nu meer effen en gedurende onderscheiden mijlen *trokken* zij zonder hinder voort, dewijl de meesten der *Giljyers* te zeer bezig waren met het plunderen der dooden om aan het vervolgen der levenden te denken. Veel oponthoud vond er echter plaats door dat de manschappen zich beijverden om hunne gewonde makkers te vervoeren; terwijl de achterhoede zeer geteisterd werd door onvoorziene aanvallen van vijandelijke benden welke op de hoogten geposteerd waren, langs welke de weg heenslingerde. Bij het bereiken van de rivier *Sourkab* vond men den vijand in het bezit van de brug, en men doorstond een scherp vuur bij het overtrekken der waadbare plaats die verder op gelegen was, en door hetwelk een' Officier en onderscheiden manschappen gedood werden.

De morgen van den 13den Januarij brak aan toen zij *Gundamuk* naderden, en het daglicht toonde den vijand, die intusschen voor en achter de kolonne in getal aangegroeid was, het bijster klein getal der onzen. Om de krachtdadige aan-

vallen te keer te gaan, welke nu gedaan werden door den vijand, wiens zelfvertrouwen aanwies, werden zij gedwongen den weg te verlaten en eene verdedigende stelling aan te nemen op eene hoogte aan de linkerzijde, waar zij manmoedig stand hielden, vast besloten hebbende hun leven zoo duur mogelijk te verkoopen. Op dat oogenblik waren er nog slechts twintig geweerdragende manschappen overgebleven.

Eenige *Affghansche* ruiters die van uit de rigting van *Gundamuk* naderden, werden nu toegewenkt, en Luitenant HAY deed eene poging om in eene vredelievende schikking te komen. De vijandelijkheden werden voor eenige oogenblikken geschorst, en op uitnoodiging van een der hoofden, daalde Majoor GRIFFITHS, die de oudst aanwezige Officier was, met een tolk den heuvel af, om eene bijeenkomst te houden.

Eenige *Affghans* klommen nu de hoogte op en voerden een vriendelijken toon jegens de daar geplaatste kleine bende, maar deze kalmte was van korten duur, daar de soldaten, getergd door onderscheiden pogingen om hen hunne wapens te ontfutselen, eene vijandige houding hernamen en de indringers, met moed naar beneden joegen. De teerling was nu geworpen en hun lot bezegeld; nademaal de vijand, zich op een tegenoverliggenden heuvel posterende, man voor man en Officier voor Officier met een niet missend schot ter neder velde. Van tijd tot tijd stormden gedeelten der *Affghans* den heuvel op om het vernielings-

werk te volmaken, doch werden even dikwerf door de nog altijd onverschrokken handvol onverwinnelijken teruggedreven. Eindelijk bijna allen zwaarder of ligter gewond zijnde, eindigde een laatste aanval van den vijand, met het zwaard in de hand ten uitvoer gebragt, de ongelijke worstelstrijd en volmaakte het akelige treurspel. Reeds voor dien tijd waren Majoor GRIFFITHS en de tolk naar een naburig fort vervoerd en zoodoende gered. Van al degenen welken zij achterlieten, bleven alleen een kapitein en drie of vier manschappen in het leven en werden gevankelijk weggevoerd. De Kapitein had een zware wond in den schouder gekregen, en vermits hij voor het verlaten van *Jugdulluk* het vaandel van zijn regement om zijn middel gebonden had, werd dit op eene wonderdadige wijze gered.

Wij moeten hier nog de lotgevallen vermelden van die weinige Officieren, die na het doorkomen van de verhakkingen aan het hoofd reden. Van de twaalf Officieren bereikten er vier, benevens twee geneeskundigen, behouden *Futterabad*; de zes overige zegen van tijd tot tijd op den weg neder en werden afgemaakt. Misleid door de vriendschappelijke betuigingen van eenige boeren in de nabijheid der laatstgenoemde stad, die hen brood bragten, hielden zij onoverlegd eenige oogenblikken stil, om het knagen van den honger te stillen; de bewoners hadden zich intusschen gewapend en plotselings op hen aanvallende, hieuwen zij Kapitein BELLEW en Luitenant BIRD neder, de beide

overige Kapiteins, benevens de geneeskundigen HARPUR en BRYDON reden weg, maar werden achtervolgd, en buiten den laatstgenoemden werden allen overmeesterd en vier mijlen ver van *Jellalabad* gedood. Dr. BRYDON ontkwam door een wonderwerk, en was de *eenige* Officier der krijgsmagt van *Cabul*, die dat garnizoen behouden bereikte.

Dit was de gedenkwaardige terugtogt van het Engelsche leger van *Cabul*, welke, wanneer men dien in alle omstandigheden beschouwt, — zoowel, wat het krijgskundig bestuur betreft, dat vooraf ging en zulk een uitslag te weeg bragt, als wat aangaat het verraad, de rampen en het lijden, waardoor die terugtogt verzeld werd — welligt geene wedergade in de geschiedenis heeft.

TWAALFDE HOOFDSTUK.

Overgave der gehuwden. — Gevangenschap in Affghanistan. — *Treurige voorgevoelens. — Hervinden van een geroofd kind. — Beschrijving der spijzen en van het verblijf. — IJsselijke tooneelen. — Berigt van de gevangenneming der Generaals en der beide andere Officieren. — Godsdienst-oefening.*

In het verhaal van den terugtogt der krijgsmagt van *Cabul* heb ik alreeds vermeld, dat de vrouwen met hunne echtgenooten en nog eenige andere Officieren uit Generaal ELPHINSTONE's kamp te *Khoord-Cabul* vertrokken waren, om zich in de aangeboden bescherming van MAHOMED AKBER KHAN te begeven; nogtans zal het niet ondienstig zijn den Lezer te herinneren, op welke wijze deze gebeurtenis te weeg gebragt werd. In den nacht van den 8sten had MAHOMED AKBER aan Majoor POTTINGER betuigd, hoezeer hij vreesde voor de gevaren, aan welken de vrouwen en kinderen blootgesteld zouden zijn, als zij in het kamp bleven, nademaal het onmogelijk was de *Giljyërs* terug

te houden van het voortzetten der vijandelijkheden, en dat hij, ten einde de genoemde personen verdere ellende en lijden te besparen, den Generaal onmiddellijk zoude voorslaan dat al de vrouwen en gehuwde huisgezinnen aan zijne zorg zouden worden toevertrouwd, ten einde die in veiligheid naar *Jellalabad* te geleiden, en hen een dagmarsch van de achterhoede te houden. Majoor POTTINGER des *Sirdars* menschelijke bedoelingen goedgekeurd hebbende, werd er gebruik gemaakt van het terugkeeren van Kapitein SKINNER om den volgenden ochtend den voorslag aan Generaal ELPHINSTONE te doen, terwijl een klein getal *Affghansche* ruiters werden medegezonden om degenen te geleiden, die in staat waren hun voordeel te doen met het aanbod. De Generaal hopende, dat een zoo uitstekend bewijs van geloof aan MAHOMED AKBER's goede trouw, voordeelige vruchten voor het leger mogt dragen, en in elk geval verlangende om de vrouwen te behoeden voor eene verlenging van de ongemakken, welken zij reeds hadden geleden, gaf hij gereedelijk zijne toestemming tot deze schikking, en achtte het in het gegeven geval zijn strenge pligt de mannen der huisgezinnen mede te zenden, en dit te meer, dewijl eenigen van dezen door zware wonden geheel hulpeloos waren. Er werd dienvolgens bevel gegeven, dat het geheele aantal, bestaande uit zeven Officieren, waarvan er vier gewond waren, benevens 10 Dames en 13 kinderen, gelijk ook een Onder-Officier en zijn huisgezin, dadelijk met het *Affghansche* escorte zoude

vertrekken. Voordat den meesten de reden bekend werd, waarom zij met zoo veel haast van hunne rampgenooten gescheiden werden, werden wij door de *Affghans* vol ongeduld weggevoerd. Op dat tijdstip werd er door allen zoo weinig vertrouwen gesteld in MAHOMED AKBER's welklinkende betuigingen, dat het scheen, dat wij ons maar al te waarschijnlijk uit een' staat van betrekkelijke zekerheid in de kaken van het verderf stortten; maar ons vertrouwen op de wakende voorzienigheid stellende, zeiden wij een haastig, en gelijk het van sommigen bleek, een eeuwig vaarwel aan al onze vrienden, en volgden vol treurigheid onze geleiders naar de plaats, welke tot onze ontvangst aangewezen, en op twee mijlen van het kamp gelegen was. De weg leidde door ravijnen en de ruwste wildernissen, en één onafgebroken sneeuwkleed bedekte de treurige en niet aanlokkende streek. Op den weg kwamen wij langs eenige honderden *Giljysche* ruiters voorbij, die in gelederen geschaard stonden, alsof zij gereed waren om een aanval op het kamp te doen. Na een half uur rijdens kwamen wij aan een klein fort, dat op den kant van een steilen dijk stond, welks poort wij binnentraden met een wantrouwen, dat in geenen deele verminderd werd door de kwaadaardige blikken van het garnizoen, te midden van hetwelk sommigen van ons eenige oogenblikken moesten blijven staan, gedurende welken tijd onze gewaarwordingen alles behalve aangenaam waren. Eindelijk echter wees men ons naar

eene kleinere binnenplaats, waar wij, tot onze groote opbeuring, onze drie landgenooten Majoor POTTINGER en de Kapiteins MACKENZIE en LAWRENCE vonden, welke te *Bootkhak* als gijzelaars waren overgegeven, en in het midden van welken, tot onuitsprekelijke vreugde zijner ouders, het jongste zoontje van Kapitein en Mevrouw BOYD zat. Dit kind op den vorigen dag in den pas te *Khoord-Cabul* geroofd zijnde door een van MAHOMED AKBER's lieden, was door dat Hoofd aan de zorg van Majoor POTTINGER toevertrouwd. De schikkingen voor ons gemaakt, ofschoon zoo goed als de plaats dit maar toeliet, waren buiten alle beschrijving onbeduidend en bestonden uit drie kleine duistere hutten, in welke mannen en vrouwen bijeen gepakt werden, hoewel de ongehuwden van de getrouwden afgescheiden waren. Maar zelfs deze staat van zaken was een hemel, wanneer wij dien vergeleken met de koude en ellende, welke wij in het kamp op de bloote sneeuw hadden doorgestaan, en wij gevoelden het onderscheid op eene regt dankbare wijze. Het plein of de open plaats was den geheelen dag vervuld door de vrienden en betrekkingen van MAHOMED AKBER, wier gedrag jegens ons zeer vriendelijk en hoffelijk was; niettemin noodzaakte hunne tegenwoordigheid de Dames om in hunne duistere cellen opgesloten te blijven. In den loop van den dag verscheen het Hoofd-zelf, en *Lady* MAGNAGHTEN om een onderhoud verzocht hebbende, betuigde hij dezer Dame zijn leedwezen, dat hij bijgedragen

had tot hare tegenwoordige ongelukken, en dat hij zeer verlangde haar alle gemak te doen genieten, zoo lang zij als gast bij hem was. Maar de denkbeelden van gemak bij een *Affghansch* Edelman zijn nog zeer ver verwijderd van die van een' Engelschen boer over hetzelfde punt; en wij leerden weldra lepels, vorken en ander tafelgereedschap als verwijfde weelde betrachten, en staken onze vingers zonder aarzelen in de vette *pilow* (rijst), welke sommigen van ons uit een en denzelfden schotel opkrabbelden.

De *Affghans* hebben in sommige streken geen ander brandhout dan eene struik, van de klasse der *artemisia*, die overal in overvloed groeit en den geheelen dampkring met zijn' sterken reuk vervult. Dit hout gaf men ook ons, maar, ofschoon wij sterke behoefte gevoelden om ons door de hitte van een goed vuur tegen de uiterste snerpende koude te beschermen, konden wij dit alleen genieten ten koste van het gevaar, van door den rook blind te worden en half te stikken; de naakte grond was onze legerstede en *postheens* onze dekking; maar deze en onderscheiden andere ongemakken beteekenden inderdaad weinig, als wij ze in de schaal wierpen tegen de menigte van schrikkelijkheden, aan welke wij ontkomen waren, en die onze ongelukkige landgenooten en krijgsmakkers bij voortduring in het kamp omringden.

Twee dagen later trokken wij tegen elf uren in den ochtend onder een geleide van omtrent 50 ruiters naar *Tezeen*, nadat wij vooraf gewaar-

schuwd waren om in geval van nood onze zwaarden en pistolen te gebruiken, nademaal men verwachtte aangevallen te worden door de bloeddorstige *ghazees*, die den weg vervulden.

Het aftrekkende leger was den vorigen dag denzelfden weg langs gekomen, en verschrikkelijk was het tooneel, dat zich langs den geheelen weg aan onze oogen vertoonde. De sneeuw was mijlen ver geverfd met strepen en plekken van bloed, en op elken stap stootten wij op de mishandelde lijken van *Britsche* en *Hindostansche* soldaten en weêrlooze legervolgers, die naast elkander lagen, als slagtoffers van een' en denzelfden verraderlijken toeleg, terwijl het bloed nog druppelde uit menige gapende wonde, welke door het mes der meedogenlooze *Affghans* geslagen was. Hier en daar had men aan kleine groepen van rampzalige, uitgehongerde en half bevrozen ellendigen, onder welken zich vele vrouwen en kinderen bevonden, nog het leven gelaten, welligt alleen daarom, dewijl de dood in hunnen toestand eene gunst zou zijn geweest. Onder de gesneuvelden herkenden wij de lijken van twee Majoors en van een' Arts. Talrijke benden van woeste *ghazees*, de hoofdbedrijvers dezer afschuwelijkheden, gingen ons voorbij, terwijl zij beladen waren met buit, en hunne bloote zwaarden nog rookten van het bloed hunner slagtoffers. Zij wierpen ons schrikkelijke vervloekingen en bloeddorstige bedreigingen toe, en schenen te leur gesteld, dat men nog zoo velen der gehate *Feringhees* het leven had gelaten,

Met het einde van den dag bereikten wij het zestien mijlen ver gelegen *Tezeen*, waar het fort van MAHOMED KHAN ons voor dien nacht herbergde. Hier vonden wij Luitenant MELVILLE, die zich op den vorigen dag aan MAHOMED AKBER had overgegeven, na dat hij eenige ligte sabelwonden had ontvangen bij het verdedigen van het vaandel van zijn regement. Wij moesten ook de spijt ondervinden van niet minder dan 400 man van onze ongeregelde *Hindostansche* ruiters buiten het fort gelegerd te zien, die op den 9den en 10den tot den vijand waren overgeloopen.

Den volgenden dag gingen wij verder, voorafgegaan door de overloopers van de kavallerie. Tusschen *Tezeen* en *Seh Baba* zagen wij dezelfde schrikkelijke tafereelen als den vorigen dag; wij kwamen ook het laatst achtergelaten stuk van de rijdende artillerie voorbij, welks affuit door de *ghazees* in brand gestoken was en nog brandde. Een weinig verder zagen wij het lijk liggen van Dr. DUFF, de Opper-Geneeskundige der krijgsmagt, wiens linkerhand te voren had moeten afgezet worden, dat een ander Arts door middel van een *pennemes* had verrigt! Tallooze uitgeputte en uitgehongerde legervolgers lagen onder de beschutting der rotsen, in welker spleten zij te vergeefs bescherming tegen de koude zochten. Velen dezer ongelukkigen herkenden ons, en smeekten ons te vergeefs om voedsel en kleederen, welke wij niet bij magte waren hen te geven. Het lot dezer ongelukkigen gaf ons stof tot zeer treurige over-

denkingen. De dood sprak in zijnen afgrijsselijksten en langstdurenden vorm uit hunne trekken; en de wanhopigste doodsangst deed zich onder verschillende gedaanten voor. Digt bij *Sheh Baba* werden wij verrast door Dr. MACGRATH, welke op den 10den gevangen genomen en nu tot ons gezonden was; zoodat wij op eene onverwachte wijze voorzien werden van geneeskundige hulp, aan welke de zieken en gewonden op eene nadrukkelijke wijze behoefte hadden gevoeld.

Op den dag daaraan, zijnde den 13den Januarij, zagen wij nog ijsselijker tooneelen dan de vorige dagen. Wij gingen nu naar *Jugdulluk* en moesten dus langs de afgeperkte plaats voorbij, waar het overgebleven gedeelte der krijgsmagt te vergeefs bescherming had gezocht. De geheele binnenste ruimte was letterlijk eene enkele massa van bloedige lijken. De slagting moet hier allervreesselijkst zijn geweest. Men herkende het lijk van Kapitein SKINNER, en Kapitein LAWRENCE haalde na bekomen toestemming van MAHOMED AKBER een *Affghanees* over om het gedurende den nacht te begraven. Omtrent 200 Nederlandsche ellen ver van die noodlottige plaats vonden wij drie oude gescheurde tenten ter onzer ontvangst opgeslagen, terwijl MAHOMED AKBER KHAN digtbij gelegerd was; ter zelfder tijd vernamen wij, dat Generaal ELPHINSTONE, Brigadier SHELTON en Kapitein JOHNSON zich als *gijzelaars* in zijne handen bevonden.

Kort na zonsopgang van den volgenden dag trokken wij verder, vergezeld door MAHOMED AK-

ZER en zijne gijzelaars, of liever *gevangenen*, en omtrent 600 ruiters, van welken de *Hindostansche* overloopers een gedeelte uitmaakten. Wij trokken door een hollen weg, door welken een kleine stroom liep, welke toegevrozen was. In deze streken was de koude zeer snerpend en wij gingen langs onderscheiden bronnen, welker wateren door den vorst gestold, in lange glinsterende ijspegels van de rotsen afhingen, en welker schittering onder min nederdrukkende omstandigheden, ons uitroepingen van verbazing en bewondering zouden ontlokt hebben. Na den hollen weg doorgetrokken te zijn, gingen wij eenigzins meer oostwaarts over een tamelijk goeden weg, toen wij, na eenige mijlen afgelegd te hebben, den steilen en moeijelijken pas van *Udruk-budruk* bereikten. Wij moesten hier 300 Nederlandsche ellen opklimmen, langs een naauw en slingerend pad, zoo oneffen en scherp, dat het naauwelijks betreedbaar was voor onze paarden en kameelen. Van den top hadden wij een uitgestrekt gezigt over de omstreek, ten noorden begrensd door hooge besneeuwde heuvels, terwijl de tusschenliggende ruimte vervuld was door tallooze ravijnen, welker naakten grond niet verlevendigd werd door den enkelen boom, die het eenig teeken van plantenleven was, dat zich in de vallei beneden ons opdeed. Het afdalen naar die vlakte langs den ongelijken bergrug was ons oneindig moeijelijker en gevaarlijker dan het opklimmen was geweest, nademaal onze afgematte dieren bij elken stap

dreigden hunne ruiters op de rotsen neder te werpen. Het was duister voor wij, na een vermoeijenden marsch van 24 mijlen, aan welken wij niet minder dan tien uren hadden besteed, het fort *Kutz* bereikten. Dit behoorde aan het *Giljysch* Hoofd MAHOMED ALI KHAN. Ofschoon het dreigde te zullen regenen, weigerde men ons binnen te laten en moesten wij dus den geheelen nacht in de open lucht doorbrengen, waar wij aan den uiterst snijdenden wind blootgesteld waren. Te middernacht werden wij gewekt door de aankomst van onze dagelijksche spijzen, bestaande uit halfgebakken koeken van ongerezen deeg en niet uitlokkende brokken taai schapenvleesch; maar onze bedienden hadden ons ter zelfder tijd wat heete thee gereed gemaakt, welke voor vermoeide reizigers veel meer welkom was dan de stevige spijzen der *Affghansche* keuken.

Nadat wij den volgenden dag reeds vroeg voortgereisd waren, kwamen wij aan de rivier *Cabul*, welke wij met veel moeite overstaken, en gedurende welken overtogt eenige manschappen en paarden door den woedenden stroom medegesleept werden en verdronken. De beleefdheid en oplettendheid van MAHOMED AKBER bij deze gelegenheid gaat alle denkbeeld te boven, en hij spreidde de grootste zorg ten toon tot dat allen behouden overgestoken waren. Een geheele schaar van legerhonden, welker meesters gesneuveld waren, en die zich aan ons gehecht hadden, moest aan de overzijde achterblijven, dat ons eene groote verligting

verschafte. — Onze rigting liep nu noord-oostelijk over een ongelijken kalen grond, totdat wij na een weg van 10 mijlen in de vruchtbare vallei van *Lughmanee* aankwamen, welke bezaaid was met kleine forten met hooge muren en dorpen, welker inwoners ons allen met de ergerlijkste en schandelijkste scheldwoorden bejegenden, terwijl het geheel opgeluisterd werd door de verzekering, dat ons allen een zekere dood te wachten stond, voordat eenige uren verloopen zouden zijn. In dit schelden en tieren voerden de vrouwen den boventoon.

Wij kwamen ook op eene mijl afstands voorbij een eenvoudig wit gebouw aan onze linkerhand, dat ons aangewezen werd als de grafplaats van NOACH's vader LAMECH, en eene veelgeliefde plaats van pelgrimaadje onder de *Affghans*. Na 16 mijlen wegs afgelegd te hebben, kwamen wij in de bemuurde stad *Turghurree*, in welke wij huisvesting ontvingen. Wij vonden, dat de *Affghansche* Heeren zeer aangename reisgezellen waren, welke in eene groote mate onderhoudend in hun gesprek en vrolijk waren, waarbij eene zekere ruwe beschaving en ongekunstelde losheid van manieren kwamen, welke onze landgenooten in hun voordeel moesten innemen, zoo vaak men die vergeleek met de bestudeerde dienstvaardigheid en de zoetsappige houding der *Hindostansche* Edelen.

Den volgenden dag, zijnde Zondag den 16den, verheugden wij ons met de tijding, dat wij een dag stil zouden houden; niet alleen omdat die rust welkom moest zijn aan de menschen en dieren

van onze bende, maar vooral omdat wij daardoor gelegenheid hadden onze godsdienst-oefening te houden, welke onder de gegeven omstandigheden, eene meer dan gewone bron van troost was. De bedoeling van den *Sirdar* was aanvankelijk geweest om ons gedurende eenige dagen te *Turghurree* te laten blijven, maar de vijandige geest van het gepeupel ten onzen opzigte noodzaakte hem om ons reeds den volgenden dag te doen vertrekken, onder het geleide van 200 *Juzailchees*, welke ter onzer bescherming noodig waren. Geheele zwermen van *Affghans* bezetteden de wallen, om ons te zien vertrekken, en een gedeelte van het geringe overblijfsel onzer bagaadje viel ter prooi aan de *Giljyers*, die om hunne plunderzucht bekend zijn. Onderscheiden van onze Hindostansche bedienden, die onze lotgevallen tot hiertoe gedeeld hadden, verlieten ons nu, in het denkbeeld dat de *Sirdar* besloten had, ons te verdelgen. Wij hielden eene noord-oostelijke rigting door de vlakte en talrijke posten voorbij trekkende, bereikten wij eindelijk *Buddeeabad*, waar een van de voornaamste sterkten van MAHOMED SHAH KHAN, een *Giljyer*, ontruimd was om ons te ontvangen. De schikkingen hier voor ons gemaakt, waren beter dan die, welke wij tot hiertoe hadden gevonden. Het fort was van vierhoekigen vorm, aan elke zijde omtrent 80 Ned. ellen lang, en welks muren, 7.5 Ned. ellen hoog, op elken hoek van een' toren voorzien waren; het werd verder verdedigd door een buitenwerk en eene diepe gracht, terwijl het twee

poorten had, welke door evenveel bastions gedekt werden. De *zuna-kaneh* of bijzondere woning, besloeg twee zijden van eene vierkanten open binnenplaats, en werd ingesloten door een' hoogen muur, terwijl elke vleugel drie vertrekken had. De buitenzijde van het voornaamste vertrek, bestond geheel uit houten raamwerk, verdeeld in vijf vakken, gesloten door versierde paneelen, welke men naar begeeren op en neêr kon schuiven. De hoofdvertrekken van al de aanzienlijke huizen in dat land zijn op die wijze gebouwd, welke meer geschikt is voor den zomer dan voor den winter, omdat het der lucht vrije doorstraling verschaft, maar geen genoegzame beschutting tegen de koude oplevert. In het fort bevond zich geen water, maar op een' afstand van omtrent 90 Ned. ellen van de muren stroomde een *beekje*. Het is zonderling, dat men in weinig Affghansche forten bronnen vindt, en dit in weêrwil van den algemeenen overvloed van water in bebouwde streken. Het zou dus meesttijds gemakkelijk vallen, den toevoer dier gewigtige levensbehoefte af te snijden, en hierdoor het garnizoen tot overgave te dwingen, zonder een enkel schot te doen. Dit fort was geheel nieuw en eerst sedert onze komst in het land gebouwd. De bezitter, MAHOMED SHAH KHAN is de schoonvader van MAHOMED AKBER KHAN, en een van de weinige hoofden, die SHAH SHOOJA nimmer had willen erkennen. Onverzadelijke inhaligheid en heerschzucht zijn de hartstogten, die hem regeren en zijn haat op ons is ingekankerd,

dewijl onze overwinning een perk stelde aan zijne oogmerken van magtsvermeerdering. Ongelukkigerwijze oefende hij grooten invloed uit op zijnen schoonzoon, aan wiens zaak hij tot voornaamsten steun verstrekte, terwijl hij algemeen aangezien werd als de hoofd-drijfveer van het verraderlijk bemeesteren van de Kommissarissen, wiens moord in de hitte van het oogenblik begaan, hem niet ten laste kan worden gelegd. MAHOMED AKBER en zijn neef Sultan MAHOMED KHAN, gewoonlijk SULTAN JAN genoemd, verzelden ons naar *Buddeeabad*, waar zij, zoo veel in hun vermogen was, schikkingen voor ons gemak maakten. SULTAN JAN is uitermate schoon, even ijdel en tevens zeer geneigd tot praalzucht. Zoowel hij als de *Sirdar* waren vriendelijk en beleefd, maar de laatste is meer beschaafd in zijne manieren; deze vooroorloofde zich nooit het maken van vergelijkingen ten nadeele der Engelschen, gelijk zijn neef deed, en sprak nooit dan met opregten eerbied van hen.

De *Sirdar* was geheel in zijne plannen gedwarsboomd door de weigering van Generaal SALE, om *Jellalabad* te ontruimen, waarop hij volstrekt niet had gerekend; zelfs op dat oogenblik konde men hem niet overtuigen, dat een bevel van Majoor POTTINGER niet zoude gehoorzaamd worden door den Officier, daar ter plaatse belast met het burgerlijk gezag en de leiding der staatkundige aangelegenheden; ofschoon de Majoor hem aanhoudend verzekerde, dat hij, even als de anderen, gevangen zijnde, in weêrwil van zijn' rang niet

aangezien konde worden als een ambtenaar die vrijmagtig handelde, en hij dus magt noch beheer had over eenig openbaar ambtenaar van het gouvernement, hoe veel minder diens rang en betrekking ook waren. Zonder twijfel had AKBER gehoopt dat Generaal SALE, den schijnbaren drang van zaken gehoor gevende, de stad zou hebben ontruimd en daarop naar *Peshawur* terug getrokken zijn, in welk geval hij tamelijk zeker ware geweest van den bijstand der daar wonende bevolking, om de Britsche magt geheel en *al* te verdelgen.

Op den 18den Januarij vertrokken MAHOMED AKBER en SULTAN JAN met het erkende doel om de overgave van *Jellalabad* te bevorderen, ofschoon zij klaarblijkelijk weinig hoop voedden om te slagen. — Daar wij tot den 11den *April* opgesloten bleven in het fort, kan ik bezwaarlijk gelooven, dat een uitvoerig verhaal der dagelijksche voorvallen, gedurende dat tijdvak, den lezer eenig belang zou inboezemen. Even doelloos zoude het zijn, de verschillende berigten op te geven, welke ons ter oore kwamen ten aanzien van hetgeen er omging. De *Affghans* munten boven alle andere volken uit in het zamenstellen van leugens, en zij die ons omringden, hadden er belang bij, ons zoo veel mogelijk onbewust te laten van hetgeen er voorviel. Niet steeds kon echter de waarheid verborgen blijven, en in weêrwil van al hunne waakzaamheid, zorgden wij zoo veel mogelijk, berigt te krijgen van de gebeurtenissen

der buitenwereld, ofschoon het natuurlijk moeijelijk was, het kaf geheel van het koorn te scheiden. Bij onze eerste aankomst leden wij veel ongemak van het gebrek aan schoon linnengoed, dewijl wij onder al het vervoeren van fort tot fort, zeer door ongedierte gekweld werden, dat wij niet gemakkelijk konden verdrijven. De schrik door de eerste ontdekking hiervan, en vooral bij de dames te weeg gebragt, laat zich gemakkelijk denken, doch waren wij wel verpligt ons met dit akelig denkbeeld gemeenzaam te maken.

Het bestuur onzer huishoudelijke aangelegenheden, zoowel als de pligt van het algemeene toezigt was opgedragen aan een *Mehmandar* (een persoon, wien allerlei dingen worden opgedragen, doch die vooral belast wordt met het ontvangen van gasten), die gewoonlijk uit zijn tijdelijk gezag het voordeel trok van zijn eigen beurs te spekken, door ons te besnoeijen, ten aanzien van de hoedanigheid en de hoeveelheid van onze noodzakelijke behoeften. MOESSA KHAN was de eerste ambtenaar van die soort, met welken wij te doen hadden; en deze had zoo weinig geweten, dat hij zelfs bij de *Affghans* voor een hoogst doortrapten schelm doorging. De ongelukkige weduw van den vermoorden Kommissaris zag zich in haar belang genoodzaakt, om zeer gewone beleefdheden te vergelden, door geschenken van kostelijke *cachemiren* shawls, enz.; en was twee malen verpligt twintig ropijen te betalen, om eene geliefde kat terug te bekomen, welke MOESSA KHAN

van haar gestolen had om de gehoopte belooning te verkrijgen. Deze man genoot nogtans in eene hooge mate het vertrouwen van MAHOMED AKBER, die hem waardeerde, zoowel om zijne geschiktheid tot kuiperijen, als om zijnen gewetenloozen ijver in het volvoeren van de laagste en slechtste daden. Zulk een helper kon dan ook niet lang door zijnen meester voor onze dienst gemist worden, en werd hij dienvolgens op den 20sten Januarij afgelost, om bij de voornaamste Hoofden van *Punjab* kuiperijen te werk te stellen tegen de Engelschen. Zijn opvolger was een oude bekende van Kapitein TROUP, namens MIRZA BAWNDIEN KHAN. Bij het uitbarsten des opstands was deze man gevangen genomen, onder verdenking van het begunstigen der Engelschen, maar was dadelijk los gelaten na de aankomst van MAHOMED AKBER, wiens vriendschap hij gedurende de gevangenis van dat Opperhoofd te *Bokkara* verworven had, en wiens zaak hij nu voorstond. Zijne manieren waren zeer lomp en hij nam weinig moeite om zich aangenaam te maken, ofschoon men uit zijn vroeger gedrag reden had te veronderstellen, dat onder dat ruwe uiterlijk eene heimelijke genegenheid voor onze belangen verscholen was. In vele opzigten waren wij stellig bevoordeeld door die ruiling.

Tot hiertoe hadden wij ons voedsel ontvangen uit handen van *Affghansche* koks, die zich niet bekreunden om de kieskeurigheid van een Europesche tong. Onze dagelijksche spijzen bestonden uit gekookte rijst, een stuk gekookt schapen-

vleesch en dikke koeken of brooden van ongerezen deeg, welke geene door vrouwen en kinderen te benijden keuken uitmaakten, terwijl de onregelmatige uren waarop die spijzen voorgediend werden, ze ons nog onaangenamer maakten. Tot groote voldoening echter van allen, wie het aanging, werd nu bepaald, dat onze maaltijden door onze eigen *Hindostansche* bedienden zouden toebereid worden met de spijzen, door de *Affghans* te leveren.

Tegen dien tijd ontvingen wij een bezoek van SULTAN JAN en den *Sirdar*, die zijn Hoofd-kwartier te *Trighurree* had, waar hij toebereidsels maakte voor de belegering van *Jellalabad*. Op zijn verzoek schreef Majoor POTTINGER een brief aan Kapitein MACGREGOR (staatkundige agent te *Jellalabad*), in welken hij verhaalde wat er gebeurd was, sedert het leger *Cabul* verliet. Terzelfder tijd zond de *Sirdar*, die vernomen had, dat wij groot geldgebrek leden, 1000 ropijen, om onder ons verdeeld te worden, en gaf ons eenige dagen daarna nog een bezoek, met het oogmerk, om Majoor POTTINGER over te halen tot het maken van eenige veranderingen in den brief voor Kapitein MACGREGOR.

Twee dagen na dit laatste bezoek, zijnde den 29sten Januarij, werden wij uitermate verheugd door de aankomst van een pak nieuwsbladen en brieven van onze mede-Officieren, te *Jellalabad* in garnizoen, die tevens op eene edelmoedige wijze eene hoeveelheid kleederen en andere zaken uit hun-

nen kleinen voorraad tot ons gebruik bijeen hadden gebragt. Het was ons zeer aangenaam deze bewijzen van toegenegenheid te ontvangen van onze landgenooten, en weder in betrekking te komen met de beschaafde wereld. Eenige van onze vrienden hadden het middel gevonden om ons te onderrigten van hetgeen er omging, door het aanstippen van letters in de nieuwsbladen, dat een gemakkelijk middel is tot eene geheime briefwisseling, en dat tevens niet ligt door een *Affghan* ontdekt zal worden. Op deze wijze werden wij bekend met de nederlaag eener versterking in den bergpas van *Kyber*, en den marsch van Generaal POLLOCK uit *Indië*; wij vernamen ook nu voor het eerst, dat Dr. BRYDON behouden in *Jellalabad* was aangekomen, zijnde dit de *eenige* Officier, die ontkomen was van het geheele leger, dat uit *Cabul* getrokken was. De drie anderen, die, gelijk wij hierboven gezegd hebben, hem verzelden, werden op vier mijlen afstands van *Jellalabad* dood gevonden. De redding van genoemden Arts is te verwonderen, vermits hij een ellendig paardje bereed en, menschelijker wijze gesproken, van de geheele krijgsmagt het minst kans scheen te hebben op eene zoo wonderdadige ontkoming.

Een halve maand was er zonder eenig nieuws voorbij gegaan, toen op den 15den Februarij nog een tweetal landgenooten aankwam, zijnde de Majoor GRIFFITHS, door een kogel in den arm gewond, benevens de Heer BLEWITT, Klerk van het betaalkantoor, welke te *Gundamuk* gevangen waren ge-

nomen, na eerst getuigen te zijn geweest van het vermoorden van bijna al de Officieren en manschappen, die deze plaats hadden bereikt. De Sergeant-Majoor, die zich toen bij hen bevond, was zoo gelukkig van tegen betaling van een zeker aantal ropijen in vrijheid gesteld te worden, en ook de beide anderen waren op het punt van een dergelijke overeenkomst te sluiten; toen zij door MAHOMED AKBER opgeëischt en schoorvoetende overgeleverd werden door den persoon, die hen gevangen had genomen. Tot onze vreugde vernamen wij ook tevens, dat Kapitein BYGRAVE behouden was en weldra bij ons zoude komen.

Op last van MAHOMED AKBER werden wij op denzelfden dag genoodzaakt onze wapens af te geven, welke wij tot hiertoe hadden behouden. Men gaf ons te kennen, dat dit veroorzaakt was door de ontdekking van eene geheime briefwisseling tusschen Majoor POTTINGER en Kapitein MACGREGOR, en die den *Sirdar* zoo zeer mishaagde, dat hij den Majoor op eene ernstige wijze liet waarschuwen, zich in de toekomst van zoodanige handelwijzen te onthouden, terwijl hij hem het treurige uiteinde van den Kommissaris liet herinneren. De Majoor erkende rond weg, dat hij in het geheim naar *Jellalabad* had geschreven, maar regtvaardigde dit daardoor, dat hij den *Sirdar* niet had beloofd, zich hiervan te onthouden. Een der beide zendelingen ABDOEL GUFFOER KHAN, verheugde ons weder door het medebrengen van brieven onzer vrienden te *Jellalabad*. Men geloofde, dat dit

Hoofd zeer ten gunste onzer belangen gestemd was, nademaal hij Generaal SALE daadwerkelijk had ondersteund, door toevoer voor zijne krijgsmagt. Hij werd dan ook blijkbaar zeer verdacht door de *Affghans* die ons omrigden, zoodat zij aanhoudend en met oplettendheid elk woord bespiedden, dat hij gedurende zijn bezoek sprak.

Kort hierna kwam ook Kapitein SOUTER, die, gelijk men gelezen heeft, het vaandel van zijn regement te *Gundamuk* had gered, door het om zijn middel te winden, bij ons aan, nademaal hij door het hoofd, dat hem had gevangen genomen, aan den *Sirdar* was uitgeleverd.

Elf dagen na diens aankomst, zijnde den 6den Februarij, hadden wij een hevige regenbui, sinds welken tijd het weder zeer drukkend bleef tot in den ochtend van den 16den, toen een buitengewone graad van hitte en zekere stilte der lucht zich deed gevoelen. Te elf uren des ochtends werden wij plotseling verschrikt door eene hevige aardschudding, die spoedig zóó hevig werd, dat wij met moeite het evenwigt konden bewaren. Groote brokken van de hooge muren, die ons omsloten, vielen aan alle zijden met donderend kraken neder, en men vernam een onderaardsch gerommel, alsof zich daar eene kokende zee van vloeibare lava bevond, van welke golf bij golf den grond waarop wij stonden, schenen op te ligten, en elk gebouw als een drijvend vaartuig heen en weder deden schudden. Na de afgrijselijke tooneelen, van welken wij getuigen waren geweest, scheep

het uur van vergelding te zijn geslagen, en dat de Hemel de met bloed geverfde aarde door een fellen schok wilde vernielen. De woning, in welke wij huisden, werd op eene schrikkelijke wijze geschud, en de kamer door *Lady* SALE bewoond, viel in, terwijl zij zelve, die juist op den vloer boven dezelve stond, naauwelijks tijd had te vlugten. Door eene leiding van de Voorzienigheid liepen al de dames bij het begin der aardbeving met hare kinderen tijdig in de open lucht en bleven daardoor van alle letsel bevrijd. Generaal ELPHINSTONE, die bedlegerig was, bevond zich gedurende eenige oogenblikken in een gevaarlijken toestand, uit welken hij gered werd door de stoutmoedigheid van zijnen bediende, een Engelsch soldaat, die zijn vertrek binnen liep en hem in zijne armen wegdroeg.

De arme Generaal, was niettegenstaande al de gebeurtenissen, die zijnen naam bezwalkten, zeer bemind bij de krijgslieden, die bijna zonder uitzondering voor hem hetzelfde zouden hebben gedaan om zijn leven te redden. — De schudding bleef onderscheiden minuten met dezelfde hevigheid voortduren, en eene ligte trilling der aarde bleef nog den geheelen dag merkbaar. De *Affghans* waren op dit oogenblik geheel door schrik verplet; want ofschoon ligte aardschuddingen gedurende het koude jaargetijde iets zeer gewoons waren, zoo had er bij menschen geheugen in het land geen zoodanige plaats gehad, welke zoo schrikkelijk was als die van dien dag.

Korten tijd daarna vernamen wij, dat ons *fort* op eene bijzondere wijze begunstigd was geworden, aangezien bijna elk fort in de vlakte tot den grond toe vernield was, en veel inwoners onder het puin omgekomen waren. De stad *Turghurree* scheen boven al zwaar geleden te hebben, vermits er bijna geen enkel huis overeind was blijven staan en eenige honderden inwoners onder het puin begraven waren.

Het eerste denkbeeld dat bij de *Affghans* opkwam, was, dat de verdedigingswerken van *Jellalabad* door dit natuurverschijnsel tot den grond vernield moesten zijn, en nu een gebaanden weg zouden opleveren, langs welken de *Sirdar* en zijn volk daar binnen konden trekken. In deze hoop schreven zij vol vertrouwen dat verschijnsel toe aan eene onmiddellijke tusschenkomst van den Profeet, ter hunner gunste.

Wij bragten allen den nacht in de open lucht door, dewijl wij ons niet tusschen de waggelende muren onzer woningen durfden te vertrouwen, vooral daar wij nog elk uur schokken van aardbeving voelden, van welke eenigen tamelijk hard waren.

Nadat Generaal ELPHINSTONE en Brigadier SHELTON op last van den *Sirdar* hunne degens terug hadden ontvangen, kwam eenige dagen later Kapitein BYGRAVE bij ons aan. Hij bevond zich in een zwakken toestand, dewijl hij veel geleden had door het bevriezen van den eenen voet en het verlies der toppen van zijne teenen. Zijne lotgevallen, na het verlaten van *Jugdulluk*, waren

vol gevaren en zijne redding was wonderbaarlijk. Na het aftrekken van *Jugdulluk*, in den nacht van den 12den Januarij, was hij een der eersten, die zich een weg baanden over de sterke verhakkingen van de takken van den gedoornden stoekpalm, die den bergpas versperden. Hij verzamelde een klein getal manschappen, en hield hen eene aanspraak over de volstrekte noodzakelijkheid, om vol moed vereenigd te blijven en zich te onderwerpen aan de krijgstucht, ten einde daardoor het leven te behouden, terwijl hij zich bereid verklaarde om hen aan te voeren, ingeval zij maar zijne bevelen wilden gehoorzamen en zich gedragen op eene wijze als dit door de gebeurtenissen gevorderd werd. Op deze aanspraak hieven de manschappen een luid gejuich aan en verklaarden zich geheel bereid om zijne bevelen strikt te volgen. Gedurende drie of vier mijlen bleven zij bestendig in het gelid en hielden den vervolgenden vijand in ontzag; maar eindelijk bragten de herhaalde aanvallen van de *Affghansche* ruiters, welke met elk oogenblik in aantal toenamen, de kleine bende in verwarring, welke Kapitein BYGRAVE te vergeefs trachtte te keer te gaan. De manschappen wilden thans niet meer bijeen blijven, noch hunnen marsch met die regelmatigheid voortzetten, van welke bij uitsluiting hunne redding afhing. Kapitein BYGRAVE op het laatst bemerkende, dat zijne pogingen vruchteloos waren, en de onvermijdelijke vernieling van den geheelen troep voorziende, nam als laatste redmiddel het besluit, om

den grooten weg te verlaten en over de heuvels naar *Jellalabad* te trekken. Een ondernemend koopman, genaamd BANESS, die in de moeijelijkheden onzer krijgsmagt gewikkeld was geworden, liet zich overhalen om hem in deze gevaarlijke onderneming te vergezellen. Om veiliger te zijn voor de *Giljijers*, namen zij hunne rigting zoo veel mogelijk noordwaarts. Des daags verborgen zij zich, dan eens tusschen hooge biezen in de diepe bedding van een' bergstroom, en dan weder onder het dikke gebladerte van altijd groene bolplanten, op den top van een hoogen, door sneeuw bedekten berg. Al hun voedsel bestond in eenige weinige koffijboonen, van welke de Heer BANESS een kleinen voorraad in zijn' zak had, en nu en dan een stuk van een wilden en sappigen wortel, welken zij gelukkig in de bedding van de rivier *Soerkab* ontdekten. Nademaal zij alleen des nachts reisden, ondervonden zij veel moeijelijkheden om een regten koers te houden tusschen de krommingen van de tallooze ravijnen, welke de wegen overal doorsneden. Eens bevonden zij zich plotselings op den grooten weg, waar het eerste voorwerp, dat zich aan hunne blikken opdoed, in het verminkte lijk van een Europeesch soldaat bestond. Zij vreesden om voort te gaan op een' weg, nog zoo kort geleden door vijanden bezet, en waren dus genoodzaakt om eenige mijlen terug te trekken. Op deze wijze verliepen vier vermoeijende nachten en dagen, gedurende welken Kapitein BYGRAVE, wiens voeten bevrozen en wiens schoenen

versleten waren, zoo zeer verlamd werd, dat hij meer en meer buiten staat geraakte om vooruit te komen. Eindelijk werd hij zoo zwak en ellendig, dat hij aan zijn' lotgenoot verklaarde, zich niet verder te kunnen voortslepen, pogende dezen over te halen, om gezamenlijk te trachten het naaste dorp te bereiken en zich onder de bescherming van een Opperhoofd te stellen. Zijn lotgenoot wilde dit echter niet wagen, en verklaarde, dat hij voornemens was, zoo mogelijk, zijn' weg naar *Jellalabad* voort te zetten. Zijn medgezel nogtans noode willende verlaten, spoorde hij hem aan om nieuwe pogingen aan te wenden, maar te vergeefs. Hij verklaarde hem nu, dat hij om zijn talrijk gezin zich verpligt achtte, zonder verwijl verder te gaan en nam een treurig afscheid van Kapitein BYGRAVE. Tweemalen keerde hij, maar even vergeefs, terug, in de hoop om hem tot verder voortgaan te bewegen, en trok dan nu eindelijk alleen verder. In zulke hulpelooze omstandigheden alleen achtergelaten, maakte zich de wanhoop bijna meester van Kapitein BYGRAVE, die zich echter na een langen slaap genoegzaam versterkt vond om eenige mijlen verder te gaan of liever te kruipen. In den tweeden nacht na het vertrek van zijn reisgezel, bereikte hij een *Giljijsch* dorp, waar hij zich tot aan den ochtend in een' kelder onder eenig stroo verschool, en zich overgaf aan den eersten persoon die hem naderde, welke, overgehaald door eenig aangeboden goud, hem naar eene naburige hut geleidde; van waar hij,

na het gebruiken van eenige ververschingen, gebragt werd naar de woning van NIZAM KHAN, Opperhoofd van het dorp, die hem met gastvrijheid ontving, en hem gedurende eenige dagen met de meeste vriendelijkheid behandelde, toen hij aan den, in de nabijheid van *Jellalabad* gelegerden *Sirdar* uitgeleverd werd. Hier vond hij MAHOMED AKBER met ijver bezig om ammunitie gereed te maken voor de voorgenomen belegering. Hij zag daar eenige van de op ons genomen kanonnen, uit welke de *Affghansche* smeden bezig waren de vernagelbouten te halen, dat zij in zeer weinige uren deden.

DERTIENDE HOOFDSTUK.

Wreedheid der Giljijers. — *Tijding van Generaal* SALE. — AKBER's *nederlaag.* — *Berooving van* Lady MACNAGHTEN. — *Vermoeijende reis.* — *Verschrikkelijk schouwspel.* — *Generaal* ELPINSTONE *sterft.* — *Mishandeling van het lijk.* — AKBER's *berouw.*

In een der eerste dagen der maand Maart kwam de *Mirza*, verklarende daartoe van MAHOMED AKBER bevel te hebben, en stond er op de koffers van *Lady* MACNAGHTEN en Kapitein LAWRENCE te doorzoeken. Ongelukkigerwijze bezat de eerste een groot aantal *Casemire*-shawls van groote waarde, welke alle naauwkeurig werden beschouwd. om er de vermoedelijke waarde van te kunnen bepalen. Hij legde echter zijne teleurstelling aan den dag, dat er geene juweelen gevonden werden, van welken men algemeen dacht, dat die dame eene groote menigte bezat. Bij deze gelegenheid ontnam men haar niets, maar het was gemakkelijk te voorzien, dat een zoodanige buit binnen kort tot een onwederstaanbaar lokaas voor onze *Giljijsche* vrienden zoude strekken.

Hierna had er een hartbrekend tooneel plaats,

daar al de ongelukkige *Hindostanners*, wier voeten door de vorst verlamd waren, uit het fort gedreven werden. De ledematen van velen dezer ongelukkigen waren geheel verschrompeld, en zoo zwart als eene kool geworden; anderen waren de voeten bij de enkels afgevallen, en allen leden zoodanige verschrikkelijke pijnen, als waarvan maar zeldzaam een mensch getuige is. De meêdoogenlooze *Giljijers* sleepten hen nogtans, zonder op hunne smarten te letten, langs den ruwen en hobbeligen grond voort, opdat *zij* op eene ellendige wijze, zonder voedsel, zonder dak en zonder den troost van menschelijk medelijden zouden omkomen. Algemeen veronderstelde men, dat de eigenaar van het fort, MAHOMED SHAH KHAN, de oorzaak dezer wreedheden was. Ofschoon de *Mirza* genoodzaakt was, het bevel ten uitvoer te brengen, liet hij nogtans eenige van de ongelukkige slagtoffers des avonds weder binnen.

Gedurende al den tijd, welke verloopen was sedert de hevige aardbeving, hadden wij van tijd tot tijd nog schokken gevoeld; deze werden thans zoo erg, dat wij uit het huis vlugtten, en ons verblijf namen in houten hutjes, door onze bedienden opgeslagen. In den eersten nacht, dat wij daar sliepen, werden wij plotseling uit onzen slaap opgewekt, door een luid geschreeuw van »moord!" dat aangeheven werd door de *Hindostansche* meid van Mevrouw SALE, wie een harer aanbidders in een aanval van minnenijd, gepoogd had in den slaap te vermoorden. De ellendeling

zijn plan mislukt ziende, ontsprong over den muur, die omtrent 7 Ned. ellen hoog was, doch werd des ochtends achterhaald. De *Mirza* wilde hem tot wedervergelding volstrekt doen ophangen, van welk besluit wij hem met moeite afbragten, en hem dit deden veranderen in verbanning uit het fort.

Gedurende een paar dagen daarna, en wel tusschen den 11den en den 13den Maart, vernamen wij eenige belangrijke nieuwsberigten. DOST MAHOMED KHAN kwam met een Priester, door AKBER KHAN, des eersten broeder, gezonden, en hield een langdurig geheim gesprek met Majoor POTTINGER. Algemeen geloofde men, dat de *Sirdar* aan het Indische Bestuur eenige openingen had gedaan, nopens de terugkomst van zijn' bij hetzelve gevangen vader. Wij kregen ook het onaangename nieuws, dat *Ghuznee* in 's vijands magt was gevallen, doch hoorden ook op den anderen kant, dat KHODA BUX KHAN, een magtig *Giljijsch* hoofd, den *Sirdar* verlaten had, wiens zaak aan het dalen scheen te zijn; dat Generaal SALE op het vermoeden van eene poging des vijands, om de wallen te ondermijnen, een uitval uit *Jellalabad* had gedaan, bij welken vele vijanden sneuvelden, en eindelijk, dat de *Sirdar* in den linker arm gewond was door een van zijn eigen lieden, welke met een *lac* ropijen door SHAH SHOOJAH omgekocht was, welken dader, volgens *Affghansch* gebruik in zulke gevallen, den buik werd opgesneden.

Op den 18den werd de *Mirza* terug geroepen en vervangen door den *Nazir* (Hofmeester) van MAHOMED SHAH KHAN, bij welke gelegenheid wij vernamen, dat SHAH SHOOJAH vermoord was door SHOOJAH DOWLA, oudste zoon van NUWAB ZEMAN KHAN, die den ouden ongelukkigen vorst met een dubbel-loops geweer doorschoot, op het punt van gezamenlijk naar het Koninklijk kamp te *Seah Sung* te gaan. Het is eene zonderlinge daadzaak, dat SHAH SHOOJAH tegenwoordig was bij de geboorte van zijnen moordenaar, wien hij bij deze gelegenheid zijn' eigen naam gaf.

Over het algemeen kregen wij in de eerstvolgende dagen weder eenige nieuwsberigten, die ons zeer veel belang inboezemden. Het eerste wat wij vernamen, was, dat de bewoners van de vlakte, naar men zeide, met hunne gezinnen en goederen naar de bergen zouden gevlugt zijn, om zich daar te verschuilen, nademaal de *Safees* een stam van naburige bergbewoners, welke door Kapitein MACGREGOR omgekocht waren, hen in rep en roer hadden gebragt. De *Nazir* wendde pogingen aan om te vernemen, welken losprijs wel voor ons betaald zoude worden, en liet zich verluiden, dat twee *lacs* ropijen aangenomen zouden worden. Dit scheen ons echter niets meer dan eene list te zijn om onze beurzen te peilen, en wij verwezen hem dus voor het begeerde antwoord naar Kapitein MACGREGOR.

Binnen acht dagen daarna vernamen wij kort op elkander, dat Kapitein MACGREGOR door Generaal

BOLLOCK gemagtigd was om ons los te koopen; dat Generaal SALE weder een gelukkigen uitval uit *Jellalabad* had gedaan, door welken hij zich veel vee had verschaft en eindelijk, dat MAHOMED AKBER in zijn kamp te *Char Bagh* overvallen was geworden door Generaal SALE, die de geheele magt op de vlugt gejaagd en drie kanonnen hernomen had, terwijl de *Sirdar* en zijne vrienden naauwelijks tijd hadden om zich door de vlugt te redden. Deze laatste blijde tijding werd bij de aankomst van MAHOMED SHAH KHAN op den 9den April bevestigd. Op dienzelfden dag was ons berigt geworden, dat de Hoofden te *Thurghurree* in den voorafgeganen nacht eene vergadering gehouden hadden, in welke veel debatten hadden plaats gevonden, betrekkelijk de te houden handelwijze omtrent hunne gevangenen, en waarbij door eenigen voorgeslagen was om ons allen op eens te vermoorden. Onze angst was daarom gedurende den geheelen dag, zeer groot, tot dat de *Khan* door zijne vriendelijke manieren ons eenigzins gerust stelde. Hij had eene lange bijeenkomst met den Majoor, die schikkingen voor onze vrijlating poogde te maken, naar welke de *Khan* niet wilde luisteren, maar gezegd had, dat wij moesten deelen in het lot van den *Sirdar*, die vroeg in den volgenden ochtend naar het gebergte zoude reizen.

Op den volgenden ochtend waren wij reeds vroeg gereed om te vertrekken, terwijl de kameelen niet voor 's namiddags kwamen. Onder-

tusschen deed zich een tooneel van plundering op, in hetwelk MAHOMED SHAH KHAN de rol van het opperhoofd der roovers speelde. Zijn eerste daad was al onze beste paarden voor zich zelven te nemen, waarna hij bedaardelijk de bagaadje van *Lady* MACNAGHTEN doorsnuffelde, en voor de waarde van 5000 ponden sterling (*f* 60,000) aan shawls daar uitnam; vervolgens vorderde hij hare juweelen, welke zij onder tegenkanting verpligt werd uit te leveren, en welker waarde *f* 120,000 beliep. Zelfs nog met dezen rijken buit niet te vrede, nam hij uit de koffers van Kapitein LAWRENCE, naar welbehagen, elk ding weg, dat hem aanstond, en, vermits hem de armoede der overigen wel bekend was, vertrok hij dadelijk daarna. Gelukkigerwijze werd mijn eigen rijpaard gespaard door de vriendelijke tusschenkomst van den *Mirza*, die den *Khan* verzelde. Na het spelen van dit kleine kenschetsende tooneelspel werd het teeken tot ons vertrek gegeven. De Europesche soldaten bleven nogtans achter en ontvingen de belofte, dat zij tegen betaling van losgeld vrijgelaten zouden worden.

Het was een genot bevrijd te worden van de treurige, schrikbarende hooge muren, binnen welken wij zoo langen tijd opgesloten waren geweest; en dewijl wij ons bij onze aankomst in het midden van den winter bevonden, toen zich alles kaal en treurig voor het oog vertoonde, werden wij als betooverd door het overal zich vertoonende groen, waarmede de terugkeerende lente de vallei omkleed had.

Wij waren omtrent vier mijlen voortgetrokken op den weg naar *Alishung*, toen wij belet werden voort te gaan door eenige ruiters, die in galop voortreden, terwijl zij, vol blijdschap met hunne handen wuifden, onder het uitroepen van »*Shabash!* (Bravo) alles is voorbij, het leger der *Feringhees* (Europeanen) is verslagen geworden in den bergpas van *Khijber*, en al hunne kanonnen zijn door SULTAN JAN genomen!" De wederzijdsche vreugde van de *Affghans* scheen zoo zeer opregt, dat wij, in weêrwil van het onwaarschijnlijke der zaak, ons verpligt gevoelden om die te gelooven; vooral toen het bevel gegeven werd, om dadelijk naar ons oud kwartier te *Buddeeabad* terug te keeren. Op den weg daarheen traden de nieuw aangekomenen in uitvoerige bijzonderheden, ten opzigte der nederlaag onzes legers. Zij verhaalden, dat de stam der *Ensofzijers* toegestemd had om den vrijen doortogt onzer troepen door den bergpas van *Khijber*, toe te staan voor drie *lacs* ropijen, van welke de helft vooruit betaald was. Naauwelijks hadden zij echter het geld ontvangen, of zij kwamen met SULTAN JAN overeen, om aan de spits en in den rug van het leger in het naauwste gedeelte van den pas een gelijktijdigen aanval te doen, welke geheel gelukkig was uitgevallen. — De arme soldaten waren, bij onze terugkomst, zeer verheugd ons terug te zien; vermits zij op het hooren van eenige schoten na ons vertrek, gedacht hadden, dat wij allen vermoord waren geworden. Het duurde niet lang of wij ontdekten

dat de geheele door ons vernomen geschiedenis niets anders was dan eene list, terwijl de ware reden van onzen plotselingen terugkeer gelegen was in eenig verschil, tusschen verschillende Hoofden gerezen en dat wij den volgenden ochtend weder zouden vertrekken. Tevens kregen wij de zekerheid, dat de geheele bevolking der vlakte in de grootste verslagenheid was, door vrees voor een' aanval van de zijde van het Britsche leger, en dat zij hunne gezinnen naar de bergen in veiligheid bragten. Den volgenden ochtend vertrokken wij inderdaad, en na een' weg van zeven of acht mijlen in eene westelijke rigting afgelegd te hebben, kwamen wij digt langs MAHOMED AKBER KHAN voorbij, die er slecht en bezorgd uitzag, maar onze groeten beleefd beantwoordde. Een weinig verder op vonden wij drie tenten, ter onzer ontvangst opgeslagen, welke wij naauwelijks betreden hadden of de regen viel in stroomen neder en hield den geheelen nacht aan. In den loop van den avond kwam SULTAN JAN in het kamp en bragt nog slechts dertig ruiters mede van de 1000, met welken hij Generaal POLLOCK had aangevallen. Hij scheen uitermate ter nedergeslagen, en geheel verschillend van den *Sirdar*, gaf hij aan zijne kwade luim en boosaardigheid lucht, door zich te houden alsof hij ons niet kende. MAHOMED AKBER schreef, met de rondborstigheid van den waarlijk dappere, zijne eigene nederlaag aan de krijgskans toe en verhief luide de koenheid, door onze troepen, on-

der aanvoering van den dapperen SALE, aan den dag gelegd.

Toen wij den volgenden ochtend verder trokken, werden de ongehuwden van de gehuwde gezinnen en vrouwen gescheiden en langs verschillende wegen vervoerd. Uithoofde deze plotselinge scheiding ons allen zeer onaangenaam was, verzocht Kapitein LAWRENCE den *Sirdar* toe te staan, dat wij even als te voren te zamen mogten reizen; hij deed ook nog vertoogen tegen het, door de geheele landstreek, medeslepen van vrouwen en kinderen, zoo weinig tegen vermoeijenissen en ontberingen bestand, en voegde er bij, dat het hem tot grooter eer zou verstrekken, wanneer hij deze op eens in vrijheid stelde. MAHOMED SHAH KHAN, die daarbij aanwezig was, werd hierop woedend, en verklaarde: » dat wij allen hem overal moesten volgen, waarheen hij ook ging; en bezweken onze paarden, dat wij dan te voet moesten voortsukkelen, en dat, als wij achteraan bleven, hij ons met geweld zou doen voortslepen." Hij is onze grootste vijand en scheen den *Sirdar* voor het oogenblik geheel te beheerschen, hoewel deze laatste hem over zijne ruwheid berispte en ons toestond, even als te voren, te zamen te reizen. Na een' togt van omtrent twaalf mijlen, vonden wij onze legerplaats opgeslagen, in een eng ravijn, door hetwelk een beekje vloot en welks grond bedekt was met lang riet, dat de *Affghans* des avonds verbrandden. Wij ontvingen twee oude geiten voor ons middag-

maal, maar deze niet eetbaar zijnde, kregen wij in derzelver plaats een bovenmatig tenai, oud schaap.

Den volgenden dag leidde de weg weder over hoogten, die ons ter linker zijde den bergpas *Udruk-budruk* in het verschiet deden zien. Wij zamelden eene hoeveelheid van eene wonderlijke plant op, welker bladen aan den onderkant met een schoone, purperkleurige, donsachtige zelfstandigheid bedekt was, door de *Affghansche* dames tot blanketsel gebruikt wordende. Na een' togt van veertien mijlen hielden wij stil, en trokken den volgenden dag, kort na ons vertrek, den bergpas *Bad-push* door, op welken weg wij niet minder dan 480 Nederlandsche ellen over een steilen en rotsachtigen weg hadden te klimmen. Op deze bergen groeiden eene soort van Hulst of Steek-palm, de wilde amandelboom en een terpentijnachtige boom, *Khinjuck* genoemd, die een welriekende geneeskrachtige gom oplevert, welke, naar ik meen, welligt de myrrhe of handels-balsem is. Deze gom staat in hooge achting bij de *Affghans*, die ze als een krachtig middel aanzien tegen gehouwen wonden. Op dezelfs takken groeit eene parasitenplant van de soort der *marentakken* (Lat. *Viscum; Tetrandria, Dioikia*, LINN.) in groote menigte, welker bloem eenigzins gelijkt op die van den *mango*, terwijl de jonge bladeren langwerpig, lansvormig tegen elkander overstaande, en onregelmatig zaagsgewijze getand zijn. Even zeer groeide hier in grooten

overvloed, een altijd groene bol-plant met naar *Jasmijn* gelijkende bloemen.

Nadat wij nog voor het einde van onzen togt de rivier *Cabul* waren overgestoken op een vlot van opgeblazen stieren-huiden en MAHOMED AKBER ontmoet hadden, hielden wij stil om te overnachten. Voor wij echter den volgenden dag, zijnde den 15den April, op weg konden gaan, moesten wij tot tegen den middag op onze paarden wachten, en vermaakten ons ondertusschen met het zien overzwemmen van eene kudde vee. Onder de pogingen der dieren werden zij met spoed stroom-afwaarts gedreven, waardoor dus eenigen niet konden landen, maar terug moesten keeren om eene tweede proeve te doen. Er werden geene kameelen met manden voor de zwakke vrouwen en de zieken aangevoerd, zoodat deze dienvolgens gedwongen waren, te paard te rijden. De arme Generaal ELPHINSTONE, die *Buddeeabad* in zeer zwakken staat verlaten had, werd zeer geschokt door de vermoeijenissen van de reis en scheen trapsgewijze ten grave te dalen. Gedurende eene mijl liep de weg langs den oever eener rivier en toen door een ravijn, totdat wij aan eene vlakte kwamen, in verband staande met die van *Tezeen*, in welke wij bij het einde onzer dagreis ons buiten het fort *Surroebie* legerden, waar wij reeds te voren op den 12den Januarij overnacht hadden. Wij bevonden dat onze *Hindostansche* bedienden, welke hier achter waren gebleven, eene goede behandeling van ABDOELLAH KHAN hadden onder-

vonden, hoewel de meesten aan de gevolgen der vorst-builen waren gestorven.

Gelukkigerwijze vond het MAHOMED AKBER geraden, hier stil te houden, dat en personen en dieren zeer wel te stade kwam; men zeide ons echter, dat wij een' langen togt hadden te doen naar de bergen in de nabijheid van *Tezeen*, waar de *Sirdar* ons wilde verbergen. Een *Affghanen* die onlangs van *Cabul* gekomen was, berigtte ons, dat de stad in twee groote partijen verdeeld was, van welke de eene gevormd werd door de *Doeranies* en de *Kuzzilbashen* en de andere door de *Barukzijers* en *Giljijers*. Wij bleven hier eenige dagen rusten, gedurende welken de *Sirdar*, wiens manschappen van hem weg begonnen te loopen, met een gedeelte van zijn volk een bezoek ging afleggen bij eenige naburige Hoofden.

Op den 19den April braken wij op, en ofschoon het den geheelen nacht hard had geregend, en de regen ook gedurende den dag aan hield, moesten wij nogtans eene reis van zestien mijlen naar *Tezeen* afleggen. De geheele weg liep door een naauwe vallei, op welke wij eene rivier, die er door kronkelde, op vele plaatsen moesten oversteken. Te *Seh Baba* sloeg ons een rottende stank tegen, welke voortkwam uit de vergaande lijken van hen, die op den terugtogt gevallen waren, en nog langs de zijden van den geheelen weg lagen. Op sommige plaatsen trokken wij langs hooge stapels menschelijke lijken, welke nog versch en waarschijnlijk de overblijfselen waren van

de ongelukkige schepsels, die, na aan het mes der *Ghazees* ontkomen te zijn, het leven hadden doorgetobd, totdat zij onder de vereenigde ellende van honger en gebrek waren bezweken. De *Affghans* verzekerden ons, dat menigeen gedreven was geworden tot het verschrikkelijke uiterste, om het leven te rekken door zich te voeden met het vleesch zijner gestorven makkers!!

Van *Seh Baba* tot *Tezeen* klimt de weg aanhoudend, terwijl de vlakte niet breeder dan tien minuten gaans en aan beide zijden bezet is door hooge heuvels. Wij kwamen door verscheiden legerplaatsen der zwervende *Giljijers*, welker kudden op de naburige heuvels graasden. In weêrwil onzer *postheens* (mantels van schapenvellen), waren wij allen tot op de huid nat geworden. Bij het fort van MAHOMED KHAN aangekomen, vonden wij dit door de aardbeving zoo zeer ontrampeneerd, dat het de ellendigste huisvesting opleverde. De arme dames werden eerst op elkander gepakt in een klein morsig vertrek, dat reeds vol was van *Affghansche* vrouwen, en in hetwelk zij met hunne druipende kleederen aan het lijf bleven zitten, tot zij na veel vertraging en moeite eindelijk een afzonderlijk vertrek verkregen. Wat de Heeren betreft, zoo moesten deze een schuilplaats zoeken, door te klauteren in eene donkere enge hut. Kapitein MACKENZIE en ik verkozen bij voorkeur den nacht met onze paarden in een stal door te brengen, terwijl de regen tot aan den ochtend op ons nederdroop.

De vermoeijenissen van den dag bepaalden het lot van Generaal ELPHINSTONE, die het fort in een stervenden toestand bereikte.

Den geheelen volgenden dag bleef het regenen, en dewijl wij geen droog goed hadden om aan te trekken, waren wij minder dan ooit op ons gemak. De echtgenoot van Kapitein WALLER beviel dien dag van eene dochter. Dit was reeds de vierde maal, dat het aantal gevangenen door een jonggeborene vermeerderd werd. De Voorzienigheid scheen bij die gelegenheden bijzonder over de vrouwen te waken, die ons versteld deden staan door haar onbeduidend lijden bij *deze* omstandigheden. Op dezen dag gevoelden wij weder een geweldigen schok van aardbeving, welke schokken eenigermate in verband schenen te staan met voorafgaande regenbuijen.

Aangezien er buiten het fort eenige tenten waren opgeslagen geworden, verhuisden allen daarheen, met uitzondering van de kraamvrouw en haar gezin, ik en mijn familie, benevens Generaal ELPHINSTONE, Majoor POTTINGER, Kapitein MACKENZIE en Dr. MAGRATH, welke verlof kregen om voor 's hands in het fort te blijven. ATTA MAHOMED KHAN, de eigenaar van het gebouw, betuigde ons, dat hem het gedrag van MAHOMED SHAH KHAN in het aanstoken van het oproer geweldig hinderde, en liet er tevens doorstralen, dat hij verlangde met het Engelsche Bestuur op een goeden voet te komen. Het scheen dat Kapitein MACGREGOR hem eene belooning had beloofd voor de schade, welke in

October 1841 aan zijn eigendom was toegebragt door de krijgsmagt van Generaal SALE, op de vervulling van welke belofte hij nog altijd hoopte.

Bij een ochtendbezoek, dat de *Sirdar* ontving, en op hetwelk Majoor POTTINGER tegenwoordig was, barste hij in hevige drift uit en verklaarde, dat zijne eigene landgenooten laaghartig van hem gevlugt waren en hem verraden hadden, ofschoon hij van den beginne af tot nu, alleen gehandeld had op aandrijven van de Hoofden te *Cabul*, vooral in het stuk van den moord des Kommissaris en der vernieling van ons leger, en dat echter diezelfde mannen thans weigerden hem te ondersteunen. Hij deed dan ook een plegtigen eed, dat hij, ingevalle hij ooit de magt in handen kreeg, hen voorbeeldig en streng zoude straffen.

Op dienzelfden dag viel de buitenmuur in, ten gevolge van de aardbeving van den vorigen dag. De dames van MAHOMED SHAH KHAN en van andere Hoofden, die in ons gezelschap reisden, noodigden mijne echtgenoot ten eten. Zij vond haar uiterst vriendelijk in hare manieren, en van een zeer innemend uiterlijk voorkomen, terwijl zij tevens goed gekleed waren en er goed uitzagen. Zij deden mijne vrouw de oude vraag over de sekse van den *Sahib* (Regeerder, Koning) der Kompagnie, en waren zeer verbaasd op het vernemen, dat *Engeland* door eene vrouw geregeerd werd. Zij legden ook eene bovenmatige vrees aan den dag voor Kapitein MACGREGOR, dien zij in hetzelfde vreesselijke licht zagen, in hetwelk een

kind den reus in een verhaal uit de kinderkamer beschouwt.

Den anderen dag werd er reeds vroegtijdig eene groote beweging veroorzaakt door de aankomst eens zendelings van den *Sirdar* aan DOST MAHOMED KHAN, die uit zijn' slaap werd gewekt en dadelijk weg ijlde. Onze medegevangenen, die zich in het kamp bevonden, trokken kort daarna af naar de *Zanduk* vallei, omtrent acht mijlen ten zuiden van *Tezeen*. Blijkbaar vreesde men voor een overval uit *Cabul*, nademaal wij met overijling weggevoerd werden naar een klein fort, dat twee mijlen hooger oplag, en waarheen de *Sirdar* ons voorafgegaan was. Deze overijlde togt was een doodslag voor den Generaal, dien men verpligtte, om den geheelen weg te paard te rijden, ofschoon hij te zwak was om te staan.

Den volgenden dag, zijnde den 23sten April, ontving MAHOMED AKBER omtrent 6000 ropijen uit *Cabul;* waarschijnlijk gezonden door zijnen oom, NUWAB JUBBAR KHAN. FUTTY JUNG, de oudste zoon van den vermoorden Vorst, hield de *Bala Hissar* in bezit, en eischte van den *Sirdar*, dat al de Europesche gevangenen aan hem overgegeven zouden worden. Wij vernamen dat de inwoners van *Cabul*, uit vrees voor ons leger, de stad in groot aantal ontvlugtten, terwijl alle pogingen om het volk er toe te brengen, den voortgang van Generaal POLLOCK te stuiten, geheel vruchteloos waren. Deze tijdingen deden den *Sirdar* eensklaps het besluit nemen, om Kapitein MACKENZIE, zen-

der verder verwijl af te zenden ten einde met Generaal POLLOCK te onderhandelen; dienvolgens werd deze Officier gewaarschuwd om op het eerste bevel daartoe gereed te zijn.

Iemand aan den *Sirdar* verhaald hebbende, dat ik afbeeldsels kondo maken, zond hij onder dat voorwendsel om mij, maar poogde mij in plaats daarvan, tot mijne bevreemding uit te hooren over onderwerpen betreffende de artillerie, terwijl hij zeer ijverig vorschte naar de wijze, waarop vuurpijlen en buizen vervaardigd werden; wat men in acht had te nemen bij het werpen van bommen uit houwitzers en mortieren, gelijk ook hoedanig men de lengte der buizen bepaalde voor de onderscheiden afstanden. Over al deze onderwerpen gaf ik hem zoodanige inlichtingen, als welke genoegzaam waren om de hem omringende duisternis, juist tastbaar te maken. Voor ik heen ging, verzocht hij mij het afbeeldsel te maken van iemand zijns gevolgs, en van een door hem zeer bemind Arabisch paard, en ofschoon het door mij voortgebragte zeer middelmatig was, verklaarde hij er voldaan over te zijn. Later werd ik geroepen om een *sextant* te beproeven, welke men hem juist gebragt had en ofschoon het werktuig zeer beschadigd was, verklaarde ik hem er het gebruik van. Na deze verklaring bemerkende, dat hij er toch geen gebruik van kon maken, deed hij mij de gekleurde glazen er uitnemen, van welken hij voornemens was een bril te laten maken, ten einde zijne oogen tegen het schemeren te beschutten.

Op den ochtend van denzelfden dag (23 April), gaf de Generaal-Majoor ELPHINSTONE den geest, en werd dusdoende verlost van zijn lijden naar geest en ligchaam. Hij gevoelde zijne vernedering zeer sterk, en beklaagde op eene bittere wijze den dag, waarop hij de huisselijke genoegens zijns geboortelands vaarwel had gezegd, om den roem van een eervollen naam in de waagschaal te stellen, in een klimaat en in eene stelling, voor welke zijn geheel ligchaamsgestel hem ongeschikt maakte. Ik heb hierboven reeds gesproken van zijne verdiensten en van de hoedanigheden, waardoor hij de liefde en achting won van allen, die getuigen waren van zijn langdurig lijden en zijn sterven, en die hem veeleer beschouwden als een werktuig van de onpeilbare bedoelingen der Voorzienigheid en als een slagtoffer van de misslagen van anderen, dan van zijne eigene dwalingen. De *Sirdar* scheen tot dezen ochtend geen acht te hebben geslagen op het uiterste gevaar des Generaals, toen hij, maar te laat, aanbood om dezen rust te gunnen. Had AKBER geluisterd naar den raad van hen, die het wel met hem meenden, dan zoude hij dit te *Buddeeabad* gedaan hebben; maar AKBER's voornaamste aanhangers hadden er belang bij, hem in het duister te houden en elk ontwerp te verijdelen, dat strekken kon om den *Sirdar* met het Britsche volk te verzoenen, en zoodoende sloeg hij geen acht op den goed gemeenden raad. Eindelijk werden zijne oogen voor de waarheid geopend en poogde hij thans dit zoo veel mogelijk te vergoeden door het aan-

bod om het lijk naar *Jellalábad* te zenden, ten einde dit daar eene eervolle begrafenis mogt erlangen. Een uur na het overlijden vertrok Kapitein MACKENZIE met eene zending, welke hoofdzakelijk betrekking had tot het loslaten der vrouwen en kinderen.

Het lijk van den Generaal werd met zorg gewikkeld in wollen dekens, en vervolgens gelegd in eene kist van ruw hout door een *Affghanech* timmerman vervaardigd, terwijl de overgebleven ruimte volgestopt werd met de sterk riekende bladeren van eene zekere soort van alsem-kruid. Toen alles gereed was, werd het op een kameel geladen en afgezonden onder geleide van eene kleine bedekking van *Giljijers*, welke verzeld werden door een van de Europesche soldaten die den overledene had opgepast, en dien de *Sirdar* geschikt achte om in de landskleeding ongemerkt mede door te gaan. Na de afzending noodigde de *Sirdar* ons allen, om met hem aan de buiten zijde van het fort neder te zitten, en terwijl wij daar in gesprek waren, kwam er een bode met brieven van *Loodianah*, die hem berigtte, dat zijn huisgezin reeds een geheele week honger had geleden. Toen wij den inhoud vernamen, verklaarden wij allen onmiddellijk, dat het geheel een boosaardig verzinsel was, waarop de *Sirdar* op eene grootsprekende wijze verklaarde, dat het hem onverschillig was, of dit waar dan valsch ware, nademaal de ondergang van zijne geheele familie zijn besluit niet zou doen veran-

deren. Vervolgens hervatte hij weder het afgebroken gesprek, alsof er niets gebeurd ware, en verhaalde in den loop van het zelve, dat, gedurende het beleg, het dagelijksche verlies door het vuur uit de kanonnen van het kantonnement, tusschen dertig en veertig dooden beliep, maar dat de bommen, welke uit de *Bala Hissar* in de stad geworpen werden, weinig of geene schade aan menschenlevens of eigendommen hadden veroorzaakt.

Het overvoeren van het lijk des Generaals ondervond eenige vertraging op de reis naar *Jugdulluk.* Het schijnt dat de bedekking, bij het naderen der legerplaats van eenige zwervende *Giljijers*, aangeroepen werd en daarop meende, dat het beste middel om het wezenlijke der zaak niet te doen ontdekken, gelegen ware in *het toonen* van vertrouwen en gedurende den nacht aldaar halt te houden. De Europesche soldaat werd met dekens bedekt, en men waarschuwde hem, dat hij zich tot aan den ochtend stil zoude houden. Kort daarna werd hij nogtans gewekt door een rumoer van onderscheiden stemmen, welke hij de woorden *Feringhee* en *Kafir* (Europeaan en ongeloovige) vaak hoorde herhalen. Spoedig hierna hoorde hij hen aansnellen naar de plaats, waar hij lag, en nadat men alvorens de dekens van zijn hoofd had getrokken, begon men dadelijk met hem aan te vallen, en hem met een zwaard in den arm te wonden. Hij behield het leven alleen door den dikken vilten of wollen deken, die zijn ligchaam

bedekte, en door de tusschenkomst van een Opperhoofd, die hem naar deszelfs tent geleidde. De bijgeloovige wilden ontblootten en beroofden onmiddellijk het lijk van den Generaal, wierpen het met steenen en zouden het verbrand hebben, als dit niet belet ware geworden door de lieden van den *Sirdar*, die hen bedreigden met de wraak van hunnen heer. Bij het ontvangen van het berigt dezer spoorloosheden, was het spijtgevoel van MAHOMED AKBER zeer groot; hij verloor dan ook geen tijd, maar zond een detachement af, zóó sterk als hij het slechts missen konde, om den Europeaan te bevrijden en het lijk weder te doen inpakken.

In den loop van het gesprek met Majoor POTTINGER, vraagde de *Sirdar* hem of hij er een eed op konde doen, dat hij nimmer iets naar *Jellalabad* had geschreven, dan wat hem ter kennis was gekomen. De Majoor bewaarde een beteekend stilzwijgen, maar toen deze kort daarop gelegenheid had om de aanmerking te maken, dat wanneer men het traktaat ware nagekomen, er op dit oogenblik geen enkel Britsche soldaat in *Affghanistan* zoude teruggebleven zijn, vraagde hem de *Sirdar* met nadruk, of hij de waarheid, van hetgeen hij zeide, met eede konde bevestigen. Toen de Majoor hierop dadelijk een toestemmend antwoord had gegeven, scheen de *Sirdar* voor het eerst te gelooven, wat hem tot nu toe ongeloofelijk was toegeschenen, en zag hij naar zijne lieden die hem omringden, met een gelaat, op-

hetwelk eene uitdrukking lag, alsof hij wilde zeggen: » welk een ellendige dwaas ben ik dan geweest!"

De Europesche soldaat die het lijk des Generaals verzeld had, en welke door des *Sirdars* lieden bevrijd was, kwam des anderendaags 's avonds terug en verhaalde, dat de zwervende *Ghiljers* thans zeer gekweld werden door de vrees, den *Sirdar* beleedigd te hebben, en dat het lijk, na alvorens weder ingepakt te zijn, verder naar *Jellalabad* vervoerd was.

Een bode, die een brief van Kapitein COLIN naar Generaal POLLOCK bragt, werd door de lieden des *Sirdars* opgevangen, deerlijk geslagen en gevangen gehouden tot AKBER's terugkomst.

VEERTIENDE HOOFDSTUK.

AKBER *wil mij aanwerven.* — *Terugkomst van Kapitein* MACKENZIE. — MAHOMED RUFEEK. — *Terugkomst van Kapitein* ANDERSON'S *kind.* — *Aangeboden kans ter ontkoming.* — *Indruk der Bergrede.* — *Zuil van* ALEXANDER den Grooten. — *Tijdingen uit de stad.* — *Berigten van het* Britsche *leger en van den* Shah. — ZEMAN KHAN. — *Vrouw* WADE. — *Verkoop der gijzelaars.* — *Ziekten.*

De *Sirdar*, die drie dagen geleden met Majoor POTTINGER, onze medegevangenen in de *Zanduk*-vallei was gaan bezoeken, kwam heden met hem terug van dezen uitstap. Terwijl zij te *Zanduk* waren, eischten AMEENOOLLAH KHAN, benevens andere Hoofden, dat Majoor POTTINGER aan hem uitgeleverd zoude worden en dat men hem bij gebreke van dien twaalf *lacs* ropijen in de plaats zoude geven. Uithoofde de wissels, door den Majoor op het Indische Gouvernement afgegeven en betaalbaar bij de behouden aankomst van het *Cabuleesche* leger te *Jellalabad*, niet betaald waren geworden, hadden de Hoofden gepoogd om het geld van de *Hindoosche* bankiers af te persen.

In den avond van den volgenden dag zond ons de *Sirdar* eene groote menigte brieven en nieuwspapieren, welke zoo even waren ontvangen uit *Jellalabad*, waar Kapitein MACKENZIE behouden was aangekomen. Dit waren de eerste brieven, welke wij in acht maanden hadden ontvangen, en wij bragten den geheelen nacht door met het verslinden van derzelver inhoud.

De *Sirdar* liet mij tot zich roepen, om een kavallerie-zadel te onderzoeken; vermits hij zeer verlangend was om te weten, of het ook van zwijnsleder gemaakt ware. Ik zeide hem, dat dit moeijelijk te beslissen was, dewijl men daartoe zoowel zwijns- als koehuiden bezigde en men beide soorten niet wel van elkander onderscheiden konde. Aangezien hij mij eenige wenken gaf en blijkbaar ongenegen was om een goed zadel op te offeren aan de godsdienstige bezwaren van zijnen priester, die in het vertrek was, stemde ik ten voordeele der koehuid, en toen nu Luitenant WALLER later dezelfde meening te kennen gaf, besloot de *Sirdar* den zadel te houden, vermits twee getuigen het punt beslist hadden; terwijl ik geloof, dat hij in zijn hart weinig gaf om de natuurlijke historie der huid, zoo lang die hem dienstig was.

Laat in den nacht werd ik door een bode van den *Sirdar* gewekt en tot hem genoodigd. Toen ik bij hem kwam, drong hij sterk bij mij aan, om voor hem te *Cabul* tegen AMEENOOLLAH KHAN en FUTTY JUNG te vechten. Het was hem, gelijk hij zeide, zeer wel bekend, dat geen Engelsch-

man tegen zijne eigene landgenooten zoude vechten, maar dewijl in dit geval zijne vijanden ook tevens die waren van de Britten, zoo zoude ik, door voor hem te strijden, mijn eigen land dienst bewijzen. Ik antwoordde hem, dat ik alreeds zwaar gewond en het vechten voor het oogenblik moede was; dat ik ook, uithoofde mijner onbekendheid met de *Affghansche* staatkunde, niet bevoegd was een oordeel te vellen over het regtmatige der zaak; en dat, al ware ik nog zoo zeer geneigd om zijne zaak te omhelzen, geen Engelsch Officier of soldaat op eene wettige wijze de wapens onder een souvereine magt kon dragen, zonder vooraf de toestemming van zijn' eigen Vorst te hebben ontvangen. Mijne weigering hinderde hem blijkbaar zeer sterk, en ik was verpligt die eenige keeren te herhalen, voor hij mij wilde toestaan dat ik mij weder ter ruste begaf.

Den volgenden ochtend kwam Kapitein MACKENZIE terug van *Jellalabad*. Zijne zending had geen onmiddellijk vooruitzigt gegeven op onze vrijlating, ofschoon de onderhandelingen over het algemeen op een zeer vriendschappelijken voet waren. Na het wisselen van eenige woorden, werd hij tot den *Sirdar* gebragt, en wij, namelijk, mijn gezin en dat van den Luitenant WALLER, reden naar de *Zanduk*-vallei. De weg liep in eene zuid-oostelijke rigting tegen de heuvels op, en was drie mijlen ver zeer steil en slingerend, toen die weder afdaalde tot in de naauwe bedding van een' stroom. Vier of vijf mijlen verder kwamen wij bij

het kamp, van waar de vallei eenigzins wijder werd en bebouwde streken lands vertoonde, op welke de tenten waren opgeslagen. De sneeuw lag — ofschoon wij reeds den 3den Mei hadden — nog op de naburige hoogten. Op onzen weg zagen wij den jeneverstruik, welke in menigte op de heuvels groeit en op sommige plaatsen de grootte van een' tamelijken boom bereikt. Hier en daar kwamen wij eenige weinige dwergachtige pijnboomen voorbij, welke als verstrooide achterblijvers kunnen aangezien worden van de naburige bosschen van *Suffed Koh*. De wilde amandelboom, eene bevallige en welriekende soort *Edwardsia*; eene heesterachtige naar haagdoorn gelijkende plant, met bloemen overdekt; de geele hondsroos, de eglantier, de bijvoet, de witte tulp en een zeer schoone lischbloem, waren de voornaamste plant voortbrengselen van den weg langs welken wij kwamen. Onze vrienden, die gedurende de hitte van den dag hun verblijf in schaduwrijke prieelen van den jeneverstruik hielden, vonden wij welvarend; het klimaat scheen kostelijk te zijn.

Nadat Kapitein MACKENZIE plotselings met eene tweede zending weder naar *Jellalabad* gezonden was, vernamen wij een dag later, dat de Engelsche gijzelaars te *Cabul* zich onder bescherming bevonden van den Opperpriester, en dat, toen AMEENOOLLAH KHAN gepoogd had zich van hen meester te maken, deze door NUWAB ZEMAN KHAN in de *Bala Hissar* gedreven, en zijn huis te *Cabul* tot den grond afgebrand was.

MAHOMED RUFEEK, wiens gezin te *Candahar* woonde, was nu onze bewaarder geworden. Door zijne aangename manieren, zoowel als door zijne onafgebroken beleefdheid en vriendelijkheid, had hij zich weldra algemeen bemind gemaakt. Hij deed eene verre wandeling met mij naar de heuvels, ten zuiden van het kamp; wij zagen daar niets dan jeneverstruiken, anemonen en wilde geraniums; vermits de lente in die hooge streken pas was begonnen. De rotsen bestonden hoofdzakelijk uit loodregte lagen van kalksteen.

Op den dag na deze onze wandeling werd ik aangenaam verrast door een *Affghanees*, die eenige van mijne eigene boeken en schetsen te koop bood, en welke ik weldra weder in mijn bezit bragt. Ofschoon het nu reeds den 8sten Mei was, viel er in den voormiddag eenige sneeuw, gelijk het ook de laatste drie dagen bitter koud was geweest, zoodat ons dien avond een vlammend vuur genoegen deed. — Bijna ter zelfder tijd werden Kapitein ANDERSON en zijne echtgenoot op eene aangename wijze verrast door de aankomst van hun oudst dochtertje uit *Cabul*. Men zal zich herinneren, dat dit kind op den 8sten Januarij bij den aftogt in den bergpas te *Khoord-Cabul* verloren was geraakt; sedert dien tijd was zij de huisgenoot geweest van NUWAB ZEMAN KHAN'S gezin, door hetwelk zij met de grootste vriendelijkheid behandeld was geworden. Men had haar leeren zeggen: » *Mijn vader en moeder zijn ongeloovigen, maar ik ben een Muzelman*," Kapitein

TROUP, die hare vrijlating bewerkt had, schreef ons, dat hij en Majoor POTTINGER zich in NUWAB JUBBAR KHAN's huis te *Cabul* bevonden; dat de stad in een zeer onrustigen toestand verkeerde; dat de tegen elkander overstaande partijen dagelijks met elkander vochten, en dat de *Cabulezen* afwisselend de zijde hielden van diegenen, welke hen het best betaalden.

Een paar dagen na het ontvangen van dat berigt klommen Kapitein BOYD, WALKER en ik, door twee *Affghans* verzeld, eenige ten westen gelegen hooge heuvels op. Hier gekomen, haalden ons eenige *Giljijers* in en boden aan, ons naar *Jellalabad* te geleiden. Onze wachters, die dadelijk bevreesd begonnen te worden, voerden ons daarop huiswaarts. Ter hoogte van 600 Ned. ellen boven het kamp, waren de landlieden pas begonnen met het beploegen van den grond, terwijl in de *Zanduk*-vallei, onmiddellijk onder ons, het graan reeds groende. Bij onze terugkomst bekeef DOST MAHOMED KHAN, die digt bij ons gelegerd was, MAHOMED RUFEEK zeer hevig, omdat hij ons veroorloofd had zoo ver weg te gaan. Dit Opperhoofd is een ware boeren-kinkel in zijne denkbeelden en manieren, en legt steeds eenige gemeene en zotte vermoedens aan den dag, ten opzigte onzer bedoelingen; en zoo het van hem had afgehangen, dan zouden wij allen sedert lang in duistere cellen of naauwe kooijen zijn opgesloten geworden.

Kapitein MACKENZIE kwam nu van zijne tweede reize naar *Jellalabad* terug, waar het lijk van

Generaal ELPHINSTONE behouden aangekomen en met behoorlijke krijgsmans-eer was begraven. Men scheen er niet veel voor onze vrijlating te doen. De voorwaarden door den *Sirdar* aan Generaal POLLOCK op onze loslating gesteld, waren: dat hij Gouverneur zoude worden van de Provincie *Lughman*; dat hij bevrijd zoude zijn van het verschijnen ten Hove, en niet onderworpen wezen, aan onze burgerlijke ambtenaren. Op dit voorstel sloeg Generaal POLLOCK, zoo als dit ook regt was, niet de minste acht. Het schijnt, dat eene *depeche* van den *Sirdar* aan den Generaal, bij welke hij aanbood, de vrouwen en kinderen zonder eenige voorwaarde los te laten, en welke na Kapitein MAKENZIE's reis gezonden was, hare bestemming niet bereikte, daar zij, naar men dacht, door MAHOMED SHAH KHAN opgevangen was. Men had het voornemen, Generaal NOTT op den 17den van deze maand uit *Candahar* naar *Cabul* te doen rukken, op welken dag Kapitein MACKENZIE naar *Cabul* trok, om den *Sirdar* den uitslag zijner zending mede te deelen.

DOST MAHOMED KHAN, die MAHOMED RUFEEK uit GLADWAIN's » *Moonshee*" (tolk) eene Persische vertaling hoorde voorlezen van de Bergrede, was daardoor zeer getroffen. Hij bewonderde op eene warme wijze het gebed des Heeren, zoowel als eenige andere zaken; en de aanbeveling om in stilte te bidden, scheen hem eene verklaring van onze schijnbare nalatigheid in het volvoeren van uiterlijke plegtigheden. Korporaal LEWIS van een

der infanterie regementen, en die te *Tezeen* in het fort van KHOODA BUX KHAN gevangen was gehouden, ontving verlof om ons kamp te bezoeken. De woestaards, die hem gevangen namen, hadden hem mishandeld en laten verhongeren, totdat hij een uiterlijk vertoon maakte van het aannemen van het Mahomedaansch geloof; bij welke gelegenheid hij den naam van DIEN MAHOMED ontving, en verpligt werd de dagelijksche gebeden met de geloovigen bij te wonen.

Den geheelen nacht brandde een seinlicht op den heuvel boven ons, en piketten werden in alle rigtingen uitgezonden. Wij geloofden, dat men voor een nachtelijken aanval vreesde.

Nadat onze paarden op den vorigen dag van *Cabul* waren aangekomen, vertrokken wij op den 23sten Mei naar die stad. Drie van ons waren, uithoofde van gebrek aan paarden, genoodzaakt te voet te loopen. De dames reisden in (*Kujawurs*) draagzetels, welke op muilezels geladen waren. Wij gingen den reeds door ons betreden weg terug, langs de rivier-bedding en over de heuvels, naar het fort waar Generaal ELPHINSTONE stierf. Eenige weinige mijlen afdalens, maakte reeds een groot verschil in de luchtsgesteldheid en in den bloei van het plantenrijk; de wilde rozen waren overal in vollen bloei; zij balsemden met andere schoone bloemen de lucht met welriekende geuren, en verfraaiden het natuurtooneel. Toen wij van den voet van den berg *Huft Kotul* (of berg met zeven opgangen) kwamen, ontmoet-

ten wij nog eens de rottende lijken onzer soldaten, met welken de weg van hier af tot *Khoord-Cabul* bezaaid was, en waardoor de geheele dampkring verpest werd. Een weinig verder van *Kubbur-i-Jubbar* kwamen wij langs twee holen aan de overzijde van den weg, die propvol waren van rottende lijken en geraamten. Van hier af tot *Tungee Tureekee* werd het gezigt gaande weg ijsselijker. MAHOMED RUFEEK vraagde mij, of dat alles de woede van Generaal POLLOCK's leger niet zoude opwekken; ik antwoordde hem hierop, dat hij niet verwonderd moest zijn, wanneer alle huizen in *Cabul* tot op den grond toe afgebroken zouden worden. Van de laatstgenoemde plaats lieten wij den grooten weg links liggen, en kwamen na het doortrekken van een verwoest dorp en na een vermoeijenden marsch van twee en twintig mijlen aan het fort van *Khoord-Cabul*, waar wij op den 9den Januarij nachtverblijf hadden gehouden. Het verschil van het gezigt, dat de vallei toen had opgeleverd met dat wat die nu vertoonde, was inderdaad treffend; daar die thans een onafgebroken bebouwd veld deed zien.

Den volgenden ochtend gingen wij reeds te 9 uren op weg, en aangezien het thans, uithoofde van den stank der doode ligchamen, volstrekt onmogelijk was, den bergpas van *Khoord-Cabul* door te gaan, namen wij den regten weg naar *Cabul*, waarbij wij de zuil van ALEXANDER *den Grooten* bijna langs den geheelen weg in het gezigt hadden; wij kwamen over eenige heuvels,

daar de weg omtrent twee mijlen ver aanhoudend opwaarts liep, tot aan ALEXANDER's zuil, een van de oudste overblijfselen des voortijds in het Oosten, staande op de kruin van eene rij heuvels, die de vlakte van *Cabul* aan de zuid-oostelijke zijde begrenzen. Zij is omtrent een en twintig Ned. Ellen hoog; de schaft is van Dorische orde, op een voetstuk in den vorm eens dobbelsteens en bekroond door eene soort van urn. Toen wij deze klassieke plaats bereikten, deed zich eensklaps een tooneel van onovertrefbare pracht voor onze oogen op. Op den afstand van ruim zes honderd Ned. ellen onder ons lag de geheele, schilderachtige en uitmuntend bebouwde vallei van *Cabul* als eene kaart voor ons uitgespreid; de hooge bergketens van *Kohistan* en *Hindoo Kush*, gehuld in een schitterend sneeuwkleed, begrensden den gezigteinder op een' afstand van omtrent honderd mijlen. De *Bala Hissar* was in de verte flaauw zigtbaar, en de donder van het geschut die aanhoudend van hare kanteelen voortrolde, gaf te kennen, dat de strijd tusschen de vrije stammen en de heerschzuchtige Hoofden nog altijd aanhield. Het afdalen duurde zeer lang en was hoogst bezwaarlijk, en op de helft gekomen, werd de weg zeer steil en slecht. Bij het nederdalen zagen wij een andere Grieksche zuil op de heuvels ter linkerzijde. De rotsen bestonden hoofdzakelijk uit glimmer (*mica* en *quartz*). De *gom-ammoniak*-plant groeide hier; de jonge bloem groeide trosgewijze en geleek naar eene kleine bloemkool. Het is eene plant met eene uitgebreide kruin,

die omtrent twee Ned. ellen hoog opschiet, terwijl haar geheel voorkomen en groeiwijze naar *Heracleum* (Heilkruid. *Pentandr. Digynia* LINN.) gelijkt. Zij heeft eene sterke, onaangename reuk, welke mij eenigermate die van den duivelsdrek herinnerde. De gom druipt er in overvloed uit, en is aanvankelijk melkachtig, doch wordt later geelachtig en heeft een bitteren walgelijken smaak. De *Affghans* noemen de plant *gundĕlē*, en de gom wordt op de markt te *Cabul* verkocht onder den naam van *feshoek*.

Aan den voet des heuvels hielden wij ons eenigen tijd op bij een kom of vijver, welke het water ontving van eene bron, die uit de rotsen ontspringt. De weg, op welken wij twee Grieksche bouwvallen hadden gezien, liep omtrent vier mijlen ver langs den voet des heuvels ter linkerzijde, en bragt ons naar het fort van ALI MAHOMED — op drie mijlen afstands van *Cabul* en digt bij de rivier *Logur*, waar wij nachtverblijf hielden, na een marsch van omtrent twintig mijlen. De vrouwen van ALI MAHOMED verhuisd zijnde naar een naburig fort, bekwamen wij hare vertrekken die langs de twee zijden eener binnenplaats liepen, en die het beste verblijf opleverden dat wij tot hiertoe hadden gehad. De vallei is sterk met forten bezet en uitmuntend bebouwd.

Bij een bezoek dat Kapitein TROUP ons eenige dagen later bragt, verhaalde hij ons, dat de *Sirdar* aan het uiterste einde der stad woonde, op omtrent twee mijlen afstands van ons; dat AMEENOOLLAH KHAN zich bij hem had gevoegd, maar

dat FUTTY JUNG de *Bala Hissar* nog bezat, en het daar vol hield in de hoop van ontzet te worden door de aankomst van ons leger. MAHOMED AKBER was zeer begeerig om de Citadel in zijn bezit te krijgen, hoofdzakelijk om de schatten die er zich in bevonden, vermits hij er volstrekt niet aan dacht onze legers te kunnen wederstaan. Hij verlangde zeer ernstig om met het Britsche Gouvernement op een goeden voet te komen, en zeide dikwerf, dat hij zich gelukkig zoude achten, zoo hij in zijne vroege jeugd met de Engelschen ware bekend geworden, daar men hem vele vooroordeelen tegen dezen had ingeboezemd, die veel invloed op hem hadden uitgeoefend, en van welken hij nu het ongegronde inzag. Het schijnt dat Generaal POLLOCK aangeboden had, de vrouwen en kinderen van zijn gezin op eigen verantwoordelijkheid los te laten uit hunne gevangenschap, maar dat de *Sirdar* in zijn tegenwoordigen neteligen toestand dit van de hand had gewezen.

Honderden *Hindostanners* vervulden de straten van *Cabul* en bedelden om brood, dat hen dagelijks verschaft werd door NUWAB JUBBAR KHAN en ZEMAN KHAN. De beleefdheid van alle klassen jegens de Europesche gijzelaars en gevangenen in en bij *Cabul* was aanmerkelijk, en het was waarschijnlijk aan deze gunstige verandering toe te schrijven, dat wij verlof kregen in den nabij gelegen tuin te wandelen, en dat de Heeren zich in een' vliet mogten baden.

SHOOJA DOWLAH, de moordenaar van SHAH SHOO-

JA, gaf ons een bezoek. Hij was een schoon man van een zacht voorkomen, dat kwalijk in hem den volvoerder eener zoodanige daad zou doen vermoeden. Hij deed zijn best om ons te belezen, dat de *Shah* valsch spel met ons had gespeeld, en dat hij eene prijzenswaardige daad had verrigt met dien van kant te maken. De moord was bedreven op de aansporing van DOST MAHOMED KHAN (een *Giljijer*), bij wijze van vergelding voor den aanslag op MAHOMED AKBER's leven, welke te *Charbagh* door een' zendeling van SHAH SHOOJAH gedaan was; maar de daad werd door alle klassen te *Cabul* gelaakt, en boven allen door NUWAB ZEMAN KHAN, die SHOOJA DOWLAH, zijn zoon, sedert dien tijd uit zijn huis verbannen had.

Ook een andere zoon van NUWAB ZEMAN KHAN, SHAH DOWLA genaamd, bezocht ons, en vraagde ons hoofdzakelijk of wij door den *Sirdar* goed behandeld werden. Men berigtte ons, dat ten gevolge van het opeischen van den vorigen Vizier en van den *Naib Sherif* MOHUN LOLL door den *Sirdar*, de *Kuzzilbashen* gezamenlijk tegen hem waren opgestaan, en verklaard hadden voornemens te zijn hunne wijk bezet te houden tot op de aankomst onzer troepen. Wij hoorden gedurende den nacht een sterk vuren, en de buitengewone waakzaamheid der wachten deed ons veronderstellen, dat het met de zaken van den *Sirdar* niet vooruit ging.

Gedurende den geheelen volgenden nacht hoorden wij het kanonvuur, en in den ochtend ver-

bood men ons het fort te verlaten, gelijk dit vroeger door ons gedaan werd. Het speet ons te vernemen, dat men argwaan had gekregen op MAHOMED RUFBEK, vermits zijn gezin Generaal NOTT te *Candahar* had geholpen. Hij besloot dienvolgens des *Sirdars* dienst te verlaten; inderdaad trok ook MAHOMED RUFBEK den volgenden dag met DOST MAHOMED KHAN, die op het fort was aangekomen, naar de stad, nadat ons het wandelen en baden weder toegestaan was als te voren.

Na dit vertrek ontvingen wij den eersten dag, zijnde den 2den Junij, berigt, dat Generaal NOTT eene overwinning had behaald te *Kelat-i-Giljije*, bij welke 2000 manschappen des vijands gesneuveld waren, terwijl wij den dag daarna de tijding kregen, dat FUTTY JUNG eene groote belooning had uitgeloofd voor diegeen, die ons allen zoude vatten en naar de *Bala Hissar* geleiden. In den avond van denzelfden dag deed de *Sirdar* een hevigen aanval op de *Bala Hissar*, en men hoorde eene levendige kanonade, die aan beide zijden eenige uren aanhield, maar zonder eenig beslissend uitwerksel bleef.

Dit berigt werd bevestigd door Kapitein TROUP, die ons een bezoek gaf en eenige behoeften mede bragt, om welke wij te voren aan den *Sirdar* hadden geschreven. Men hield het er voor, dat een van de bastions van de *Bala Hissar* ondermijnd was, maar dat de *Sirdar* draalde met het doen springen der mijn, in de hoop, dat hij buiten dit zijn doel zoude bereiken en bovendien de

verdedigings-werken der vesting niet gaarne wilende beschadigen. Dit gerucht was echter waarschijnlijk alleen verspreid met het doel om de verdedigers schrik in te boezemen, van welken er gedurende het geheele beleg tot heden toe, slechts twee gewond waren.

Denzelfden dag kwam ook een bode van *Jellalabad*, die brieven mede bragt voor FUTTY JUNG en *Lady* SALE. Uit de laatsten vernamen wij, dat Generaal POLLOCK aan MAHOMED AKBER had geschreven, dat het streed met het regt der volken, om te vechten tegen vrouwen en kinderen, zoodat hij hoopte, dat hij gebragt zou worden tot het inzigt, om dat gedeelte der gevangenen los te laten, welke onder die klasse behoorden, en dus de voordeelen daarvan behoorden te genieten. Twee dagen later vernamen wij nog meer nieuws, dat ons garnizoen zeer in beweging bragt: men zeide namelijk, dat FUTTY JUNG een uitval uit de *Bala Hissar* gedaan, en een gedeelte van MAHOMED AKBER's krijgs-voorraad en kameelen weggevoerd had. De *Sirdar* had, naar wij verder vernamen, AMEENOOLLAH KHAN doen vatten, daar hij hem — en vermoedelijk niet zonder grond — verdacht hield van met FUTTY JUNG te heulen. Men schatte AMEENOOLLAH op het bezit van 18 *lacs* ropijen, welke hem de *Sirdar* wilde uitpersen. AMEENOOLLAH KHAN was eigenlijk de zoon van een' kemeldrijver, die door zijne bekwaamheden, dapperheid en list zich verhief tot den stand van een der magtigste edelen van het land. De vorige regent DOST MAHOMED KHAN vreesde en wantrouwde hem zoo

zeer, dat hij hem verbood binnen *Cabul* te komen. Hij bezat de geheele *Logur*-vallei, en konde 10,000 man in het veld brengen. De toetreding van zulk een persoon tot zijne zaak, was voor MAHOMED AKBER van veel gewigt, en zijne gevangeneming was een gevaarlijke stap, die gemakkelijk aanleiding konde geven tot vijandelijkheden van de zijde zijner zonen. AMEENOOLLAH KHAN was de voornaamste stokebrand van den opstand en aandrijver van den moord van *Sir* ALEXANDER BURNES, die het gewigt van zijnen invloed afwisselend aan elke partij verleende, al na dit hem voordeelig was. Zulk een heen en weder geslingerd ellendeling konde toch niet lang ontsnappen aan de vergeldende regtvaardigheid.

Bovengemelde berigten werden echter weldra opgevolgd en gekruisd door andere. Eenige verhaalden als stellig, dat de *Bala Hissar* ingenomen was; andere zeiden integendeel, dat de *Sirdar* eene verschrikkelijke nederlaag had geleden, en dat hij bezig was de stad te plunderen voor hij ontvlugtte. Dat er iets buitengewoons gaande moest zijn, was blijkbaar uit de geheimzinnige houding der *Affghans* en hunnen ijver om te beletten, dat wij geene mededeelingen van buiten ontvingen. Wij hadden een pak met noodige voorwerpen ontvangen van onze vrienden te *Jellalabad*, maar elk ding werd door de wachten aan de poort geopend, die ons afgaven wat hen goed dacht, maar zich van al de brieven meester maakten en ze naar den *Sirdar* zonden. Tegen

gewoonte van de laatste dagen, hoorden wij in de streek van de *Bala Hissar* niet vuren.

Kapitein MACKENZIE bezocht ons drie dagen daarna en deelde ons mede, dat de *Sirdar* inderdaad voor drie dagen, en dus op den 6den, eene mijn onder een' der torens van de *Bala Hissar* had doen springen in de nabijheid van den *Shah-Bazar*, dat de bestormers negtans afgeslagen waren met een verlies van zestig dooden, en dat de uitbarsting veel nadeel had toegebragt aan het nabij gelegen gedeelte der stad. Op den dag daaraan kwam FUTTY JUNG, zijn volk ongenegen vindende om hem langer te ondersteunen, tot een vergelijk met MAHOMED AKBER en de andere Hoofden, en stond aan elk van hen een toren in de *Bala Hissar* af, terwijl hij-zelf het koninklijk verblijf in bezit hield. Dienvolgens was de Citadel nu verdeeld tusschen de *Doeranies*, *Barukzijers*, *Giljijers* en *Kuzzilbashen*, welke vertegenwoordigd werden door FUTTY JUNG, MAHOMED AKBER, NUWAB ZEMAN KHAN, MAHOMED SHAH KHAN en KHAN SHERIEN KHAN. Eene zonderlinge overeenkomst voorwaar! en die daarenboven nog strekken moest ter bijeenbrenging van de verschillende partijen, die alreeds naijverig op elkander waren, en ieder van welke zonder twijfel reeds het oog had geslagen op den rijken schat van geld en juweelen, welke nog in het bezit was van FUTTY JUNG.

Wij vernamen ook, dat de geschiedenis van het vatten van AMEENOOLLAH onwaar was en dat er eenige dagen geleden een hevige twist was ont-

staan tusschen de twee oude *Nuwabs*, ZEMAN KHAN en JUBBAR KHAN, waarbij de eerste den baard van den laatsten aangegrepen en daarbij uitgeroepen had: » gij zijt de vent, die de *Feringhees* het eerst in het land bragt, en wien daarom al onze onlusten geweten moeten worden." ABDUL GLUJAS KHAN, de zoon van JUBBAR KHAN, die tegenwoordig was, trok een pistool en dreigde ZEMAN KHAN te doorschieten, tot straf van de beleediging zijnen vader aangedaan. MAHOMED AKBER zat den geheelen tijd er bij en lachte hartelijk over het tooneel.

ALI-MAHOMED verhaalde ons, dat des *Sirdars* voornemen was, binnen kort naar *Jellalabad* te marcheren, om Generaal POLLOCK te gaan begroeten. Dezelfde verhaalde ons ook, dat de *Sirdar* NUWAB ZEMAN KHAN en diens beide zoons had gevangen genomen en hen, na het bemeesteren van al hunne wapenen, schatten en krijgsvoorraad weder had losgelaten. Bij een bezoek, dat wij op den 25sten Junij ontvingen van de Kapiteins MACKENZIE en TROUP, hoorden wij, dat de gelukkige uitslag van de zaak met NUWAB ZEMAN KHAN, MAHOMED AKBER voor het oogenblik oppermagtig in *Cabul* had gemaakt. De *Kuzzilbashen* hadden zich huns ondanks onderworpen en hadden MOHUN LOLL (1) uitgeleverd, die dadelijk op de pijnbank werd gebragt.

---

(1) MOHUN LOLL was een *Hindoosch* bankier, die de Britten in dit geval groote diensten bewees en geduren-

JAN FISHAN KHAN, een warm vriend der Engelschen, was verpligt geweest te vlugten om zijn leven te beveiligen, terwijl zijne beide zonen in de strijd gevallen waren. KHODA BUX KHAN en ATTA MAHOMED KHAN vochten thans tegen MAHOMED AKBER. Men had de Kapiteins TROUP en MACKENZIE veroorloofd de gijzelaars te gaan bezoeken, welken zij vonden in het huis van den *Meer Wijze* (letterlijk een onderwijzer, doch naar den zin een persoon, uitstekend door bijzondere gaven of heiligheid), of stedelijk Opperpriester, onder wiens bescherming zij waren gesteld door ZEMAN KHAN, ten gevolge van de woedende pogingen der *Ghazees* om hen te vermoorden. Gedurende hun verblijf in het huis van den goeden ZEMAN was hun leven dikwijls in gevaar voor deze dweepers, die inderdaad eens in het huis binnendrongen om hun voornemen ten uitvoer te brengen, en daarin alleen belet werden door den ouden *Nuwàb*, die op zijne kniën viel, zijn' tulband op den grond wierp en hen smeekte zijn dak niet te onteeren door geweld uit te oefenen op personen, die onder zijne bescherming waren. Voor hij hen naar den *Meer Wijze* zond, dat des nachts geschiedde, gebruikte hij de voorzorg om de straten met zijne

---

de al dien tijd het werktuig was, waardoor men over en weêr in het geheim brieven kreeg, in verstanhouding bleef en betrekkingen aanknoopte. Hij verloor zijn' zoon benevens zijn vermogen, doorstond de pijnbank en verraadde hen echter niet.

onderhoorigen af te zetten, met gestrenge last om op iedereen te schieten, die het zou durven wagen zijn hoofd buiten het venster te steken; en niet slechts, dat hij zelf hen verzelde, maar hij deed ook zijn gezin aan het hoofd trekken. — Kapitein CONOLLY had overtuigend bewijs gekregen, dat SHAH SHOOJAH oorspronkelijk den opstand had aangehitst, in de hoop van daardoor bevrijd te raken van BURNES, van wien hij een afkeer had, zoowel als van onderscheiden Hoofden, welken hij *hoopte* als slagtoffers onzer wraak te zien vallen. Weinig voorzag hij daarbij, welke vernielende gevolgen daaruit, zoowel voor hem zelven als voor ons zouden ontspruiten. De arme BURNES had weinig vrienden onder de Hoofden, die zijn naam nooit anders uitspraken dan onder het bijvoegen van uitdrukkingen, die de bitterste haat en verachting te kennen gaven. Het schijnt, dat hij zich te zeer van hen verwijderd had gehouden, waardoor zij dus de gelegenheid misten om zijne vele uitmuntende hoedanigheden te leeren schatten, en zoodoende in hem alleen den reiziger zagen, die gekomen was om de zwakke zijde van hun land te bespieden, ten einde dit aan zijne landgenooten te verraden. De Koning beschouwde hem als een persoonlijk vijand, en vreesde voor zijne opvolging in den post aan *Sir* W. MACNAGHTEN bij diens vertrek.

Omtrent MAHOMED AKBER KHAN vernam ik uit eene zekere bron, dat hij en SULTAN JAN op den ochtend van het vertrek des legers uit *Cabul*

(6 Januarij), gelaarsd en gespoord in de vergadering der Hoofden verschenen waren, en daar, op de vraag van NUWAB ZEMAN KHAN, waarheen zij gingen, door MAHOMED AKBER geantwoord was: »Ik ga al de *Feringhee* (Europesche) honden verslaan;" en ook dat hij bij den doortogt onzer troepen door den bergpas van *Khoord-Cabul* (op den 8sten Januarij), de achterhoede met eenige Hoofden volgde, en in eenen adem de *Giljijers* in het *Perzisch* toeriep op te houden met vuren, en in het *Pusthoe* beval daarmede voort te gaan. Dit verklaart het geheele geheim van den moord en neemt elken twijfel weg nopens MAHOMED AKBER's verraderij.

Wij werden eenigermate verrast door de aankomst van de Europesche soldaten, welken wij in het fort te *Buddeèabad* hadden achtergelaten, en van welken men ons had verhaald, dat zij tegen losgeld, door Generaal POLLOCK betaald, vrijgelaten waren. Zij zagen er allen mager en zwak uit, en de arme lieden waren regt verheugd ons lot weder te deelen. Wij hadden naauwelijks die plaats verlaten, of de vrouw van een' Sergeant, WADE genaamd, verklaarde, dat zij haren man verlaten en Mahomedaansch wilde worden. Alle bewijsgronden werden aangevoerd om haar van het uitvoeren van haar voornemen af te houden; maar de duivel scheen eene volslagen magt over haren geest te hebben verkregen, en in dienzelfden nacht nog, begaf zij zich naar den *nazir* (hofmeester) van MAHOMED SHAH KHAN, die belast was met het opzigt over de gevangenen. Op den volgenden ochtend ver-

scheen zij in *Affghansche* kleeding, en nam van dien tijd af elke gelegenheid waar, om haren nieuw verkregen invloed te bezigen tot het ten onderbrengen en vervolgen harer ongelukkige landgenooten, welken zij beschuldigde van het smeden eener zamenzwering, om zich meester te maken van het fort en de wachten te vermoorden. Hiervan maakte men dadelijk een voorwendsel om hen van de weinige door hen bezeten kleederen en verdere benoodigheden te berooven. Zij werden genoodzaakt om eenige weinige ropijen, welke de Officieren, reeds voor ons vertrek tot hunne voeding hadden bijeengebragt, af te geven, en vrouw WADE den *nazir* berigt hebbende, dat haar man nog drie goudstukken bezat, welken zij eenigen tijd te voren ingenaaid had op eene plaats in zijne laars, was de arme man genoodzaakt, die voor den dag te brengen. Een schandelijker verraad van de zijde eener vrouw is welligt niet bekend; genoegelijk is het nogtans voor den Europeaan, dat zij uit eene Indische moeder geboren was, en dat zij hare kindsche jaren bijna geheel had doorgebragt onder inlanders der mindere klasse, van welken zij niets dan ondeugd en list konde leeren. Kort hierna had Generaal POLLOCK omtrent 1200 ropijen als losgeld aangeboden, welke stellig aangenomen zouden zijn geworden, wanneer vrouw WADE niet op eene rampzalige wijze had gewaarschuwd, dat er eene veel grootere som zoude gegeven worden, als men die eischte. Het gevolg was, dat Gene-

raal POLLOCK weigerde, zijn aanbod te vermeerderen, dat de onderhandelingen afgebroken werden, en dat de arme soldaten, nadat zij hunne hoop hadden gevestigd op eene spoedige verlossing, tot de ergste wanhoop vervielen. Het ration van de toegestane spijze werd nu op eene allerschandelijkste wijze verminderd; hun leven werd vaak bedreigd en, om hunne ellende ten top te voeren, brak er eene kwaadaardige koorts onder hen uit, en zoude gewis noodlottig voor hen allen zijn geworden, had niet een ambtenaar, namens BLEWIT, die voorheen apotheker was geweest, elk lijder bij de allereerste ziekteverschijnselen eene ruime aderlating gedaan met een gewoon pennemes. Dit middel en de honger welken men hen liet lijden, vervingen op eene gelukkige wijze de plaats der geneesmiddelen, zoodat allen trapsgewijze herstelden. Door het ontvangen van MAHOMED AKBER's bevel om hen naar *Cabul* te vervoeren werden zij verlost van den schelmschen *nazir*, die, gelijk men nu ontdekte, den gevangenen het grootste gedeelte had ontstolen van de levensmiddelen, voor welke hij gedurende al dien tijd, schrikkelijk hooge sommen op hunne rekening bragt. MAHOMED AKBER was, of veinsde dit, zeer verwonderd, toen hij van de ellendige behandeling hoorde, welke zij hadden ondervonden, maar wij vernamen niet, dat de schurkachtige *nazir* ooit op eene of andere wijze daarvoor gestraft was geworden. Vrouw WADE den laatstgenoemden naar *Cabul* verzeld hebbende, werd de geschiedenis van hare godsdienst-verzaking

en snoodheid door de geheele stad bekend, terwijl de Hoofden in den raad er op een blijkbaar zegevierenden toon van spraken. Het uitwerksel was uiterst noodlottig. De losbandigste kwinkslagen ten koste der Engelsche vrouwen werden met boosaardige bedoelingen overal rondgedragen door personen, die, uithoofde van den ons toegedragen bitteren haat, met vreugde al de gevangenen tot slagtoffers hunner beestachtigheid hadden gemaakt.

Omstreeks den 1sten Julij werd Kapitein MACKENZIE bedenkelijk ziek, en MAHOMED AKBER, thans *Vizier* genoemd, koos Kapitein TROUP tot zijn agent om met Generaal POLLOCK te onderhandelen, en zeide hem, zich gereed te houden om spoedig naar *Jellalabad* te gaan.

Men verwachtte de aankomst van ons leger uit die streek, gelijk dit ons in vertrouwen verhaald werd, en men geloofde dat MAHOMED AKBER alle voorbereidselen had gemaakt tot zijne vlugt naar *Turkistan.* Tegelijker tijd vertrouwde ook een bevriend Hoofd aan Kapitein TROUP, dat hij, ingeval de *Vizier* daarheen ging, niet zoude toestaan, dat deze ons met zich nam.

Omtrent terzelfder tijd werden wij op eene aangename wijze verrast door een bezoek van Kapitein CONNOLLY, welke, gelijk wij toen voor het eerst vernamen, met de andere vijf gijzelaars door den *Vizier* van den *Meer Wijze* voor vier honderd sequinen gekocht was.

Door hen voor zulk eene beuzelachtige som af te staan, toonde de Opperpriester van *Cabul,*

dat hij een dwaas zoowel als een schelm was. Toen NUWAB ZEMAN KHAN hem de gevangenen overgaf, bezwoer hij hem bij al wat heilig was, dat hij hen nooit of nimmer aan hunne vijanden zoude uitleveren. Ware hij nu werkelijk gezind geweest zijn woord te houden, dan is de invloed welke het gevolg is van zijne geheiligde betrekking zóó groot, dat al de dreigementen of pogingen van AKBER niet in staat zouden zijn geweest, hem die personen te ontrukken, en zoude hij zich daarenboven eene schitterende belooning van het Britsche bestuur verzekerd hebben. Door hen aan AKBER te verkoopen, wierp hij niet slechts eene onuitwischbare smet op de trouw van den *Islam*, maar deed ook, uit een handelsoogpunt beschouwd, een ellendige ruiling voor hem zelven. De *Vizier* verloor geen tijd met zijn' nieuwen koop naar de *Bala Hissar* te vervoeren, waarheen hij ook eenige dagen later, op de dringende uitnoodiging van de Hoofden, verpligt was zich-zelf te begeven. Hier vergunde hij FUTTY JUNG, den ijdelen titel van Koning binnen de muren van zijn paleis te behouden, terwijl hij als *Vizier* den staf zwaaide en al de voordeelen van een wezenlijk vorst genoot.

Kapitein CONOLLY berigtte ons, dat AKBER kort geleden een raad van de Hoofden had belegd, en dat Majoor POTTINGER (den meesten van hem onbekend zijnde), in een naburig vertrek een *Kohistansch* Opperhoofd had hooren voorslaan, al de Engelsche gevangenen om te brengen; op het hooren van welken voorslag AKBER dadelijk in woede

was ontstoken en den man uit de vergadering had gejaagd.

Majoor POTTINGER, die ons drie dagen later bezocht, deelde ons mede, dat Kapitein TROUP naar *Jellalabad* was vertrokken, en dat de *Vizier* eene dochter van AMEENOOLLAH KHAN had gehuwd.

In de laatste dagen waren ook onderscheiden ziekten onder ons uitgebroken en op eene onrustbarende wijze toegenomen. Kapitein MACKENZIE's leven was in het grootste gevaar, ten gevolge van eene zenuwkoorts, en Kapitein WALLER, Dr. MAGRATH en onderscheiden dames waren door dezelfde ongesteldheid in een gewijzigden vorm aangetast, gelijk ook eenige van de manschappen daaraan leden. Op ons ernstig verzoek zond de *Vizier* Dr. CAMPBELL tot ons, om ons geneeskundige hulp toe te brengen, maar onze toevoer van geneesmiddelen was uiterst schraal in vergelijking met de groote vraag. De koorts ontstond in den beginne waarschijnlijk uit de ongezonde uitwasemingen der rijstvelden, die het fort tot aan de wallen omgaven en eene groote oppervlakte van stilstaand water opleverden, die genoegzaam was om de lucht mijlen ver in het rond te vergiftigen. Ons zittend leven, de geringe ruimte en armzalige voeding, dat alles droeg zonder twijfel er toe bij om ons voorbeschiktheid tot ziekte te geven.

VIJFTIENDE HOOFDSTUK.

Aanbod van Generaal POLLOCK. — *Hoop op vrijlating.* — AKBER'S *teleurstelling.* — *Voornemen om ons tot slaven te maken.* — *Lotgevallen der drie gebroeders* CONOLLY. — *Karaktertrekken van de* Affghans *en van* AKBER. — AKBER'S *weigering om het lijk van* CONOLLY *te doen vervoeren.*

Toen wij tot op de helft der maand Julij genaderd waren, kwam Kapitein CONOLLY ons nogmaals bezoeken en bragt een' brief mede, welken hij onlangs van Generaal POLLOCK had ontvangen, en in welken de Generaal zeide, dat hij aan MAHOMED SHAH KHAN had geschreven en hem eene uitwisseling van gevangenen *zonder reserve* had aangeboden, zijnde natuurlijk de gevangene DOST hier niet onder begrepen. Hij had ook gevorderd, dat al onze kanonnen terug zouden worden gegeven. Hij voegde er tevens bij, dat zijn eigen magt te *Jellalabad* 20,000 man, en die van Generaal NOTT te *Candahar* 15,000 man bedroeg, terwijl bovendien een reserve leger van 25,000 man te *Ferozepore* verzameld zoude worden, en dat 10,000 man Europesche troepen uit *Engeland* onder weg waren. Drie dagen later ontvingen wij het bezoek

21

van den *Vizier*-zelf, die verzeld was van MAHOMED SHAH KHAN, SULTAN JAN en eenige andere Hoofden. Zijn doel schijnt te zijn geweest ons bekend te maken met den reeds vermelden voorslag van Generaal POLLOCK omtrent de uitwisseling der gevangenen, en van ons te vernemen, wat de uitkomst wel voor hem zelven zou zijn als hij hierin toestemde. Op dit punt konden wij hem nogtans geene inlichting geven en hij liet ons in het onzekere, nopens hetgeen hij voornemens was te doen; wij schepten echter grooten *moed*, door dat MAHOMED SHAH KHAN verklaarde, voornemens te zijn aan *Lady* MACNAGHTEN al hare juweelen terug te geven, dat hij ook werkelijk den volgenden dag deed! Wij hadden gegronde redenen om te gelooven, dat hij herhaaldelijk doch zonder goed gevolg beproefd had, in de stad geld daarop te krijgen; maar niemand vindende, in staat die naar waarde te schatten, en hopende zich eenige aanspraak op eene gunstige behandeling van ons Gouvernement te verschaffen, maakte hij er zich eene verdienste uit, die aan de regtmatige eigenares terug te geven, tevens in een bijzonder onderhoud met Kapitein CONOLLY verklarende, dat hij gunstig dacht over de voorgeslagen uitwisseling van gevangenen.

Eenige dagen na diens vertrek kwam DOST MAHOMED KHAN, een *Giljijch* Hoofd, in het fort en verhaalde, dat wij binnen zes en twintig dagen allen in vrijheid zouden gesteld worden, wanneer namelijk Generaal POLLOCK er in toestemde om

het land te verlaten. Wij verheugden ons hiermede niet, aangezien wij ons overtuigd hielden, dat onze legers niet met eere naar *Indië* konden terugkeeren, zonder eerst den glans onzer wapenen hersteld te hebben door moedig naar *Cabul* te marcheren, en het lot hunner krijgsbroeders te wreken. Onze wachters werden op dien dag afgelost en tot op vijftig man gebragt; tevens werd onze bewaarder MAHOMED ALI KHAN als zoodanig vervangen door een ander, AHMED KHAN genaamd, welke herhaalde veranderingen natuurlijk geschiedden, om ons te beletten eenig komplot ter ontvlugting te smeden.

Een briefje van Majoor POTTINGER maakte ons bekend, dat Generaal POLLOCK eene wapenschorsing met de *Affghans* had gesloten, tot dat het antwoord van *Lord* ELLENBOROUGH (Gouverneur van *Indië*) zou zijn ontvangen ten opzigte van een verbond met het bestaande *Affghansche* Bestuur en eene uitwisseling van gevangenen. Majoor POTTINGER had evenzeer eene kennisgeving uit *Jellalabad* ontvangen, waarbij hem aangezegd werd, dat, aangezien zijne staatkundige betrekkingen hadden opgehouden, hij in geen opzigt moest tusschen beide komen in de toekomstige schikkingen, in welke men ten onzen aanzien zoude treden.

Naauwelijks hadden wij deze tijding ontvangen of Kapitein TROUP kwam van *Jellalabad* terug en bragt geen zeer troostrijk nieuws mede. Het bleek daaruit, dat Generaal POLLOCK op hetzelfde oogenblik, dat hij met het *Cabuleesch* Bestuur een ver-

gelijk zoude treffen ten opzigte van onze uitwisseling en het terugtrekken der troepen uit het land, bevel ontving om, te gelijk met het leger onder Generaal NOTT te *Candahar*, naar *Cabul* voort te rukken. Het schijnt, dat men voor dien tijd het plan had om onze legers naar *Indië* te doen terugkeeren, zonder dat zij vooraf een enkel schot deden! Generaal POLLOCK, ofschoon verheugd door het vooruitzigt van nieuwe lauweren te plukken, vond zich nogtans in eene netelige gesteldheid ten *opzigte* van de bestaande onderhandelingen; weshalve Kapitein TROUP zonder eenig beslissend antwoord teruggezonden werd. Blijkbaar was hij zeer in het naauw, over hetgeen hij den *Vizier* zoude zeggen, die een gunstig antwoord op zijne zending verwachtte. Wij gevoelden groote spijt op het vernemen der tijding, dat onderscheiden *kistjes*, met brieven en behoeften voor de gevangenen, op den weg van *Jellalabad* geplunderd waren.

Kapitein TROUP een uur gerust hebbende na zijne reis van vijf en veertig mijlen, door hem sedert dien ochtend afgelegd, ging hij naar de citadel, van waar hij den volgenden dag terugkeerde, ten einde Kapitein LAWRENCE voor te bereiden, om hem naar *Jellalabad* te verzellen. Zoo als ligt te begrijpen was, gevoelde zich AKBER, naar luid van Kapitein TROUP's zeggen, zeer teleurgesteld door de weigering van Generaal POLLOCK, om het reeds geschreven traktaat te teekenen, en AKBER was zóó verlangend om de zaken tot een gunstig einde te brengen, dat hij aanbood

om ons allen te gelijk los te laten, als Kapitein TROUP-alleen wilde borg blijven, dat Generaal POLLOCK zijn woord gestand zoude doen, en naar *Indië* terugkeeren. Dit aanbod kon Kapitein TROUP natuurlijk niet aannemen, omdat hij zeer wel wist, dat des Generaals voornemen was op te rukken. Het eenige doel der onderhavige zending scheen te bestaan in het herhaaldelijk mededeelen van AKBER's aanneming van de aangeboden voorwaarden, en van zijne begeerte, dat Generaal POLLOCK een geschreven stuk zoude onderteekenen, ten einde alle misverstand te voorkomen, terwijl hij onmiddellijk na ontvangst hiervan al de gevangenen in vrijheid zoude stellen.

Reeds den volgenden dag, zijnde den 29sten Julij, hadden de Kapiteins LAWRENCE en TROUP eene bijeenkomst met MAHOMED AKBER. Deze laatste had juist gehoord, dat Generaal NOTT zich gereed maakte om naar *Cabul* op te rukken, en verklaarde hij in hevigen toorn ontstoken, voor den geheelen raad (*durbar*), dat hij op de eerste beweging van eenig leger naar *Cabul*, ons naar *Turkistan* vervoeren en ons als slaven onder de verschillende Hoofden zoude verdeelen. Hij veroordeelde Generaal POLLOCK overluid, wien hij verdacht hield hem te willen bedriegen. Om echter te toonen, dat hij den Generaal geen vat op hem wilde geven, liet hij MOHUN LOLL vrij en gaf hem 18,000 *ropijen* terug, welke men hem had ontnomen. Deze vrijlating was hoofdzakelijk te weeggebragt, door dat Generaal POLLOCK zich zeer

geërgerd had betoond over het vatten diens persoons. Na het ontvangen hunner laatste instructien vertrokken de beide Officieren des nachts naar *Jellalabad*.

Deze onderhandelingen, ofschoon door Generaal POLLOCK aangevangen met het menschlievende doel om onze bevrijding door vreedzame middelen te bewerken, schenen ons thans, bij den plotselingen keer welken de zaken hadden genomen, in een gevaarlijken toestand te plaatsen. Men wist van MAHOMED AKBER, dat hij zich door geene wreedheid liet terughouden als zijne hartstogten eens in beweging waren gebragt, zoo als natuurlijk zoude geschieden, zoodra hij vernam, dat de beide Generaals met hunne zoo veel sterker magt aanrukten. Wij stelden ons thans dan ook inderdaad niets anders voor, dan dat dood of slavernij weldra waarschijnlijk ons lot zoude zijn, wanneer niet de Voorzienigheid tusschen beide kwam om het te verhinderen; dat wezenlijk onze beste, onze eenigste bron van hoop was.

Een paar dagen later werden wij onderrigt, dat Generaal POLLOCK een' brief had geschreven aan KHAN SHERIEN KHAN, een *Kuzzilbasch*, en aan andere Hoofden, hen volkomen vergiffenis beloovende, op voorwaarde, dat zij zouden beletten, ons naar *Cabul* te vervoeren, en in het tegenovergestelde geval, dat is, als AMHOMED AKBER ons zoude wegvoeren, dreigende, de geheele stad tot op de grondvesten te vernielen.

Kapitein CONOLLY, die reeds eenige dagen te voren ziek was geworden, gaf op den 7den Augus-

tus den geest, door allen opregt beklaagd wordende. Zijn beminnelijk karakter had hen die vroeger zijne bekenden waren geweest, tot zijne warme vrienden gemaakt; en zijne verdiensten als Officier beloofden hem reeds vroeg eene schitterende en nuttige loopbaan. Door de *Affghans* werd hij algemeen geacht, en bij de uitgestrekte kennis, welke hij bezat van alle zaken, die in verband stonden met de laatste beklagenswaardige gebeurtenissen, mag zijn dood, vooral in dit tijdsgewricht, als een openbaar verlies aangezien worden. Het was alleen aan zijnen invloed en aan zijne pogingen te danken, dat het detachement zieke Europezen, te *Cabul* onder Luitenant EVANS achtergelaten, niet reeds voorlang door honger of door geweld dadigheid was omgekomen. Er werden ruime sommen door onderscheiden personen bijeengebragt, ten einde in hun onderhoud te voorzien en hen te beschermen, en dit alleen op de zekerheid van zijn woord. Zoowel hij als de andere gijzelaars hadden geweigerd om van verschillende gelegenheden gebruik te maken tot het vlugten naar *Indië*, alleen uit aanmerking dat het bovengenoemd detachement alsdan blootgesteld zoude zijn aan de wreedheid van een' meedoogenloozen hoop. Kapitein JOHN CONOLLY en zijne twee andere broeders ARTHUR en EDUARD verzelden het leger, dat onder *Lord* KEANE in 1839 in *Affghanistan* rukte, en alle drie werden spoedig in burgerlijke betrekkingen bevorderd door hunnen bloedverwant *Sir* WILLIAM MACNAGHTEN, waardoor

zich een schoon verschiet van voorspoed en onderscheiding voor hen opende. In minder dan een jaar werd er één van hen door het hart geschoten bij het bestormen van een fort in *Kohistan*, stierf één in eene *Affghansche* gevangenis, terwijl de oudste, de beroemde reiziger, verondersteld wordt een gelijk lot ondergaan te hebben in eene gevangenis te *Bokhara*, naar welke stad hij gelokt was door den *Khan*. Eens in den valstrik zijnde, werd hij dadelijk met Kolonel STODDART opgesloten in een afschuwelijk onderaardsch hol; zijnde de laatstgenoemde Officier in 1836 door den Britschen Gezant in *Perzië* met eene zending naar *Bokhara* afgevaardigd. Op eene onschuldige wijze de ontevredenheid opgewekt hebbende van dien Vorst, de grootste tiran, die ooit bestaan heeft, werd de Kolonel gedurende eenige maanden opgesloten in een' welput, die vol was van walgelijk ongedierte en schadelijke kruipende dieren, en zoude hij daar levend begraven zijn, indien hij niet eindelijk, overwonnen door menschelijke zwakheid, uiterlijk het Mahomedaansch geloof had aangenomen. Hierna stelde men hem weder in vrijheid, en werd hij de gunsteling van het hof, totdat de tijding van onze rampzalige tegenspoeden te *Cabul*, het oor bereikte van den Koning, die, veronderstellende, dat God al de ongeloovigen ten verderve gedoemd had, den armen Kolonel nogmaals veroordeelde om in eene onderaardsche gevangenis opgesloten te worden, waarheen men ook spoedig zijn' landgenoot ARTHUR CONOLLY zond.

In een' brief, die deze aan zijn' broeder JAN wist te doen toekomen, meldde hij, dat hij en zijn medegevangene gedurende tachtig dagen zonder verschooning waren gelaten, dat de arme STODDART tot een geraamte was geworden en verteerd werd door het ongedierte; en dat, zoo zij niet spoedig verlost werden, hen beiden onvermijdelijk een ellendige dood te wachten stond. Later ontving men echte berigten van CONOLLY's dood, welk berigt zich ook later heeft bevestigd ten opzigte van zijn' rampgenoot, die een van de bekwaamste en edelste krijgslieden was, welke het Britsche leger ooit heeft bezeten, en die tot sieraad van zijn beroep, en tot eer van zijn land strekte.

Vermits MAHOMED AKBER beloofd had CONOLLY's lijk ter begraving naar *Jellalabad* te zenden, zond Majoor POTTINGER om te vragen wanneer het zoude vertrekken en ontving van AKBER ten antwoord, dat, zoo lang POLLOCK geen vrede had gesloten, hij niet zoude toestaan, dat een levende of doode vertrok. Het lijk werd dienvolgens in den avond van dien dag begraven in den tuin die naast het fort lag.

De Kapiteins TROUP en LAWRENCE, die den vorigen dag van *Jellalabad* terug waren gekeerd, en den nacht in de *Bala Hissar* hadden doorgebragt, berigtten ons, dat hunne zending tot geene uitkomst had geleid. Generaal POLLOCK eischte bij voortduring, dat al de gevangenen onmiddellijk teruggezonden zouden worden, hetgeen AKBER even stellig weigerde te doen, zonder eene geschreven

overeenkomst. De krisis van ons lot was dienvolgens nabij. — Omtrent denzelfden tijd zond MAHOMED AKBER, na eenige vruchtelooze pogingen om de schattingen in de *Zoormut*-vallei in te vorderen, eindelijk den *Meer Wijze* of Hoogepriester daarheen om dit te bewerkstelligen; maar » zijne Heiligheid" werd op die zending, welke het volk niet behaagde, met zoo weinig eerbeid ontvangen, dat hem zijn paard ontstolen, en hij zelf genoodzaakt werd te voet naar *Cabul* terug te keeren. AKBER hierop eischende, dat het dier teruggegeven zoude worden, ontving hij ten antwoord: » *dat de eigenaar zelf moest komen om het te halen.*" Dit strekke tot een staaltje van *Affghansche* eerlijkheid. Wanneer overigens AKBER's verdiensten als Regent uit de volgende anecdote bewezen moeten worden, dan zouden de vooruitzigten van *Affghanistan* onder zijn' schepter zeer bedroevend zijn. Kort nadat hij zich, onder den titel van *Vizier*, van de Regering had meester gemaakt, kwamen eenige *Lohanneesche* kooplieden, welker handel door de laatste gebeurtenissen gestremd was geweest, met eenige weinige goederen naar *Cabul*, om te beproeven hoe het hen daarmede zoude gaan. Zoodra AKBER van hunne aankomst berigt had ontvangen, liet hij hen in zijne woning ontbieden, kocht hunnen geheelen voorraad, betaalde hen eerlijk, gaf hen eerekleederen, en zond hen voldaan naar huis met de aanbeveling van spoedig met hunne kostbaarste goederen terug te komen.

Natuurlijk verhaalden zij overal dat er in de

geheele wereld geen kostelijker man bestond dan MAHOMED AKBER. Zij verloren geen tijd met de rijkste zending van *Dera Ishmael Khan* naar *Cabul* te sturen, welke door velen der rijkste *Lohanneezen* in persoon verzeld werd. AKBER lag met een begeerig oog op de loer om hunne aankomst af te wachten; en naauwelijks hadden zij de stad betreden, of hij viel op hen aan als een havik op zijne prooi, beroofde hen van al hunne waren en legde de hoofden van de vereeniging eene zware boete op.

Op zekeren ochtend werden wij in geen geringe mate in verslagenheid gedompeld, door dat men plotseling ophield met ons levensmiddelen te verschaffen. Wij zonden dadelijk naar AKBER om naar de oorzaak hiervan te vragen, ten gevolge waarvan men ontdekte, dat de *Nazir* of Hofmeester, belast met de zorg voor ons onderhoud, betaling wenschende te erlangen voor gedane uitschotten, dit middel had aangegrepen om AKBER aan zijne vordering te doen denken. De zaak werd echter weldra geregeld, waardoor onze geest opgebeurd en ons ligchaam gevoed werd. Omstreeks denzelfden tijd berigtte men ons dat men een Engelsch Officier had gevat, die zich als slagter vermomd, op de markt te *Cabul* had vertoond. Later bleek nogtans dat dit een *Hajee* was, door eene zucht naar avonturen van *Arabië* door *Indië* gevoerd, en die, zeer schoon zijnde, voor een Europeaan gehouden was. Naar sommigen was het echter een Russisch Spion.

Op denzelfden dag, zijnde den 11den Augustus, deed MAHOMED AKBER zijn' Koninklijken meester, wiens persoon hem heilig had moeten zijn, in hechtenis nemen, ten gevolge van het onderscheppen eens briefs van dezen aan Generaal POLLOCK, in welken hij bij den laatsten aandrong om toch dadelijk op te rukken, wanneer alles goed zoude gaan, terwijl hij hem waarschuwde, dat er, in geval hij langer draalde, een leger zoude bijeengebragt worden om hem te bevechten.

Den volgenden dag werd Majoor POTTINGER, benevens de vijf gijzelaars met pak en zak uit de *Bala Hissar* naar ons toegezonden. Dit geschiedde op bevel van AKBER, die zijne lieden op eene ruwe wijze beval: » *die honden te verwijderen.*" Wij veronderstelden, dat dit een voorbereidsel was tot ons vervoer naar *Bameean* of naar elders.

Kapitein LAWRENCE ging daarom den volgenden dag naar MAHOMED AKBER om hem te verzoeken, ons twee dagen vooraf te waarschuwen voor wij vervoerd werden; maar hij kreeg ten antwoord, dat wij ons tevreden moesten houden met eene tijdruimte van *een enkel uur.* AKBER verklaarde ook, dat, aangezien de onderhandelingen met Generaal POLLOCK, ten opzigte onzer vrijlating ten eenenmale afgebroken waren, hij ook niet zoude toestaan, dat er eenige verdere briefwisseling tusschen ons en onze vrienden plaats vond. Hij gaf echter zijn voornemen te kennen om *onmiddellijk* aan den Gouverneur, *Lord* ELLENBOROUGH, te schrijven. Hij deelde ook mede vernomen te hebben,

dat Generaal NOTT stellig langs den weg van *Dera Ishmael Khan* op marsch was, maar dat hij nog niet wist of hij naar *Cabul* zoude komen, dan of hij langs dien weg naar *Indië* zoude aftrekken; kwam hij echter naar *Cabul*, dan moesten wij ons ook gereed houden om ijlings vervoerd te worden naar een verafgelegen land.

FUTTY JUNG, van wien wij elk uur dachten te vernemen, dat hij omgebragt was, had het geluk om in den nacht van den 16den Augustus uit AKBER's klaauwen te ontvlugten, waarop de laatste, naar men zeide, des Vorsten gemalin en zusters dadelijk van al hare juweelen beroofd had.

Den dag na het vernemen van die tijding stierf eene Europesche dienstbode van Mevrouw TREVOR aan de koorts. Het was thans zóó gesteld, dat schier geene enkele vrouw, geen Officier, soldaat of kind aan de ziekte ontsnapt was, ten gevolge waarvan wij begonnen te gelijken naar een gezelschap geesten, die uit de andere wereld ten bezoek waren gekomen. Door deze menigte zieken was onze voorraad van geneesmiddelen bijna geheel uitgeput; om deze reden vertrok Kapitein TROUP om bij AKBER aan te dringen, ten einde eene lijst van onze behoeften naar *Jellalabad* te zenden. Dit weigerde hij nogtans op eene stellige wijze te doen, zoo lang Generaal POLLOCK voortging om hem als vijand te behandelen; maar hij beloofde, dat hij, in geval wij vervoerd wierden, ook zoude zorgen, dat ge-

noodzame voertuigen voor allen in gereedheid zouden zijn.

Men verbood nu onze bedienden strengelijk om naar de stad te gaan, mithoofde zij geruchten ten nadeele van AKBER verspreidden. Alles te zamen genomen blijft er geen twijfel, dat de inwonen geheel walgden van hunnen nieuwen beheerscher en naar de herstelling van den Britschen invloed hunkerden.

ZESTIENDE HOOFDSTUK.

Gebeurtenissen te Ghuznee. — *Koude.* — *Verdrag.* — *Rampen.* — *Gevechten.* — *Plan der* sepoys. — *Overgave.* — *Pijniging van Kolonel* PALMER. — *Treurige toestand.* — *Aankomst te* Cabul. — *Onze aftogt.*

Op den 23sten Augustus verbreidde zich het gerucht, dat er bij *Gundamuck* een gevecht had plaats gevonden, uit hetwelk, naar men zeide, onderscheiden *Affghans* gewond naar *Cabul* teruggekeerd waren, en dat MAHOMED AKBER ernstige voorbereidsels maakte om Generaal POLLOCK te gemoet te trekken.

Wij waren dezen oochtend zeer verwonderd en tevens verheugd, door het onverwacht aankomen van negen Officieren, welke bij de capitulatie des garnizoens van het fort te *Ghuznee* gevangen genomen waren.

De vreugde der ontmoeting was op beide zijden even groot, vermits zij even veel geruchten had-

den gehoord van de slechte behandeling, welke wij hadden geleden, als wij vernomen hadden van de mishandelingen door hen ondergaan, en het strekte ons tot genoegen, dat de geruchten veel erger dan de werkelijkheid waren. Uit het volgende verhaal zal men nogtans zien, dat hun lot nog veel harder dan het onze was geweest, zoodat men zelfs Kolonel PALMER eens gepijnigd had, om van hem inlichtingen te verkrijgen nopens de kas, welke men veronderstelde, door hem in de citadel begraven te zijn.

Op den 30sten October 1841 had Luit. CRAWFORD *Candahar* verlaten met een detachement Indische soldaten, benevens vijftig *Affghansche* ruiters, met welke manschappen hij drie staats-gevangenen en zeven gijzelaars naar *Cabul* moest overbrengen. Tot op den 7den November ging alles wel. Op dien dag echter kwam de aanvoerder der ruiters, GUDDOO KHAN, in zijne tent en bragt een' inlander mede, die hem berigtte, wat er op den 2den dier maand te *Cabul* was voorgevallen en die gebeurtenissen nog veel erger voorstelde dan zij reeds waren. De Luitenant hierdoor geheel ontsteld ziende, drong de inlander sterk bij hem aan, om naar *Khelat-i-Ghilzie* terug te keeren, er tevens bijvoegende, dat er 20,000 man rondom *Ghuznee* verzameld waren, en dat hij in zijn verderf zoude loopen als hij verder ging. De Officier begreep echter, dat hij aan zijn' pligt te kort zou doen, door op de enkele tijding van gevaar terug te keeren, terwijl hij zelfs ingeval het berigt waarheid be-

belsde, hoe vermoeid de paarden ook waren, met een geforceerden marsch eerder het vier en vijftig mijlen ver liggende *Ghuznee* in een' dag zou kunnen bereiken, dan terug te keeren naar *Khelat*, dat negentig mijlen ver lag, en waartoe ten minste twee dagen noodig waren, terwijl bovendien de weg door de barre landstreek der vijandige *Giljijers* leidde. Later bleek ook des inlanders voorslag tot den terugtogt te zijn geschied met de bedoeling, om zijne landgenooten van rondom in opstand te brengen, als wanneer er geen man van hen zou zijn overgebleven. De Officier bleef bij zijn voornemen, om naar *Cabul* te gaan. Na 's ochtends vertrokken en den geheelen nacht voortgemarcheerd te zijn, kwamen zij met het aanbreken van den dag te *Nanee*, op dertien mijlen van *Ghuznee*, waar zij echter het volk reeds op de been gebragt vonden, vermits er op elken heuvel wachten stonden, zoodat de tijding in korten tijd zich voortplantte en de inwoners deed toestroomen die nu zijne vleugels en achterhoede bedreigden. Hunne ruiters waren nog stouter, zwervende deze in digte drommen om het detachement, van tijd tot tijd nabij komende om los te branden, terwijl zij daarna in galop wegreden om weder te laden. Tweemalen beproefde de Officier een aanval op hen, maar dan borgen zij zich spoedig bij een der vele op de weg liggende forten. Het telkens front maken alleen tijdverlies veroorzakende, en den vijand betere gelegenheid gevende om het detachement te over-

vleugelen, besloot de Officier naar de vlakte af te dalen en in den draf voort te rijden, als wanneer 's vijands voetvolk achter zou moeten blijven. Dit was ook werkelijk het geval, maar de ruiters bleven hen op de hielen. Tot vermeerdering der plagen konden de kleine paarden van vermoeidheid niet verder komen, waarom de gevangenen die deze bereden, bij de anderen moesten opzitten. Langzamerhand vielen echter al deze paarden neder. Een der gevangenen was intusschen door een vijandelijk ruiter neêrgesabeld (een duidelijk bewijs, dat er geene verstandhouding tusschen hen bestond), terwijl twee andere in een kanaal vielen en verdronken. De Officier vond nu, dat het onmogelijk zoude zijn de gevangenen levend naar *Ghuznee* te brengen, en moest dus kiezen om óf hen om te brengen, óf hen in vrijheid te stellen. Hij had zich in het eerste geval door zijne voorschriften kunnen verantwoorden, maar zij hadden geene poging gedaan om te ontvlugten en waren, blijkens den dood van een hunner, niet aansprakelijk voor den aanval. Gedekt door de strikte letter van zijne voorschriften en ook niet in koelen bloede willende moorden, stelde hij hen daarom in vrijheid; welke handelwijze later door een' krijgsraad ten volle goedgekeurd werd.

Hij bereikte eindelijk *Ghuznee* met verlies van al de bagaadje, de gevangenen, benevens vijftien man en twintig paarden, en eenige gewonden. Elken dag kwamen daar nieuwe jobstijdin-

gen van *Cabul*, terwijl de laatdunkendheid der Bevelvoerders te *Cabul* ook die van *Ghuznee* scheen te verlammen, zoodat alles in het ongereede bleef en er geene voorzieningen gemaakt werden. Toen dus de vijand kwam opdagen, vond hij de bezetting niet toegerust tot eene verdediging; vooral daar men niet alleen tegen de menschen, maar ook tegen een' winter had te worstelen, die zoo streng was als te *Canada*. De sneeuw en de vijand verschenen te gelijk op den 20sten November.

Op den 7den December belegerde de vijand de stad en sloot die naauw in. Men dacht wel aan de noodzakelijkheid en het voordeel van de inwoners ter stad uit te drijven, maar ongelukkigerwijze geloofde men, dat de inwoners den Engelschen zeer genegen waren, en dat het uitdrijven van zoo vele menschen en in zulk een jaargetijde eene wreedheid was, aan welke niet te denken viel. Het gevolg was, dat de inwoners met hunne buitenliggende landgenooten in verstandhouding kwamen en in den nacht van den 16den een gat in den muur groeven, door hetwelk de belegeraars bij duizenden binnenstroomden en de troepen noodzaakten naar de citadel te wijken. Door de zware dienst, welke men onafgebroken had te verrigten en de zware koude, die den thermometer, vaak tot 10 en 12, ja zelfs tot 14 graden onder nul deed dalen, werden de *sepoys* weldra uitgeput. De weinige voorraad deed de manschappen dadelijk op half rantsoen stellen; bestaande dit

om den anderen dag uit slecht meel of ongemalen graan, terwijl er bijna geen hout was tot koken of ter verwarming. De Indische *sepoys* vulden dan ook weldra de hospitalen, vooral ten gevolge van de zware vorst; en had de vijand in dien stand van zaken een' storm gewaagd, dan had hij de sterkte gemakkelijk kunnen innemen; maar hij bepaalde zich tot het maken van een scherp geweer-vuur, zoodat geen man zich een enkel oogenblik op de wallen kon vertoonen, en wij dagelijks drie of vier man door zijne scherpschutters verloren. Dit duurde zóó voort tot de helft van Januarij, als wanneer men eene soort van wapenstilstand sloot; nademaal het gerucht liep, dat wij de sterkte zouden verlaten bij de aankomst van SHUMSHOODIEN KHAN, welke in de helft van Februarij plaats had. De Kolonel trachtte hen nog aan den gang te houden, tot in het begin van Maart, maar eindelijk dreigden de Hoofden de vijandelijkheden te hervatten als de sterkte niet dadelijk werd overgegeven. Vermits wij volstrekt gebrek aan water hadden, en er geene hoop op ontzet was, bleef het garnizoen geen andere kans over, dan de beste voorwaarden te bedingen en te hopen dat zij aan deze getrouw zouden blijven.

Op den 6den Maart trok het garnizoen uit de Citadel, ten gevolge van een verdrag dat door al de Hoofden geteekend en bezworen was, en bepalende dat het met alle eer en veiligheid naar *Peshawur* geleid zoude worden, en dat het met vaandels, wapens en bagaadje benevens vijftig patronen voor

ieder man kon uittrekken. Vermits er nog sneeuw lag in de bergpassen, werd het garnizoen, tot dat die gesmolten zou zijn en de noodige voertuigen aangeschaft konden worden, ingekwartierd in een gedeelte van de stad dat onder de Citadel lag; doch naauwelijks daar aangekomen, ligtte de vijand zijn masker af en toonde hoe zwaar de eeden bij hem wogen. Terwijl de manschappen op den 7den aan het koken waren, bestormden de *Ghazees* de huizen waarin de manschappen lagen en overvielen hen. Er ontstond een scherp gevecht dat aanhield tot middernacht en waarbij vele manschappen bleven. De vijanden staken eindelijk het eene huis na het ander in brand, zoodat men het niet langer kunnende volhouden, met de bajonetten een gat in den achtermuur van het laatste huis brak, en zich onbemerkt met den Kolonel en de overige troepen kon vereenigen. Zoodra de dag aanbrak, van den 9den, bezetteden de vijanden het verlaten huis en wendden zich naar een ander, waar zij mannen zoowel als vrouwen ombragten. Er waren nog twee huizen overgebleven en daarheen trokken nu allen. Elk vertrek derzelven was opgepropt met *sepoys*, legervolgers, mannen, vrouwen en kinderen. Het is te verwonderen dat er geene grootere slagting onder hen plaats had, daar de vijand met kanonkogels op die huizen schoot. Hun toestand was ijsselijk; mannen van hoogen rang woelden in het slijk ten einde stukken ijs te zoeken welke zij uitzogen om den onlijdbaren dorst te lesschen. Toen de morgen van den 10den

daagde, meenden allen dat deze hun laatste dag zoude zijn, en maakte ieder zijne voorbereidselen vóór het beginnen van den aanval. Luitenant CRAWFORD vernielde zijn horologie en wierp het met al het geld dat hij bezat in het kanaal; hij verbrandde het miniatuur-portret zijner vrouw en laadde den gouden rand in een geweer, met het vaste voornemen, om voor zijnen dood, een van de *Ghazee's* den buik vol daarvan te geven.

De tijd verstreek echter zonder dat die aanval gebeurde, ofschoon zij overal in menigte rondzwierven, vermits er, gelijk zij zelven later verhaalden, wel 10,000 man bijeen waren, die naar het bloed der manschappen dorstten. Het scheen dat SHUMSHOODIEN eenige wroeging gevoelde en eene vergadering der Hoofden had belegd om den moord te doen staken. Reeds drie dagen te voren had hij nieuwe voorwaarden aangeboden, waarin men echter niet kon treden, omdat die vorderden, dat de Engelschen zich overgeven en de Indische soldaten aan de woede der *Ghazees* zouden prijs laten.

De Indische soldaten (*sepoys*), vaststellende dat er geene kans op behoud bleef, hadden onder elkander besloten om zich met geweld er door te slaan en naar *Peshawur* te trekken. Toen de Engelsche Officieren dat dolzinnige plan vernamen, onderhielden zij hen over de onuitvoerbaarheid daarvan, maar niets baatte. Zij verklaarden, dat zij vast besloten hadden dienzelfden nacht heen te gaan, en dat zij zeer verheugd zouden zijn als de Engelschen medetrokken, doch dat zij in het

tegenovergestelde geval alleen zouden gaan; zij begonnen dan ook dadelijk met het graven van een gat in den stadsmuur om er 's nachts door te trekken.

Er was aan de Officieren en verdere manschappen niets overgebleven dan zich over te geven, dat ook op denzelfden dag geschiedde, na dat SHUMSHOODDIN en al de Hoofden, bij al wat heilig was gezworen hadden, dat zij, wanneer men slechts de wapens nederlegde, met eer behandeld en zoodra mogelijk naar *Cabul* aan den *Shah* opgezonden zouden worden. Het Opperhoofd liet de Officieren verzoeken dadelijk naar de Citadel te komen, daar de *Ghazees* naar het bloed der *Feringee Kaffirs* (Europesche ongeloovigen) dorstten, en hij voor hunne veiligheid niet kon instaan als zij tot den dag bleven. De Officieren begaven zich naar de Citadel en leverden hunne sabels over, terwijl het Opperhoofd de overige kwartieren door detachementen van zijne lieden deed bewaken, om de *Sepoys* tegen de woede der *Ghazees* te beschermen. Gedurende den nacht trachtte een gedeelte van dezen hun belagchelijk plan ter vlugt ten uitvoer te brengen, en waren zij twee of drie mijlen ver gekomen, toen zij door eene zware sneeuwbui overvallen werden, en verdwaald geraakten in de velden, waar zij des ochtends alle gevangen of neergesabeld werden. Gedurende weinige dagen hield men zich trouw aan het traktaat, en het Opperhoofd kwam ons zijn leedwezen betuigen dat de dweepzucht zijner lieden de Hoofden belet had, zich geheel

aan het gesloten traktaat te houden. Eindelijk bleven echter deze bezoeken achterwege; men ontnam den Officieren al wat zij nog verborgen hadden, als horologien, pennemessen, geld, enz., en sloot hen, tien in getal, in eene kleine kamer, welke $5\frac{1}{2}$ Ned. Ellen lang en 4 Ned. Ellen breed was. Weinigen bezaten linnengoed, zoodat er onder anderen waren, die vijf weken een en hetzelfde hemd droegen, weshalve het te verwonderen is, dat de staat van verschrikkelijke morsigheid waarin zij verkeerden, geene zware ziekten veroorzaakte. Op den 7den April vernamen zij den moord gepleegd aan SHAH SHOOJA, en van toen af werd hunne gevangenschap strenger; het eenige venster dat hen licht en lucht gaf werd thans digt gestopt, terwijl men de deur aanhoudend gesloten hield, zoo dat de ingeademde lucht geheel verpest werd. Veertien dagen later pijnigde men den Kolonel PALMER zoodanig dat het te verwonderen is dat hij het gebruik van zijn' voet heeft terug gekregen. Hierna dreigde men hen allen aldus te pijnigen als zij niet vier *lacs* Ropijen afgaven, welke de inlanders zeiden dat zij verborgen hadden, en als zij daarin langer weigerachtig bleven, dat zij dan, te beginnen met den jongste, door kanonnen neergeschoten zouden worden. Men kan bevroeden welk een' indruk zoodanige handelwijze op hen moest maken en hoe dubbel naargeestig hun leven werd. Tegen het einde van April werden hunne wachters eensklaps beleefd jegens hen, wordende dit veroorzaakt door

dat men tijding had ontvangen van het voortrukken der troepen, welker bewegingen de afwisselende handelwijze des vijands zoozeer regelde, dat de laatste tot een volkomen maatstaf strekte, van den voor- of tegenspoed der troepen. Behaalden dezen eenig voordeel of rukten zij vooruit, dan behandelde men de gevangenen goed en ontvingen zij beter voedsel; bleek het gerucht ijdel te zijn, of bleven de troepen in dezelfde stellingen, dan schimpten de wachters over den slechten krijgsgeest van Europesche legers, en snoefden er op dat zij de troepen zouden verdelgen, als deze voortrukten. Op den 12den Mei ontvingen de gevangenen verlof om hun vertrek gedurende *een uur* te mogen verlaten en op het terras der Citadel te mogen wandelen, waarbij men hen zeide dat hen die gunst eens per week zoude bewezen worden, en wel des vrijdags als SHUMSHOODIEN een uitstapje deed naar eene naburige heilige plaats. Zelfs die korte verademing en genot van de lucht werd als een zegen aangezien, en men telde dag en uur tot dát verscheen, waarop de korte wandeling mogt geschieden, en men zich in het gezigt van eenige gewone klaver- en graanvelden verheugde alsof het de schilderachtigste natuurtooneelen waren.

Ruim eene maand na dat eerste verlof werd den gevangenen aangezegd, dat zij naar een ander kwartier gebragt zouden worden, en hoezeer men dadelijk dacht dat dit nog slimmer zoude zijn, werden zij op eene aangename wijze in hunne

vrees bedrogen. Op denzelfden dag kreeg een der gevangen Officieren eene zenuwkoorts. Die toestand was ijsselijk; want er waren geneesmiddelen noch ververschingen om zijn lijden te verzachten, en de zieke bleef zonder hulp op den grond liggen, waar hij in zijne ijlhoofdigheid om zijn huis en huisgezin jammerde, terwijl de ziekte elk oogenblik hooger steeg en hij eindelijk na een hevig lijden, vier dagen daarna, den geest gaf. Men vierde op eene godsdienstige wijze zijne uitvaart, en gaf zijn lijk ter begraving aan de wachters, die het vermoedelijk in eene gracht buiten de poort wierpen. Die lijkdienst was eene dubbel treurige omstandigheid, vermits ieder het uitbreken eener zoodanige ziekte bij de overigen moest vreezen, en dat het ook nu zijne beurt zou worden. Op den dag na dit sterfgeval werden de gevangenen overgebragt naar een ander kwartier, waar zij drie of vier vertrekken kregen en eene open plaats om er te wandelen. Deze overgang was verkwikkend, en na zoo lang beroofd te zijn geweest van vrije lucht, was men zóó verlangend naar het inademen van deze, dat zij meestal in de open lucht bleven en er zelfs sliepen. Zij hielden dit drie maanden vol, en dit te eerder, vermits de kamers vol waren van ongedierte, dat hen geene rust gunde. Van dien dag af werd SNOUSHOORTEN's gedrag ten hunnen opzigte beter; hij kwam hen vaak bezoeken en met hen kouten; hen daarbij verhalende, dat zij binnen kort in vrijheid gesteld zouden worden. Daar nu ook tevens hunne overige omstan-

digheden verbeterden en ook de wachters vriendelijker werden, vond men ook de gevangenschap dragelijker. Op den 9den Augustus, toen zij zich reeds hadden gereed gemaakt om als naar gewoonte in de open lucht te slapen, kwam het Opperhoofd met haast op de plaats en zeide hen aan, dat zij dadelijk naar *Cabul* moesten vertrekken, en een half uur daarna stegen zij paarsgewijze in *Kujawurs*, zijnde eene soort van korven welke door kameelen gedragen worden. Zij verlieten *Ghuznee* in zielsverrukking en kwamen zonder eenig voorval, drie dagen later, te *Cabul*.

Gelukkig kwamen zij daar des avonds aan, want de beleedigingen ondervonden van de weinigen die hen zagen, moesten doen vreezen dat deze zich anders niet tot woorden zouden bepaald hebben. Zij werden dadelijk naar MAHOMED AKBER gebragt die hen zeer vriendelijk ontving. Hij verhaalde hen dat zij zeer onverwacht kwamen; want, ofschoon hij, op het vernemen van de slechte behandeling hen door SHUMSHOODIEN aangedaan, dezen herhaaldelijk had aangeschreven de gevangenen op te zenden, had deze nogtans geen acht op zijn bevel geslagen, en hen nu gezonden zonder hem er vooraf van te verwittigen. Hij moedigde hen aan opgeruimd te zijn, daar hij voor hun gemak zorgen en hen als Officieren zoude behandelen. Na nog eenig onderhoud deed hij het middagmaal opdisschen, waartoe hij Majoor POTTINGER en Kapitein TROUP mede had deen uitnoodigen. Na het eten, dat door kouden

en boerte) gekruid was, gaf hij de gevangenen over aan de beide uitgenoodigde Officieren, er bij voegende, dat zij toch wel gaarne eens te zamen zouden willen praten. Den volgenden ochtend zond hij hen een keurig ontbijt en paarden om hen een paar mijlen verder te brengen, naar de plaats waar wij waren; tevens begeerde hij dat zij eene lijst zouden opmaken van hunne behoeften aan kleederen, enz., opdat men hen die konde verschaffen.

In den ochtend van den 25sten Augustus berigtte men ons, dat wij waarschijnlijk nog dienzelfden nacht zouden vertrekken. Men pakte onze zaken bijeen en wij hielden ons gereed. Hoop op bevrijding bleef ons niet. Des avonds werd Kapitein TROUP door den *Vizier* gezonden om ons te zien vertrekken. Majoor POTTINGER, welken de *Vizier* niet mogt lijden, werd door dezen naar ons teruggezonden, en Kapitein BYGRAVE kreeg last om in plaats van den Majoor bij hem te blijven.

Tegen het invallen van den avond kwamen de lastdieren aan, benevens de kameelzetels (*kujawurs*) voor de zieken. De dames ANDERSON en TREVOR te zwaar ziek zijnde om de reis te ondernemen, zonder tevens een gewissen dood te gemoet te gaan, kregen met de uiterste moeite verlof om met hare gezinnen en een' geneesheer achter te blijven. Al de overigen, zoo wel zieken als anderzins, werden gedwongen zich gereed te maken, en te half tien des avonds vertrokken wij, begunstigd door het maanlicht, deels in *ku-*

jawurs, deels te paard. Ons eskorte bestond in 300 tot 400 manschappen, gewapend met geweren en tot een regement gebragt onder het bevel van zekeren SALE MAHOMED KHAN, die vroeger als Officier in het *Affghansche* korps van Kapitein HOPKINS gediend hebbende, in 1840 te *Bameean* met al zijne manschappen was overgeloopen naar DOST MAHOMED. Omtrent een half dozijn *Hindostanners* met hoorns, fluiten en trommen vormden eene soort van muziekkorps en marcheerden op eene statige wijze aan het hoofd van het regement. Op elk ander tijdstip zouden wij ons ten hunnen koste vrolijk gemaakt hebben; maar thans waren wij zoo treurig en ter nedergeslagen, dat dit niet in ons opkwam. Na een' togt van omtrent zestien mijlen hielden wij stil. Onze weg liep gedeeltelijk door naauwe lanen van moerbezien-boomen, onder welke de kameelen niet door konden, zonder dat de ongestelde personen die in de *kujawurs* zaten, veel te lijden hadden van de takken. Aan eene der dames werd op deze wijze het vel van den eenen arm afgestroopt, terwijl eenige andere, sterke slagen tegen het hoofd ontvingen; ondertusschen ging de *surwoen* of kameeldrijver steeds vooruit, zonder zich te bekreunen om hetgeen er achter hem omging. Bij dezen togt hadden de dames voor de eerste keer ten deele de *Affghansche* kleeding aangenomen, bestaande voor het uiterlijk gedeelte uit een groot en wit laken, dat het geheele ligchaam omgaf, aan hetwelk de *bourkha* of sluijer van wit neteldoek vastgehecht was, al-

leen in het gedeelte dat voor de oogen komt, voorzien van eene kleine opening met netwerk en dienende om er door heen te zien.

Tot hiertoe waren zij alle bij voorkeur bij haar eigen kleeding gebleven, maar nu wij naar onbekende streken gingen vertrekken, waar het wenschelijk was, zoo min mogelijk de aandacht tot zich te trekken, was het aannemen der volksdragt een goed middel voor de reis. Te *Killa Kazee* vonden wij SULTAN JAN aan het ontbijt, die met omtrent 50 van zijne lieden naar *Ghuznee* wilde gaan om Generaal NOTT te verdelgen. De herberg door hem in bezit genomen zijnde, moesten wij allen ons behelpen onder het geringe lommer van drie of vier moerbezien-boomen. Kort na het vertrek van SULTAN JAN ging een van de Officieren naar de herberg, ten einde een vertrek te verzoeken voor de vrouwen en kinderen, maar deze werd met verachting afgewezen en hem gevraagd: » wat hij ongeloovige zich wel verbeeldde, dat hij met zijne schoenen aan de *voeten* binnentrad?" Tegen den middag kwamen omtrent dertig Europesche soldaten van het detachement zieken met een Geneesheer en twee Officieren, een van welken de Luitenant HAUGHTON was, die in November 1841 bij zijne dappere verdediging te *Charekar* eene wond had ontvangen, ten gevolge waarvan hij zijn' regter arm verloor. Hij had de smarten eener tweede amputatie moeten doorstaan, dewijl de eerste met te veel haast verrigt was. De pijnen, welke hij had uitgestaan,

waren allerverschrikkelijkst, zoodat hij nog zeer ziekelijk was, zoo wel als de andere Officier. In weêrwil van onzen marsch en niettegenstaande wij vele zieken hadden, werd er den geheelen dag geen voedsel uitgedeeld, hetzij aan menschen of aan dieren.

Den volgenden dag trokken wij voort door de kleine vallei van *Maidan*, waar het oog de schoonste gezigten ontmoette. Schilderachtige partijen populieren en wilgen braken hier en daar het verschiet af, terwijl de tusschen gelegen plekken vervuld werden met groene en geele bouwlanden, op eene liefelijke wijze afstekende tegen de naakte en wilde rotsen, die het landschap op alle zijden begrensden. Toen wij hier onze vermoeide leden uitstrekten en zagen op het lagchende tooneel, dat van rondom het oog bekoorde, verwonderden wij ons, dat de bewoners van eene zoo begunstigde plek, gevoelloos zouden zijn voor de zegeningen des vredes; — dat de liefelijkheid der natuur en de vreedzame bezigheden van den landbouw zoo weinig vermogen zouden hebben op de verzachting van het hart en het stillen der hartstogten van de menschen, die hier gelijk overal in geheel *Affghanistan*, even als de ontembare afstammelingen van ISMAËL hunne hand tegen een ieder hebben, terwijl ieders hand tegen hen is opgeheven! Men zeide ons, dat deze geheele, zoo vreedzaam schijnende vallei, dusdanig door bloedige twisten werd geteisterd, dat de bewoners naauwelijks dorsten wagen zich een paar

honderd ellen van hunne woningen te begeven. Den volgenden dag vertrokken wij weder zeer vroeg en trokken een' weg langs, die zoo mogelijk nog schooner was. Daar wij nu op den grooten weg naar *Balk* waren, kwamen ons aanhoudend troepen ezels tegen, beladen met koopwaren voor de markt te *Cabul*, onder welke zich al dadelijk de duivelsdrek kenbaar maakte, die haar sterke, onaangename lucht verweg verspreidde. Men bragt ons druiven, appelen, peren en abrikozen in groote menigte uit de dorpen te koop, welke vruchten ons na eene dagreis van omtrent veertien mijlen zeer verfrischten. Er werden geene tenten opgeslagen, waardoor de koortszieken zeer veel van de nachtlucht leden. Toen wij op den volgenden dag langs een welgebouwd fort voorbij kwamen, dat aan een Opperhoofd der *Kuzzilbashen* behoorde, liet deze op het vernemen van onze aannadering op eene vriendelijke wijze eene hoeveelheid kleine koeken vervaardigen, welke hij onder ons deed uitdeelen. Wij waren nu in het land der *Huzarehs*, een stout en onafhankelijk volk dat het uitgestrekte gebergte bewoont, tot op weinige mijlen van *Herat*. Zij zijn verdeeld in twee secten, van welke de een de *soenie* en de ander de *sieah* leerstellingen belijden. Vermits de *Kuzzilbashen* van *Cabul*, *sieahs* zijn en grooten invloed uitoefenen over de *Huzarehs* van deze belijdenis, die de beste gedeelten der vallei van *Bameean* en de omstreken bewonen, hadden wij eenige hoop,

dat zij, ingeval AKBER eenige aanmerkelijke nederlaag leed, eene beweging in ons voordeel zouden ondernemen, dewijl de *Kuzzilbashen* sedert lang onze geheime vrienden waren. Nadat ons eskorte een dag later eene schermutseling had gehad met eenige *Huzareesche* dieven, van welke er een gedood en twee gevangen gemaakt werden, kwamen wij op den naastvolgenden dag voorbij een fort, dat in staat van beleg was, terwijl eene menigte *Huzurees* de zijden der heuvels bedekten. Het scheen namelijk, dat het Opperhoofd van *Gurdundewal* den tol van den weg als zijn regt eischte, en dat hij zijne eischen kracht bijzette door de wapenen zijner onderhoorigen.

Met den eersten dag van September beklommen wij den pas *Hajeejuk*, welks hoogste punt 3760 Nederlandsche ellen boven de zee verheven is. Het opklimmen ging tamelijk wel, maar het afdalen ging langs een steilen weg en duurde lang. Wij kwamen in de vallei van *Kaloe*, die tamelijk wel bebouwd was met tarwe en garst; maar het gewas scheen zeer achterlijk, zijnde het nog groen in de aar. In deze koude streken volgt de winter den zomer soms op de hielen en verdringt den herfst geheel, zoodat een strenge vorst de vruchten van des landmans nijverheid vernielt, voor dat het graan nog rijp voor de sikkel is. Met het aanbreken van den volgenden dag begonnen wij den berg *Kaloe* te beklimmen, die een gedeelte uitmaakt van de voornaamste keten van den Indi-

dischen *Kaukasus.* De weg was door de kameelen niet met zekerheid te betreden; ten gevolge hiervan werden al de *Kujawurs* met bagaadje gevuld opdat de dames en de zieken op de hitjes konden rijden. De lengte van den weg welken wij opstegen, bedroeg omtrent twee mijlen, was zeer naauw en op sommige plaatsen zeer steil. De top is 4033 Ned. ellen boven de zee verheven. Ten Noorden zag men een' grenzenloozen bajert van naakte rotsen, welke in wilde schrikbarende grootschheid welligt in de geheele wereld haars gelijken niet hadden.

In de verte vertoonde zich *Bameean* en zijne holen op eene onduidelijke wijze. Eenige van de zieke soldaten, die zich verpligt zagen te voet te gaan, waren geheel uitgeput; en een arme soldaat, die zelfs te zwak was om op een paard te zitten, moest op een kameel vastgebonden worden. Ook hier ging het afdalen zeer moeijelijk en had plaats langs een' weg, die ruim vier mijlen ver strekte. Aan den voet van den berg rustten wij gedurende eenige minuten onder het lommer van eenige oude wilgen aan den oever van een' bekoorlijken stroom. Deze wilgen hadden regt uitgespreide takken en waren geheel verschillend van al diegenen welke ik ooit had gezien. Den volgenden ochtend verscheen SALEH MAHOMED KHAN in een' blaauwen Europeschen officiers-jas met epauletten; en zijn onderbevelhebber had zich opgeschikt met een scharlaken-roode groote uniform van een' infanterie officier. Waarschijnlijk moest deze oppron-

king dienen om een' goeden indruk te maken op de bewoners van *Bameean*.

De groote menigte holen, om welke de plaats beroemd is, was reeds op verren afstand zigtbaar, en de oude citadel van *Gulguleh*, met de bouwvallen van hare hooge torens stond op eenen alleenstaanden heuvel, in den vorm eener pyramide, die in het verschiet oprees en een treffend gezigt opleverde. Wij gingen langs onderscheiden *Affghansche* fortjes en hielden stil bij een dat er beter uitzag dan de overigen. Juist hadden wij onze tenten opgeslagen en ons ontbijt gereed, toen wij stellig bevel kregen om den weg weder op te klimmen en eenige mijlen verder stil te houden. Wij waren niet zeer gezind om te gehoorzamen, maar noch wrevelige blikken, noch vertoogen hadden eenigen invloed op SALEH MOHAMED, en moesten wij voorttrekken in de bijzondere geestgesteldheid van hongerige menschen, welke in hun ochtendmaal te leur gesteld waren. Op onzen weg kwamen wij digt langs de beroemde kolossale beelden, uitgehouwen in de overhangende kruin van eene rots, die omtrent 90 Ned. ellen hoog en doorboord was met honderden van holen of spelonken, die in onregelmatige rijen boven elkander lagen. Het eerste dat wij voorbij kwamen, was het beeld eener vrouw, en 36 Ned. ellen hoog; het ligchaam is bedekt door eene weluitgevoerde dunne draperie; de stand is gemakkelijk en natuurlijk; jammer dat het bovengedeelte van het aangezigt geheel vernield is.

Omtrent 360 Ned. ellen verder op, stond in dezelfde rots het mans-beeld, dat omtrent 49 Ned. ellen hoog, en op gelijke wijze als het vorige beeld bedekt is door eene ligte draperie. De mond alleen is geheel onbeschadigd en wel gevormd. Elk beeld is in eene diepe nis uitgehouwen en heeft een versierd verhemelte, op hetwelk iets geschilderd is, dat oude Vorsten en Vorstinnen schijnt voor te stellen, benevens eene verscheidenheid van zinnebeeldige personaadjen, welker geheimzinnige beteekenis heden ten dage kwalijk ten genoege der oudheidkundigen zou kunnen ontcijferd worden. Nabij het hoofd en de voeten van beide beelden zijn openingen aangebragt, met elkander in verband staande door galerijen en trappen, welke binnen in de rots uitgehouwen zijn. De geheele lange linie der uitgravingen vormt een verwonderenswaardig tooneel, en voert de verbeelding duizenden jaren terug, naar een tijdstip, waarop de landstreek bevolkt was door eene soort van menschen, die geheel verschillend waren van al wat er nu bestaat.

Eenige weinige holen waren nog bewoond door lieden van de mindere klasse. De oude citadel van *Gulguleh* werd in de dertiende eeuw vernield door GHENGHIS KHAN. Derzelver puinhoopen beslaan eene groote uitgestrektheid gronds. Na de vernieling der citadel daalde de plaats tot een graad van nietsbeduidendheid, boven welke zij zich nooit weder heeft kunnen verheffen; en de dungezaaide bevolking is thans door de vallei verspreid

tusschen eenige fortjes, die aan *Huzareesche* Opperhoofden behooren. Op eene mijl van deze plaats hielden wij stil bij een klein fort, in hetwelk men der vrouwen vertrekken aanbood, maar die een zoo weinig uitlokkend voorkomen hadden, dat zij ernstig verzochten in de tenten te mogen blijven, dewijl zij de hitte der zon in de zuivere lucht ver de voorkeur gaven boven de duisternis en morsigheid van eene slijkerige hut binnen gesloten muren.

Een dag na onze aankomst in deze streek nam SALEH MAHOMED den Kapitein LAWRENCE met zich, om een ander fort te bezigtigen, hetwelk hij voorsloeg tot eene verblijfplaats der vrouwen en officieren; maar LAWRENCE zeide hem, dat ofschoon het al geschikt mogt zijn voor *Affghans* en *dieren*, het dit echter niet voor ons konde wezen, aangezien het vol morsigheid en ongedierte was. Hierop verklaarde SALEH MAHOMED, dat, als iemand van ons ontsnapte, hij de overigen zoude ombrengen.

Dit belette echter niet, dat ik den volgenden dag verlof kreeg, om, onder geleide van eenen wachter, de holen en beelden te bezoeken. Eene wandeling van eene mijl bragt mij aan den voet van het mans-beeld, welks grootte, wanneer men nader bij komt, wezenlijk verbazend is. Langs de zijden van de nis, in welke het uitgehouwen is, bevinden zich rijen van groote cirkelvormige kamers, met gewelfde zolderingen. Het beeld is op eene aanmerkelijke wijze beschadigd door kanonvuur, welke daad aan den godsdiensti-

gen ijver van NADIR SHAH (1736—1747) wordt toegeschreven. Er had eene omstandigheid plaats, welke mij als iets opmerkelijks trof, en wel dat aan al de deelen waar ledematen ontbraken, zich ook regelmatige rijen van kleine holten bevonden, in welke men stukken hout had gestoken, blijkbaar moetende dienen, om de aanhechting van het pleister te bevorderen. Hieruit zoude dus blijken, dat er eene poging gedaan is, om op die wijze de verminkte deelen te *herstellen*; of wél dat het beeld oorspronkelijk slechts ten deele in de rots uitgehouwen was, en dat de ontbrekende deelen op de vermelde wijze door pleisterkalk aan hetzelve bevestigd zijn. De zachtheid der rots mag doen veronderstellen, dat het beeld in het geheel uit deze gehouwen is, waarom ik er dan ook toe overhel om te gelooven, dat er na dien tijd eene poging is aangewend, om, gedurende eenig tijdelijk voordeel van de Heidensche bewoners over de Mahomedaansche invallers het vernielingswerk te herstellen. De rots is zamengesteld uit een zelfstandigheid, welke bij de Engelschen bekend is onder den naam van *Puddingsteen* en bestaande uit zeer harde klei, dik bezaaid met onderscheiden soorten van bolvormige keijen.

Ik klom op naar den top van het vrouwenbeeld, door middel van eene reeks van trappen en galerijen, aan welker uitgraving in de rots een' onmetelijken arbeid moet zijn besteed. Uit de groote galerij loopen andere in verschillende rigtingen uit, die in verband staan met afge-

legen vertrekken. Terwijl ik op de kroon der vrouw zat en het heerlijke gezigt der landstreek genoot, voegden zich onderscheiden bewoners bij mij, die zeer vele vragen deden, ten einde te weten, wat er, met betrekking van deze plaats, in onze boeken stond geschreven. Ik verhaalde hen, dat, naar men algemeen veronderstelde, ALEXANDER *de Groote* hier eene stad gesticht had. Zijn naam is algemeen bekend onder alle klassen in *Affghanistan*, weshalve ik tamelijk zeker was, dat mijne mededeeling genoegen zoude doen.

ZEVENTIENDE HOOFDSTUK.

Onverwachte keer. — Onderhandelingen met SALEH. *— Zamenspanning. — Stemming der bevolking. — Verdedigingsmaatregelen. — Schrik. — Aankomst van versterking. — De Bron. — Ontmoeting van Generaal* SALE *en diens gemalin. — Aankomst in het Engelsche leger. — Besluit.*

De krisis, voor welke wij reeds zoo lang te voren hadden gevreesd, had eindelijk plaats; vermits SALEH MAHOMED op den 11den September een bevel van MAHOMED AKBER KHAN ontving, om ons zonder verwijl naar *Koeloem* te doen trekken. Alle hoop op bevrijding scheen nu verloren, en wij poogden ons met kalmte te onderwerpen aan een lot dat onvermijdelijk scheen.

Maar de Voorzienigheid had het geheel anders besloten.

In den ochtend van dien dag kwam Majoor POTTINGER ons, tot onze grenzenlooze verwondering berigten, dat SALEH MAHOMED KHAN aangeboden had, ons aan den Britschen Generaal uit te

leveren, op voorwaarde, dat wij hem de betaling zouden waarborgen van 20,000 ropijen in gereed geld en 1000 ropijen maandelijks zoo lang hij leefde. Majoor POTTINGER, zoowel als de Kapiteins LAWRENCE en JOHNSON, waren dadelijk tot dien voorslag toegetreden en hadden een bewijsstuk onderteekend, waarbij zij de betaling van bovenstaande belooning hadden gewaarborgd. Toen Kapitein MACKENZIE bekend werd met de omstandigheden, nam hij er mede deel in; en de overigen (met uitzondering van één' persoon, die weigerde mede te werken, op grond, dat de maatregel *voorbarig* was, maar die er later, meen ik, ook deel in nam) onderteekenden een ander stuk, bij hetwelk wij borg bleven, die vier officieren voor hun verlies schadeloos te stellen, in geval het Bestuur zoude weigeren de overeenkomst te bekrachtigen. Later vernamen wij, dat wij die snelle verandering der zaken ten onzen voordeele grootendeels verschuldigd waren aan ALI KUZUL KHAN en andere Hoofden der *Kuzzilbashen*, zoowel als aan MOHUN LOLL (vroeger Tolk en Secretaris van *Sir* ALEXANDER BURNES), die SYUD MOERTIEZZER naar *Bameean* zonden, om met SALEH MAHOMED over onze vrijlating te onderhandelen, waarbij MOHUN LOLL, in den naam des Britschen Bestuurs, eene milde belooning toezegde. Gelukkig wilde ook het toeval, dat het gezin van SALEH MAHOMED op dat tijdsgewricht *Chundoul* bewoonde, en dat de *Kuzzilbashen* dreigden al het leed op hetzelve te verhalen, wat ons met zijne toestemming gedaan zoude wor-

den; want de vrees hiervoor maakte, dat een van zijne broeders naar *Bameean* kwam, ten einde bij hem aan te dringen, om toe te treden tot de voorwaarden, welke voor onze vrijlating aangeboden waren. Gelijk men gezien heeft, was het lokaas onwederstaanbaar, en wij bevonden ons nu met hem in den gevaarlijken maalstroom eener *Affghansche* zamenzwering. Het eerste punt, wat uitgemaakt moest worden, was over de vraag hoe te handelen met een' persoon, de *Meer Akhor* genoemd, die ons van af *Cabul* had verzeld, als eene soort van staatkundig ambtgenoot van SALEH MAHOMED KHAN. Hij stond te boek als een van de meest verkleefde en vertrouwde aanhangers van MAHOMED AKBER; wij konden dus geene hoop voeden op het verkrijgen zijner medehulp, terwijl het integendeel wenschelijk was, hem zoo dra doenlijk van onzen hals te schuiven, uithoofd hij een troep van 100 *Giljysche* ruiters onder zich had. Dienvolgens nam men in bedenking, om hem bij de eerste geschikte gelegenheid te vatten. In den avond van dien dag deed SALEH MAHOMED zijne manschappen eene parade houden, bij welke de manschappen zeer oproerig waren om hunne soldij en verklaarden, dat zij voornemens waren niet verder voort te rukken, tot zij het noodige hadden ontvangen. Dit kleine tooneelspel werd waarschijnlijk gespeeld, om den *Meer Akhor* te blinddoeken.

Majoor POTTINGER deed nu den stouten stap om namens het Britsche Bestuur een' nieuwen Gou-

verneur voor de provincie te benoemen. Tegelijker tijd werden op eene milde wijze beloooningen en beloften gegeven aan de naburige *Huzareesche* Hoofden, die bijna eenstemmig zich ter onzer gunst verklaarde.

Des avonds vond het zelfs ZOELFICAR KHAN (de oude Gouverneur) geraden, naar ons toe te zenden en zijne onderwerping aan te bieden. In antwoord hierop herinnerde hem Majoor POTTINGER, dat hij zijne bevordering oorspronkelijk aan de Britten verschuldigd was, en dat hij nu eene gelegenheid had om te toonen, dat hij onze vriend was, in welk geval zijne belooning geëvenredigd zou zijn aan zijne diensten. Tegen den nacht kwam men ons verzekeren, dat de geheele *Huzareesche* bevolking der vallei op onze zijde en gereed was om de wapenen tegen AKBER op te vatten, al zoude hij bij zijne komst verzeld zijn door duizend ruiters.

De zamenzwering gelukte aldus op eene wijze, die onze stoutste verwachtingen overtrof.

MAHOMED AKBER door het leger van Generaal POLLOCK op de vlugt gejaagd zijnde, werd zijne aankomst met elk uur te gemoet gezien, waarom wij dus onverduldig waren om alle zaken in gereedheid te hebben tegen eene verrassing. Wij vernamen nu voor de eerste keer van SALEH, dat hij den vorigen dag een' tweeden brief van MAHOMED AKBER had ontvangen, waarin deze bij hem zou aangedrongen hebben, ons zonder uitstel en met spoed naar *Koeloem* te vervoeren, hem tevens last

gevende tot het *ter dood brengen* van al diegenen, welke uithoofde van ziekte of gebrek aan vervoermiddelen, buiten staat zouden zijn om mede te trekken. Het is nogtans pligtmatig hier bij te voegen, dat niemand onzer dezen brief heeft *gezien*, en dat wij later reden hadden te twijfelen of SALEH MAHOMED inderdaad eene zoodanige moorddadige order had ontvangen. Waarschijnlijk was het geheel eene geschiedenis van zijne eigen vinding om de waarde zijner diensten *daardoor* te verhoogen.

Onderwijl was de *Meer Akhor* beginnen te vermoeden wat er omging, en trok hij zich wijsselijk terug naar het fort van ZOELFICAR KHAN. In den loop van den dag zond hij aan Majoor POTTINGER de verzekering, dat hij zijn gehoorzame dienaar was. SALEH MAHOMED nogtans zijne betuigingen zoowel als die van ZOELFICAR KHAN mistrouwende, hield deze de troepen den geheelen ochtend onder de wapenen, en deed hen gedurende twee of drie uren parade maken met slaande trom en vliegende vaandels; hopende zijne tegenstanders door dit magtbetoon, bang te maken.

Majoor POTTINGER had zoo wel den vorigen als dezen dag aan Generaal POLLOCK geschreven om hem onze gesteldheid bekend te maken, terwijl wij dagelijks berigt hoopten te erlangen van diens aankomst te *Cabul*.

Eindelijk werd er op den 14den September bepaald, dat wij in onze tegenwoordige stelling zouden blijven, en wij lieten nu geen' tijd verloren

gaan, maar maakten dadelijk de twee bij elkander gelegen forten gereed tegen een beleg. Onze eerste daad was, onder ons eene inschrijving van 500 *ropijen* te doen, als een algemeen fonds voor mondbehoeften ter dienste der beide garnizoenen. Van zijnen kant hield zich ook SALEH MAHOMED bezig met levensmiddelen voor zijne manschappen aan te schaffen. Wij lieten het water in de grachten loopen en men beloofde ons wapens voor de Officieren en manschappen te bezorgen, als die te verkrijgen waren. Ondertusschen ontvingen wij van alle kanten rijkelijke aanmoedigingen en men verzekerde ons, dat het geheele land van af *Siri-chusm* tot *Syghan* zeer gunstig voor onze zaak gestemd was. In den avond van dezen dag hadden onderscheiden Hoofden eene zamenkomst met SALEH MAHOMED en Majoor POTTINGER, in welke zij hunne handelingen begonnen met het opzeggen van de *Futtiah*, een gebed, dat bij de Muzelmannen in elke belangrijke gebeurtenis in gebruik is, en zij eindigden die met het doen van den eed van getrouwheid aan ons, gedurende de geheele tegenwoordige onderneming.

Omstreeks middernacht werden wij allen uit den slaap opgewekt door het alarm-slaan van de trom. Wij sprongen ijlings op, ons stellig verbeeldende dat AKBER in het gezigt was.

Men zeide ons, dat SALEH's broeder een honderdtal ruiters had ontdekt in de rigting der spelonken, en dat zij aangeroepen zijnde, geen antwoord hadden gegeven. Spoedig was alles op de been,

en er werden naar alle rigtingen tirailleurs op verkenning uitgezonden. Wij bragten een angstvol uur door, elk oogenblik verwachtende aangevallen te zullen worden; maar alles bleef stil, en toen de piketten het berigt hadden gebragt, dat alles in orde was, legden wij ons weder ter ruste.

In den avond van den daarop volgenden dag vernamen wij, dat Generaal NOTT *Ghuznee* genomen en vernield had; dat Generaal POLLOCK's leger met spoed naar *Cabul* optrok, en dat MAHOMED AKBER als vlugteling in *Kohistan* rondzwierf. SALEH MAHOMED, vermeenende dat het tijdstip eindelijk was verschenen, waarop wij onze rugwaartsche bewegingen met tamelijke zekerheid konden aanvangen, waarschuwde hij daarom ons gereed te maken om den volgenden dag op marsch te gaan. In den namiddag boden ons de *Hazarees*, ofschoon tegen buitensporige prijzen, paarden te koop, terwijl er eenige geweren en sabels onder de Officieren en manschappen uitgedeeld werden.

Inderdaad gingen wij ook den volgenden dag op marsch, en trokken, met harten die tusschen angst en vrees dreven, uit onze akelige gevangenis en begonnen met zons-opgang onze vlugt. De bevolking van onderscheiden forten vervulde den weg om getuige te zijn van ons vertrek en om ons hare wenschen te betuigen voor den gelukkigen uitslag. Wij keerden terug naar de vallei van *Bameean* en wel langs denzelfden weg

welken wij gekomen waren en bereikten ons vroeger kamp te *Killa Topchee.* Hier ontving Majoor POTTINGER een' Perzischen brief, die eenige verwarde en onvolmaakte, maar zeer geloofbare bijzonderheden mededeelde, nopens Generaal POLLOCK's overwinning te *Tezeen.* In den avond werden wij nog meer verheugd door de aankomst van een' brief van *Sir* R. SHAKESPEAR, Secretaris van Generaal POLLOCK, gedagteekend *Sir-i-chushm*, en berigtende, dat hij op zijnen weg ter onzer hulp, tot die plaats was gekomen met eene magt van 600 *Kuzzilbash* ruiters.

Toen wij den volgenden dag den berg *Kaloe* weder overgingen, hielden wij stil bij een fort, dat omtrent drie mijlen van diens voet af lag. Naauwelijks hadden wij hier een paar uren doorgebragt of men ontdekte een aantal ruiters, die van den afgelegen bergpas te *Hajeejuk* naar de vallei afdaalden. In een oogenblik waren allen op de been en spanden hunne oogen in, om te kunnen ontdekken of dit ook onze bevrijders waren. Toen de ruiters nader kwamen en de vallei overstaken, konden wij de bevriende *Kuzzilbash* banier in de lucht zien wapperen. Eenige minuten later zagen wij eindelijk *Sir* RICHMOND SHAKESPEAR naar onze standplaats galopperen; door wiens aankomst elke twijfeling verbannen werd, vooral toen hij ons geluk wenschte met onze volbragte bevrijding.

Eindelijk smaakten wij dan nu, de zegenrijke gewisheid onzer verlossing. De verschrikkelijke

last, die onze harten gedurende negen lange maanden had bezwaard, werd van ons afgewenteld, en van dat oogenblik af waren wij geheel andere wezens geworden. Onze moedige landgenoot werd onzerzijds niet begroet door luid triomfgejuich, dewijl allen gelijkelijk gevoelden, dat het uiten van zoodanig gejoel op eene onvolmaakte wijze de innige gevoelens van dankbaarheid zoude kenbaar maken, welke het binnenste onzer harten bezielden. Onze vreugde was te groot, te zeer *overstelpend*, dan dat die door de tong uitgedrukt kon worden, evenmin als mijne zwakke pen in staat is die te beschrijven. Wij konden het in den aanvang maar niet gelooven, dat wij zonder verlies met zoo vele zwakke vrouwen, zoo vele jonge en zwakke kinderen zulke talrijke gevaren, vermoeijenissen en ontberingen zouden door worstelen, en bovenal aan de magt van zulke onbarmhartige vijanden als MAHOMED AKBER en zijne *Giljijsche* bondgenooten, zouden ontkomen; ja zelfs de meest onnadenkende onder ons zag zich verpligt te erkennen en te getuigen, dat er in al wat ons was overgekomen, de uitstekende genade en beschermende Voorzienigheid van een langmoedig en liefderijk Opperwezen zigtbaar was.

Wij vernamen nu voor het eerst, dat Generaal POLLOCK op den 15den dezer maand *Cabul* had bereikt, en dat een van de eerste dingen dáár door hem gedaan, was, om het vertrek der *Kuzzilbashen* tot onze hulp te bespoedigen door eene gift van 10,000 *ropijen*. Om deze som te betalen

was *Sir* RICHMOND SHAKESPEAR afgezonden naar de *Chandoul*, de wijk der *Kuzzilbashen* te *Cabul*, waar hij een' troep in gereedheid vond om naar *Bameean* te rukken. Op eene zeer juiste wijze oordeelende, dat de aanwezigheid van een Engelsch Officier onder hen, aan het ten uitvoerbrengen van hun voornemen meer nadruk en spoed zoude bijzetten, had hij dadelijk besloten op zijne eigene verantwoordelijkheid te handelen en hen te verzellen bij het opzoeken zijner landgenooten, waarom hij tevens zijne Engelsche uniform tegen een deftig *Affghansch* gewaad verwisselde. SALEH MAHOMED was in den beginne eenigermate naijverig, dat de *Kuzzilbashen* hem de eer zouden rooven van alleen de man te zijn geweest, die ons had verlost, maar hij werd spoedig weder gerust gesteld door de kwistige loftuitingen van *Sir* RICHMOND SHAKESPEAR, die als het hoogste eerbewijs, dat een meerdere aan zijnen ondergeschikte kan bewijzen, den tulband van zijn' eigen hoofd nam en dien op het hoofd van SALEH zettede.

MAHOMED AKBER en vele zijner magtigste aanhangers nog altijd in vrijheid zijnde, scheen het hoogst waarschijnlijk, dat zij thans eene wanhopige poging zouden doen om hunne ontsnapte prooi weder in de magt te krijgen, en dat al de hen nog overgebleven invloed zoude aangewend worden om onze vlugt te beletten. *Sir* RICHMOND SHAKESPEAR verloor dienvolgens geen' tijd met aan Generaal POLLOCK een dringend verzoek te doen toekomen, om dadelijk troepen af te zenden tot

onze ondersteuning, vooral omdat wij berigt hadden ontvangen, dat de pas van *Suffed Khac*, welke wij door moesten trekken, bezet was door een' troep vijandelijke achterblijvers. Tevens werd bepaald, dat wij met geforceerde marschen voorwaarts zouden ijlen.

Met het aanbreken van den dag rukten wij vooruit, gingen den pas te *Hajeejuk* over, op welks top het nu streng koud was, daalden langs de oevers van de rivier *Helmund* af en hielden stil, om ons door eenige teugen te verfrisschen uit de minerale bron, welke zich daar ter plaatse bevindt. Eenige van onze *Kuzzilbashen*, vernemende dat het water genezende kracht had, en ons met zoo veel behagen daarvan ziende drinken, kwamen dadelijk op het denkbeeld, dat het eene soort van levens-*elixir* of onmisbaar algemeen geneesmiddel tegen alle mogelijke menschelijke kwalen moest wezen en dronken het met groote graagte. Vooral een oud persoon, die zeide, dat hij reeds eenige jaren gemarteld werd door *rheumatismus*, was uitermate opgetogen, en nadat hij er zoo veel van ingezwolgen had, dat er wel een olifant zijn' dorst mede had kunnen lesschen, stapte hij voort, in het volste vertrouwen dat hij eindelijk van zijnen vijand bevrijd was. Het ware wreed geweest hem de oogen te openen.

De marsch, dien wij den volgenden dag hadden te doen, had *Thakana* tot doel en bedroeg dertig mijlen. In den avond na dezen marsch berigtte men ons, dat een vijandelijk Opperhoofd met

een duizendtal manschappen, weinige uren na ons vertrek te *Kaloek* was aangekomen om onze vlugt te beletten, en waarschijnlijk eene poging zou doen, om zich meester van ons te maken. De *Kuzzilbashen*, vreezende voor een nachtelijken aanval, verlangden zeer om de dames naar een fort te brengen, maar werden hierin overstemd door *Sir* RICHMOND SHAKESPEAR, die meende, dat zijne vrienden oproerig konden worden op het enkele denkbeeld om weder in een *Affghansch* fort opgesloten te worden, al ware dit slechts voor éénen nacht. Gelukkig negtans daagde er geen vijand op, die onze rust verstoorde.

Met het aanbreken van den volgenden nacht rukten wij naar *Argundie*, op vijf en twintig mijlen afstands, waar wij alle hoop hadden eenige Britsche magt op haren marsch ter onzer hulp te ontmoeten. Wij trokken wederom de bekoorlijke vallei van *Maidan* door, en omstreeks half weg hielden wij stil om ons te verfrisschen aan de schaduwrijke boorden van een" stroom, waar wij eere deden aan de ruwe keuken onzer *Kuzzilbashen*. Toen wij onzen togt wederom aanvingen, ontmoetten wij een Engelsch Officier, die ons het welkom berigt gaf, dat de Brigade van Generaal SALE nog slechts op weinig mijlen afstands van ons was om ons te ontmoeten; en toen wij kort daarna de stad *Kot-Ashroe* bereikten, vertoonde zich eensklaps een detachement dragonders, benevens nog een eskadron Bengaalsche kavallerie voor onze oogen, daar zij in de

naburige velden piketten hadden gevormd. — *Alle* twijfel was nu ten einde, en wij waren weder onder de bescherming van Britsche troopen. Generaal SALE bevond zich daar in persoon, en men kan zich eenigermate een denkbeeld maken, hoe gelukkig hij zich gevoelde, toen hij zijne lang gemiste vrouw en dochter (Mevrouw STURT) wederzag. De houding van den dapperen veteraan duidde zijne gevoelens aan, en alle harten die voor eenig gevoel vatbaar waren, moesten sympathiseren met zijne heilige vreugde. Het kamp bevond zich nog eenige mijlen verder op en wij vormden een' vrolijken optogt, toen wij voortrukten door den bergpas van *Suffed-Khac*, welks hoogten wij bezet zagen met Britsche bajonetten. Het infanterie-regement, waartoe die manschappen behoorden, deed, naarmate de dames den heuvel beklommen, een drievoudig vreugdegejuich ter eere van elke derzelve opgaan, waardoor het geheele gezelschap in verrukking werd gebragt. Het berggeschut begroette het tooneel met een koninklijk salut. De uitstortingen onzer *lofzangen* aan den Hemel, bij dit gelukkige einde van al onze angst en ellende waren allervurigst. Nimmer voorzeker was de hand der Voorzienigheid duidelijker te bemerken, dan in de wonderbaarlijke bescherming van zoo vele vrouwen en kinderen, te midden van tooneelen, die geschikt waren om het stoutste hart te doen ineenkrimpen en het sterkste ligchaamsgestel te ondermijnen; maar vooral was die merkbaar door het weêrhouden der gramschap van wilden, wier haat op ons slechts

werd geëvenaard door hunne niet te stillen wreedheid en die hunkerden om zich op ons te wreken, voor het wezenlijk of ingebeelde onregt, van onze landgenooten geleden. Onze vrienden in het kamp te *Argundie* ontvingen ons met buitengewone vriendelijkheid, en wij bevonden ons weldra in omstandigheden, die veel gunstiger waren dan wij ze gedurende negen lange maanden van lijden en verdriet hadden gekend.

Op den 21sten September marcheerden wij met de Brigade vooruit naar *Killa-Kazzie*, waar wij weinige dagen te voren met beleedigingen en mishandelingen waren ontvangen. Hetzelfde huis, waar men toen weigerde ons te herbergen, stond nu in vlammen, zoodat de wraak in dit geval niet lang uitbleef. Eindelijk trokken wij naar Generaal POLLOCK's kamp, ten oosten van *Cabul*. Op den weg daarheen kwamen wij langs het kamp van Generaal NOTT, en daarna door de stad. De straten waren bijna ledig en er heerschte eene doodsche stilte, die geheel verschillend was van het gedruisch en het gewoel van vroeger dagen.

Omstreeks zonsondergang betraden wij het kamp van Generaal POLLOCK. Ook hier begroette ons de artillerie met hare luidruchtige eerbewijzen, en onze oude vrienden omringden ons onder het uitbrengen van vurige gelukwenschen. Voor het tegenwoordige was onze vreugde-beker vol. — Onze medegevangenen, welke wij te *Shewukkie* hadden achtergelaten, waren evenzeer in veiligheid; al-

zijnde zij kort na AKBERS nederlaag bevrijd geworden, door een' troep *Kuzzilbashen*, aangevoerd door JAN FISHAU KHAN, een man, wiens onveranderlijke trouw aan de Engelschen, hem van dak, en kroost, en vermogen had doen berooven, en die de grootste eerbewijzen en rijkste belooning verdient, welke een dankbaar Gouvernement kan uitdeelen. Alleen Kapitein BYGRAVE, die ons bij het vertrekken van *Shewukkee* verliet, om naar AKBER te gaan, ontbrak nog, aangezien hij zijns ondanks had moeten deelen in de vlugt van dat Opperhoofd naar *Goorbund*. Op den 27sten derzelfde maand, werden wij nogtans van alle onzekerheid en angst ten zijnen aanzien verlost, door dat hij in het kamp aankwam, verzeld wordende door onzen ouden vriend en bewaarder MAHOMED RUFEEK. De looze AKBER had geen teeken van spijt bij onze vlugt gegeven, wat hij ook overigens moge gevoeld hebben, en betuigde hij zelfs, dat het bewustzijn onzer veiligheid, hem genoegen verschafte.

Het is onmogelijk afscheid te nemen van MAHOMED AKBER KHAN, zonder hier het beklag te uiten, dat een man, door de natuur zoo rijkelijk begiftigd met bekwaamheden en uitstekende hoedanigheden, dat zulk een man, door zich blindelings over te geven aan de voldoening zijner hartstogten, snoodheden hebbe bedreven, die hem zelfs buiten de grenzen der Christelijke vergevingsgezindheid geplaatst, en eene onberekenbare mate van ellende over zijn ongelukkig land gebragt hebben.

Er blijft thans nog weinig over te zeggen. Van het geheele leger van *Cabul*, dat zonder bijtelling van het sterke garnizoen van *Ghuznee*, of van de vrouwen en kinderen, 16,500 man bedroeg, waren, buiten den ontsnapten Dr. BAYDON, bij onze bevrijding in het geheel overgebleven 122 zielen!

Na het voorgaande moeten wij met korte woorden het een en ander mededeelen nopens den hernieuwden intogt der Britten in *Affghanistan*, benevens de daarmede in verband staande en daarop gevolgde handelwijze der troepen en des Gouvernements; al hetwelk op zijne beurt niet minder vreemd is, dan het hierboven verhaalde ongehoord mag genoemd worden.

In den loop van het laatste gedeelte des werks hebben wij gezien, dat er een leger bijeen gebragt was, onder het opperbevel van Generaal POLLOCK, die de eerste divisie kommandeerde, staande de tweede onder Generaal MAC CASKILL, terwijl Generaal NOTT de derde onder zijn bevel had.

De divisie onder Generaal POLLOCK telde 12,000 man, en vereenigde zich op den 20sten Augustus met het garnizoen van *Jellalabad*, onder Generaal SALE, sterk 2000 man, waarna de divisie optrok naar *Gundamuck*, dat drie dagen daarna genomen werd. Na het innemen werd de stad benevens twee dorpen vernield en in brand gestoken, terwijl men al de boomen in den omtrek omhieuw.

Op den 25sten trok de divisie naar *Tezeen*, waar zij zich vereenigde met nog een korps troepen. De dieren vermoeid zijnde, hield Generaal

POLLOCK hier rustdag. De vijanden, aangevoerd door MAHOMED AKBER KHAN, MAHOMED SHAH KHAN, AMEENOOLLAH KHAN en eenige andere der voornaamste hoofden, schreven dit stil houden aan vrees toe, en namen daaruit aanleiding om de Britten aan te vallen. De vijand, wetende dat de bergpas van *Tezeen*, ingeval die goed verdedigd werd, onneembaar was, had hier zijne hoofdmagt bijeengebragt, en met zijne 16,000 manschappen al de punten van eenig gewigt goed bezet. Doch na een scherp gevecht werd hij geheel op de vlugt gedreven.

Een ander gevecht had plaats te *Jugdulluk*, op dezelfde plek, waar de Engelschen onder Generaal ELPHINSTONE, in het vorige jaar de verschrikkelijke nederlaag hadden geleden. Ook hier had de vijand de sterke positie talrijk bezet en verdedigde zich zoo hardnekkig, dat zelfs de bommen naar hem geworpen, geene de minste verwarring in zijne gelederen bragten, weshalve men besluiten moest de hoogten te bestormen, en hem met de bajonet aan te vallen. Dit werd ook gedaan door twee *kolonnes*, een van welke door Generaal SALE in persoon werd aangevoerd, zoodat de vijand den heuvel afvlugtte, en deze onaantastbare stelling in handen der Engelschen liet.

Onder anderen bleef er nog een gewigtig punt over, en wel de stad *Istalif*. Deze stad, door 15,000 inwoners bevolkt, was op een' steilen berg gebouwd, die een' engen bergpas bestreek, en zoodanig versterkt, dat de vijand die onneembaar achtte. Daarom had hij alle vlugtelingen, hoofden,

vrouwen en kinderen hierheen gebragt, (waardoor men er bij de inname 500 gevlugte vrouwen vond), en er ook eene menigte kostbare goederen geborgen, waaronder een groot gedeelte van den buit op het Engelsche leger behaald, zoo dat het letterlijk opgepropt was van menschen en kostbaarheden. Na een bloedig gevecht, in hetwelk de vijand zich wanhopig verdedigde, werd de stad stormenderhand ingenomen, en aan onderscheiden hoeken in brand gestoken, nadat men vooraf de vestingwerken had doen springen. Gedurende twee dagen was de stad aan plundering, moord, brandstichting, enz. overgegeven, en werd er (volgens Engelsche berigten) niemand gespaard, hetzij gewapend of ongewapend; er werden geene gevangenen gemaakt; men joeg de vijanden als wilde dieren, terwijl er om kwartier noch genade gedacht werd.

Ook *Charekar* werd ingenomen, en gelijk al de sterkten geheel vernield, waarna de divisie naar *Cabul* trok, onder weg zorg dragende voor de begraving der lijken, die nog altijd langs den weg lagen.

De divisie onder Generaal NOTT, sterk 8000 man, trok op den 10den Augustus uit *Candahar* naar *Cabul* op, dat op 320 mijlen afstands lag.

De Generaal NOTT had in last vóór zijne vereeniging met Generaal POLLOCK naar *Ghuznee* te trekken. Vooraf stootte hij nogtans op SHUMSHOODIEN KHAN, die hem met 12,000 man aanviel. Na een kort gevecht werd SHUMSHOODIEN op de vlugt

gedreven, met achterlating zijner bagaadje, ten gevolge waarvan Generaal NOTT op den 5den September naar *Ghuznee* kon oprukken.

De vijand, inmiddels versterkt door een talrijk korps onder SULTAN JAN, had die stad, benevens de citadel en de voorsteden goed bezet. Na een scherp gevecht, in hetwelk van beide zijden veel dapperheid aan den dag gelegd en veel bloed vergoten werd, verliet de vijand des nachts in alle stilte de stad en de citadel, welke door de Engelschen den volgenden dag daarop in bezit werd genomen. Vóór de Engelschen *Ghuznee* verlieten, namen zij het kostbaarste weg en vernielden al de vestingwerken, door die in de lucht te laten vliegen door middel van veertien mijnen, en werden tevens de voornaamste gebouwen door ingenieurs in brand gestoken.

Hier had Generaal NOTT het genoegen 327 *sepoys* te bevrijden, welke van het garnizoen te *Ghuznee* gevangen gemaakt, en dertig en veertig mijlen in den omtrek tot slaven verkocht waren.

Na nog eenige gevechten, waarin den Engelschen elke voet gronds met hardnekkigheid betwist werd, doch in welke de Affghans, niet tegen de Europesche taktiek bestand, telkens het onderspit dolven, vereenigden zich de beide divisiën te *Cabul*.

Onderwijl had men berigt gekregen, dat de gevangenen in veel grooter gevaar verkeerd hadden dan zij zelven dachten, immers omzwierf hen SULTAN JAN met zijn korps, zelfs nog ná dat zij door

de 600 *Kuzzilbashen* onder *Sir* R. SCHAKSPEAR verzeld werden, en ware slechts een oogenblikkelijk voordeel van AKBER of het minste verzuim genoegzaam geweest om een stouten aanval te doen en hen op nieuws op te vangen, als wanneer zij zonder redding verloren zouden zijn geweest, aangezien men hen dan ijlings naar *Turkistan* gevoerd en als slaven verkocht zoude hebben.

Toen de Engelschen te *Cabul* waren, wilde FUTTY JUNG, de zoon van SHAH SHOOJA, eene poging doen om de kroon te herwinnen; doch zijne pogingen mislukten en de voornaamste hoofden erkenden zijn' broeder SHAH POKRO tot Koning, een jongeling van zestien jaren, wiens innemendheid hem vele vrienden had gemaakt, terwijl zijn broeder SUFTER JUNG te *Candahar* regeerde. Dienvolgens trok FUTTY JUNG met de Engelschen terug om onder hunne bescherming als ambteloos persoon te leven.

De laatste tijdingen waren dat MAHOMED AKBER KHAN als vlugteling in *Kohistan* rondzwierf, terwijl men ook de bevestiging kreeg, dat deze inderdaad geweigerd had te treden in het voorstel, om de Engelsche gevangenen uit te wisselen tegen de zich in *Indië* bevindende Affghansche gevangenen, onder welke zich ook zijn vader MAHOMED en zijne vrouwen bevonden. Toen de Britten uit *Cabul* aftrokken, lieten zij de *Bala Hissar*, op verzoek van den nieuwen Koning SHAH POKRO in wezen, maar vernielden door mijnen de prachtige *Bazar*, benevens eene pas daar naast gebouwde

Moskee, omdat op de eerste het lijk van den vermoorden Kommissaris was ten toon gehangen, en de laatste, naar men zeide, tot aandenken van de overwinning over de Engelschen was gebouwd. De *Bazar* was gebouwd onder AURENGZEB.

Onder de voornaamste zegeteekenen door Generaal NOTT medegevoerd, behooren, behalve een aantal kanonnen, eene poort met deuren van Sandelhout, welke in het jaar 1024, en dus voor acht eeuwen, door een' Sultan MAHOMED, Mahomedaansch veroveraar, van den Indischen tempel van DJAGHERNAUT te *Somnauth* weggenomen waren en die zijn graf te *Ghuznee* hadden versierd.

Op den 15den October trokken de legers langs *Khoord Cabul*, *Hoft Kotul* en den bergpas terug naar *Jellalabad*, waar de divisien op den 22sten, 23sten en 24sten dier maand aankwamen. Ofschoon hier en daar door roofzieke *Giljijers* aangevallen, leden zij bijna geen ander verlies dan wat er aan bagaadje verloren ging, ten gevolge van het bezwijken van sommige lastdieren.

Van den 24sten tot den 27sten October werd besteed aan het vernielen van *Jellalabad*, welks werken aan alle zijden door mijnen vernield en in brand gestoken werden, zoo dat die volgens Engelsche tijdingen thans woonplaatsen voor *Chakals* (Jakhalzen) zijn!! Op den 28sten van daar getrokken, kwamen de divisien, bij welke tusschen de Generaals POLLOCK en NOTT reeds vroeger uit naijver twist had geheerscht, op den 2den December te *Ferozepore* op de grenzen van *Indië* aan.

waar zij door *Lord* ELLENBOURGH, Gouverneur van *Indië* ontvangen werden.

De geheele zaak geeft van het begin tot het einde ruimschoots aanleiding tot gewigtige overdenkingen. Al dadelijk valt de aanmerking op den geheelen inval en op de wijze zoo als men daar te werk ging, zoodat men, gelijk de Engelschen *zelven* zeggen, zich door onhandigheid een volk tot vijand schiep dat men zich tot vrienden had kunnen maken. Na dat het land factisch door hen in bezit is genomen, leveren de Britten het bewijs dat niet wij, dat niet Europa, de eenige voorbeelden hebben gezien van hooggeplaatste, ruim betaalde, en met eerbewijzen overladen Staatsambtenaren, die door de onbegrijpelijkste handelwijze een schatbaar grondbezit voor hun Vaderland hebben doen verloren gaan; die in oorlogstijd door stand en bezoldiging overmoedig, in vredestijd slechts oogen hadden voor haarkloverijen; die hunne onderhoorigen over de minste kleinigheden kwelden, maar die in de ure van den nood, op het hooren van de alarmtrom, als met blindheid, lamheid en verbijstering geslagen, alle zaken gaandeweg bedierven. Hiertoe werkten burgerlijke en ook militaire ambtenaren mede, zoowel door het houwen van sterkten, dien naam onwaardig, als door het verzuimen van het vormen van tusschengelegen positiën, waardoor de gemeenschap met *Indië* had kunnen onderhouden worden.

Hierna zien wij het Hoofdbestuur, schoon in het

bezit van talrijke en welgeoefende krijgsbenden, negen lange maanden dralen, en alzoo den vijand gelegenheid geven, om zich te nestelen en te versterken, door zich geldmiddelen en manschappen te verschaffen en sterkten aan te leggen, of de bestaande te verbeteren; wij zien het bestuur negen maanden lang een aantal gevangen landgenooten in de magt laten van een meedoogenloozen vijand, en het garnizoen van *Jellalabad*, in een allerdrukkendst klimaat, zonder genoegzame levensmiddelen aan zichzelf overlaten, voor men er toe besluit op te rukken, de gevangenen te ontzetten en het grondgebied te herwinnen.

Nadat dit echter is geschied en *Albions* standaard, door de overwinning begunstigd, niet slechts geheschen wordt, waar die vroeger waaide, maar ook dáár, waar te voren alleen de *Affghansche* banier wapperde, blijft de handelwijze even raadselachtig als te voren. Men ontmantelt en vernielt alle sterkten en verwoest alles te vuur en te zwaard en verlaat het land met eene overhaasting, die naar vlugt gelijkt.

Van dit raadselachtige dragen zelfs hunne officiële krijgsberigten blijk; want, terwijl deze uitdrukkelijk zeggen dat de volmaaktste orde heeft geheerscht, dat er geene buitensporigheden gepleegd of eenige personen buiten den strijd bemoeijelijkt zijn, laten zij er in eenen adem op volgen, dat men hier — altijd stelselmatig en door behulp van Ingenieurs — de voornaamste huizen, dáár de geheele stad, aan verschillende zijden in

brand gestoken, en weder op eene andere plaats al de *vruchtboomen* in de geheele streek omvergehouwen heeft! En waar officiële rapporten dit zeggen, mag men wel geloof hechten aan de berigten van eene andere zijde ingekomen, dat alles te zwaard en te vuur is verwoest, en daarna de smeulende puinhoopen door een' bloedstroom zijn gebluscht.

Dit bloed nogtans was niet het bloed der schuldigen, hiervoor zoude nog eenigen grond zijn geweest, maar men moordde onschuldigen, weêrloozen, vrouwen, kinderen en grijsaards, terwijl men de schuldigen, de raddraaijers óf vrij liet, óf niet achterhaalde.

Men ontsloeg DOST MAHOMED en vele andere gevangen *Affghansche* Hoofden onvoorwaardelijk, en beval in eene officiële proclamatie DOST's vrouwen met eer naar de grenzen te geleiden. Men hitste de vete tusschen de verschillende stammen aan, en liet een' AKBER KHAN, AMEENOOLLAH, SHUMSHOODIEN, MAHOMED SHAH KHAN en SULTAN JAN geheel vrij, en gereed om na het aftrekken der legers op nieuws in het land hun spel te spelen, en alzoo bij het vertrek, als laatste erfmaking, al de gruwelen van den burgerkrijg in *Affghanistan* achterlatende. Zoo als ook AKBER na den terugtogt dadelijk weder een leger in *Kohistan* verzamelde om naar *Cabul* te trekken. Een raadselachtig middel om het Engelsche Bestuur en den Britschen naam ten behoeve van latere gebeurtenissen bemind te maken! Terwijl de barbaarsche en redelooze wraak op gebouwen en markten, maar nog meer de

buitensporigheden door de krijgslieden op hunnen terugtogt gepleegd, zelfs door de Britten verfoeid worden.

En welk voordeel trok nu *Engeland* uit dezen togt? Van de oorlogskosten, spreken wij niet; het Engelsche karakter is ons borg dat deze niet vergeten zijn. — Een paar sandelhouten deuren, welke niets zullen doen dan den ouden en kwalijk onderdrukten naijver en de vete tusschen de *Hindoos* en *Mahomedanen* op nieuws aan te wakkeren; want bij eene kwakzalverachtige proclamatie heeft de Gouverneur bevolen die deuren met alle eerbewijzen naar den tempel te *Somnauth* te brengen. Maar te *Somnauth* bestaat geen *Hindoosche* tempel meer; de plaats is thans alleen door *Muzelmannen* bewoond, die op een gedeelte van 's tempels bouwvallen eene moskee hebben gesticht. Zoo dat de beide secten de reeds lang vergeten en welligt half vermolmde deuren zullen gebruiken om een nieuw twistvuur te ontsteken over het eigendomsregt. Deze deuren had men even goed in *Affghanistan* kunnen laten als grafteeken voor de uitgebleekte beenderen van 16,000 vermoorde landgenooten, en op welke deuren men dan, met eenige verandering, had kunnen beitelen de woorden van BILDERDIJK in zijne meesterlijke vertaling van HOMERUS, Muis- en Kikvorsch-krijg, luidende:

Sta wand'laar meld aan 't muizenras,
Dat hier tot kruimdiefs wraak;
Geheel hun leger beet in 't gras,
Voor de algemeene zaak.